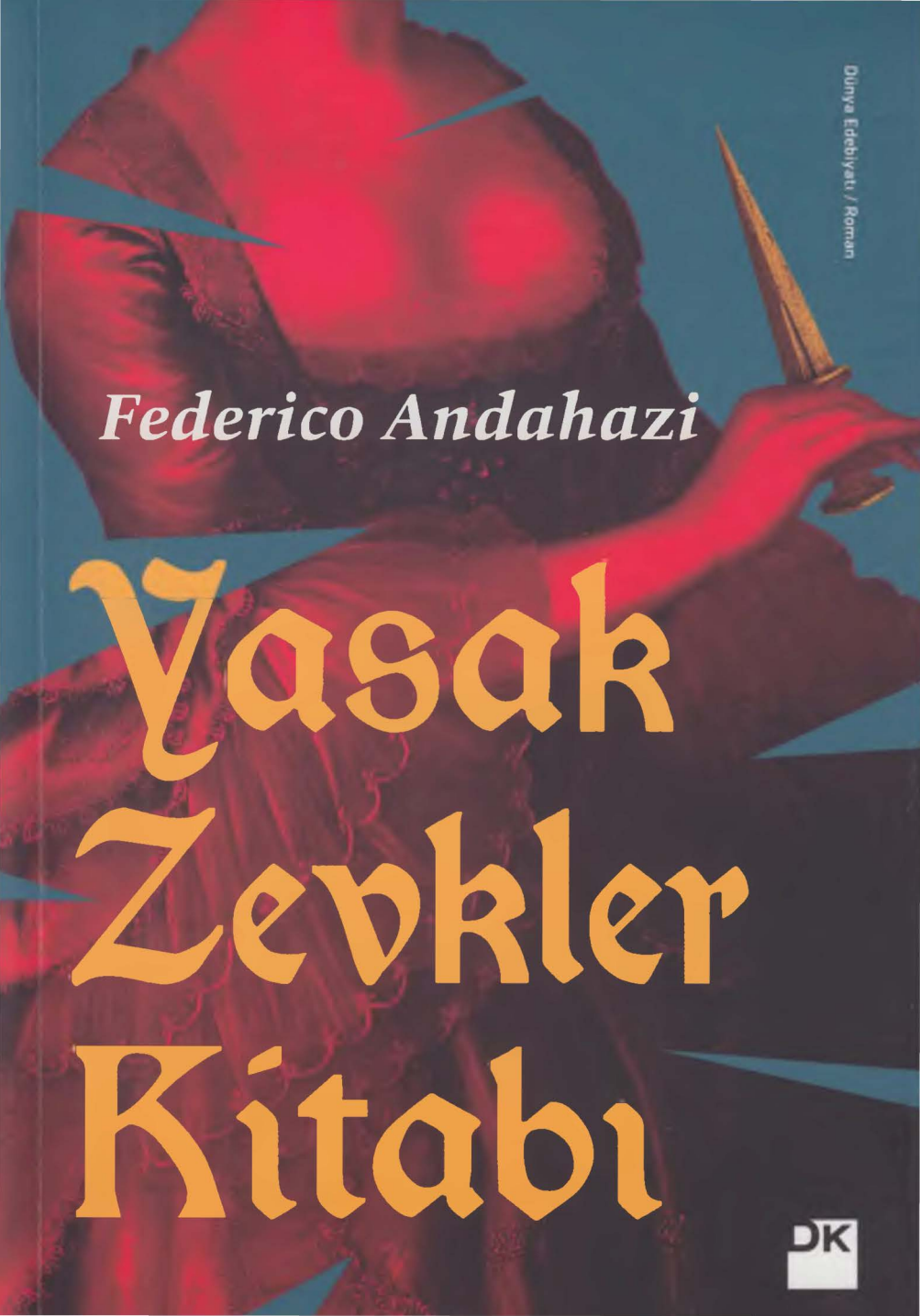

Dünya Edebiyatı / Roman
Federico Andahazi
Yasak Zevkler Kitabı
DK

YASAK ZEVKLER KİTABI

Orijinal adı: El libro de los placeres prohibidos
© Federico Andahazi c/o Guillermo Schavelzon&Asoc., Agencia Literaria
© 2007, Guillermo Martínez, Buenos Aires
Yazan: Federico Andahazi
İspanyolca aslından çeviren: Süleyman Doğru

Türkçe yayın hakları: © Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.
Bu kitabın Türkçe yayın hakları Nurcihan Kesim Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

1. baskı / Eylül 2015 / ISBN 978-605-09-2922-5
Sertifika no: 11940

Kapak tasarımı: Geray Gençer
Baskı: Kitap Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Davutpaşa Cad. No: 123 Kat:3 Topkapı - İSTANBUL
Tel: (212) 482 99 10 (pbx)
Fax: 212 482 99 78
Sertifika no: 16053

Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.
19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 1 Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL
Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16
www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Yasak Zevkler Kitabı

Federico Andahazi

Çeviren: Süleyman Doğru

DK DOĞAN KİTAP

Birinci bölüm

1

Saint Martin Bazilikası'nın altı kulesi, sipsivri uçlarını gecenin sisine daldırıp sis bulutunun içinde kaybolduktan sonra, Mainz şehrini örten muhayyel çatının üzerinden yeniden ortaya çıkıyordu. Çift başlı katedralin biri romantik, diğeri Bizans tarzı iki trikonku[1] şehrin diğer kubbelerine üstünlük taslıyordu. Daha ötede, Ren Nehri'nin suları iki kıyı arasında uzanan ve devasa bir gemi enkazını andıran eski Trajano Köprüsü'nün kalıntılarını görmeye müsaade ediyordu. Kalenin siyahımsı arduvaz damları ve eski Roma su kemerinin elli kemeri, *Zitadelle*'in bulunduğu tepenin gururlu miğferini taçlandırıyordu.

Bazilikaya sadece birkaç sokak mesafede Kutsal Sepet Rahibeleri'nin küçük manastırı yükseliyordu. Doğruyu söylemek gerekirse, Marktplatz'ın yakınlarındaki Korbstrasse'de bulunan bu dar ve uzun bina, gerçekte bir sofular mabedi değildi. Mütevazı ön cephenin arkasında, imparatorluğun –hiç abartısız– en sıra dışı ve en şehvet yüklü genelevinin gizlendiğini çok az kişi biliyordu. Genelev o tuhaf lakabını üzerinde bulunduğu sokağın ismiyle[2], fahişelerinin, ayrıcalıklı müşterilerine zevk verme işine kendilerini fedakârca adayışlarının bileşimine borçluydu.

1. Geç Roma dönemi mimarisinde kiliselerde görülen üç parçalı, yonca yaprağına benzer kemer biçimi.

2. Korbstrasse: Sepetçiler Sokağı.

Başlıca müşterileri meydandaki pazarcı esnafı olan sepet üreticilerinin dükkânlarının kepenkleri o taş zeminli dar sokakta gün boyunca ardına kadar açık dururdu. Ancak gece olup sepetçiler kapılarını kapattıktan sonra, tavernaların cümbüşü ve pencerelerden sarkarak gelip geçenlere gerdanlarını cömertçe sergileyen fahişelerin bayağı şarkılarıyla sokak yeniden canlanırdı. Buna karşılık manastır, canlı renklere boyalı ve dişsiz, pis kokulu, gürültücü kadınlarla dolu sıradan genelevlerden farklı olarak, neredeyse kendini hiç belli etmezdi. Evin fahişeleri, manastırlarda yaşayan genç bakirelerin erkeklerde uyandırdığına benzer baştan çıkarmaları tetikleyen çekingen bir seksapele ve şehvetli bir dindarlığa sahiptiler. Bir manastırın rahibeleriyle orji yapma fantezisi kurmayan erkek var mıdır acaba? Bu eşi benzeri olmayan genelevin başarısının sırrı belki de bu tür şehvetli arzuları dindirmesinde gizliydi.

Ne var ki, bir dizi korkunç olayın Kutsal Sepet Manastırı'nda vuku bulmasından beri, alışıldık bayram havası yerini korkudan kaynaklanan mutlak bir sessizliğe bırakmıştı. Güneşin batışıyla birlikte, yeni bir trajedinin yaşanacağını düşünen kadınlarda sıkıntılı bir bekleyiş başlıyordu. 1455 yılının o gecesinde korku şehrin üzerine çöken sis tabakası kadar yoğundu. Komşu genelevler ve tavernalar kapılarını çoktan kapatmışlardı. Sis, çatıların üzerinde süzülen bir kötü kehanet kuşuydu. Manastırda sadece birkaç müşteri kalmıştı. Kadınlar bu ziyaretçilerin kendilerini seçmemesi için Tanrı'ya yalvarıyorlardı. Yegâne arzuları odalarına kapanıp kendilerini uykunun kollarına bırakmak ve yeni bir günün ilk ışıklarının pencereden girdiğini görmekti.

Genelevin en çok talep gören fahişelerinden biri olan Zelda, müşterilerini seçebilecek ve işini ne zaman, ne şekilde yapacağına karar verebilecek kadar eskiydi. Bu yüzden, hakkıyla kazanılmış imtiyazlarını kullanarak mesaisine son ve-

rip odasının kapısını kilitledi ve yatağının çarşaflarını değiştirdi. Uykuya yatmadan önce pencereden dışarıya baktı: Sokak bomboştu ve sis yüzünden sokağın karşısındaki binalar ancak görünüyordu. Panjurları kapadı ve pencerenin iki kanadının arkasından kalın sürgüyü geçirdi. Yatağının kenarına oturup sanki sadece karnını ve kaburgalarını sıkan korseden kurtulmak değil, biten günün tüm izlerinden arınmak istermişçesine üzerindekileri çıkardı. Bir parça pamuğu içi gülsuyu dolu bir leğene bandırdı ve bununla vücudunu yavaş ve tekrarlanan hareketlerle sildi. Zelda gülsuyuna bandırılmış pamuğu, sanki söz konusu olan mahrem bir dinsel ayin, bir tür kendi kendini kutsal yağla ovma töreniymişçesine, teninin üzerinde bir rahibe ciddiyetiyle gezdiriyordu. Artık genç olmamasına rağmen, kadının Yunan heykellerini andıran bir vücudu vardı: biçimli bacaklar, cömert kalçalar ve dik göğüs uçları. Zelda, pamuğu teninde gezdirdikçe, biten günün izlerini üzerinden atıyor ve başka insanların zevk kalıntılarını bedeninden temizliyordu. Haline bakılırsa teninden sadece zorlu gününkileri değil, diğer izleri de, benliğinin içine işlemiş ve gülsuyuyla silinemeyecek olanları da söküp atmak istermiş gibi görünüyordu.

Bu özel arınma ayini, gecenin karanlık sis perdesiyle birlikte çökmesinden itibaren kaybettiği huzurun hiç olmazsa bir kısmını ona geri getirmişti. Pamuğu tekrar ıslattığı sırada odanın içinden gelen belli belirsiz bir çıtırtı duyar gibi oldu. Başını omzunun üzerinden bir o tarafa bir bu tarafa çevirdi, ama yerli yerinde olmayan hiçbir şey görmedi. Duyduğunun belki de porselene çarpan suyun çıkardığı gürültünün hafif yankısı olduğunu düşünerek kendini sakinleştirdi. Pamuğu yeniden suya daldırdı ve işte tam o sırada, leğenin kavisli yüzeyinde perdelerin arasından bakan birinin yansımasını gördü. Kaskatı kesildi. Arkasına bakmaya cesaret edemedi. Odanın içinde birisi vardı. Zelda ancak o zaman ken-

di tuzağını bizzat kendisinin kurduğunu anladı. Orada kilitli kalmıştı. Kapının kilidini açmaya ya da pencerenin sürgüsünü çıkarmaya asla fırsat bulamazdı; yabancının avucunun içindeydi. Bir yandan kapandan nasıl kurtulacağını düşünürken, aynı zamanda porselendeki yansımadan odadaki kişinin kolu havada, perdelerin arasından çıktığını görüyordu. Biliyordu. Maalesef bunu bekliyordu. Seçilmiş olan oydu. Sanki dışarıdaki sisle aynı karanlık, soğuk ve sessiz maddeden yapılmış o siluet bütün gece onu seyretmişti. Zelda pamuğu leğenin içine bıraktı ve doğrulmaya yeltendi. Ama artık çok geçti. Yabancının bir kolunu beline dolayarak kendisini yakaladığını ve diğer eliyle bağıramasın diye ağzını kapattığını hissetti. Kadın, bir yandan kurtulmaya çalışırken, gözünün ucuyla havadaki elinde parlak ve ürkütücü bir hançer tutan saldırganının kafasını gizleyen, siyah cüppenin kapüşonunu görüyordu. Saldırgan, Zelda'nın daha biraz önce titizlikle temizlenirken kullandığı pamuk parçasını hızlı ve kesin bir biçimde, tek bir hareketle kadının ağzının içine soktu. Uzun ve becerikli parmaklarıyla, pamuğu gırtlağına doğru, soluk borusunu tıkayıncaya kadar ittirdi. Kadın nefes almaya çalışırken debelenip duruyor, ama ıslak pamuk aşılmaz bir engel teşkil ediyordu. Ellerini kullanarak boğazındaki pamuk parçasını çıkaramasın diye, kapüşonlu saldırgan şimdilik Zelda'nın kollarını tutmakla yetiniyor, böylece onun nefes almasını ya da herhangi bir ses çıkarmasını da engellemiş oluyordu. Tek yapması gereken boğulmanın gerçekleşmesini beklemekti. Tam o sırada, kadının bedeni soluk borusundaki tıkacı dışarı atmak için istemsiz bir bulantıyla kendiliğinden sarsıldı. Hafif akşam yemeği mideden gırtlağa kadar yükseldi ve pamuk parçasına çarpmasıyla birlikte kontrol edilemez bir reflü gibi geri dönüp akciğerleri istila etti. Zelda'nın pembemsi teni havasızlıktan ötürü mor renge bürünmüştü. Kadının suratı korkudan büründüğü şekli hâlâ muhafaza ediyor-

du: Yuvalarından fırlayan gözler, bir panik ifadesiyle açık kalan ağız ve çaresizlik ölümcül tabloyu oluşturuyorlardı. Başından ayaklarına kadar tüm vücudunu örten siyah bir cüppenin içindeki yabancı, kurbanının tenini mest olmuş bakışlarla izlerken, şiddetli bir spazm geçiriyormuş gibi hızlı hızlı soluyordu. Artık hareket edemese de, Zelda canının küçücük bir kısmını hâlâ koruyordu. İşte o sırada, birisi gelip kapıyı çalmadan önce işini bitirmek isteyen saldırgan hareketlerini hızlandırdı. Kadın, hâlâ ılık ve nefes alan bedeninde, kapüşonlunun, boynunun altına sapladığı hançerle kasığına kadar dikey bir yara açışını hissetti. Niyeti onu hemen öldürmek değil, önce derisini yüzmekti. Zelda, içinden, kendisini bir an önce yanına alması için Tanrı'ya yalvarıyordu. Saldırgan şaşırtıcı derecede bir rahatlık sergiliyordu. Hançeri elinde kalem tutan biri gibi tutuyordu. En hassas mesleklere özgü bir beceriyle çalışıyordu. Bir kasabın yapacağı şekilde hareket etmiyordu. İlk kesiği gerçekleştirdikten sonra, deriyi etten küçük bıçak darbeleriyle ayırmaya başladı; deri hiç zarar görmeden bedenden sıyrılıyordu. Hızlı ve kusursuz bir iş oldu; bütün deriyi, bir kürkmüş gibi, tek parça halinde çıkardı. Saldırgan ölümcül çalışmasını ona hiç acı çektirmeden tamamladığı anda Zelda öldü. Sisi andıran o figür, insan derisi parçasını havada gerip sanki sevdiğine kavuşan biri gibi kucakladı. Dokunaklı bir sahneydi: Bedeninin hiçbir parçası görünmeyecek şekilde giyinmiş olan katil, havada asılı duran ve içi boş bir kadın formunu temsil eden o şeye, sanki içine girmek istermişçesine sokuluyordu. Uzun süre bu halde kaldıktan sonra deriyi dürüp bir çantanın içine koydu; odanın kapısını açtı, etrafta kimsenin olmadığından emin olduğunda merdivenleri koşarak indi ve ortaya çıktığı biçimde, bir hayalet gibi, ortadan kayboldu.

2

Geceki sis sabahın erken saatlerinde dağılmıştı. Yeni doğan güneş, Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu'nun hatırlayacağı en büyük üç sahteciye karşı açılan davanın ilk duruşmasına ev sahipliği yapan katedralin vitraylarından içeri sızıyordu. Adamlar, Strazburg'un dışındaki Aziz Arbogasto Manastırı'nın kasvetli kalıntılarında büyük bir sihirbazlık becerisiyle ürettikleri sahte kitapları satmaya çalışırken yakalanmışlardı.

Sanıklar, mahkeme başkanlığını üstlenen rahibin emri üzerine, oturma kısmının tam ortasında bir delik bulunan koltuğa sırayla oturtuldular. İlk olarak, Johann Fust ismindeki uzun boylu, zayıf ve gür sakallı olanı ince ipekten yapılmış harmanisinin eteğini kaldırdı ve açıktaki cinsel organı delikten aşağı sarkacak şekilde koltuğa oturdu. Başrahip onun ayaklarının dibinde diz çöktü, gözlerini kapadı ve elini koltuğun altına doğru uzattı. Tüm duyularıyla temasa konsantre olmuş bir halde sanığın takımlarını yokladı. Sağ elinin avucunda duran taşakların ikna ediciliğini teyit ettikten sonra, başını yargıçlara doğru çevirdi ve yüksek sesle ilan etti:

"*Duos habet et bene pendentes.*"[3]

Ne var ki inceleme orada bitmedi. Bu sonuca hazırlıklı başrahip elinin yerini hafifçe değiştirdi ve parmaklarını, san-

3. İki tane var ve güzel sallanıyorlar.

ki hâlâ bazı şüpheleri varmışçasına, sanığın edep yerinde gezdirdi. Gözkapaklarını sıktı, kaşlarını çattı ve ardından, bir uzman edasıyla, vardığı sonucu açıkladı:

"Haud preaputium, iudaeus est."[4]

Yine Mainz'da doğan Johanna von Ingelheim'ın kendisini erkek göstererek III. Benedict adıyla papalık makamına kadar yükselmesinden beri, Rheinland-Pfalz eyaletindeki her duruşma öncesinde cinsiyet kontrolü yapmak âdet haline gelmişti. Aynı hatayı bir kez daha tekrarlamamak için mahkemenin sanıkların cinsiyetinden emin olması hayati bir önem taşıyordu.

İlk sanık hissettiği aşağılanmayı hiç gizlemeden ayağa kalktı ve elbisesini düzelterek yerini Petrus Schöffer adında sıska, solgun ve hasta görünümlü adama bıraktı. Rahip aynı teknikle çömeldi, koltuğun altını yokladı ve bu kez sonucu hiç kuşku duymadan tek bir cümleyle açıkladı:

"Duos habet et iudaeus est."[5]

Kutsal Kilise'nin bir mahkemesi önünde Yahudi kökenlerinin ortaya çıkması Fust ve Schöffer açısından hayırlı bir olay değildi.

Koltuğa son olarak oturan üçüncü sanığın kendine has bir görünümü vardı: Gür bıyık uçları dudakların kenarından başlayıp göğse kadar ortadan ayrık bir biçimde tıpkı bir şelaleden dökülen sular gibi inen kızılımsı bir sakalla birleşiyordu. Gururlu bir surat, geniş bir alın ve kendinden emin bakışlar; hafif çekik gözler ve kafasındaki deri başlık ona belli belirsiz bir Moğol görüntüsü kazandırıyordu. Diğer ikisinden farklı olarak bu sonuncunun üzerinde bir iş önlüğü vardı ve üstü başının yanı sıra elleri de siyah ve kırmızı lekelerle kaplıydı. Rahip delikli koltuğun önünde bir kez daha eğildi ve eliyle yokladıktan sonra hiç tereddütsüz hükmünü verdi:

4. Ucunda deri yok, bu bir Yahudi.

5. İki tane ve o bir Yahudi.

"Duos habet et bene pendentes."[6]

Sanığın soyadı Gensfleisch zur Laden'di ama bundan ziyade içinde büyüdüğü evin ismiyle tanınıyordu: Gutenberg, Johannes Gutenberg, tüm zamanların en cüretkâr sahtecisi.

6. İki teotis var ve güzel sallanıyorlar.

3

Ortalık aydınlanmaya başlamıştı; ne var ki Kutsal Sepet Manastırı'nın rahibeleri sanki gece daha bitmemiş gibi nöbetlerini sürdürüyorlardı. Diğer günlerden farklı olarak, gündoğumu onları bu kez alışıldık kutsal eğlence ortamının tam ortasında değil; acı, keder, korku ve şaşkınlıktan oluşan bir sessizliğin, bir yas sessizliğinin içinde yakalamıştı. Kandillerdeki yağ hayatın şehvetli sefahatini selamlamak için değil, ölümün beklenmedik ziyareti karşısında yaşanan korkunç üzüntüye eşlik etmek için yanıyordu. Odalardan gelen alışıldık zevk iniltileri o sabah yerini boğuk hıçkırıklara bırakmıştı.

Bu özel genelevin tüm kadınları geceyi Zelda'nın kalıntılarının başında nöbet tutarak geçirmişlerdi. Olgun güzelliği, porselen pürüzsüzlüğünü andıran mükemmel teni, artık tabutta yatan ceset parçalarıyla bağdaştırması zor bir hatıraydı. Bedeni cinayetten kısa bir süre sonra yatağının üzerinde sırtüstü yatar halde bulunmuştu. Diğer kadınlar, çok şaşırmasalar da dehşete kapılarak cesedin derisinin titizlikte yüzülmüş olduğunu fark etmişlerdi. Gözle görünür çürükler ya da kırık kemikler yoktu. Hâlâ gırtlağının derinliklerinde tıkılı duran pamuk parçası boğularak öldüğünün kanıtıydı.

Zelda son aylarda öldürülen üçüncü fahişeydi. Bu cinayetin de, kurbanlarını aynı ustalıkla önce boğup sonra da hastalıklı bir zevk alma dışında görünür başka bir amaç gütmeden derilerini yüzen aynı cani elden çıktığına hiç kuşku yok-

tu. İlk ölüm diğer kadınlarda bir korku, endişe ve savunmasızlık duygusuna neden olmuş ve kerhanenin vur patlasın çal oynasın geleneğinde olağandışı bir örneği, kanlı bir istisnayı teşkil etmişti. İkincisi, şaşkınlık yaratıp gizem ve korku ekmekle kalmadı, aynı zamanda geleneği de yıktı. Üçüncüsüyse, korkuyu paniğe dönüştürdü ve istisna diye bakılan şey gelenekselleşti. Beklenmedik diye nitelenen olaylar yerini bir sonraki kurbanın kim olacağına yönelik eziyet verici bir bekleyişe bıraktı: Herhangi bir kadın sıradaki kurban olabilirdi; herhangi biri katil olabilirdi. Kadınlar hissettikleri korku yüzünden cinayetlerin en azından bir mantığa dayandığını göremiyorlardı: Ölümlerin izlediği sıra kurbanların yaşıyla ilintiliydi; ilk öldürülen kadın ikinciden biraz yaşlıydı, ikinci de üçüncüden. Cinayetlerin neden işlendiğine dair hiçbirinin kafasında en küçük bir fikir bile yoktu. Katilin kimliğine gelince, genelevdeki hiç kimse bu konuda bir tahmin yürütemiyordu. Öldürülen kadınlar hizmet sundukları son müşterilere, işlerini bitirmelerinin ardından kapıya kadar eşlik etmiş ve onları, evin protokolünün emrettiği gibi, nazikçe uğurlamışlardı. Bu yüzden katilin kadınların odalarına kaçak bir şekilde girmiş olması gerekiyordu. Korku sadece fahişeleri değil, müşterileri de esir almıştı. Ürkütücü haberler şehirde yayıldıkça, artan cinayetlere paralel olarak müşteri sayısı giderek düşmüş ve en sonunda neredeyse tamamen tükenmişti; erkekler sadece hayatları için değil, ayrıca saygınlıkları için de endişe ediyorlardı, zira tüm bakışlar geneleve çevrilmiş durumdaydı. Daha doğrusu bu cinayetlere yeteri kadar ilgi göstermeyen yetkililerinkiler hariç tüm bakışlar... İlgi göstermemenin ötesinde, takındıkları umursamaz tavra bakılırsa bu durumdan gizliden gizliye memnuniyet duydukları bile söylenebilirdi. Bir avuç orospunun hayatı için bir soruşturma açmaya değmeyeceğini düşünüyorlardı. Diğer yandan, açılacak bir soruşturmanın çok önemli şahsi-

yetlerin geneleve yaptıkları düzenli ziyaretleri ifşa etme riski de vardı. Bütün bunlardan sonra müşteriler geneleve uğramaz olmuşlardı; eskiden bir neşe yuvası olan Kutsal Sepet Manastırı'nın salonları ve odaları şimdi bomboş kalmış, esrarengiz bir kasvet, mekânı ele geçirmişti. Yalnızlık, kadınlarda yarattığı güvensizlik bir yana, onların ölümün sessiz sinsiliğiyle daha çok yüzleşmelerine neden oluyordu. Ketumluk ve alınan diğer önlemler (kapılar ve pencereler panjurlarla ve sürgülerle sıkı sıkıya kapatılıyordu) meçhul katilin, ilk iki cinayetin ardından, bir gölge gibi tekrar içeri girmesini, kimseye duyurmadan Zelda'yı öldürmesini ve aynı sessiz biçimde kaçıp gitmesini engelleyememişti. Korku sadece genelevin duvarlarının içinde hissedilmiyordu; Mainz şehrinde yaşayıp da katilin sessiz varlığından habersiz kimse kalmamıştı. Gece çökünce sokaklar boşalıyordu. Tavernalar ve diğer genelevler kapılarını çok daha erken kapatıyor, bazen hiç açmıyorlardı bile. Eğer biri peşinden gelen ayak sesleri işitirse, arkasını dönmeden şöyle göz ucuyla bakıp adımlarını hızlandırıyordu. Sokak köşelerindeki solgun fenerlerden yayılan oynak gölgeler katilin yakınlarında bulunduğuna dair yanılsamalar yaratıyordu. Korku sessizlikten, sessizlikse korkudan besleniyordu. Şüpheleri üzerime çekerim korkusuyla kimse cinayetlerden bahsetmeye cesaret edemiyordu: Toplum içinde endişesini ifade edecek herkes genelevin müşterisi, her müşteri de katil olarak algılanabilirdi. Anneler kızları için, kızlar ise kendi hayatları için kaygılanıyorlardı. Her gece yeni bir kâbus demekti.

Zelda'nın pazar yerindeki kasaplarda sallanan hayvanlarınkini andıran bedeni, derisi yüzülmüş kuzuların renginde deydi. Cesedin görüntüsü o kadar dayanılmazdı ki, iş arkadaşlarından hiçbiri tabutun içine son kez bakmaya cesaret edememişti. Rahibelerin en yaşlısı olan Ulva hariç. Manastır fahişelerinin en kıdemlisi, bir annenin tatlı sevecenliğiy-

le, bir manastır başrahibesinin mistik otoritesini ve bir genelev mamasının zevkler konusundaki bilgeliğini çok iyi birleştiren. Ulva, sessizce, tek bir damla gözyaşı akıtmadan, katili bulacağına ve kızlarının intikamını alacağına yemin etti. Önceki iki cinayet onda tarifi imkânsız bir acı bırakmış, ama bu sonuncusu yıkımın bir nefrete, o güne kadar tanımadığı bir nefrete dönüşmesine neden olmuştu. Zelda'nın hayatını çalanın bu nefreti de yanında götürdüğünü bir tek o biliyordu.

4

Görünüşte aralarında hiçbir bağ yokmuş gibi görünen birçok olay, bazı durumlarda, tesadüf ve kaderin düğümlediği görünmez iplerle birbirlerine bağlıdır. Üç fahişenin ölümüyle katedralde görülen dava arasında bir bağ kurmak kimsenin aklına gelmeyecekti. Doğruyu söylemek gerekirse, Mainz sakinlerini esir alan o korku ortamında söz konusu davayla kimsenin ilgilendiği yoktu. Öte yandan, son kadının katledildiği sırada sanıklar karanlık bir hücrede tutukluydular. Belki de savcı iki olay arasında, böyle bir şeyin olduğunu varsayarak, bir bağlantı kurabilirdi. Ama gelin görün ki, onun davranışlarına yön veren tamamen kişisel bir ilgiydi; sahte kitaplar konusu onun için neredeyse bir saplantıya dönüşmüştü. Gerçekte, apokrif[7] elyazmaları savcıyı halkın kanını donduran korkunç cinayetlerden çok daha fazla endişelendiriyordu. Açıkçası, sahte eserlerin ortaya çıkışı sadece dinin başlıca dogmalarını ve kutsal kitapların gerçek içeriklerini değil, bizzat ad hoc[8] savcının ekmek parasını da riske atıyordu.

Sanıklar üstlerini başlarını düzeltip aşağılayıcı alayları savuşturduktan sonra, kendilerine yöneltilen suçlamaları öğrenmek için savcının karşısında dikilmek zorunda kaldılar. Johannes Gutenberg'in elbiselerinde siyah mürekkep lekeleri vardı ve bunlar suçun kesin kanıtı niteliğindeydiler. Öte

7. Hıristiyanlıkta genel kabul gören dinsel metinlerin parçası olmayan metinler.

8. Amaca özel, niyete mahsus anlamlarına gelen Latince deyim. (ç.n.)

yandan ellerinde, avuç içi çizgilerinde, parmak eklemlerinin kırışıklıklarında ve tırnaklarının altında kırmızı lekeler görünüyordu. Savcı bu kir kalıntılarına dikkat çekip tutuklama sırasında noterden bunları göz önünde bulundurmasını talep etmiş ve yargıçların karşısına çıkmadan önce sanığın ellerini yıkamasına izin vermemişti.

Davacı memur kürsüye çıktı ve yukarıdan bakarak, teatral bir havada, işaret parmağını sanıklara doğrulttu. Ardından mahkeme başkanına hitaben konuşmasına başladı:

"Ben, yüce majestelerinin emrinde naçizane kopyacılık görevini yürüten ve kitap kopyalama işinin sırları hakkındaki bilgimden ötürü savcı olarak görevlendirilen Zigfrid von Moguntia, itham ediyorum."

Bu ilk sözleri, bir formül okuyan birinin resmi ses tonuyla dile getirdi. Ama sakin tavrı yargıçların dikkatini çekmeye yönelik bir taktikten, kısa bir giriş safhasından başka bir şey değildi. Bütün gözler üzerine çevrildikten ve ortama tam bir sessizlik hâkim olduktan sonra, savcının sesi gürledi:

"Sanıkları, mucizelerinden havari ve tilmizlerinin yazdığı kutsal kitaplar sayesinde haberdar olduğumuz İsa Efendimizin çarmıha gerilişinden beri işlenen en zalim suçu işlemiş olmakla itham ediyorum!"

Eğer yargıçlardan biri bunun insan sesinin ulaşabileceği en yüksek şiddet olduğunu düşündüyse yanıldı. Sanki Zigfrid von Moguntia'nın zayıf anatomisinin içinde devasa bir varlık yaşıyormuşçasına, gırtlağından daha sert ve güçlü bir kükreme çıktı:

"Onları insanlığın hafızasının hatırladığı en planlı cinayeti işlemiş olmakla itham ediyorum! Ve size şunu söylüyorum ki, eğer sanıklar tarafından işlenen suç emsal teşkil edecek bir cezayla cezalandırılmazsa, tüm insanlık, geçmişini unutmaya mahkûm edilecektir. Lanetli tohumun meyve vermesine ve yayılmasına müsaade etmeyin. Sayın Yargıçlar, ellerine ba-

kın, kırmızı lekeler suçların en acımasızını ele veriyor. Ben, Zigfrid von Moguntia, bu üç sahteciyi bir, iki ya da üç cinayet işlemekle değil, tarihin en büyük katliamının mimarları olmakla itham ediyorum!"

Bu noktada savcı, yaşlı görünümüyle tezat teşkil eden bir çeviklikle, sanki cüppesinin altında gizlenen ayakları yere hiç dokunmadan, kürsüden çabucak iniverdi. Belki de bu esnada cüppesinin eteğinin havalanmasından ötürü, savcının sanıklara doğru yeri yalayarak uçtuğunu söylemek mümkündü. Tam önlerine gelince, yüzünde tiksinti dolu bir ifadeyle onlara baktı ve elini sanıkların kıyafetine yaklaştırarak ama dokunmamaya dikkat ederek sözlerini sürdürdü:

"Sayın Yargıçlar, lekeli kıyafetlerine bakın, yaptıkları katliamın izlerini görün. Sanıkları, Halikarnaslı Herodot'u ve onun temel eseri Historiae'yi taammüden öldürmüş olmakla itham ediyorum! Onları Tukididis'i ve onun Peloponez Savaşı'nı anlattığı eserini katletmekle itham ediyorum! Sanıkları, Ksenophon'u ve onun Anabasis, Cyropaedia ve Hellenica adlı eserlerini katletmekle itham ediyorum! Onları, insanların mutluluğu ve daha sonraki kuşakların zaferi için tarihi anlatmayı bilen herkesi gaddar elleriyle taşa tutarak öldürmüş olmakla itham ediyorum! Onları geçmişin kutsallığını bozmakla, şimdinin itibarını zedelemekle ve zamanın karnındaki geleceği daha doğmadan yok etmekle itham ediyorum!"

Yargıçların önünde uygunsuz bir tepki versinler diye sanıkları bariz bir şekilde tahrik etmeye çalışan savcı işaret parmağını önce Gutenberg'in, onun ardından Fust'un ve son olarak da Schöffer'in burnunun dibine kadar uzattı. Savcı şiddet içeren bir tepki almak için parmağını gerçekten sinir bozucu bir biçimde sallıyordu. Ve neredeyse amacına ulaşacaktı: İçinde ona saldırma güdüsü hisseden Gutenberg, üst dudağını kaldırarak sağ köpekdişini gösterdi ve geveze savcının oynak parmağını ısırmasına ramak kaldı. Ama kendini

tuttu, gözlerini kapadı ve kaderine razı bir biçimde, saldırgan konuşmayı dinlemeye devam etti:

"Ben, Zigfrid von Moguntia, sanıkları Bilgelik Ağacı'nı devirmekle kalmayıp İyilik ve Kötülük dallarını ayaklarının altında çiğnedikten sonra yasak meyveleri yemiş olmakla itham ediyorum. Onları Habil'i ikinci kez öldürmekle ve gözlerini nefret bürümüş bir halde, Kabil'i de katletmekle itham ediyorum. Sanıkları Babil Kulesi'ni töhmet altında bırakmakla ve Nuh'un mucizesini ortadan kaldırmakla itham ediyorum. Bu yüzden onları Yaratılış Kitabı'na küfretmekle itham ediyorum. Bu üç zındığı, bizzat yazıya döktüğü Tevrat'ın geri kalan kitaplarını sayesinde tanıdığımız Musa'yı öldürmekle itham ediyorum. Ben, Musa'nın mesleğinin varisi Zigfrid von Moguntia, sanıkları, Yeşu'yu, Rut'u ve Samuel'i katletmekle itham ediyorum. Onları kralları –Saul'u, Davut'u ve Salomon'u– öldürmekle itham ediyorum. Onları kutsal kitaplar Kronikler'i ve İsrail Kralları'nın hepsini ve her birini lekelemekle itham ediyorum! Onları, her ikisi de bu fakir hizmetkârınız gibi kâtip olan ve hem tapınağın yeniden inşa edilişini, hem de surların yeniden yükselişini kalemleri sayesinde öğrendiğimiz Ezra ve Nehemya'yı öldürmüş olmakla itham ediyorum!"

Bu son cümleyi haykırarak söyledi. Ardından konuşmasına ara verip Tanrı'nın kendisine dikte ettireceği sözleri duymayı beklermişçesine bakışlarını yukarıya doğru kaldırdı ve sonra tekrar kürsüye çıktı. Kollarını yanlara açan savcı aniden sakinleşerek konuşmasını sürdürmeye hazırlandı. Yargıçlar onun bu yeni ruh haliyle uyumlu bir konuşma bekliyorlardı; ne var ki savcı sanki Tanrı'nın öfkesi gırtlağına yerleşmişçesine kükreyince neredeyse koltuklarından fırlayacak gibi oldular:

"Ben, naçizane kopyacı Zigfrid von Moguntia, sanıkları peygamberler Yeşaya ve Yeremya'yı, kâtip Baruch'u, Hezekiel'i ve Daniel'i öldürmekle itham ediyorum. Beyler, katil öfkesiyle kıpkırmızı lekelenmiş ellerine bakın. Onları, Eyüp'ü yeniden

şehit etmekle ve Zebur'u, Meseller Kitabı'nı, Vaiz Kitabı'nı, Ezgiler Ezgisi Kitabı'nı, Bilgelik Kitabı'nı ve Sirak Kitabı'nı lekelemekle itham ediyorum!"

Ve bir ölümlü için daha güçlü bağırmanın imkânsız göründüğü bir sırada, savcı kendi kendini aşarak ses merdiveninde bir üst basamağa ulaştı. Gözleri yuvalarından fırlamış ve öfkeden kıpkırmızı olmuş bir halde haykırdı:

"Ben, Zigfrid von Moguntia, sanıkları, İsa Efendimizin mucizelerini kaleme alan azizler Matta, Markos, Luka ve Yuhanna'yı öldürmekle itham ediyorum! Onları, mektupları Hıristiyanlığın en değerli kitaplarını teşkil eden Pavlus'u katletmekle itham ediyorum! Sanıkları, Petrus ve Yehuda'yı öldürmüş olmakla itham ediyorum! Sayın Yargıçlar, suçu işlerken lekelenen ellerine ve elbiselerine bakın."

Hayretler içindeki yargıçlar Gutenberg'in kanlı gibi görünen ellerine bakıyorlardı ve şayet sözde katledildikleri iddia edilen şahısların asırlar önce öldüklerini bilmiyor olsalardı, savcının hatipliği karşısında sanıkların suçluluklarına dair hiçbir şüpheleri kalmayacaktı. Savcının sesi kubbede yankılandıktan sonra duvarlara çarparak daha da güçleniyordu:

"Ben, Zigfrid von Moguntia, bu üç suçluyu, çektiği çileyi kutsal kitaptan öğrendiğimiz İsa Efendimizi ihbar etmekle, hapse tıkmakla, işkence etmekle ve yeniden çarmıha germekle itham ediyorum! Beyler, Pilatus'unkiler kadar temiz şu ellere bakın (Fust'un birbirinin içine geçmiş parmaklarını gösteriyordu) ve bir de dikenli tacı İsa'nın başına takan yardakçılarınkiler gibi kirli şu ellere (Gutenberg'inkileri işaret ediyordu). Sayın Yargıçlar; Johannes Fust'u, Petrus Schöffer'i ve Johannes Gutenberg'i en acımasız cinayeti işlemiş olmakla itham ediyorum!"

Savcı derin bir soluk aldı, uzunca bir süre sessiz kaldı, sonra nefesini tuttu ve yargıçların gerilime daha fazla dayanamayacaklarına kanaat getirince nihayet son cümlesini söyledi:

"Beyler, sanıkları kitabı katletmekle itham ediyorum."

5

Sadece kadınlardan oluşan bir kortej nihai yolculuğunda tabuta eşlik ediyordu. Mezarlık çalışanları, önünde Ulva'nın yürüdüğü ağır tabutu o kadın ellerinin nasıl havaya kaldırdığını biraz da şaşırarak izliyorlardı. Grubun içinde hiç erkek yoktu ve işin doğrusu, kadınlar yapılan yardım tekliflerini kesin bir dille reddetmişlerdi; topluluğun gizli ilkeleri erkeklerin törene katılmasını yasaklıyordu. Mezarcıların işlerini yapmalarına bile müsaade etmediler. Bizzat kadınlar kürekleri ellerine aldılar ve daha önceki iki cenazede öğrenmiş oldukları şekilde muntazam bir dikdörtgen çukur açtılar. Meraklıların bakışları içlerindeki iri memelerin küreklerin ritmine göre sallandığı göğüs dekoltelerine kilitleniyordu; eteklerin arasından fırlayan ve küreğin kenarına bastıkları sırada gerilen bacakların görüntüsü karşısında, olayı temkinli bir mesafeden izleyen gömücülerin şehvetli gözleri bayram ediyordu. Arada bir Ulva onlara doğru bıkkınlık dolu bir bakış atınca, mezarcılar, tıpkı yırtıcı kuşlar gibi, birkaç adım geriliyor, ama çok geçmeden kaybettikleri mesafeyi geri alıyorlardı. Kazmayı bitirince elbiselerinin yeniyle alınlarındaki teri sildiler, biraz soluklandılar ve tabutu ipler yardımıyla, yabancıların yardımı olmadan, nemli toprağın içlerine kadar indiren yine onlar oldular. Ardından, yorgunluk ve hıçkırıkla tetiklenen derin nefes alışlarla, tabutun üzerini biraz önce oradan çıkarmış oldukları toprakla örttüler. Mezarlığın pati-

kaları arasında esen temiz havaya yeni mezarlardan yükselen iğrenç bir koku karışıyordu. Son olarak, üzerinde Zelda isminin yazılı olduğu haçsız mezar taşını da diktiler ve onu yanı başında, toprağın altında yatan diğer iki kadınla baş başa bıraktılar. Dökülen gözyaşlarından, gece ölünün başında tutulan nöbetten ve şimdi güneş ışınlarından şişmiş gözlerle, kadınlar Kutsal Sepet Manastırı'na doğru yola koyuldular.

Sabahın ilerlemiş saatlerinin Ulva'nın gözlerini kamaştıran o ılık güneşi, aynı anda katedralin vitraylarından içeri sızıp mahkeme üyelerini de aydınlatıyordu. Yargıçların oturduğu yüksek kürsünün bir tarafında, ama onlardan çok daha alçakta, mahkemede söylenen her şeyi aslına uygun bir biçimde kâğıda dökmekle görevli kâtip Ulrich Helmasperger'in omuzlarını bükerek oturduğu küçük masası bulunuyordu. Mekânda çınlayan sözcüklerin her birini dikkatli kulaklar ve süratli bir elin dışında sadece kalem, okka ve kâğıdın yardımına başvurarak yakalamak zorundaydı. Ne söz söyleme hakkı vardı, ne de bir oyu. Soru sorması ya da açıklama istemesi yasaktı; yüksek sesle söylenenleri de, zor işitilen fısıltıları da kâğıda dökmeye mecburdu. Söylenenleri aslına uygun bir biçimde not etmenin yanı sıra yazısı okunaklı olmalıydı. Zaten zor olan işi, Zigfrid von Moguntia'nın öneminden ötürü daha da karmaşık görünüyordu. Kâtip, Mainz şehrinin en iyi kaligrafının önünde bulunduğunun bilincindeydi. Öte yandan savcı da, elbette ki, onun işini kolaylaştırma derdinde değildi. Konuşmasını yaparken bir o yana bir bu yana gidip geliyor ve Helmasperger'in yazdıklarına göz atmak için sık sık yazıcı masasının önünde duruyordu. Helmasperger'in bu kritik anlarda sadece el hâkimiyetini ve dikkatini koruması yetmiyor, aynı zamanda da yakınındaki savcının sebep olduğu sinirden ötürü alnından süzülen ter damlalarının kâğıdın

üzerine düşmesini engellemesi gerekiyordu. Bu arada, kopyacılarla kâtipler arasında sıkı bir düşmanlık söz konusuydu. Kopyacılar, yeteneksiz yazıcılar sürüsü diye nitelendirdikleri kâtiplere karşı derin bir küçümseme besliyorlardı. Diğer yandan, ivedilik ortamında deneyim kazanmış ve devletin en önemli işlemlerinin temel parçasını teşkil eden kâtipler de, kopyacı kaligrafları, metnin anlamını sönükleştirmekten ve ikinci plana atmaktan başka bir işe yaramayan gereksiz süslemeler yapan kibirliler sürüsü ya da şaşaalı, abartılı ve yüzeysel bir ustalığın malikleri diye niteliyorlardı. Bu arada, bir kâtibe yanlışlıkla "yazıcı" demekten daha büyük bir hakaret yoktu. Her halükârda, onun yaptığı işi önemsesin ya da önemsemesin, savcı kâtibe karşı derin bir şükran hissediyor olmalıydı, zira Ulrich, Zigfrid'in sözlerini kelimesi kelimesine doğru biçimde yazıyordu. Ancak, savcının burnunu notlarının içine sokma biçiminin dışında, usta kâtibin endişe hissetmek için başka sebepleri vardı. Helmasperger sadece kamu memurları loncasının önde gelen bir üyesi değil, aynı zamanda adaletin ve Kutsal Kilise'nin de sadık bir hizmetkârıydı; bütün bunların dışında, Kutsal Sepet Rahibeleri'nin de müdavimiydi ve o felaketler yaşanmadan önce genelevi haftada en az bir kez ziyaret ediyordu. Hissettiği korkuya şimdi de salonda bulunanlardan birinin onu genelevin gedikli bir müşterisi olarak tanıyabileceği endişesi ekleniyordu. İşte bu yüzden de, yüzünü kollarıyla oluşturduğu yarım dairenin içine gizlemeye çalışıyordu. Bu şartlar altında kâtibin işini düzgün yapması gerçekten de hiç kolay değildi.

Savcı ithamlarını sıralarken, yargıçların dalgın bakışları altında kürsüden indi ve üzerinde delillerin durduğu geniş masaya doğru yürüyüp masanın alt kısmında duran iki kitabı eline alarak bir rahlenin üzerine bıraktı. İki yana açtığı kollarıyla kocaman ciltleri kucakladığı sırada, Sina Dağı'nda On Emir Tabletleri'ni taşıyan Musa'ya benziyordu. Böylece,

Zigfrid von Moguntia, orada bulunanların şaşkınlıktan nefesini kesecek bir ifşaat yapmaya hazırlandı.

Her iki kitabın kapakları da tıpatıp aynı görünüyordu. İlk bakışta, bunlar iki büyük boy elyazması İncil'di. Parlak ve kabartmalı deri kapaklarının üzerinde tamamen aynı desenler vardı: İç içe geçmiş ve ince ayrıntılarla süslenmiş dört dikdörtgen çerçeve. Kitapların sırtı sayfaların dikişlerini koruyan, yine deriden, dokuz adet destekle sağlamlaştırılmıştı. Zigfrid, kapakları sergiledikten sonra, her iki kitabın da aynı sayfasını açtı. Yargıçlar, savcının isteğiyle, satırları saydılar: Her ikisinde de, iki sütunda gruplanmış 42 satır bulunuyordu. Bunun ardından, savcı kitapların son sayfalarını açarak her ikisinde de aynı sayıda sayfa –tamı tamına 1282– bulunduğunu yargıçlara gösterdi.

Elyazmasının düzgün ve çok okunaklı harfleri, kopyacıların tamamlaması muhtemelen yıllar sürmüş olan ustaca çalışmalarını gözler önüne seriyordu. Kalitesi gözle olduğu kadar dokunuşla da anlaşılan Mısır papirüsü üzerine yazılmışlardı. Kâğıdın fildişi rengi, gözlerin yorulmasını engelliyordu ve neredeyse fark edilmez ızgara şeklindeki kabartmalardan oluşan dokusuysa yumuşak olduğu derecede sağlamdı; o kadar ki, insan onu yırtmak istese bunu ancak kesici ya da delici bir alet yardımıyla yapabilirdi. Kitapların, bölümlerin ve pasajların başlangıcındaki ilk büyük harfler süslü püslü yazılmıştı. Metnin içindeki büyük harfler kırmızı mürekkeple renklendirilmişti. Kitapların ikisi de gerçek bir servet değerindeydi: En az yüz eskudo; bu para Mainz'ın en iyi semtinde lüks bir ev almaya yeterdi.

Savcının övgüleri ve yargıçların hayreti karşısında gururlanmışa benzemeyen sanıklar moralsiz görünüyorlardı. Fust ve Schöffer'le kaygı dolu bir biçimde bakışan Gutenberg'in kaşları arasındaki kırışıklıklarda bir endişe ifadesi beliriyordu. Zigfrid von Moguntia kitaplardan birini alıp bizzat ince-

lesin diye mahkeme başkanına götürdü. Yargıç kitabı elinde tarttı, parmaklarını kapağın üzerinde gezdirdi, rastgele bir sayfayı açtı ve birkaç bölüm okudu. Yazının güzelliğine ve netliğine hayran kaldı, tırnağıyla papirüsü kazıdı, hatta papirüsün bitkisel karışım, mürekkebin ise hayvan derisi aromalı kokusunu içine çekmek için kitabı burnuna kadar yaklaştırdı. En sonunda ve zoraki bir biçimde, kitabı incelemeleri için meslektaşlarına uzatırken sanki ondan hiç ayrılmak istemiyormuş gibi bir hali vardı. Böylesine değerli bir örnek karşısında aynı derecede büyülenen diğer yargıçlar kitabı ve sözü mahkeme başkanına vermeden önce aynı cafcaflı kanaati paylaştılar:

"Bu bugüne kadar ellerimin arasında tuttuğum en olağanüstü İncil" dediler hiç tereddütsüz.

"Başka bir zaman olsa size teşekkürlerimi sunardım, zira bu İncillerden birini kendi elimle bizzat ben yazdım. Şimdi sizden bu diğer İncil'i incelemenizi istiyorum" diye ekledi savcı, diğer kitabı uzattığı sırada; "ama önce sizi uyarmalıyım ki kitaplardan birinin hiçbir kutsal tarafı yok, zira sadece bir eser..."

Zigfrid von Moguntia uzun ve bilinçli bir ara verdikten sonra sesini yükseltip neredeyse haykırarak sözünü tamamladı:

"Zira bu İncillerden biri... Şeytan'ın eseri!"

Bu son sözcükleri yazarken kâtibin eli titredi.

6

Tıpkı annesi gibi. Tıpkı kızı gibi. Tıpkı annesinin annesi gibi. Tıpkı kızının kızı gibi. Tıpkı annesinin annesinin annesi ve kızlarının kızlarının kızları gibi. Tıpkı kendisinden önce gelip geçen yetmiş kuşak fahişeler gibi. Tıpkı kendisini takip edecek olan yetmiş kuşak fahişeler gibi, Kutsal Sepet Manastırı'ndaki bütün fahişelerin anası Ulva, bütün meslekler içindeki en eski mesleğin meşalesinin ateşini canlı tutuyordu. Ulva ölen kızları için duyduğu üzüntüye, döktüğü gözyaşlarına ve diğer her şeye rağmen, Zelda'nın ölüsünün başında nöbet tutulan salona yeniden bir genelev havası vermeye çalışıyordu. Sandalyeleri kaldırıp tabutun durduğu yere kırmızı ipek kaplı koltuğu tekrar koydu. Zira bu, elbette ki, ölümle ilk yüz yüze gelişleri değildi.

Tarih boyunca, kader fahişelere karşı pek merhamet göstermemişti: Ortadoğu'da boyunlarına kadar toprağa gömülüp taşlanmışlar, Kutsal Engizisyon tarafından odun ateşlerinde arındırılmışlar, sürülmüş, hapsedilmiş ve öldürülmüşlerdi, ama tarihin başından beri her seferinde yeniden doğmuşlardı. Ulva'nın üç fahişenin cinayete kurban gitmesine çok şaşıracak hali yoktu. İnsanlığın şafağından beri sayısız katliam yaşanmıştı; ama yine de peşinen verilmiş ahlaki hükmün ağırlığının katillerin omuzlarını çökerteceğini çok iyi biliyor olsa dahi hiçbir anne, kızlarının ölümüne hazırlıklı olamazdı. Fahişeler, tıpkı cadılar gibi, İblis'in kızlarıydılar.

Zigfrid von Moguntia, kötülüğün adını duyunca koltuklarından hafifçe sıçrayan yargıçların yüzlerindeki korku ifadesini görmekten keyif alıyordu. Mahkeme başkanı, ona bizzat Şeytan tarafından dokunulmuş olma ihtimali karşısında elinde tuttuğu kitabı hemen bıraktı. Bunun üzerine savcı yarattığı etkiden istifade ederek konuşmasını sürdürdü:

"Sayın Yargıçlar! İki kitabı karşılaştırın. Bilgeliğinizle Tanrı'nın eserini Şeytan'ınkinden ayırt edeceğinize güveniyorum."

Yargıçlar gizleyemedikleri bir korku ifadesiyle iki İncil arasında titiz bir karşılaştırmaya giriştiler. Metnin içeriğine, kaligrafiye dikkat ettiler, rastgele açtıkları sayfalardaki satırları harf harf karşılaştırdılar, bölüm başlarındaki süslü harfler, renkli büyük harfler ve küçük harflerin üzerinde uzun uzun durdular. Aynı şekilde ciltlenmiş olmalarının yanı sıra iki kitap arasında herhangi bir fark görünmüyordu: Aynı papirüsün üzerine yazılmışlardı, kapakları tamamen aynıydı, ciltleri tutan desteklerin sayısı aynıydı ve aynı ağırlığa sahiptiler; netice itibarıyla, her iki kitabın da aynı elden çıktığına kuşku yoktu.

Karar oybirliğiyle çıktı:

"Aynı görünüyorlar" dedi mahkeme başkanı.

Zigfrid von Moguntia tekrar kürsüye tırmandı ve teatral üslubunu bırakmadan, kollarını sallayarak haykırdı:

"Sayın Yargıçlar, ben sizden farklı düşünüyorum. Aynı görünmüyorlar... Onlar aynılar! Daha ötesi, tıpatıp aynılar. Değerli Yargıçlar, ben artık yaşlı bir adamım. Soylu işim yüzünden sağlığını kaybettim, ama bilgelik kazandım. Hayatımın büyük kısmını, yüce Tanrı'ya karşı aynı tutku ve bağlılıkla İncilleri kopyalamaya adadım. Bunun kanıtı feda ettiğim sağ elimdir" dedi savcı, artrit yüzünden deforme olmuş pençeyi andıran parmaklarını göstererek. "Feda ettim sözünü laf olsun diye söylediğimi düşünmeyin; elim çok hasta ve yazıyı kâğıda dökmek için kalemi oynatmaya kalktığımda parmak-

larımı ancak kemiklerimin iliğini mesken edinmiş tarif edilemez acılar pahasına oynatabiliyorum. Size bütün Mainz şehrinde kitap kopyalama sanatını benden daha iyi bilen kimse yoktur derken büyüklük taslamıyorum. Sizler biraz önce iki kitap arasında hiçbir fark bulunmadığını müşahede ederek, hiç farkında olmadan, şeytani dışında bir sıfatla nitelenemeyecek bir gerçeği de kabul etmiş oldunuz. Sayın Yargıçlar; tüm hayatım boyunca daha önce asla birbirinin aynı iki el yazması görmemiştim. İnsanların kusurları bize mükemmelliğin ölümlülere özgü bir şey olmadığını göstermektedir. Bu iki kitabın birbirinin eşi olması gerçeğinden hareketle, onlardan birinin benim elimden çıkmadığını söyleyebilirim. Kopyacıların en deneyimlisi bile bir harfi, aynı sözcüğün içinde bile, her zaman aynı şekilde çizemeyecektir. Bu kitabın içinde rastgele bir satıra bakın ve mesela birkaç tane "a" harfini karşılaştırın. Çok fazla çaba harcamadan fark edeceksiniz ki, bunların her biri diğerlerinden farklı.

Gerçekten de yargıçlar harfin yuvarlak kısmının bazen mükemmel bir biçimde kapalıyken, başka bir yerde küçük bir açıklık kaldığını; harfin üst tarafının bazen belli belirsiz bir noktayla tamamlanırken, bazen de küçük bir olta iğnesini andırır biçimde sona erdiğini net bir şekilde görebildiler. Her harf tıpkı insanların suratı gibi tekildi, farklıydı ve çok daha dikkatli bakıldığında her birinin kendine özgü bir ifadeye sahip olduğu pekâlâ söylenebilirdi.

Kâtip Ulrich Helmasperger, şu anda yazmak için ona ihtiyacı olmasaydı, bu mucizeyi görmek için sağ elini verirdi. Öte yandan savcı o kadar çok konuşuyordu ki, ağzından dökülen sözcük yığınları karşısında kâtip, başını yazmakta olduğu belgeden kaldıramıyordu.

"Şimdi de bunu diğer kitabın aynı satırıyla karşılaştırın bakalım" dedi savcı.

Yargıçların beti benzi attı: Her iki satır da birbirinin tıpa-

tıp aynısıydı. Yani kusurlar her bir sözcükte, her bir harfte yineleniyordu. Bu tür bir özdeşliği başarmak imkânsızdı.

"Sayın Yargıçlar" dedi savcı, "ben ne kadar istersem isteyeyim, birbirinin aynı harfler yapamam. Yine aynı sebepten ötürü, kusurları asla bu kadar kesinlikle yineleyemem, zaten bu yeteneğe sahip olsaydım her şeyi tamamen kusursuz yazardım. Ve hepsi bu değil: Kitabın künyesini yazarken bir hata yaptığımı çok iyi hatırlıyorum; bakınız, Spalmorum diye yazılan Psalmorum olmalıydı. Aynı hatayı iki kez tekrarlamayacağımı hepiniz takdir edersiniz. Ama orada duruyor işte. Bu iki kitabın ne idüğü belirsiz ikiz canavarlar gibi olduklarını görmek tüylerimi diken diken ediyor."

Zigfrid von Moguntia başını eğdi ve gerçek bir pişmanlıkla şöyle dedi:

"Sayın Yargıçlar, işte bu noktada, derin bir utanç duymama sebep olan bir şeyi size itiraf etmek istiyorum: Ben bile bu İncillerden hangisinin kendi elimden çıktığını, hangisininse sahte olduğunu ayırt etmekten acizim. Ve bu tür bir kötücül mucizeyi ancak büyücülükle açıklayabilirim."

Savcı, üç sanığı gösterirken işaret parmağını uzatabildiği kadar uzattı ve kükredi:

"Tanrı'nın ve sizlerin önünde, Sayın Yargıçlar, sanıkları büyücülükle itham ediyorum, zira Şeytan'ın düzeni ve kötülüğün aracı olan büyücülük dışında, nesneleri çoğaltmanın başka yolu yoktur. İlahi mucize sayesinde ekmekleri ve balıkları çoğaltan İsa Efendimizin kutsal istisnası dışında, kimse böyle bir yeteneğe vâkıf değildir. Hiç kimse! O iğrenç düzenbaz, yani İblis hariç hiç kimse! Sayın Yargıçlar, eğer sanıklar sahteciliği ne şekilde gerçekleştirdiklerini gösteremezlerse, satanizm suçundan ötürü odun ateşinde yakılmaya mahkûm edilmelerini Kutsal Engizisyon yasalarına uygun olarak sizlerden talep ediyorum.

7

Ana, kız ve onları bir arada tutun kutsal ruh adına Kutsal Sepet Manastırı'nın fahişeleri, genelevin kapılarını yeniden açmak için, başlarına gelen felaketin ve yaşadıkları korkunun üstesinden gelmeye çalışıyorlardı. Bu hiç de kolay değildi, zira katilin Zelda'nın ölümüyle yetineceğini gösteren hiçbir işaret yoktu. Ulva'ya göre o sessiz cellat belki de nefret duyduğu için değil, anlaması çok daha karmaşık nedenlerden ötürü öldürüyordu. Neticede seks ve ölüm büyük bilinmezlerin üzerlerinde yükseldiği sütunları teşkil ediyorlardı: Başlangıca ve sona dair, baştan çıkmaya ve günaha dair, tükenişe ve ilahi kurtuluşa dair bilinmezler. Fahişelerin en yaşlısı biliyordu ki, ilk günahın trajedisi her erkek ve her kadında yineleniyordu. Kaç müşteri geneleve sekse aç bir halde gelip oradan pişmanlık dolu olarak ayrılıyordu; tıpkı şehvetli Havvaların cazibesine kapılmış Âdemler gibi. Şeytan tarafından evlat edinilmeden önce fahişeler Tanrı'nın çok sevgili kızlarıydılar. Sümerlerde İnanna, Akadlarda İştar, İyonya'da Artemis'ten beri; Babilonya'da Elishet-Zenunim, Frigya'da Kibele ve Yunanistan'da Afrodit'ten beri, fahişeler tapınaklarda saygı gördüler. Altın çağlar boyunca azizeleştirildiler, tanrıça kategorisine yükseltildiler ve ayinlerde tapınma nesneleri oldular. Babilonya'da "Kutsal Kadiştu" olarak tanındılar; Yunanistan'da tapınakların meşhur hizmetkârlarına "Hierodule" deniyordu; Hindistan'da "Azize Devadasis" olarak adlandırıl-

dılar; Kudüs'te ise Babilonyalıların hükümranlığı sırasında tapınağa zorla "Kadesh" olarak sokuldular. İbrani halkı boyunduruktan kurtulmayı başarınca onları eski düşmanın sembolleri olarak gördü: Babilonya fahişesi onlara göre, Babilonya, fahişe, kıyametin yakın zamanda gelecek olmasının sorumlusu ve Şeytan'ın karısı demekti. Böylece, bir anda gökten yere indirilen fahişeler şeytanlaştırılan, korkulan, ama aynı oranda arzulanan varlıklara dönüştüler. Cadılarla akraba görülen fahişeler birçokları için diğer kadınlara ve özellikle de erkeklere yasaklanan bir bilgelik olan zevk verme gizli sanatının sahipleriydiler. Fahişe kuşaklarının, tarihin kendisinden bile daha uzun varoluşları boyunca deneyimlerini derleyen gizli kitapların hiç olmazsa birkaç sayfasını öğrenebilmek için gereken her bedeli ödeyecek monarklar, soylular ve zengin tüccarlar asla eksik olmayacaktı. Kutsal Sepet'in rahibeleri bedensel zevkin tüm gizemlerini herkesten daha iyi biliyorlardı; bunları sadece belleklerine ya da bedenlerinin her zerresine kazılı bir halde saklamıyor, ayrıca dünyanın en değerli ve en gizemli elyazmaları halinde büyük bir gizlilik içinde saklıyorlardı. Bizzat papa bile o kitapları kendi kütüphanesinde saklamak için bir kolunu verirdi.

Din dışı konuları ele alanlardan ziyade kutsal kitaplar için endişelenen Zigfrid von Moguntia talep ettiği ölüm cezası karşısında sanıkların takındığı tavrı büyük bir keyifle izliyordu. Gutenberg tükürüğünü yuttu; endişeli suratında şaşkınlık ve öfke karışımı bir ifade vardı. Fust'un beti benzi attı, başını önüne eğdi. Schöffer dizlerinin bağının çözüldüğünü hissetti ve yere düşmemek için kilise sırasının diz çöküp dua etme bölümüne tutunmak zorunda kaldı. Sahtecilik ve dolandırıcılık suçlamalarıyla ilgili bir savunma yapmak için hazırlanmışlardı, ama büyücülük ve satanizm yüzünden mahkûm edile-

cekleri akıllarının ucundan bile geçmemişti. Doğrusunu söylemek gerekirse yaptıkları için bir para cezasına çarptırılmaya, hatta birkaç ay hapis yatmaya razıydılar. Ama en kötü senaryolarda bile ölüm cezasıyla karşı karşıya kalma ihtimalini düşünmemişlerdi. Johannes Gutenberg, avluya bakan etkileyici vitraylardan giren ışığın aydınlattığı yargıçların sakin tavrını gözlemlerken, kaderin kendisini nasıl olup da bu noktaya kadar sürüklediğini düşünüyordu. Gutenberg ünlü olmak için yaratıldığına inanıyor ve içinde, geleceğin kendisine ait olduğuna yönelik samimi bir duygu barındırıyordu. Ne var ki, isminin Almanya'nın belleğine bir kahraman ya da alçakların en alçağı olarak kazınması için eşit sebepler mevcuttu.

Gutenberg'in kitaplara, tahta kalıptan resim basma tekniklerine, metallerin eritilmesine ve metal baskı yöntemine yönelik yoğun ilgisi çocukluğunun ilk yıllarına kadar uzanıyordu. Johannes'in babası on yıldan uzun bir süre Darphane'nin yöneticiliğini yapmıştı. İsmi Friedrich Gensfleish'dı; ailesi ve dostları ona kısaca Friele diyorlardı, ama paradoksal olarak tasarruf merakından ötürü herkes onu Gensfleish der Arme[9] diye tanıyordu: Şehirde dolaşan paranın tamamı onun elinden geçmişti. Ne en zengin feodal senyörler, ne Doğu'dan ipek ve baharat getiren tüccarlar, ne prensler, ne de imparatorlar Friele Gensfleish'in günlük olarak ürettiği hazinelerin benzerine sahiptiler. Bir fırıncı için ekmek hamuru neyse, onun için de altın ya da gümüş paralar, külçe altınlar, gümüş çubuklar ve servet biriktirmeye ya da mal mülk edinmeye yarayacak onca resmi bono aynı şeydi; gündelik uğraşının bir parçasını teşkil eden sıradan nesneler.

Onca hazinenin yönetiminden sorumlu olmasına rağmen, Gensfleish der Arme görünüş ve davranış olarak tam bir Fransisken'di ve lekesiz bir dürüstlüğe sahipti. Maaşı ürettiği paranın yanında devede kulak kalsa da, kendisine ait ol-

9. Yoksul Gensfleish.

mayan tek bir kuruşu bile cebe indirmek aklının köşesinden geçmemişti. Öte yandan tüm Almanya'da parayı onun kadar saplantı haline getirmiş başka bir insan yoktu; ama hırsının sebebi paraya sahip olma arzusu değil, hastalık derecesindeki mükemmeliyetçiliğiydi. Bir madeni paradaki, para basıcıların en deneyimlisinin zorlukla fark edeceği çok küçük bir kusur, dokunuş ve görünüşü bozan kabul edilemez bir hataydı. Bir kuruşluk madeni paradaki belli belirsiz bir farklılık onun eritme potasına geri gönderilmesi için yeterliydi. Sahte bir parayı gözleri kapalı ayırt edebilirdi. Sıradan sahtecileri hor görüyordu, ama sahteci oldukları için değil, sıradan oldukları için.

"Eğer bir sahteci benimkiler kadar kusursuz bir para yapmayı başarırsa, gerçekten hak ederek zengin olacaktır" demişti bir keresinde küçük Johannes'e; bu cümle oğlu için karşı konulmaz bir meydan okuma anlamına gelmiş olmalıydı. "Güvene dayalı ortak bir uzlaşıdan, bir anlaşmadan başka bir şey olmayan para, anlam itibarıyla zaten sahte bir şey: Gerçek para iyi niyetin bir sahteciliği; sahte para kötü niyetin bir sahteciliği. Değer paranın kendisinden değil insanın niyetinden kaynaklanıyor. Malların fiyatını kim belirleyebilir? Bir somun ekmekle küçücük bir madeni yuvarlak arasında hangi doğal denklik ilişkisi var? Şayet bir gün dünyadaki bütün buğday biterse, kimsenin aklına altın paraları mideye indirmek gelmeyecektir. Çok susayan bir prens tüm servetini bir küp vaha suyuyla değiş tokuş etmekte tereddüt etmeyecektir. Ama şu da var ki, eğer o son su ise kimse bu teklifi kabul etmeyecektir. Ne su, ne hava, ne toprak, ne yuva, ne ekmek, ne de balıkların sahtesi yapılabilir. Sadece kendisi zaten bir sahtecilik ürünü olan bir şeyin sahtesi yapılabilir, yani kendi başına bir işe yaramayan ya da kendi başına bir değer teşkil etmeyen bir şeyin."

Ve şimdi onu sahtecilikle suçlayan mahkemenin önünde,

savcının konuşmasını dinlerken, Gutenberg babasının kendisine defalarca söylediği bir cümleyi hatırlıyordu: "İyi bir para basıcı olmak için paranın cazibesine karşı kayıtsız kalmayı öğrenmek gerekir."

8

"İyi bir fahişe olmak için zevkin cazibesine karşı kayıtsız kalmayı öğrenmek gerekir" diye acemi kızlarını sürekli uyarıyordu Ulva. Eski geleneğe bağlı Kutsal Sepet genelevinin müşterileri değil, tutkunları vardı. Ev sahibeleri basit fahişeler değil, eski Yunan aristokrasisinin oturaklı kurtizanlarıydılar.[10] Evin odalarının komşu kerhanelerin sefil odacıklarıyla uzaktan yakından alakası yoktu; efsanevi Pompei'nin zevke adanmış saraylarının odaları gibi dekore edilmişlerdi. Kutsal Sepet Manastırı rahibelerinin eşi bulunmaz becerilerini bir kez deneyenler, buna yakın bir zevki başka kadınlarla asla yaşayamıyorlardı. Erkek anatomisinin sırlarını, nerelerin okşanacağını ve vücudun her zerresinin daha önce yaşanmamış zevkler diyarına nasıl dönüştürüleceğini kimse onlar kadar iyi bilmiyordu. Her zaman benmerkezci davranan erkek ruhunu her kadından daha iyi anlıyorlardı; gururun kıvılcımını tutuşturmak için doğru sözcükleri doğru anda söylemeyi biliyorlardı: Bir erkeğin şehvet düşkünü ilkel karakterini, erkekliğine yönelik bir övgü, abartılı bir zevk çığlığı ya da inlemeler, haykırışlar ve soluk kesilmesiyle süslü bir şiddetli orgazm taklidi kadar coşturan başka bir şey yoktu.

Mainz şehrinin en pahalı genelevinin odalarından geçen erkekler oraya tekrar tekrar dönme arzusuna karşı koyamıyorlardı. Servetlerini genelevin yataklarında har vurup har-

10. Fahişeliğin en yüksek sınıfı, sadece tek bir varlıklı erkeğin metresi.

man savurduktan sonra iflas edenler oldu. Genelevin sadık ziyaretçileri oradaki eşsiz fahişelerin hünerlerine tapıyorlardı. Söz konusu olan sadece bedenlerin basit bir birleşmesi değil, en derin içgüdülerden doğup en yüce tanrısal seviyelere ulaşan bir deneyimdi. Her ne kadar paradoksal görünse de, genelevi ziyaret eden erkekler oradan günah işlemiş birinin sıkıntılı ruh haliyle ayrılmıyorlardı; aksine, önemli bir dini misyonu yerine getirmiş olduklarından emindiler. Ve gerçekten de öyleydi. Ama doğrusunu söylemek gerekirse, kendilerini fahişelerin kollarına bırakan müşteriler, kutsal ve çok eski bir ayinin temel parçasına dönüştüklerinden habersizdiler. O özel manastırın hiçbir şeyden kuşkulanmayan sayısız gediklisi aslında gizlice İştar'a adanan törenlerin mükemmel kurbanlarıydılar. Aldıkları zevk sadece peşin parayla ödenmiyor, aynı zamanda da bedenen ve ruhen teslim olarak, tanrıçaların en şehvetlisinin sunağında kurbana dönüşüyor, Ulva ve kızlarının sunduğu eşsiz zevkleri tadarken Babilonya tanrıçasının binlerce yıllık tapınağında kurban ediliyorlardı.

Müşterilerin aldığı her hizmet, fahişeler açısından tanrılar âlemiyle bir bütün olmaya yönelik yüce eylem çerçevesinde, armağanlar ve kurbanlardan oluşan karmaşık ve sessiz ayinin bir parçasını teşkil ediyordu. Manastırı her gün ziyaret eden tutkulu cemaat içinde kutsal fahişelik geleneğinin bulunduğu eski Babilonya tapınaklarındaki rahibelerin sunduğu zevklerin aynısını aldığının farkında olan yoktu. Tıpkı eski tapınaklardaki gibi, tören giriş ayinleriyle başlıyordu. Bunlar kutlamaya hazırlık niteliği taşıyan etkinliklerdi. İlk önce altı ila on iki erkekten oluşan bir grup, başköşesinde doğal boyutlarında (bu uç örneğin erkek tanrısallığının anatomik boyutlarına uygulanabileceğini varsayarak) muhteşem bir Tanrı Priapos[11] heykelinin bulunduğu ana salonda toplanıyordu. Erkeklerin hepsi, devasa erkeklik organı ereksiyon halindeki

11. Bereket Tanrısı, (ç.n.)

tanrının etrafında saygıyla eğilip onun azametine sığınıyor ve ondan erkekliğini kendilerine geçirmesini talep ediyorlardı. Tören, erkeklerin tekrarlaması gereken duaları bir rahibe gibi okuyan Ulva tarafından yönetiliyordu. Erkekler, tanrısallığın simgesi kocaman organın sert ucunu sırayla öptükten sonra sıra törenin kefaret kısmına geliyordu. Bu bölümde erkekler bir tahtta oturan Ulva'nın kızlarından birinin ayaklarına kapanıyorlardı; kız, bağcıkları baldırlarına dolanmış sandaletlerinin altını onlara zorla yalatıyor ve bir yandan elindeki kırbacı erkeklerin kamburlaşmış sırtlarına indirirken, aynı zamanda da onları kadınlara karşı yaptıkları hatalardan ötürü af dilemeye zorluyordu. Bu tamamlandıktan sonra, grup bitişikteki odaya geçip orada armağanlarını sunuyordu. Büyük bir bronz tepsinin içine bıraktıkları altın paralar düşerken çan sesini andıran bir gürültü çıkarıyordu. Gürültünün yoğunluğuna ve çınlamanın miktarına göre erkeklerden her birinin bıraktığı armağan açıkça ortaya çıkıyordu. Metali en çok kimler çınlatırsa, zevklerin en büyüğünü onlar alacaktı.

Kefaret bölümü ve armağanların toplanması sona erdikten sonra, erkekler grubu yedikleri kırbaçtan ötürü kızarmış sırtlarıyla İştar'ın dua odasına yöneliyorlardı. Doğrusu, tapınağı yöneten o kadın figürünün kim olduğundan habersizdiler. Bir kil kabartmanın üzerinde, iki yana açık kocaman kanatlarını sergilerken çıplak bacağı vücuduna tam oturan bir elbisenin arasından görünen tanrıça ayaklarının altındaki bir aslanı zapt etmekteydi. Ulva açıktaki kocaman göğüsleriyle duaları başlatıyordu:

Iltam zumra rasubti ilatim / Litta id Belet Issi Conejo Igigi / Isthar zumra rasubti ilatim / Litta id Belet ili nisi Conejo Igigi[12]

12. *Tanrıça için söyleyin, tanrıların en korkulanı için, / Övgüler düzülsün erkekleri yöneten kadına, Igigi'lerin en büyüğüne! / İştar için söyleyin, tanrıların en korkulanı için, / Övgüler düzülsün insanları yöneten kadına, Igigi'lerin en büyüğüne!* (Kral Ammi-ditana'dan İştar'a ilahi)

Diz çökmüş halde sunağın etrafına sıralanan müşteriler sözcükleri bir mırıltı şeklinde tekrarlıyorlardı. Bu ölü dilin tek bir sözcüğünü bile anlamasalar da, yüzlerindeki ifadeye bakılırsa, rahibeler ve tanrı katıyla komünyona girmeleriyle birlikte her birinin bedenlerinin ve ruhlarının diğerlerininkilerle birbirine karıştığı bir trans haline geçtikleri söylenebilirdi. Kiliselerde yapılan ayinlerden farklı olarak, Kutsal Sepet Manastırı'nda beden, kelimenin tam anlamıyla, ruhun ulaştığı yüksekliklere tırmanıyordu. Kıyafetlerin içine sığmayacak denli muazzam ereksiyonlar yaşayan erkeklerin çoğu o anda soyunuyorlardı. Dua kısmı bittikten sonra, Ulva yakarışları Cermen dilinde yapıyordu:

"Bu beden gökten inmiş ekmektir, bu bedenden yiyen herkes sonsuza dek zevk alacaktır. Benim etimi yiyen ve benim suyumu içen ebedi zevki tadacaktır ve o benim içime girecek, ben de onun içine gireceğim."

Bu noktada, fahişelerden ikisi porselenden yapılıp üzerine deri kılıf geçirilmiş kocaman erkeklik organlarını deri kemerler yardımıyla bedenlerine bağlayıp diz çökmüş halde pruvalarını İştar'a, pupalarınıysa Priapos'a sunmakta olan erkeklere yaklaşıyor ve vahşice bir biçimde onların içine giriyorlardı. Her iki cinsiyeti tek bir bedende birleştiren eski zamanlardaki tanrı figürlerini andıran fahişeleri içlerine alan müşteriler gözleri kaymış bir halde, zevkten, acıdan ve mistik esrimeden inliyorlardı. Erkeklerin hiçbiri bu işe zorlanmıyor, onlara istekleri dışında bir şey dayatılmıyordu; hiç istisnasız hepsi kendini bu takma penisli güzel kadınlara gönül rızasıyla teslim ediyordu.

"Ben senin içine gireceğim, sen de benim içime gireceksin. Ve benim etimden yiyip benim suyumdan içerken kardeşmiş gibi birbirinizin içine gireceksiniz, çünkü bu tören sizi İştar'a bağlayacak ve onun bedeniyle ve kanıyla tek bir beden oluşturacaksınız" diyordu Ulva, kapalı gözleri ve iki yana açıp

tahtın kenarlarına dayadığı bacaklarıyla.

Bunun üzerine erkekler, bellerine deri kaplı penisler bağlı fahişeleri içlerinden çıkarmadan, birbirlerinin içine girmeye başlıyor ve bu şekilde, hep birlikte oluşturdukları düz sıralar, daireler ya da yılanvari şekiller tek bir vücut gibi salınıyordu. Bunlar bir yabancının gözüne kaosların en dinsizi gibi görünebilirdi; ne var ki orada yaşanan her şey, kuralları kesin bir dinsel ayinin parçasıydı ve zamanında Babilonya tapınaklarında düzenlenen törenlerle birebir örtüşüyordu. Bedenen ve ruhen birleşip kalplerini şehvetin tanrıçasıyla birleştiren erkekler grubu bedensel akıntılarından oluşan nihai armağanı sunmaya hazır hale geliyorlardı. Teker teker bütün erkekler beyaz tohumlarını tanrıçanın ayak dibinde duran altın sepetin içine boşaltıyorlardı. Bunun ardından Ulva sepetin içinde toplananları bir kadehe boşaltıyor ve işte o anda Tanrıçamız ziyafeti başlıyordu: Erkekler hep birlikte beyaz kanı içiyor ve –sanki bu erimiş ve besleyici bir kutsal ekmekmişçesine– bedenden çıkanla beslenmiş oluyorlardı. Bu ilk esrimeden sonra, erkeklerin gücü azalmak bir yana daha da artıyordu ve bunun en güzel kanıtı hâlâ sertliğini koruyup giderek daha da irileşen uzuvlarıydı. Ulva bu tuhaf Eukharistia'ya son vermek için kısacık bir cümle söylüyordu: *"Ite Missa est."*[13]

Grup ayininin ardından sıra mahrem törene geliyordu. Her rahibe bir cemaat mensubunu seçip onu odalardan birine götürüyordu. Eski Babilonya'nın tapınaklarındaki özel bölümleri andıran o odaların içinde yaşananlar tamamen bir sırdı ve ne rahibelerin ne de cemaat mensuplarının onları başkalarına anlatmaya hakkı vardı. Karakterlerini sadece sırdaşların okuyabildiği kutsal zevk kitaplarında yazılı en eski gizemlere itaat eden bir tutumdu bu. Sadece Küçük Asya'daki İştar tapınaklarına ve Kutsal Sepet Manastırı'na yolu düşen erkekler

13. Ayin sona erdi. (ed.n)

beden ve ruhun tanrılar âlemine yükseldiği o zevk anlarını tattılar ve daha hayattayken tanrının yüzünü görebilen ayrıcalıklılardan biri oldular. Daha önce hiç tatmadıkları zevklerin tutsağı olan müşteriler çok özel bir biçimde ağırlandıklarına ve fahişelerden en güzel hizmeti aldıklarına inanıyorlardı. Oysaki onlar, tıpkı eski Babilonya tapınaklarında olduğu gibi, dinsel törenin nesnelerinden başka bir şey değildiler. Gerçekte rahibeler tarafından tanrı katına armağan olarak sunuluyorlardı. Burada söz konusu olan müşterilerin özel bir hizmetle onurlandırılması değil, kutlamaların masum kurbanları konumundaki bu erkekler vasıtasıyla İştar'a yaranmaktı.

Ayinler bittikten sonra, bütün müşteriler başları önde, hızlı adımlarla ve birbirlerine selam dahi vermeden manastırdan ayrılıyorlardı. Ekmek ve şarabı paylaştıktan, vücutları, hatta akıntıları birbirine karıştıktan sonra, Kutsal Sepet müdavimleri sanki hiçbir şey yaşanmamış gibi normal hayatlarına devam ediyorlardı. Tüccarlar, devlet memurları, subaylar, hamarat kaligraflar, kâtipler, değişik loncaların saygıdeğer mensupları ve kimsenin şüphelenmeyeceği din adamları sokakta, pazar yerinde ve kilisede karşılaştıklarında birbirlerini daha önce hiç görmemiş gibi yapıyorlardı; saygıdeğer komşular, eşlerine bağlı kocalar ve örnek aile babaları ortak sırlarını sessizliklerin en geçirimsizinde paylaşıyorlardı. Onları birbirlerine bağlayan en güçlü bağ belki de geneleve bir an önce geri dönmeye yönelik frenlenemez arzuydu.

Gizli ziyaretçiler, çok sevgili fahişelerini özel görüşmelerinde pohpohlamak için kullandıkları kadar argümanı, kamuoyu önünde onları mahkûm ettirmek için kullanıyorlardı. Gerçekte, ziyaretleri esnasında fahişelerden en eksantrik taleplerde bulunan büyük senyörler kürsülerde ve saray salonlarında çürümeden dem vurarak onlara en çok saldıranlar oluyorlardı. Genelev ile iktidar temsilcileri arasındaki bağlar müşterilerin asla hayal edemeyeceği kadar sıkı ve eskiydi.

46

Kilise ve kraliyetle çok eskiden beri yürütülen ilişkinin doğasını genelevde çalışan kadınlardan daha iyi kimse bilemezdi. Şunun altını çizmek gerekiyor ki, Kutsal Sepet Manastırı'nın organizasyonu –her ne kadar ikisinden de öte bir şey olsa da– bir genelevden ziyade gerçek bir manastırınkine benziyordu. O üç katlı binada aynı zamanda bir tür üniversite faaliyet gösteriyordu ve bu üniversitede sadece şehvetli zevk sanatlarının en üst düzey dersleri değil, ayrıca Avrupa'nın en prestijli kürsülerine layık çok seçkin bir eğitim veriliyordu. Orada doğuyor ve etrafları annelerininkinin yanı sıra onun kan ve meslek kardeşlerinin sevgisiyle çevrili olarak büyüyorlardı. Orada eğitim alıyor, orada çalışıyorlardı. Orada kızlarını doğuruyor, en gençlerin içten hürmetiyle orada yaşlanıyor ve öbür dünyanın giriş kapısına kadar kız kardeşlerinin refakatinde gelip son nefeslerinde onların sıcacık ellerini tutarak orada ölüyorlardı. Orası bir kadın topluluğuydu ve müşteri sıfatı taşıyanların dışında, aralarında erkeklere kesinlikle yer yoktu.

9

Erkekler. Adaleti dağıtma görevi sadece erkeklerin tekelindeydi. Kaderine hükmedecek olan yedi erkekten oluşan o mahkemenin karşısında, Gutenberg babasının kendisini Darphane'ye ilk götürüşünü hatırlıyordu. Artık çok eskilerde kalan ve yaşadığı müddetçe varlığının en önemli anı olarak hatırlayacağı o sabahta hissettiği çocuksu heyecanı asla unutmayacaktı. Başka hiçbir anı onda, paranın o etkileyici putperest tapınağının hatırası kadar çocuksu heyecan uyandırmıyordu: Erimiş metal kokusu, yeni basılmış altın ve gümüş paraların göz kamaştıran parlaklığı. Darphane, maden eriticilerin, kopyacıların, gravürcülerin, çizerlerin, kâtiplerin, para sayıcıların ve yaptıkları iş, bağımsız bir meslek olarak var olması gerçekdışı görünecek denli spesifik (mesela sadece florinleri saymakla görevli biri vardı; bir diğeri bunları belli miktarlarda paketliyordu; bir diğeriyse bunları ikinci kez sayıyordu) diğer bilumum zanaatkârın, ancak evrenin mekaniğiyle kıyaslanabilecek bir hassasiyetle bir arada yaşadığı bir dünyaydı.

Küçük Gutenberg'in Darphane'ye ilk girişinde hissettiği ürperti, paranın basıldığı mekân olan, Roma'nın yedinci tepesi Capitolio'nun zirvesine kondurulmuş tapınak Juno Moneta'nın içini görme şansına erişmiş eski imparatorluktaki imtiyazlı Romalıların hissettikleriyle aynı olmalı.

"Her şeyin bir ismi ve fiyatı vardır. Fiyatı olmayan bir şe-

yin ismi de yoktur ve ismi olmayan bir şey yok demektir" derdi sürekli olarak Gutenberg'in babası.

"Tanrı'nın adı var, ama fiyatı yok" demişti bir seferinde Genfleish'in karısı evdeki akşam yemeği sırasında.

"Otuz denarius" diye bir bakkalın doğallığıyla yanıtladı kocası, Yehuda'nın İsa'yı satmak için aldığı bir avuç sikkeyi hatırlatarak.

Seküler yapısına rağmen Darphane, muhtemelen Juno Tapınağı'nda ya da Atina'daki, Antik Yunanistan'ın tüm parasının basımını yapan Theseus Estefaneforo'nun mabedinde hissedilen saygıyla karışık korkunun aynısını uyandırıyordu. Yüksek ve kubbeli tavanlar, etkileyici sütunlar, görkemli vitraylar, her odanın kapısında nöbet tutan mızraklı ve kalkanlı askerler, pres tezgâhlarından yükselen çan sesine benzer gürültü; bütün bunların şaşırtıcı derecede ilahi bir atmosferi vardı. Gerçekte, bazen şaka bazen ciddi, o kapıdan girenlerin çoğu genellikle istavroz çıkarıyordu. Değişik kiliseler sahip oldukları hazineler ve anıtsal binalarında istifli altının çokluğu açısından birbirleriyle rekabet halindeydiler, ama Darphane, Almanya'nın bütün katedrallerinden daha zengindi. Gutenberg, küçücük yaşıyla babasının kararlı adımlarının arkasından yürüdüğü o ilk ziyareti hatırlıyordu: Muazzam büyüklüğüyle haşin ve aynı zamanda da görkemli görünen o salonları kat edebilmek için kısa bacaklarının ve kocaman gözlerinin bayağı bir çaba harcaması gerekmişti.

Para, Avrupa'nın büyük bir kısmında eski geleneklere göre basılıyordu. İlk sikkelerin dördüncü yüzyılda Anadolu'da ortaya çıkışından beri teknik çok fazla değişmemişti: İlk önce fırıncı altın ve gümüşü eritiyordu. Ardından metal balyoz darbeleriyle yassı bir levha haline getiriliyor ve sikkeler değerlerine göre farklı büyüklük ve biçimde kesiliyordu. Üzerleri düz sikkeler fırın bölümünden diğer bölüme geçiyorlardı. Orada ham sikkeler iki kalıbın arasına konuyordu. Üst taraf

paranın tura kısmı, alt taraf ise yazı kısmıydı. İşte bu noktada görevli işçi kalıbın üzerine tek ve kesin bir çekiç indiriyor ve paranın imalatı tamamlanıyordu. İlkel bir çalışma söz konusuydu ve sikkenin kalitesi kalıbın üzerine indirilen darbenin şiddetine bağlıydı. Çoğu kez şöyle bir bakınca bir sikkeyle diğeri arasındaki fark görülüyordu. Paranın gerçekliği kimi gizli noktalar ya da belli belirsiz işaretlerle anlaşılıyordu, ama kalpazanların değişik gizli işaretleri keşfetmeleri çok uzun sürmüyordu. Avrupa'nın büyük bölümünde paralar işte bu şekilde imal ediliyordu. Cermenler para basma işinde hiç kuşkusuz en ileri olanların arasındaydılar. Gutenberg'in babası sadece en yeni teknikleri tasarlamakla kalmıyor, işin sırlarını da büyük bir gizlilik içinde saklıyordu.

Yoksul Gensfleish'in idaresindeki Darphane'den çıkan sikkeler işin uzmanlarının hayranlığını topluyordu: Sadece aynı partide üretilen paralar arasında değil, farklı yıllara ait paralar arasında bile algılanabilir bir farklılık bulunmuyordu. Mainz'ın sikkelerinin çekiç gücüyle basılmadığını, bu işe yönelik ilk mekanik sistemlerden birinin kullanıldığını doğrusu çok az kişi biliyordu. Fırından çıkan metal bizzat Gensfleish'in zeytinin yağını çıkarmakta kullanılanlardan esinlenerek tasarladığı bir presle yassılaştırılıyordu. Taş silindirin sıcak metalin her noktası üzerindeki eşit ağırlığı altın ve gümüş levhaların mükemmel bir biçimde aynı kalınlıkta ve pürüzsüz olmalarını sağlıyordu. Ham sikkelerin üzerine kabartmaların basımı da aynı şekilde bir işçinin gücünün değişken baskısıyla değil, şarap üreticilerinin üzümün suyunu çıkarmak için kullandıklarına benzer bir pres yardımıyla yapılıyordu. Bu, iki işçinin çevirdiği bir manivela vasıtasıyla üzerine basınç uygulanan büyük bir metal turnikeye sahip ahşap strüktürlü bir makineydi. Presin hareketli kısmında sikkelerin tura tarafının kalıbı, sabit kısımdaysa sikkelerin yazı tarafının kalıbı bulunuyordu. Her preslemede on adet

madeni para basılıyordu. Manivelaya uygulanan baskı her seferinde aynı olduğu için (manivela dört kez döndürülüyordu), kabartmanın derinliğinin değişme ihtimali hiç yoktu. Ama bunun yanı sıra, Gensfleish paraların kenarını tırtıklı yapmak için bir teknik geliştirmişti ve bundaki amacı, kötü niyetlilerin sikkelerin kenarını törpülemek suretiyle altın ya da gümüş tozu elde etmelerini önlemekti. Bu şekilde, bir para törpülendiğinde tırtıklar ortadan kalktığı için işlenen suç apaçık ortaya çıkıyordu. Bu paraların sahtesini yapmak neredeyse imkânsızdı; ama her şeye rağmen gözüpek bir sahtecinin buna kalkıştığını varsaysak bile, o kadar zahmetli ve masraflı bir iş olacaktı ki, hiçbir sahteci bununla uğraşarak vakit kaybetmek istemeyecekti.

Johannes çok küçük yaşlarından itibaren babasının meslek sırlarını korumayı öğrenecekti. Babasının güvenine mazhar olduğunu bilmek, Darphane yöneticisinin oğlunun göğsünü gururla şişiriyordu. Şu bir gerçek ki, çocukluğunda tanık olduğu o olağanüstü şeyleri yetişkinliğinde dahi hiç kimseye anlatmadı. Sadece teknikler ve makineler konusunda değil, Darphane'de bulunan değerli madenlerin miktarıyla ilgili olarak da suskunluğunu koruması gerekmişti. Maden eritme bölümüne ilk kez girdiği o gün dili tutulmuş, konuşamamıştı. Dünyanın tamamında dahi bu miktarda altın bulunabileceğini düşünmemişti. Tavanı kubbeli devasa salonun tam ortasında, eritme potasının üzerinde yükselen çok büyük bir baca vardı. Sağ tarafta, tuğlalar gibi üst üste dizilmiş altın külçelerinden oluşan bir dağ yükseliyordu. Piramidi andıran bu dağın tepesindeki bir işçi, külçeleri bir çıkrık yardımıyla potanın içine gönderirken, diğer bir işçi onların yerine yeni külçeler yerleştirmekle meşguldü. Burası doğrudan gün ışığı alan bir mekân olmamasına rağmen, altının parıltısı o kadar yoğundu ki, Johannes gözlerini kapatmak zorunda kalmıştı. Babası külçelerden birini eline almasını söyledi. Bir çocuğun masu-

miyetiyle eğildi ve onlardan birini iki eliyle tutarak kaldırmaya çalıştı: Sanki yere lehimlenmiş gibiydi. Ancak o zaman altının ağırlığı konusunda kafasında bir mefhum oluştu ve eritme odasındaki zeminin, ışıltılı piramidin altında kalan kısmının neden gözle görülür biçimde aşağıya göçtüğünü anladı.

Ama küçük Johannes'in üzerinde en çok etki bırakan altın ve gümüş dağları ya da ağzına kadar sikke dolu kutular değil, kopyacıların odası oldu. Mermer bir merdivenle çıkılan üst katta, yan yana sıralanmış yarı sivri Fas kemerli pencereler vasıtasıyla her tarafından gün ışığı alan aydınlık bir oda vardı. Her pencerenin karşısında birbirine paralel dizilmiş uzun, eğimli masalar uzanıyor ve kopyacılar işte bu masaların önünde yan yana oturuyorlardı. Kamburlaşmış sırtları, gergin gözkapakları, titremeyen kolları ve sağ ellerindeki tüy kalemleriyle kopyacılar bakışlarını elyazmalarından kaldırmıyorlardı. Hepsinin üzerinde göğüslerini ve göbeklerini koruyan bir önlük ve saçlarının aşırı konsantre olmuş gözlerinin üzerine düşüp dikkatlerini dağıtmasını engelleyen bir başlık vardı. Ayrıca hiç istisnasız hepsinin, adeta üniformanın bir parçasıymışçasına görünen uzun ve gür sakalları vardı. Küçük Johannes kopyacılar odasına ilk girdiğinde, yansımaları birbirlerine çarparak çoğalan aynalar salonuna girmiş gibi olmuştu: Bir kopyacıyı diğerinden ayırt etmek için çok uğraşıyordu. O salonda sadece mülk tapuları, ödeme senetleri, kefaletler ve sonsuz sayıda resmi mühür değil, Almanya'nın, hatta sınır aşırı ülkelerin en önde gelen kütüphanelerini dolduran en değerli kitaplar üretiliyordu. Bir süre önce yayınlanan bir kraliyet fermanı kutsal kitapların ve dindışı metinlerin artık kiliseler dışında da kopyalanmasına izin vermişti. O güne dek elyazmalarını kopyalama ayrıcalığına sahip olanlar sadece din adamlarıydı. Kilise bu işin başka ellere doğru yayılmasına iyi gözle bakmıyordu. Ruhban sınıfı, kutsal kitapların kutsal mekânlarda kopyalanması ge-

rektiğini, dindışı kitaplarınsa, tıpkı ölümlülerin ilk günahtan ve sonra işleyeceklerinden bağışlanabilmeleri için vaftiz edilmek zorunda olmaları gibi, din adamları tarafından kutsanmasının zorunlu olduğunu savunuyordu. Ayrıca laiklerin herhangi bir sözcüğün yerine çaktırmadan başka bir tane koyarak İncil'in anlamını değiştirmelerinden korkuyorlardı, zira bu ayrıcalık asırlardan beri onlara aitti. Orijinal elyazmalarının kaçta kaçı hâlâ İncil'in içinde duruyordu? Şurası bir gerçek ki, İsa'nın mucizevi yaşamının aktörlerinin ve doğrudan tanıklarının kaleminden dökülmüş gerçek İncil metinlerinin nerede olduğunu kimse bilmiyordu. Bir araya gelerek Kutsal Kitap'ı oluşturan metinlerin orijinal dili olan Aramca ya da İbranice tek bir nüsha dahi ortada yoktu. Tartışmalar bizzat Kilise içinde bile öylesine yoğundu ki, ortak bir kitap belirleyebilmek için yaşanan kavga teolojikten ziyade politik (teolojinin politikanın bir dalı olmadığını varsayarsak) nitelikli oldu. I. Damasus'un papalık yaptığı 382 yılında, Roma Rahipler Meclisi'nde, ateşli tartışmaların ardından Kilise'nin resmi kitabı belirlendi ve bu, Aziz Jerome'nin Latinceye tek bir kitap olarak çevirdiği ama aslında, Eski Ahit ve Yeni Ahit denilen iki büyük kitabı bir araya getiren derleme oldu. Netice itibarıyla İncil, orijinal elyazmalarının ortada olmamasından ötürü, İbrani Tanah geleneğince derlenmiş metinlerin, havarilerce kaleme alınmış tanıklık ve mektupların, İbraniceden ya da Aramcadan Yunancaya, Yunancadan da Latinceye yapılmış bir dizi çevirinin toplamından oluşuyordu.

Salondaki masaların ilk üç sırasında oturan kopyacılar kendilerini sadece İncil kopyalamaya adamışlardı. Her gün, durup dinlenmeden, birbiri ardına Kutsal Kitap'ın harflerini kâğıda geçiriyorlardı. Her nüsha, günlük on altı saatlik bir çalışmayla, yaklaşık bir yıllık bir emek istiyordu ve bir kitabı bitirir bitirmez hemen ondan sonrakine başlıyorlardı. Darphane'yi o ilk ziyaretinde küçük Gutenberg kopyacıları rahat-

sız etmemek için ayaklarının ucuna basarak yürüyordu. Babasının koruyucu bakışları altında, kaligrafların yaptıkları işi, tüy kalemlere dokunmamak ve daha da önemlisi mürekkep hokkalarına çarpmamak için arada yeterli bir mesafe bırakarak, omuzlarının üzerinden dikkatle izliyordu. Mürekkebin bir elyazmasının üzerine devrilebilme tehdidi her kopyacının üzerinde sallanan bir Demokles kılıcıydı; böyle bir ihtimal İncil'de bahsi geçenler boyutunda bir trajedi anlamına geliyordu. Büyülenmiş haldeki Johannes, kopyacının elinin, ardında mükemmel bir biçimde dizilmiş harfler bırakarak kâğıdın üzerinde nasıl dolaştığını izliyordu. Çocuk, bütün ömürlerini insanlık tarafından biriktirilen bilgiyi yaymaya adayan bu adamların bilgeliğini hayal ediyordu. İşine tam konsantre hali, Zeus'unkine benzeyen sakalı ve anatomisinin bir parçası gibi tüy kalemiyle kitabın üzerine eğilmiş her kaligraf bilgeliğin canlı bir imgesini oluşturuyordu.

"Bu adamlar gerçek bilgeler olmalılar" dedi Johannes babasına.

"Belki de..." dedi Gensfleish yüzünde bir gülümsemeyle ve ekledi:

"Eğer okumayı bilselerdi tabii..."

Ardından Gutenberg'in babası oğlunu yanına oturttu ve ona işiyle ilgili bazı sırları aktardı.

"En iyi kopyacılar okuma bilmeyenlerdir. Metnin anlamı sadece kaligrafiyi bozmakla kalmaz, ayrıca hataya da sürükler, zira çoğunlukla metni işimize geldiği gibi anlarız ya da daha da kötüsü, sadece aklımızın sınırları dahilindeki bir şeyi anlarız. Diğer yandan, bir metinle ters düşmek sık rastlanan bir durumdur, bu yüzden de okuma bilen kopyacılar başka birinin eserine kendi fikirlerini bırakmanın cazibesine kapılabilirler.

Mahkemeye sabitlenmiş gözleri, ama anılarına kilitlenmiş dikkatiyle Gutenberg savcının konuşmasını bir duayı dinler gibi dinliyor ve Kâtip Ulrich Helmasperger'in, Zigfrid

von Moguntia'nın ağzından hançer gibi fırlayan her bir sözcüğü nasıl kâğıda geçirdiğini izliyordu. Eli kâğıdın yüzeyinde tıpkı sudaki bir balık gibi hareket eden kâtibi seyretmek Johannes'in hatıralarını canlandırıyordu. Böylece, belleğine sığınmış halde, Darphane'den çıkarken doğruluğundan emin olduğu az sayıdaki şeyin o potada değerli metallerle birlikte eridiğini fark ettiği o uzak günü anımsıyordu. Bütün ömrünü yazarak geçirenlerin cehaletlerinin efendisi olması ve varlıklarını para basmaya adayanların yoksulluktan başka bir şeye sahip olmaması nasıl mümkün olabilir diye kendi kendine soruyordu. Ama onca sözcük arasında babasının bir cümlesi küçük Gutenberg'in belleğinde yankılandı durdu: "İyi bir kopyacının alfabeyi bilmemesi gerekir."

10

"İyi bir fahişe okuma yazma bilmeli, birçok dil konuşmalı ve bütün bildiklerini kızlarına aktarmalıdır" diye öğretiyordu Ulva genç tilmizlerine.

Kutsal Sepet Manastırı'nda üç kuşak birlikte yaşıyordu: Fahişelerin en yaşlısı Ulva kollarının arasında, kısa zaman öncesine kadar annesinin ona bolca sunduğu sevgi dolu ilgiyi çığlıklarla talep eden Zelda'nın küçük kızını tutuyordu. Minicik ellerini Zelda'nın odasına doğru uzatan küçük kızın ağlayışı trajediye bir dokunaklılık katıyor ve acı dolu hıçkırıklarını daha fazla tutamayan diğer kadınlara da bulaşıyordu. Ulva, yaşına başına bakmadan, kocaman ve hâlâ dik memelerinden birini çıkardı, küçük ağzı memesinin başına yaklaştırdı ve açlıktan ziyade korkuyla emmeye başlayan küçük kız bir kez daha bir mucizenin gerçekleşmesini sağladı: Zevk sunmaya alışmış o memeler şimdi yeniden anne besinini verdiler. Süt fışkırarak çıkıyor, küçük kızın sabırsız ağzını dolduruyor ve bütün kadınların keyifsizliğinin üzerine taşarak dinginlik ve sessizliği geri getiriyordu.

Hiç doğurmamasına rağmen Ulva'nın onlarca kızı vardı. İşin gerçeği, tabutun etrafındaki bütün kadınlar onu anneleri olarak kabul ediyorlardı. Ve bu laf olsun diye söylenen bir söz ya da sadece duygusal bir şey değildi: Ulva onların hepsine karşı gerçek bir anne gibi davranmıştı; elbiselerini değiştirmenin, beşiklerini sallamanın ve uyutmak için ninni söy-

lemenin dışında, geceleri defalarca kalkıp üstlerini örtmüştü. Üstelik sadece onlar küçük birer kızken değil. Felaketin hiç kimsenin beklemediği bir anda şehrin üzerine çöktüğü o günü hepsi hatırlıyordu. Mainz kurulduğundan beri istilacıların ağzını sulandıran bir şehir olmuştu. Dördüncü yüzyılın sonlarında Alamanlar, Sueviler ve Alanlar tarafından yağmalandı. Vandallar beşinci yüzyılda şehri yakıp yıktılar. Yıllar sonra yeniden inşa edilen şehir bu kez Hunlar tarafından işgal edildi. On beşinci yüzyılın ortalarında, artık işgallerin antikçağa özgü bir şeymiş gibi göründüğü günlerde, Mainz tarihinin en kötü kuşatmalarından birini yaşadı: Kara Ölüm. Veba şehre çok hızlı bir şekilde yayıldı; nehirle surlar arasında fiilen kuşatılan halkın herhangi bir kaçış noktası kalmamıştı. Ateşler içinde, derilerinin her tarafı şişmiş; hezeyan, delilik ve hararetin tutsağı olmuş, elbisenin temasına dahi tahammül edemedikleri için iltihaplı cinsel organlarını dışarı çıkarmış hastalar ordusu, tıpkı cehennem tasvirlerindeki gibi sokaklarda dolaşıyorlardı. Bazı durumlarda, içlerinden yükselen ateşin etkisiyle erkekler ve kadınların köprünün üzerinden kendilerini Ren Nehri'nin sularına bıraktıkları oluyordu. O dayanılmaz acıyı çekmektense, soğuk ve delice akan sularda boğulmayı yeğliyorlardı. Din adamları bu trajedinin sebebini Tanrı'nın öfkesinde, doktorlar ise son yazın alışılmadık sıcaklarında ve depolanan sudan yükselen yoğun buharda görüyorlardı. Büyücüler ve astrologlar ise gökyüzüne bakıyor; Mars, Jüpiter ve Satürn'ün dizilişini gösteriyorlardı. Ortak bir sebep bulamayınca hepsi bakışlarını şehrin sinagoguna çevirdiler; işte o zaman aralarında fikir birliği sağlandı: Suçlu, her zaman olduğu gibi, Yahudilerdi. Hiç kimse onların bu konudaki sorumluluğunu tam olarak açıklayamıyordu, ama geçen yazın aşırı yüksek sıcaklıklarını tetikleyen ve bunun sonucu olarak da suyun depolanıp mikrop yuvasına dönüşmesi sonucunu doğuran gezegenlerin dizilişi

şeklinde tezahür eden ilahi öfkeyi hiç kuşkusuz onlar uyandırmışlardı. 1283 yılındaki veba salgınında olduğu gibi Yahudiler suçlu bulunup infaz edildiler. O günlerde yetkililer tam altı bin Yahudi'yi kutsal odun ateşlerinde canlı canlı yaktılar. Son seferinde yetkililerin müdahalesine bile gerek kalmadı. Sokaklara dökülen çılgın kalabalıklar onları evlerinde, tapınaklarında, dükkânlarında bulacak ve sakallarından sürükleyerek döve döve öldüreceklerdi. Cesetleri ot çuvalları gibi şehir meydanına yığılıyor ve kötülüğün kökünü kazımak için orada ateşe veriliyordu.

Genele yayılan bu delilik ortamında, veba ve ordunun yanı sıra öfkeli, hasta ve aç kalabalıklar yüzünden şehrin nüfusu önemli ölçüde azalmıştı. Atalardan kalma ihtiyat kurallarına bağlı ve saldırılara maruz kalmaya alışmış Kutsal Sepet Manastırı bodrumun gizli bir köşesinde büyük miktarda erzak saklıyordu. Ulva kapıları kapattı, pencereleri sürgüledi ve hiç kimsenin içeri girmesine ya da dışarı çıkmasına izin vermedi. Ardından yiyecek rezervlerini bir anne tarafsızlığıyla paylaştırdı ve böylece, ölüm şehri ele geçirmişken, salgın ve açlığı evinden uzak tutmayı başardı. Günler, haftalar ve aylar geçiyor, ama hastalık hiç gerilemiyordu. Derken bir gün su ve yiyecek bitti. Bunun üzerine Ulva kocaman memelerinden birini çıkarıp kendi ağzına götürdü ve emmeye başladı. Bütün kadınlar ona, kara vebanın fahişelerin en yaşlısının aklını aldığını düşünerek bakıyorlardı. Birden dudaklarının birleşme noktası beyaz ve kalın bir çizgiyle nemlendi ve memesinin ucundan ılık bir süt pınarı fışkırdı. Önce küçükler, sonra büyükler olmak üzere hepsi o mucizevi kaynaktan içtiler. Ana fahişe Ulva, bembeyaz, devasa ve çok güzel memeleriyle kızlarını, torunlarını ve kız kardeşlerini aylarca besledi. Kara Ölüm Kutsal Sepet Manastırı'ndan tek bir can bile alamadı.

11

Ulva'nın gençliğinin çekiciliği sadece hiç bozulmadan korunmakla kalmamış, geçen yıllar, birçok kişinin düşüncesine göre, onu daha da arzulanır kılmıştı. Daima müşterilerini seçebilme lüksüne sahip olmuştu ve şu ilerlemiş yaşında, gençliğinin ilkbaharındakinden bile daha çok talep ediliyordu. Çok iri ve muhteşem göğüsleri diriliklerini hiç kaybetmemişlerdi. Ulva'nın beli hâlâ incecikti ve yumuşak, cömert karnı kadife yastıkların keyif verici çekim gücünü yayıyordu. Geniş, sert, pembemsi, şehvetli kalçaları gören herkesi büyülüyordu. Her iyi anne gibi Ulva da, kızları gereksiz pişmanlıklar yaşamasınlar diye bütün deneyimini aktararak onlara tavsiyelerde bulunuyordu. Mesleğin içinde kaşarlanmış ana fahişe, kutsanmış mekânda mükemmel erkek tanrısallığına en üst düzey zevk verme sanatının bütün sırlarını ve inceliklerini bu işe yeni başlayan kızlarına öğretiyordu. Salonu koruyan heykel Pompei'deki duvar resimlerinde görülen ya da Roma bahçelerini süsleyen Priapos tasvirleriyle örtüşmüyordu; onlardaki Priapos kendi ağırlığının altında ezilen bir figürdü ve cinsel organı bir Frigya başlığını andıran bir kabuğun ardında saklı duruyordu; oysaki manastırdaki Priapos-Merkür heykelinin muhteşem ve kabuksuz başıyla yukarı doğru kıvrık, sertleşmiş penisi yüksekleri işaret ederken sanki panteonda kendisinden daima esirgenen o yere gitmek ister gibiydi.

Mermer heykel ne sadece bir dekordu, ne de kötülükleri

uzak tutma, bereket getirme ya da ondan genelde beklenildiği gibi erkeklik gücünü artırma türünden bir işlevi vardı. Hayır, bunların hiçbiri değildi. Dionysos ve Afrodit'in şehvet düşkünü oğullarının etkileyici heykeli tamamen pedagojik bir rol üstlenmişti. Nasıl ki tıp fakültesindeki hocalar öğrencilerine organların işlevlerini öğretirken cesetleri kesip biçiyorlarsa, Ulva da, acemi fahişeler erkeğin cinsel zevkinin anatomisini ve fizyolojisini öğrensinler diye, Priapos'un yontu bedeninden faydalanıyordu. Trajedi Mainz'ın en lüks genelevini mekân edinmeden önce, fahişelerin en yaşlısı kızlarına zevk verme sanatının sırlarını öğretirdi. Bu dersler eğitsel oldukları kadar eğlenceliydiler de. Ama cinayetlerden sonra artık Ulva'nın, tilmizlerini Priapos'un etrafında toplayacak keyfi kalmamıştı.

Trajedi Kutsal Sepet rahibelerinin mabedine kimse bunu önceden göremeden girivermişti. Geneleve hâkim olan neşeli monotonluk, ölümün korkunç ve ısrarcı ziyaretiyle bir anda sekteye uğramıştı. Kendisininkinden ziyade kızlarının kaderinden endişe duyan Ulva, bir yandan sır perdesini aralayıp kimin kendilerine böylesine zulmettiğini öğrenmeye çalışırken, aynı zamanda da kızlarının moralini yüksek tutmak, korku ve cansızlığın onları ele geçirmesine izin vermemek zorundaydı. Fahişelerin en yaşlısı, bu cinayetler dizisinin, manastırın en iyi korunan sırrı olan değerli elyazmalarıyla, yani mesleklerin en eskisinin sırlarını barındıran kitaplarla doğrudan ilgili olduğuna emindi.

Ulva, kızlarının geleceği için onlara mesleğin inceliklerini öğretmeyi savsaklamadan bu uğursuz olayla ilgilenmesi gerektiğini biliyordu. Öte yandan geneleve artık neredeyse hiç müşteri gelmiyordu. Muhteşem Priapos heykeli ana salonun ortasında tek başına dikiliyordu; sert ve yay şeklindeki uzvun, ana fahişenin olağanüstü dersleri sırasında ona daima tattırdığı mucizevi zevkleri talep eder gibi bir hali var-

dı. Kısa bir süre öncesine kadar, Ulva'nın uzman elleri o gövdenin üzerinde geziniyor, kaslarla kaplı göbeğe kadar iniyor, bir yarı keçi yarı insan yaratığın butları gibi yuvarlak kalçaların üzerinde bir tur attıktan sonra, nihayet bütün tilmizlerin beklediği yere ulaşıyorlardı. Priapos'un cinsel organının devasa boyutları iki yönden çok işe yarıyordu: Bir yandan her anatomik ayrıntının çok net bir biçimde gösterilmesine olanak sağlarken, diğer yandan tilmizlerin coşku ve dikkatini ateşliyordu. İşte tam o sırada Ulva dersine başlıyordu:

"Öncelikle bir kap ılık gülsuyu hazırlayın. Ardından, ki bu son derece önemlidir, çok rahat bir pozisyon alın. Bir müşterinin önünde asla diz çökmeyin. Yatağın kenarına oturun ve erkeğin ayakta kalmasını sağlayın. Müşteriyi yormayı başardığınız ölçüde, siz daha az yorulursunuz. Kabuğu aşağıya çekerek organın kafasını açığa çıkarın onu bol gülsuyuyla yumuşakça ovun. Ilık su dokuları genişletir, ereksiyona hazırlar, testisleri ateşler ve hepsinden önemlisi, kirleri ve rahatsız edici kötü kokuları temizler."

Ardından Ulva, Priapos'un anıtsal organını örnek olarak kullanarak, o bölgenin nasıl yıkanacağını gösteriyordu.

"Oral sekse asla organın kafasından başlamayın. Şunu sakın unutmayın: Zirveye ulaşmadan önce bütün ara istasyonlarda durmalısınız." Bunu dedikten sonra, zevkin uzun ve çetin yolunu kullanarak şehvet yolculuğuna başlıyordu.

"İlk durak, penisin kökü" diyordu Ulva, lafı hiç uzatmadan. "Yolculuk testislerin altından başlar ve oradan yukarı doğru çıkmanız ve belli duraklarda durmanız gerekir" diyordu Ulva, uzun zevk yolculuğunu başlatırken.

Böylece, Cleopatra'nınkine benzer bir koltuğun ucunda oturan en yaşlı fahişe, tanrıların en erkeğinin yontu modelinden faydalanarak, mükemmel bir fellatio[14] nasıl yapılır, tilmizlerine anlatıyordu.

14. Oral seks (ed.n)

"Ağız cinsel organla temas etmeden önce, uzvun son derece hassas olan dokusuyla temas etmelerini önlemek için dişlerinizi içeri çekmeye alışmanız gerekecek. Herhangi bir noktaya yapılacak istem dışı bir ısırık büyük bir acıya, hatta bir yaralamaya sebep olabilir. Bu arada, ağzı kullanmaya başlamadan önce parmaklarınızı hazırlamanız gerekecek. Ellerinizin ılık gülsuyuyla ısındığına emin olun, dokunuşlarınıza asla soğuk ellerle başlamayın. Penisin kökünü, sağ elinizin başparmağıyla sol elinizinki arada yer değiştirecek şekilde, aletin hacminin arttığını fark edene kadar yukarı doğru ovalayın."

Erkek üretkenliği tanrısının önünde rahat bir şekilde oturan deneyimli fahişe bir yandan testis torbasını sağ elinin işaret ve başparmaklarıyla sıvazlarken, aynı zamanda da diğer eliyle cinsel organları anüs deliğine bağlayan kası ovalıyordu. O noktaya gelince önemli bir tavsiyede bulundu:

"Bu yerde çok dikkatli olmalı ve müşterinin eğilimini tartarak çok temkinli bir biçimde ilerlemelisiniz. Hiçbir erkek anüsüne karşı kayıtsız değildir. Kimileri vardır, kilitlerle kapatılmış kapılarına en küçük bir dokunuşa bile müsaade etmezler; ama kimileri vardır, çok kibar ev sahipleri gibi, bir, iki, üç parmağınızla, hatta tüm elinizle hemen sıcacık yatak odalarına girmeniz için sizi içeri davet edeceklerdir. Bazı durumlarda, bu birincilerin reddediş sebebi çekingenlik, onurlarını koruma ya da Sodom'un zevklerini keşfetme korkusu olabilir. Bazen, erkek zevkinin arka kapısını açacak sihirli anahtarı bulmayı başaracaksınız. Ama iyi bir müşteriyi kaybetmek istemiyorsanız kapının kilidini zorlamaya asla kalkışmamalısınız."

Bu küçük sapmanın ardından, Ulva tutkunun kutsal yolunu kat etmeye kaldığı yerden devam edecekti.

"Alet ereksiyonun ilk safhasına ulaşır ulaşmaz, ikinci durağa kadar yolunuza devam etmeniz gerekir."

Bu noktada bir an duruyor, kısa bir süre için gerilimi artırıyor ve ardından Priapos'un bedenindeki temsili yolculukta durulacak noktayı gösteriyordu:

"İkinci durak: Büyük testis. İki testisi eşit büyüklükte bir erkeği çok zor bulursunuz. Ama daha önce, şunu bilmelisiniz ki, her tanık bizzat olayın aktörü olmak ister ve testis ya da daha da kötüsü culus, yani küçücük bir meraklı olmakla yetinmez.[15] Testiculus'lara talep ettikleri ve elbette ki hak ettikleri önemi gösterin."

Bu kısa parantezin ardından Ulva uygulamalı eğitime geri dönüyordu:

"Yuvarlak tanıklara kendinizi sevdirmenin iki yolu vardır; bunlardan ilki hızlı dil darbeleriyle onlara hafifçe dokunmaktır."

Ardından, Ulva dilini çıkarıp öylesine bir hızla hareket ettirmeye başlıyordu ki, tıpkı bir çıngıraklı yılanın kuyruğu gibi neredeyse görünmez oluyordu. Ağzını Priapos'un testislerinden birine yaklaştırıp sanki hareket halindeki diliyle mermere birbiri ardına öyle hızlı darbeler indiriyordu ki, neşeli bir şakırtı duyuluyordu.

"Dil ile yapılan bu darbeler döl akıntısının üretimini arttırarak penisin tahrik oluşunu tetikler. Ereksiyonun şaha kalktığını ve sertliğin giderek arttığını fark ederken, aynı zamanda da, sanki kel ve parlak kafa onayını veriyormuşçasına, kasılmaların başladığını göreceksiniz. İşte o zaman, dilinizin hareketleri ve parmaklarınızla bu spazmların ritmine ayak uydurmanız gerekecek. Her penisin kendine has bir ritmi vardır. Ne çok hızlı ne de aşırı yavaş gitmemek gerekir. Bu sırrı çok az kadın bilir. Eğer onun kendine özgü temposunu yakalamayı başarırsanız, müşteriyi avucunuzun içine alırsınız. Üçüncü durak küçük testis; orada bir öncekiyle aynı şe-

15. Testis sözcüğünün Latincesi olan *Testiculus*'un sözcük anlamı şahitçik, tanıkçıktır (*Testis*=tanık, *culus* ise küçültme takısı). (ç.n.)

kilde davranmanız gerekecek, ama çok daha büyük bir hassasiyet göstermelisiniz, zira daha küçük olan aynı zamanda daha kırılgandır. Eğer ona kötü davranırsanız ereksiyon halindeki gladyatörü öldürme riskiyle karşı karşıya kalırsınız.

Ve şimdi, testislerin sarp kayalıklarından zevkin zirvesine doğru atlamaya hazırlanın."

12

"Erkeğin organına büyük zevk vermeyi öğretmeden önce size bir iyi, bir de kötü haberim var: İyi haber, fiziksel bütünlüğünüz için korkmanıza gerek yok, zira bu boyutlarda bir penisi asla bulamayacaksınız" diyordu Priapos'un bir atınkini andıran aletinin boyutlarını kastederek.

"Peki, kötü haber ne?" diye soruyorlardı genç fahişeler, rahatlama ve memnuniyetsizlik arası bir duyguyla.

"Kötü haber şu ki, bu boyutlarda bir penisi asla bulamayacaksınız."

Acemi fahişeler bir hayal kırıklığı ifadesiyle gülüyorlardı.

Ardından Ulva, organın kökünden kafasının başlangıcına kadar uzayıp giden ve Priapos'un cömert boyutları sayesinde tüm ayrıntıları gözler önüne serilen kütleyi işaret ediyordu.

"Üçüncü durak: Corpus spongiosum" diyordu Ulva.. Penisin en yumuşak kısmı burasıdır ve süngerimsi dokusu parmaklarla dilin hafif hareketleriyle akışkanları üzerinde kolayca gezdirmenizi sağlayacaktır ve yoğun bir zevk verecektir. Corpus spongiosum'u dilinizin ucuyla yukarı doğru çıkacak biçimde yalayabilir, bu arada da avucunuzun içini corpus cavernosum'un üzerinde gezdirebilirsiniz. Böylece bütün vücut sıvılarını aletin başına doğru taşıyacağınız için onu büyütecek ve ısıtacaksınız. Ancak bekleyişi biraz daha uzatmanız gerekecek; baş kısmına ulaşmadan önce bir sonraki durağa yönelmelisiniz.

Ulva, tilmizlerin bunca öğretiyi içselleştirebilmeleri için bir an sessiz kalıyor ve sonra devam ediyordu:

"Dördüncü durak: Penis başının hemen alt kısmı."

Fahişelerin en yaşlısı, Priapos'un aletinin başının üzerinde oturduğu kaideyi çevreleyen kırışıklığı gösteriyor ve hemen ardından dilinin ucunu, gezegeninin etrafında dönen bir uydu gibi, onun çevresinde gezdiriyordu.

"Bu noktaya geldikten sonra coşkunuzu çok temkinli bir şekilde kontrol etmelisiniz, zira müşteri her an zirveye ulaşabilir. Bu çok uygun bir şey olmaz, çünkü müşteri ziyaretin bu şekilde sona ermesini kabullenmez; bitkin düşmüş olsa bile, işi bitirmeden gitmek istemeyecektir ve bunun sebebi sadece ücretini ödemiş olması değildir; ayrıca aşkın kendisi de böyle bir şeye müsaade etmeyecektir. Bu durumda, yorgun savaşçıyı diriltmek için tekrar en başından başlamanız gerekecek ve bu size iki katı çaba ve zamana mal olacak. Boşalmanın yaklaştığına dair herhangi bir belirti fark ederseniz, tehlikenin geçtiğine emin olana kadar hemen durun. Tehlike geçmesinin ardından bir sonraki durağa doğru devam edebilirsiniz."

Ulva kızlarının tüm dikkatini toplamak için bir süre susup ardından devam ediyordu:

"Beşinci durak: Baş kısmı."

Penisin kocaman ve parlak kafasını gövde derisine bağlayan ince zarı gösterip ekliyordu:

"Buraya parmaklarınız, ama daha da önemlisi dişlerinizle asla dokunmamalısınız; sadece dilinizi sürtün. Uygun olmayan her türlü hareket zarın zedelenmesine ya da yırtılmasına sebep olabilir, bu da beraberinde kontrol edilemez bir kanamayı getirir. Yalamanız gereken kısım onu çevreleyen bölgedir: Neredeyse bütün zevk bu noktada yoğunlaşır, bu yüzden çok dikkatli olmalı, ne verdiğiniz zevkte ne de sürede aşırıya kaçmamalısınız. Orada bir dakika fazla fazla yeter. Nihayet beşinci ve son durağa, yani baş kısmına ulaştınız."

Ana fahişe, diğerlerini kıskandıran bir hareketle ağzını açıyor ve Priapos'un devasa aletinin kafasını tamamen yutuyordu. Ulva, boa yılanlarının becerisiyle, sadece o taştan aletin muhteşem başını ağzının içine almakla kalmıyor, aynı zamanda, sihirli denebilecek bir hareketle, o kocaman aletin büyük bir kısmını gırtlağının ötesinde kaybedebiliyordu. Hayretler içindeki tilmizler böyle bir mucizenin nasıl gerçekleştiğine anlam veremiyorlardı.

"Hazır ağzınız açık kalmışken bari gelip antrenman yapın" diyordu Ulva öğrencilerine ve onları Tanrı Priapos'un, büyüklük konusunda bir eşeğinkiyle rekabete girse kazanacak, yay şeklindeki devasa aletinin beş durağını ziyaret etmeye davet ediyordu. Aletin kafasını ağızlarına sokmayı başaranlar, onu biraz daha derinlere almaya çalışırken, mide bulantısının sonucu olarak, hemen o anda sarsılıyorlardı. Kusmanın eşiğine gelen tilmizlerini görüp uzunca bir süre eğlendikten sonra, Ulva dersine devam ediyordu:

"Artık hepiniz birer oral seks uzmanı olduğunuza göre, size bazı gizli teknikler öğreteceğim" diyordu Ulva.

Fahişelerin en yaşlısı Priapos'un hemen yanındaki koltuğuna tekrar kuruluyor ve sözlerini sürdürüyordu:

"Size Kolibri Uçuşu yapmayı öğreteceğim: Dilinizi gösterdiğim şekilde hızlıca hareket ettirin ve duraklara belirtilen sıralamaya göre ve her birinde çok kısa bir süre kalarak (tıpkı bir kolibrinin yapacağı gibi) uğrayın ve bu arada aletin diğer bölümlerine mümkün olduğunca az temas edin. En tepeye ulaşınca, dilinizin ucunu penisin deliğine sokup tıpkı gagasını bir çiçeğin içine daldıran bir kolibri gibi onu içerden titreştirin. Dilinizi ne kadar derine ve ne kadar titreştirerek sokarsanız zevk o kadar büyük olur."

Ulva'nın ağzı Priapos'un kalın aleti üzerinde bir kolibrinin çok hafif uçuşunu andırırcasına gidip geliyor ve hareketli dili küçük kuşun kanatları gibi görünmez oluyordu.

"Şimdi Yehuda'nın Öpücüğü'nü öğrenmeye hazırlanın: Ona bu adın verilmesinin sebebi müşteri isteyerek ya da istemeyerek ziyareti aşırı derecede uzattığında onu hemen zirveye çıkarmayı sağlayan bir teknik olması."

Hemen ardından baş fahişe göğüslerini açıyor ve bir yandan hovarda Tanrı'nın kamışını kocaman göğüslerinin arasına yerleştirirken, aynı anda da başını ağzına alıyordu. Öğrencilerine doğru pozisyonu gösterdikten sonra ayrıntıya giriyordu:

"Kamışın kafasını ağzınızda sımsıkı tutup diliniz ve damağınızın arasından üzerine bastırın. Bir süt çocuğunun annesinin meme ucuyla yaptığı gibi, bütün gücünüzle emerken, sanki ağzınızla süt sağıyormuşçasına her seferinde daha yoğun bir vakum uygulayın. Aynı anda kamışın gövdesini göğüslerinizin arasında yoğurun ve bir elinizle testisleri yumuşak bir biçimde okşarken, diğeriyle kamışın kökünü tutun. Böylece bütün duraklar aynı anda ele geçirilince zevkin doruğuna ulaşması çok fazla sürmeyecektir. Boşalma o kadar şiddetli olacaktır ki, müşteri bitkin düşecektir; o kadar ki, uykuların en derinine dalmaması için önlem almanız gerekecektir."

Açık ve anlaşılır sözcüklerle anlattıktan sonra, Ulva heykelle görsel bir uygulama yapıyordu. Yaşına rağmen o devasa kamışın üzerinde bütün insani cömertliğiyle gidip gelen ve salınıp duran fahişeler fahişesini gören tilmizler heyecanlanmadan edemiyorlardı. Bu sahneye şahit olan herkes Priapos'un mermer suratına tam o anda bir zevk ifadesinin yerleştiğini teyit edebilirdi. Bazen Ulva'nın, şehvet tanrısının taş kamışından bol miktarda beyaz ve yoğun bir sıvı çıkartmayı başardığına yemin edenler oldu ki bu, Speyer Bakiresi'nin kimi zaman kandan gözyaşları dökmesinden çok daha şaşırtıcı bir mucizeydi.

Ne var ki ana fahişenin kızlarına öğrettiği bütün bu hünerler, sadece seçilmiş kızlara aktarılan gerçek sırlarla karşılaştırıldığında, basit numaralar olmaktan öteye gidemiyor-

du. En üst düzey zevkin sırlarına ulaşabilen kızların sayısı çok azdı: Olsa olsa yüz tanede bir tane. İşte sadece bu seçilmiş kız, kitapların en iyi korunanını, yani Libri Voluptatium Proibitorum'u okuma hakkına erişiyordu.

Ve en son seçilenler cinayete kurban giden üç kadındı; üst düzey zevkin sırrına erişip fahişelerin en yaşlısının yerine geçmeye aday olanlar. Yasak Zevkler Kitabı'nın nerede saklandığını Ulva dışında bir tek onlar biliyorlardı.

13

"Okuma eylemi aklın zevki, ama daha da önemlisi eğlencesi gibi görülmemelidir" diye haykırdı Zigfrid von Moguntia kürsünün üzerinden mahkemeye doğru dönerek. Okuma, sadece Kutsal Kitap'ı yorumlaması ve sıradan insanlara yayması gerekenlerin icra edebileceği kutsal bir eylemdir. Biz papazların ayin sırasında ne okumamız gerektiğinden sorumlu olan sizlersiniz, Kilise'nin ileri gelenleri, sadece sizlersiniz. Ve size tüm kalbimle şunu söylüyorum ki, okuma eyleminin kürsünün sınırlarının dışına taşması için herhangi bir gerekçe yok. Kitaplar her önüne gelen onlara ulaşabilsin diye yazılmadılar. Tanrı, On Emir'in yazılı olduğu tabletleri Musa'ya verdi, halka değil. Sıradan insanlar kendileri için doğruyu yanlıştan, iyiyi kötüden, haklıyı haksızdan ayırt edebilmek için yeterli akıldan yoksunlar. Siz, sürünün çobanları, işte bunun için varsınız. Bir an için eğer kitaplar bu sahtekârların büyücülük marifetiyle İncil'i çoğaltmayı başardıkları kadar kolay çoğalırlarsa ne olacağını hayal edin.

Gerçekte Zigfrid von Moguntia sadece sürünün selametini değil, her şeyden önce kendi varoluş sebebini gözetiyordu; savcı kopyacılık mesleğinin ortadan kalkma riskini göze alamazdı.

"Saygıdeğer beyler, kitap sahtekârlarının şeytani hünerlerinin rüzgârla birlikte uçuşan tohumlar gibi her tarafa yayıldığını hayal edin. Soylu yazma işini icra etmenin yanı sıra Kutsal Söz'ün gerçekliğini korumayı üstlenen kopyacılara

ne olacak? Kutsal Kitap sahteciler tarafından bozulursa ne olacak? Üstelik söz konusu olan sadece kitaplar değil. Kopyacıların titiz dikkati olmazsa bizzat metinler de kolayca değişikliğe uğrayabilir! Beyler, tehlikenin büyüklüğünü görün! Tanrı'nın sözünün yerini Şeytan'ın rezil kelamı alacak!"

Zigfrid von Moguntia kürsüden inip mahkeme heyetine yaklaştı ve yargıçların her birine bakarak sordu:

"Beyler, bir numaralı sanığın babasının para basma sanatını herkesten daha iyi bilmesinin yanı sıra, yıllarca Darphane'nin yöneticisi olduğunu ve sahte para davalarında bilirkişilik yaptığını biliyor muydunuz? Beyler, bir numaralı sanığa bu işin babasından miras kaldığının farkında mısınız?"

Savcı Gutenberg'e yaklaştı ve işaret parmağıyla onu göstererek devam etti:

"Sahtecilik işinde kim düzenbazların kullandığı gizli yöntemleri daha beşikteyken öğrenen birinden daha iyi olabilir ki?"

Johannes, savcının zehirli konuşmasını dinlerken babasını düşünüyordu.

Darphane'nin sert yöneticisi Friele der Arme evin reisi olarak çok daha disiplinli biriydi. Taviz vermez bir karaktere sahip adam en küçük bir kuraldışı harekete dahi izin vermiyordu. Buna karşılık annesi Else Wyrich çok tatlı, hassas ve Johannes ile diğer üç oğlunun disiplin ve eğitiminde müsamahakâr bir kadındı. Ayrıca babanın keyfi ya da aşırı bir cezası karşısında kendini onlara siper ettiği de oluyordu. Else adaletli bir kadındı; düzgün karakteri sakin yapısı ve etrafına bulaşıcı neşesiyle uyum içinde olsa da, aynı şey iri yarı ve kanlı canlı bedeni için söylenemezdi. Werner Wyrich zum Steinern Krame adındaki dul bir tüccarın kızı olan Else babasının balta fabrikasında büyümüştü.

Else babasının atölyesinden çıkan malların demiriyle birlikte dövülmüş gibi görünüyordu. Bir kadında çok sık rastlanmayan bir vücuda sahipti, ayrıca Mainz'daki erkeklerin çoğundan daha uzundu. Sarışın kadının beyaz, saydam teni ve içten, sevecen bakışları, kalın, güçlü kolları ve kaslı bacaklarıyla tezat teşkil ediyordu. Atölyenin sert ortamında, işçilerin arasında büyüdüğü için herkesten daha iyi balta kullanıyor ve erkeklere özgü kabul edilen işleri yapmaktan hoşlanıyordu: Odun kesiyor, kütükleri omzunda taşıyordu; tahta kirişleri tamir etme, marangozluk eşyaları onarma ve çatıyı aktarma gibi evin en ağır işlerini yapan oydu. Bunların yanı sıra, yemek yapma, dikiş dikme, evi temizleme ve çocuk büyütme gibi kadınlara özgü diğer işleri de yine o üstlenmişti. Friele beyindi, Else ise adale; Friele general, düşünür ve sert adamdı, Else ise ordunun emirlere uyan yılmaz savaşçısı. Else'nin balta elde, anıtsal görüntüsü şüpheli niyetlerle eve yaklaşacak herhangi biri için yeterince caydırıcıydı. Birçok insan evin isminin –Gutenberg[16]– o esirgeyici ve iyilik kaynağı dişi dağa bir saygı sunumu olduğunu düşünüyordu. Bir hayvanın içgüdülerine sahip bu kadın, evlatlarını yabancılardan olduğu kadar, yakınındakilerden de koruyordu. Friele otoritesinin dozunu artırıp onlara el kaldırmaya yeltendiğinde, Else, yavrularını erkek köpeklerin saldırısından koruyan dişi köpeklere özgü bir cesaretle ve sessiz ama kararlı bir biçimde, Friele'yle çocukların arasına dikiliyordu. Öte yandan şarkı söyleme onun kişiliğinin özünü teşkil ediyordu: Eğer keyfi yerindeyse şarkı söylerdi; yataktan keyifsiz kalkmışsa keyfi yerine gelsin diye şarkı söylerdi; çalışırken şarkı söylerdi ve pazaryerinde alışverişini yaptıktan sonra eve dönerken omzunda taşıdığı ağzına kadar dolu selelerin ağırlığını hafifletmek için şarkı söyleyerek yürürdü. Johannes küçüklüğünden beri annesinin, onu ve kardeşlerini neşeli bir melodiyle uyandır-

16. Gutenberg: İyi dağ.

masına ve bir ninniyle uyutmasına alışmıştı. Sonraki yıllarda, hem gözüne girmek, hem de azar yememek için babasının karşısında güçlü karakterli bir genç gibi görünmeyi tercih etti; ancak Else'nin karşısında genellikle zayıflıklarını sergiler ve böylece o tatlı ve devasa kadının ana şefkatini kazanırdı.

Ve şimdi mahkemenin karşısında, hayatın sonu olarak görmeye başladığı sahneleri yaşarken annesinin hatırasını aklından çıkaramıyordu; kalbinin en derin yerinde, onun şu anda orada olmasını, kudretli görüntüsü ve yüzünden eksik olmayan tebessümüyle onu çocukluğundaki gibi kollarına alıp götürmesini arzuluyordu. Gutenberg'in gözlerinde yaşlar birikti ve bir hıçkırık seline kapılıp gitmemek için öksürük krizine tutulmuş gibi yapmak zorunda kaldı.

Ve böylece, onu tamamen kaybetme ihtimalinin karşısında hayatının her anını yeniden kurmak istermişçesine, kaderiyle ilgili karar verdiği o anı hatırladı. Darphane'ye yaptığı o ilk ziyaretin ardından Johannes, kendisinden işiyle ilgili hiçbir şey gizlemeyip ona karşı sabırlı ve cömert bir usta gibi davranan babasının halefi olacağına kendi kendine söz vermişti. Gerçekten de, henüz on ikisini doldurmadan Friele'nin sağ kolu oldu. Daha şafak sökmeden işe birlikte geliyor ve herkesten sonra gece çökerken çıkıyorlardı. İlk başlarda, çalışanlar genç Johannes'i soğukluk ve kuşkuyla karşıladılar; onu sadece yöneticinin oğlu olarak görüyorlardı. Ne var ki, ayrıcalıklı bir yer edinmekten çok uzak olan Johannes'e babasının ilk yükledikleri oradaki en ağır işler oldu: metali eritme potasına getirmek, basılan paraları taşımak, makineleri temizlemek, altın ve gümüş talaşlarını süpürmek. Friele ne zaman onun bir metal zerresini bile yerde bıraktığını fark etse, Johannes herhangi bir çalışandan çok daha ağır bir cezaya çarptırılıyordu. Ancak bu şekilde iş arkadaşlarının saygısını kazandı. Zaman içinde en iyi dökümcü niteliklerini edindiğini kanıtladı. Dikkatleri o kadar üzerine çekti ki, Ma-

inz Piskoposluğu Darphane'nin yöneticisinden oğlunun hizmetlerini talep etti. Bu Friele için hayatının en zor kararlarından biri oldu; bir taraftan Johannes'in baba mesleğini devam ettirmesini istiyor, ama diğer taraftan da oğlunun kendi yolunu çizmeye başlamasının ve kaderini kendi elleriyle şekillendirmesinin daha iyi olacağını biliyordu. Netice itibarıyla Johannes on üç yaşını tamamladığında babasının yanından ayrıldı ve Kilise'nin atölyelerinde demirci ustası olarak işe başladı. Kısa zaman içinde, ayrıca, en önemli süsleme ustalarından birine dönüştü. Gutenberg'in, şehir piskoposluğu demircilerinin, dökümcülerinin ve süslemecilerin yöneticiliğine kadar yükseleceğine herkes kesin gözüyle bakıyordu. Ne var ki, trajedilerin hiç beklenmedik bir anda gelmek gibi bir âdetleri vardır.

14

"İsa Efendimiz, biz günahkârlar için, çilenin bütün duraklarına uğramak ve acıyı kendi bedeninde yaşamak zorunda kaldı" diye Zigfrid von Moguntia konuşmasını sürdürdü. İncil'i oluşturan kitapların en ürperticisini nasıl sıradanlaştırabilirdik ki? "Beyler, şuna emin olun ki eğer sahteciler onun sözlerini sahiplenirlerse Tanrı'nın Oğlu'na yeniden işkence çektiririz. Efendimizin çektiği çile ve acının okunması gereken yegâne gerçek kitaplar, onun mucizelerinin tanıklığını bırakmış olanların elyazmalarına uygun olarak elle yazılmış olanlardır. Kitap ancak el yazısıyla çoğaltılabilir. Bunun dışındaki her türlü çoğaltma biçimi, ne yöntem kullanılırsa kullanılsın sahtecilikten başka bir şey değildir ve Şeytan'ın eseri olarak kabul edilmelidir."

Savcı bir an sustu, sanki büyük bir ifşaatta bulunup bulunmamakta tereddüt edermişçesine salonun bir tarafından diğer tarafına doğru yürüdü, sonra nihayet kararını verdi:

"Sayın Yargıçlar, biliyorsunuz ki fırsat insanı hırsız yapar. Bu sözümle herkes potansiyel suçludur demek istemiyorum, ama birçok insanın iyi görünmelerinin sebebi kaderin onları imtihan etmemiş olmasıdır. Kötülükle yüz yüze gelip hiç bozulmadan yoluna devam edebilenlerin sayısı belki de çok azdır. Saygıdeğer beyler, bir numaralı sanık şehrimizin yaşadığı en kötü felaketlerden birinin kurbanı oldu. Kendisiyle aynı durumdaki diğer birçok erkek ve kadın gibi evinin yağmalan-

masına, mallarının çalınmasına ve sürgüne maruz kaldı. Eminim ki bu talihsizlik Tanrı'nın onu imtihan etme biçimiydi. Ve size şunu söylemeliyim ki, beyler, bu ıstırap sanığın zayıf ahlaki değerlerini ve ruhsal zafiyetini gözler önüne serdi. Onu suça iten sebep bu oldu. Şeytan'ı sadece arayanlar bulur."

Kâtip tek bir sözcük bile kaçırmamak için tüy kalemiyle hızlı hızlı yazarken, o ana dek savcının konuşmasını bir dua gibi dinlemiş olan Gutenberg birden, sanki Zigfrid von Moguntia asla kabuk tutmamış bir yaranın üzerine tuz dökmüşçesine, gerçekten kendisinden bahsedildiğini hissetti ve talihsizliklerinin başladığı o günü hatırladı.

1411 yılının sonlarına doğru Mainz'ın ekonomisi çok çalkantılı bir döneme girmişti. Bunu ilk fark edenlerden biri elbette ki Friele der Arme oldu. Politikacılar giderek artan bir sıklıkla ondan çok büyük miktarlarda para basmasını talep ederken, pazaryerindeki esnaf, mallarına her gün zam yapmak zorunda kalıyordu. O yılın ekim ayında Darphane daha önce hiç basmadığı miktarda para bastı. Paralar halkın elinde, pres makinesinden çıktıları hızla buharlaşıyorlardı. Gutenberg'in babası mevcut etkenlerin bileşiminin iyi bir şeyin habercisi olmadığını anladı. O yılın kasımında, vergiler dramatik bir biçimde artırıldı. Köylülerin elinde kalan azıcık para da vergi memurları tarafından vahşice sökülüp alındı, ta ki, yeni yılın sonunda, cılız tasarruflar tükenip bunun sonucunda da halkın sabrı taşıncaya dek. 1411'in aralık ayında, çaresizlik içindeki Mainz halkı otoriteye karşı ayaklandı. Yangınlar, yağmalar ve her iki tarafta da yargısız infazlar oldu. Bir ömürlük komşular, ürünlerini pazaryerinde satan köylüler, esnaf, her sabah kibarca selamlaşan yoksul insanlar bir anda birbirlerini hiç tanımayan vahşiler gibi davranmaya başlamışlardı. Meşale elde, önlerine çıkan her şeyi ateşe veriyor ve sefil çekçeklerini doldurana kadar merhametsizce yağmalıyorlardı.

Ayaklanma soylulara yönelmişti ve Friele de Arme tam anlamıyla o küçük azınlığın bir üyesi olmasa da, ailesini şehirden kaçırması gerektiğini hissetti. Zira öfkeden gözü dönmüş kalabalığa Darphane yöneticisinin tek kuruşunun olmadığını ve gerçekte neredeyse onlar kadar yoksul olduğunu anlatmak imkânsızdı. Netice itibarıyla, şehirdeki bir avuç zengin aile gibi onlar da yanlarına alabildikleri hariç, evi tüm eşyalarıyla bırakmak zorunda kaldılar.

Tesadüf bu ya, kısa bir süre önce, Else'ye babasından Ren Nehri'nin kuzey kıyısındaki Wiesbaden ve Lorchhausen şehirleri arasında yeşil ve yüksek bir bölge olan Eltville am Rhein'da küçük bir çiftlik kalmıştı. Friele ve ailesinin orada mutlu olmak için her şeyleri vardı; en yüksek tepenin yamacında kurulu olan, penceresinden nehir ve anıtsal bir satranç kalesi gibi yükselen etkileyici Seçmenler Hisarı'nın göründüğü o ev adanmış bir yaşamın ardından inzivaya çekilmek için mükemmel bir yerdi.

Yeni yuvanın herhangi bir lüksü yoktu ve işin gerçeği eskiden ahır olarak kullanılan bir sundurma konuta dönüştürülmüştü. Mainz'daki evden çok daha büyük ve aydınlık olsa da, geleneksel kasaba evlerinin sunduğu hiçbir konfora sahip değildi; aksine, aile kendisini köy evlerinin rüstik soğukluğu içinde bulmuştu. Duvarların soylu mobilyalarla dekore edilmemesi bir yana, zemindeki döşeme tahtalarının ve duvardaki kirişlerin arasındaki boşluktan içeriye rahatsız edici bir rüzgâr ve toprağın rutubeti giriyordu. Ne basamaklarda mermer ne de sütunlarda süslemeler vardı. Tavan arasına çıkan kırılgan basamaklar sanki birbiri ardına parçalanacakmış gibi ayakların altında yamulup gıcırdıyorlardı. Aile fertlerinden biri ne zaman keşfedilmemiş bir köşeye doğru yönelse, orada karşısına tavuklar, kazlar ya da fareler çıkıyordu.

Çocukluğundan beri köy hayatına alışık olan Else bu zoraki ikamet değişikliğini bir trajedi gibi algılamadı; aksine, bu

yeşil ve kırsal ortam babasının ürettiği baltaların sertliğiyle şekillenmiş ruhuna tamamen uygun düşüyordu. Çalışınca en iyi şarabı üretecek bağları, meyve ağaçları ve bütün bir yıl süren kuru, güneşli bir iklimleri vardı. Else için burası bir dünya cennetiydi. Buna karşılık Friele kendini cehennemde hissediyordu; önce karakteri, sonra da sağlığı radikal bir değişimin kurbanı olmuştu. Yeni hayatında kendini neye adayacağını bilmeden, Crass Kalesi'nin ya da Almanya'nın en aristokratik saraylarının etrafında kafese kapatılmış bir kaplan gibi dolaşıyordu. Mainz şehrini, Darphane'nin alacakaranlığını, kopyacıların sessiz odasını ve altın ya da gümüşün potada fokurdamasını özlüyordu. Yerine kim geçerse geçsin, onun ürettiği hassas sikkelerin kaba saba, mat yuvarlak nesnelere dönüşeceği dayanılmaz gerçeğini aklından çıkaramıyordu.

15

Priapos'un genelev ana salonunun ıssızlığında eski günleri özler göründüğü sırada, katedralde, Ulva ve kızlarının hünerlerini çok yakından tanıyan Kâtip Helmasperger sıranın üzerine eğilmiş, çenebaz savcının tek bir sözcüğünü dahi kaçırmamak için süratle yazıyordu. Tıpkı Bereket Tanrısı gibi o da, Kutsal Sepet fahişelerinin eşi bulunmaz okşayışlarını bedeninde bir kez daha hissetmeyi sessizce arzuluyordu. Diğer tarafta Gutenberg, mahkeme heyetini ikna etmek için dokunaklı argümanlarını sıralayan Zigfrid von Moguntia'nın konuşmasını dinliyordu. Savcı kendi semantik numaralarının keyfini çıkarırken, Gutenberg, onu babasına bağlayan ve aynı zamanda da uzaklaştıran karmaşık ilişkiyi hatırlıyordu.

Bunu sözcüklere dökmeye asla cüret edememiş olsa da, Friele geceden sabaha yoksul bir insana dönüştüğünü anlamıştı. Kişiliğini daima belirlemiş olan sertlik neticede kendi tercihiydi, ama yoksulluk kaderin acımasız bir dayatmasıydı. Darphane müdürü olarak aldığı maaş, ailesinin hiçbir şeyden mahrum kalmadan rahat bir yaşam sürdürmesine olanak tanıyor, hatta kenara biraz para bile koyabiliyordu. Ama şimdi elleri bomboştu ve onları neyle meşgul edeceğini bilmiyordu. Kenardaki tasarruflarını yağmadan kurtaramamıştı ve şimdi mesleğini nerede ya da nasıl icra edeceği konusunda hiçbir fikri yoktu.

O sırada artık bir yetişkin olan Johannes babasının para-

ya karşı her zaman sergilediği kayıtsızlığı düşmanca bir suskunlukla kınıyordu. Açıkça dile getirmeden, içine düştükleri yoksulluğun yegâne sorumlusunun o olduğunu ima ediyordu. Mütevazı bir yaşam sürmenin önemi üzerine verilen vaazlar aniden çöken felaket karşısında anlamlarını yitiriyorlardı. Johannes pırıl pırıl parıldayan altın dağlarını, gümüş külçelerini, sikke levhalarını, binlerce para istifini, hepsi elinin altında duran bütün o Darphane hazinelerini uzak bir rüyanın hatırası gibi hatırlıyordu.

Cılız bir mum ışığı altında yenen akşam yemeği sırasında, Johannes babasına hınç dolu bakışlarla bakıyordu. Düşüncesindeki paradoksu görmezden gelerek, kusursuz davranışından ötürü Friele'ye sitem ediyordu. Onu ve kardeşlerini sadece dürüstlük değil, en mutlak doğruluk içinde yetiştirdiği için babasını affetmiyordu. Babasını sadece yolsuzluğa bulaşmadan tertemiz kaldığı için değil, ayrıca dürüstlüğün para getirmediğini öğretmediği için de kınıyordu. Prensler ve onların memurları çalıyordu; bakanlar ve vergi tahsildarları çalıyordu; kâtipler ve danışmanlar çalıyordu; sersem babası hariç herkes çalıyordu. Ağırlaştırıcı bir sebep daha vardı: Vicdanları bozan ve ahlakı çökerten paranın tamamı Darphane'den çıkıyordu. Rezil metali herkese sağlayan adamın bizzat ürettiklerinden tek birini bile kendine saklamamış olması nasıl mümkün oluyordu?

Prenslerin, bakanların, danışmanların ve kâtiplerin korkunç miktarlarda para, altın, gümüş ve her türden hazineyi sadece kişisel hırslarla değil, krallığın düşman ellere olası düşüşüne karşı bir önlem olarak istifledikleri herkesçe bilinen bir sırdı. O servetin farazi bir sürgünün masraflarını karşılayacağını ileri sürerek yolsuzluğu aklıyorlardı. Babası da bir devlet memuru değil miydi? Ekonominin büyük kısmının bağımlı olduğu son derece politik görevi onu iktidar kavgalarının tam ortasına yerleştiriyor ve o sırada mustarip ol-

duğu türden bir bozgunun sonuçlarına katlanmaya itiyordu. Ne kraliyet üniformasının nimetlerinden faydalanan ne de sığınabileceği bir soyluluk unvanına sahip olan Friele, zenginleşme konusunda prenslerle aynı haklara sahip değil miydi yoksa? Kaldı ki babası bu soruyu ayaklanmanın hemen öncesindeki günler boyunca çoktan yanıtlamıştı; daha bu olaylar gerçekleşmeden evdeki yemek masasında laf arasında şu yorumu yapmıştı:

"Gerçek bir prens, gururlu bir yönetici, vatandaşlarının ve kendisinin haysiyetini teslim etmeden önce canını feda etmelidir."

Yangınların, yağmaların ve köylülerin tüm soyluları öldüreceklerine dair ettikleri yeminlerin ardından, közler tamamen sönüp yeni vaatler sayesinde öfkeler yatıştıkça, aynı yöneticiler, bir iki rok yapan, birkaç piyon ve bir fil feda eden satranç ustaları gibi sonsuza dek iktidarda kalmaya ve sanki hiçbir şey olmamış gibi koltuklarına yapışmaya devam ediyorlardı. Yoksullar her zamanki gibi yoksul kaldılar, zenginlerse daha da zenginleştiler. Ama şurası bir gerçek ki, Friele ve ailesi ceplerinde metelik olmadan sürgüne gitmek zorunda kalmışlardı.

Johannes geleceğinin bir kalemde budandığını hissediyordu. Darphane'nin ya da piskoposluğun atölyelerinde hayal ettiği gelecek sonsuza kadar uçup gitmişti. İşte o zaman, yeşil hınç sineği uğursuz yumurtalarını yaranın üzerine bırakıverdi. Öfke larvası Gutenberg'in bilincini kemirerek büyümeye başladı ve o kötü gün gelince, hırsın aç çocuğu onun tüm kişiliğini ele geçirdi. Bütün bunlar görünmez ve sessiz bir süreç oldu. Yoldan çıkma kararı alan bütün insanlar gibi, Johannes de kendisini bir suçlu gibi algılamıyordu; tam aksine, bir adalet duygusu sessiz adımlarına kılavuzluk ediyordu. Dünyanın ona karşı kabahatli olduğunu, feleğin ona karşı öfkeli davrandığını, babasının onu kendi kaderine terk ettiğini

ve geri kalan ölümlülerin onu anlamaktan aciz olduklarını hissediyordu. Bütün bu duygular gençliğin zapt edilemez gücü ve bir romantizm cilasıyla daha da şiddetleniyordu. Else oğlunun yaşadığı karanlık dönüşümü fark etmedi bile. Ama baba, fark etti.

Baba ve oğul birbirlerine kan bağıyla, aile ahlakının kesin kurallarıyla, güvenle ve baba-oğul sevgisiyle bağlıydılar. Darphane'deki ağır çalışma şartları onları potada eriyen metaller gibi ayrılmaz yapmıştı. Öte yandan, sikkelerle aynı doğayı paylaşan Friele ve oğlu Johannes yazıyla tura gibi birbirinden ayrılamaz ama farklı yönlere bakan varlıklara dönüştüler. Tıpkı bir sikkenin iki yüzü gibi, baba ve oğul birbirlerini göremiyor, birbirlerine dokunamıyor ve birbirlerine tek söz dahi etmiyorlardı.

Johannes'le yaşadığı acı verici düşmanlığa, tahammül edilemez gelen bu yeni yaşam eklendi. Taşranın huzurlu havası Friele'ye göre değildi. Maden eritme bölümünün zehirli gazlarından ve karanlık atölyelerden uzakta bu kadar güneş ve temiz hava; çekiçlerin ve preslerin gürültüsü, işçilerin bağırışları, üretimi zamanında ve düzgün bir biçimde yetiştirme stresiyle kıyaslandığında bu kadar sessizlik ve sakinlik, bu kadar huzur ve dinginlik en sonunda 1419'da Friele'yi öldürdü.

16

Savcı, vurucu darbeler ve tumturaklı jestlerle süslü konuşmasını sürdürürken, Gutenberg babasının ani ölümünü düşünüyordu.

Kocasının trajik sonunu göz önünde bulunduran Else, hiç istemeyerek de olsa, Johannes'in baba geleneğini sürdürmesine karar verdi ve onu eğitim görmesi için Erfurt Üniversitesi'ne gönderdi. Johannes okula Johannes de Eltville ismiyle kayıt yaptırdı. Dikkat çeken bir öğrenci oldu. Önceki bilgileri, babasından öğrendiği tüm sırlar, Mainz Piskoposluğu için süslemeci olarak çalıştığı dönem ve ağır işte erken pişmiş eller, hocalarında hayret, sınıf arkadaşlarındaysa kıskançlık uyandırıyordu. İçine kapanık, meraklı ve teorik analizlerden ziyade araştırma ve pratik uygulamayı seven bir gençti. Dökümcülük sanatına karşı babasıyla aynı beceriye, süslemecilikte özel bir inceliğe, demircilikteyse hassasiyete sahipti. Bunların yanı sıra usta bir gravürcü oldu. Friele'den farklı olarak, parayı sadece bir zanaat nesnesi olarak değil, aynı zamanda da dünyevi niyetlerini gerçekleştirmenin bir aracı olarak görüyordu.

Gerekli bütün bilgileri öğrendikten sonra, onur ve diplomaları elinin tersiyle itti ve eğitimini tamamlamadan dayısının yaşadığı Strazburg'a gitti. Sessiz ve içine kapanık biri olduğu için Mainz'dan gelen bu delikanlının planlarını kimse bilmiyordu. Suratını Moğol görünümlü sakalın ardına saklamaya karar vermesi işte o döneme rastlar. Annesinden aldığı

iri cüssesine rağmen genelde pek dikkat çekmiyordu: Omuzların arasına gömülmüş ve daima şapka taşıyan sarkık kafa, koyu renk giysiler ve hafif adımlar ona bir gölgenin kayıp giden görüntüsünü veriyordu.

Dayısının bağlantıları ve tartışılmaz yeteneği sayesinde Johannes, Strazburg ordusunda süslemeci olarak çalışmaya başladı. Dökümcülük, demircilik, para basma, kitap kopyalama ve süslemecilik sanatındaki bilgilerine şimdi de silahları ekleyecekti. Bütün sanatlar, bilimler ve meslekler onun için en büyük merak kaynağıydı. Öğrenme açlığıyla, dersleri ve deneyleri son raddesine kadar götürüyordu.

Üzerine vazife olmamasına rağmen, tasarımı kendisine ait olan bir kılıcı üretmek için izin talebinde bulundu. Mainz'lı gencin işini kolaylaştırmak için gerekli emirleri vermiş olan general önüne koyulan kılıcı görünce küçük dilini yutacak gibi oldu: İnce bir işçilikle oyulduktan sonra değerli taşlarla süslenmiş tutma yeri, hafif ama bir saç telini uzunlamasına kesebilecek bir gövde, kılıcı ölümcül olduğu kadar, son derece güzel bir silaha dönüştürüyordu. Generalin hayranlığı sadece Johannes'in hızla yükselmesini sağlamadı, ayrıca onun önünde yeni bir alanın kapılarını da açtı: kuyumculuk. Generalin erkek kardeşi Strazburg'un en önde gelen kuyumcularından biriydi. Doğal olarak general yeni sahip olduğu kılıcı uzman kardeşine gösterdi. Kılıcın sapını ve değerli taşların oraya mıhlanma biçimini gören kuyumcu Gutenberg'i hiç tereddütsüz işe aldı. Böylece ordunun atölyelerinde kazandığı mütevazı maaşa, mücevher tasarlasın diye kuyumcunun ödeyeceği hiç de küçümsenemeyecek bir miktar para daha eklendi. Bu son işinde önde gelen bir kuyumcu ustası olabilirdi. Ne var ki, mücevherleri soğuk, pahalı ve yüzeysel şeyler olarak görüyor ve kendisi için tasarladığı gelecekte onlara yer vermiyordu. Diğer yandan, babası tarafından kat edilen sarp, çorak ve yavan yoldan bir daha geçmemeye karar vermişti. Kaderindeki

zenginliğe ulaşmasını sağlayacak kestirme yol geriye doğru gitmiyor, kartallar gibi yüksekten uçuruyordu. O, olmak istemediği şeyin timsaline dönüşmüş olan ihtiyar Friele'ninki gibi sıradan bir yaşamdan fazlasını hak ediyordu.

Kuyumculuğu kısa sürede terk etti ve kendisini tahta blok baskıyı öğrenmeye verdi. Johannes geleneksel baskı tekniklerine, metalik plaklarla presleme yöntemiyle yapılan sikke basma işinde öğrendiklerini ekledi. Çalışmaları o kadar değerli bulundu ki, 1434 yılı Mart'ında resmi bir ulağın elinden mühürlü bir zarf aldı. İçinde Strazburg şehrinin yöneticisinden gelen bir davetiye vardı. Gutenberg kendi araçlarıyla kendine bir yol yapmayı başardığını fark etti. Etkili bir şahsın torpiliyle değil, bizzat kendi başarıları sayesinde, her gencin gıptayla arzulayacağı makama geldi. Kaderinin, tahta baskıcılığın çok ötesine taşacağını bilmesine rağmen, genç Johannes Gutenberg elleriyle bulutlara dokunduğunu hissetti. Geceden sabaha Avrupa'nın en önemli şehirlerinden birinin belediyesinin resmi baskıcısına dönüştü. Üstüne üstlük bir de, belediye reisi onu, yarım kalan formasyonunu bütün dünyanın en büyük baskıcısının, yani Laurens Koster'in yanında tamamlaması için Hollanda'ya gönderdi.

17

Zigfrid von Moguntia, sanki bitkin düşen kâtibe işkence olsun diye, yeniden kürsüye çıktı, cilalı tahtadan yapılmış korkuluğu iki eliyle birden kavradı ve yeniden sesinin tonunu yükselterek, bir numaralı sanığa yeni bir suç yükledi.

"Saygıdeğer beyler" diye söze başladı, yargıçlara yönelerek, "sahtecilik, büyücülük ve satanizmin yanı sıra sanıkları soygunculukla itham ediyorum. Bunlar aşağılık birer hırsız, beyler! Bilge adam kılığına girmiş aşağılık birer hırsız! Size şunu söyleyebilirim ki, saygıdeğer beyler, Şeytan anlaşmasını en iyilerle değil, en kötülerle, sıradanlarla, taklitçilerle yapar. Sahtekârlıkla dâhiliğin kardeş olduğunu varsaysak bile, sizin karşınızda şu anda üç dâhi sahtekâr yok. Hayır! Kötü niyetli buluşlarından bile kendilerine bir fayda sağlayamamış basit hırsızlar var karşınızda!"

Gutenberg, Fust ve Schöffer darbeyi hissettiler. Zigfrid von Moguntia gururlarının kalbine hançeri saplamıştı. Üçü birden savcıya derin bir nefretle baktılar. Gutenberg her türlü suçlamayı dinlemeye hazırdı. Ama bunu değil.

Johannes işte o sırada, bakir topraklara ayak basan bir kâşifin coşku ve merakıyla Haarlem'e vardığı günü hatırladı. Sint-Bavokerk Katedrali'nin sivri kulelerini ve Grote Mark'ı çevreleyen kamu binalarını uzaklardan seçer seçmez, yeni şeyler öğrenmeye daima açık yüreği uzun yolun yorgunluğu ve oraya ulaşmış olmanın mutluluğuyla çarptı. Pazaryerinde-

ki tezgâhlardan yayılan çiçek kokusuna ızgara kuzu dumanı, taze balık, meyve ve sebze kokuları karışıyordu.

Bu küçük şehir bundan daha misafirperver olamazdı: Kuzey Denizi'nden gelen rüzgârın getirdiği azotlu tazelik Spaarne Nehri'nin yumuşak ve nemli meltemiyle tezat oluşturuyordu. Nehir ve deniz tarafından kucaklanan Haarlem ayrıca, sakin suları büyük bir merkezi gölde buluşan büyüleyici kanallarla bölünüyordu.

Johannes, Grote Mark'taki tavernalardan birinde yoldan gelen birinin açlığıyla yiyip içtikten sonra, adımlarını dosdoğru katedrale yöneltti. Bol yemek, iyi şarap, berrak bir gökyüzünde parlayan güneş ve suyun çağıltısı sayesinde gücünü yeniden toparlamış, keyfi iyice yerine gelmişti. Derin bir mutluluğa gömülen Gutenberg o günün bundan daha güzel geçemeyeceğini düşündü. Mükemmel ruh halinin dışında iyimser olmak, seyahatinin başarıya ulaşacağına inanmak için iyi gerekçeleri vardı. Kaderi ona en güzel hediyelerden birini vermişti: Ksilografi, gravür ve yazı sanatının sırlarını en iyi bilen insandan eğitim alma imkânı. Bu kişi katedrale çok genç yaşta zangoç olarak girdiği için Koster[17] diye tanınan din adamı Laurens Janzoon'du.

1370 doğumlu olan Koster o sırada saygıdeğer bir yaşlıydı. Kafasındaki üç köşeli şapkası, boynundaki geniş deri yakası ve sakalından başlayıp ayaklarına kadar inen bol ve kırışıklıklarla dolu cüppesi yüzünün yalnızca küçük bir bölümünü açıkta bırakıyordu. Ancak açık renkli, berrak gözleri sanki kendi ışığıyla parlıyormuşçasına dikkat çekiyordu. Gutenberg yaşlı rahibin huzuruna çıkınca, protokol kurallarından ötürü değil, o anda gerçekten içinden gelen saygıyla önünde diz çöktü. Ardından Strazburg Belediyesi'nin tavsiye mektuplarını sundu ve hakkıyla kazanılmış ününden ötürü din adamına duyduğu hayranlığı bildirdi. Sade ve mütevazı bir

17. *Koster*: Hollandaca zangoç.

adam olan Koster tam bir alçakgönüllülükle Johannes'e doğrulmasını işaret etti. Ama şurası bir gerçekti ki, ihtiyar başrahip kim olursa olsun her gravürcünün saygısını hak etmek için fazlasıyla niteliğe sahipti.

Katedrale papaz yardımcısı olarak girmesinin ardından ne kadar önemsiz görünürse görünsün her işi büyük bir sorumluluk duygusuyla yapmıştı. Oradaki ilk işi mum üreticiliğiydi. Dini ibadetlerde ya da aydınlatma amacıyla kullanılacak büyük, küçük bütün mumların imalatıyla tek tek ilgileniyordu. Bu hiç alakasız görünen iş onun kalıp çıkarma sanatındaki ilk deneyimi olmuştu. Mum kalıpları çıkarmak için kil, farklı imgelerin biçimlerini yakalamak içinse balmumu kullanıyordu. Daha sonra, sıradan insanlar ve onların gündelik işleriyle haşır neşir olmadan insan ruhunu asla tanıyamayacağına inandığı için cüppesini çıkarmaya ve çok çeşitli dünyevi işlerle meşgul olmaya karar verdi: Günlük ekmeğini kazanmak için tarım işçisi olarak çalıştı ve ağır çalışma koşullarını köylülerle paylaştı; alt tabaka bir tavernada meyhanecilik yaptı ve suçluların ruhunu, dertlerini alkolde boğma gereksinimini duyanların zayıf kişiliklerini, uyuyamayanların çaresizliklerini, suçluların hizmetini satın alan ve zayıf kişiliklerle çaresizlerden menfaat sağlayan kudretlilerin yolsuzluklarını tanıdı. Haarlem kamu asayiş birimine girdi ve yüzbaşılığa kadar yükseldi. Veznedarlık, marangozluk, demircilik, gümüşçülük, dökümcülük, gravürcülük yaptı. Tilmiz de oldu, üstat da. Ne zaman ki elleri sert, yanık ve güçlü oldu, ne zaman ki ruhu ihtiyacı, acıyı ve alt tabakanın çoğunun mustarip olduğu merhametsizliği tanıdı, ancak o zaman, olmayı hiç bırakmadığı rahip görüntüsüne bürünmek için cüppesini yeniden giymeye karar verdi.

Laurens Koster yeniden katedrale döndüğünde, İncil'den farklı pasajların tasvirlerini levhalara basarak, Kutsal Söz'ü okuma bilmeyenler arasında yaymaya adadı kendini. Taver-

nadaki en iyi kâğıt oyuncularının tek bir harfi bile anlamaktan aciz, ama sayılar ve figürler konusunda çok iyi kişiler olmaları onu hep şaşırtmıştı. İşte bu yüzden, Kutsal Söz'e en çok ihtiyaç duyanların ruhuna ulaşmak için resimlere başvurmak gerekiyordu. Pagan figürler yerine kutsal imgelerin kullanıldığı bir deste oyun kâğıdı tasarladı: Kılıçların yerini haçlar aldı; Kralın[18] yerini İsa'nın temsili; kraliçenin (kız) yeriniyse Bakire Meryem; böylece geleneksel oyun kâğıdı destesindeki her figür başka bir kutsal figürle değiştirilmiş oldu.

O dönemde, kâğıt oyunları neredeyse Avrupa'nın bütün büyük şehirlerinde yasaklanmıştı: Barselona'da 1310'dan beri yasaktı; 1337'den itibaren Marsilya'da ve bir süre sonra da Venedik'te yasadışı ilan edildi. Haarlem'deki yetkililer oyuncuları birçok kez takip etmeyi denemişlerdi, ama onlar her seferinde gizli bir yer bulmayı başarıyorlardı. Koster'in destesi paradoksal bir biçimde işliyordu: Ahlaki normlardan hep kaçınanlar bu oyuncular olacağına, onların yozlaşmış ruhlarına kaçak bir biçimde giren ahlak oluyordu. Figürlerini çuhanın üzerine çarparken oyuncuların İsa, Meryem ve Yusuf isimlerini telaffuz ettiklerini gören tavernadaki yolcuların gözünde tuhaf bir ifade oluşuyordu.

Koster'in destesinin spiritüel etkisinin yanı sıra kartların üzerindeki desenler eşsiz bir güzellikteydi. Kaba saba, sıradan oyun kâğıtlarından farklı olarak, rahibin ürettikleri çok becerikli bir sanatçının elinden çıkmış gibi duruyordu. Sarayların ve kiliselerin duvarlarını süsleyen en iyi baskılardan hiçbir eksiği yoktu; hatta onlardan çok daha üstündü.

Bu, birçok teknik aşama gerektiriyordu. Koster, figürleri oyun kâğıtları büyüklüğündeki tahta bir takozun üzerine bir keskiyle oyuyordu. Kırk takozu tamamlamasının ardından onları onarlık gruplar haline getiriyor ve sonra da kendi imal ettiği mürekkeple kaplıyordu. Bu bittikten sonra onluk

18. Papaz ç.n.

takozlar grubunun üzerine aynı büyüklükte kalın ve sert bir pamuk kâğıdı yerleştiriyor ve şarap üretmekte kullanılana benzer bir presle bunun üzerine basınç uyguluyordu. Bunun ardından kâğıdı kaldırıyor ve on tane oyun kâğıdı sihirli bir biçimde basılmış oluyordu. Sonra bunları bir mafsal üzerinde çalışan keskin bir bıçakla kesiyordu. Ve süreç bütün deste tamamlanana kadar bu şekilde devam ediyordu. Bu yöntemle günde onlarca deste üretebiliyordu. Bu elbette ki sadece bir başlangıç oldu; daha sonraları, bu teknikle sadece taşbaskı desenler değil, kilise ve sarayların duvarlarını süsleyen ünlü tabloların röprodüksiyonları da yapılacak ve cüzi bir miktar para karşılığında herkes bunlara ulaşabilecekti.

Laurens Koster, Gutenberg'i tilmizi olarak yanına aldı ve çok cömert bir üstat oldu. Johannes yeteneğini ortaya koyarak, ama bundan daha da önemlisi çalışma arzusunu göstererek Hollandalı rahibin güvenini kazanmayı bildi. Mainz'lı tilmiz yorulmak nedir bilmiyordu. Bütün bir günü çalışarak, öğrenerek ve günlerce uyumadan araştırma yaparak geçirebilirdi. Gutenberg gitgide daha da çalışkan göründükçe, yaşlı üstat o ana dek kimsenin bilmediği yeni bir tekniği daha öğretiyordu. Johannes gerçek bir ayrıcalıklıydı. Ne var ki, ihtiyar Laurens Janzoon Koster'in, sadece kendine sakladığı bir sırrı olduğundan kuşkulanıyordu. Gutenberg baskı sanatının son büyük sırrını öğrenene kadar Hollandalıyı terk etmemeye karar vermişti.

18

Zigfrid von Moguntia, son ithamının Gutenberg'de uyandırdığı etkiyi fark edince, ısrar etmeye ve argümanını derinleştirmeye karar verdi:

"Bu üç sanık, saygıdeğer beyler, basit hırsızlardan başka bir şey değiller!" diye haykırdı savcı.

Ardından Johannes'in yanında dikilip, koluyla onu işaret ederek ve hıçkırığın kıyısındaki dramatik bir ses tonuyla ekledi:

"Sadece benim sahip olduğum yegâne şeyi, mütevazı kopyacılık mesleğimi çalmış değil, bu kişi ayrıca, ona evini açan, yatacak yer, yiyecek yemek veren ve ona gözde tilmizi gibi davranan Hollandalı üstat Laurens Koster'in çalışmalarını ve alet edevatını sahiplenmekte bir an bile tereddüt etmemiştir."

Gutenberg, mahkeme önünde, Hollanda'daki günlerini ve bazen çok cömert davranan, ama bazen de bir açıklama talep ettiğinde derin sessizliklere gömülen üstadıyla kurduğu ilişkiyi hatırlıyordu. Johannes şunu fark etmişti ki, ona ksilografi kitap tekniklerinin ayrıntılarıyla ilgili ne zaman sorular sorsa, Laurens Koster gizemli bir şekilde yüzeysel cevaplarla geçiştiriyordu. Johannes'in ısrarları karşısında yaşlı rahip, gravür sanatının diğer gereklerini ona öğretirken sergilediği bildik coşkusuyla çelişkili bahaneler üretip konuyu değiştiriyordu. Bu arada Mainz'lı tilmiz o kadar inatçı bir gençti ki, bir keresinde artık sabrının sınırına dayanan rahip gi-

zemli ve kesin bir şekilde yanıt vermişti:

"Eğer sorun yaşamak istemiyorsan, sadece levhaya baskı işiyle uğraş. Kitaplar sana dertten başka bir şey getirmeyecek bir konudur."

Bu tür bir tavsiye Johannes'in merakını kamçılamaktan başka bir işe yaramadı. O sohbetin ardından Gutenberg dikkatini artırdı: Üstadını çaktırmadan takip ediyor ve bütün katedralin barındırdığı gizli bölümleri ortaya çıkarmak için gölgelerin arasında araştırmalar yapıyordu. Bodruma ulaşmak için zeminde bir gizli geçidi, gizli bir çatı katına götüren yüksek bir tavan penceresi ya da bir mobilyanın ardına saklanmış çok özel bir bölüme açılan bir kapısı olmayan kilise dünyada yoktu. Johannes yaşlı Koster'in peşinden bir an bile ayrılmıyordu. Ancak onun boş bulunduğu bir anı asla yakalayamadı.

Başrahibin bir işi halletmek için komşu Amsterdam'a gitmek zorunda kaldığı bir gün, tilmiz bu durumdan faydalanıp onun odasına girdi. Başrahibin sahip olduğu az miktardaki eşyayı sakladığı çekmeceleri, not defterinin sayfalarını, gardırobunun içini, mütevazı yatağının altını üstünü ve hatta zemin karolarını didik didik etti. Hiçbir şey bulamadı. Üstadının gizleyecek bir şeyi olmadığına kanaat getirmiş halde tam odadan çıkacakken beklenmedik bir şey oldu. Yerlerinden oynattığı nesneleri düzeltirken, komodinin üzerinde duran küçük bir mühür (onu daha önce de görmüş ama önem vermemişti) defterin üzerinden kayıp yere düştü. Onu parmaklarının arasına alınca, iki şey dikkatini çekti: Bir mühür için alışılmadık derecede uzun bir biçimi vardı ve daha da dikkat çekici olanı, üzerinde ne Koster'in K'sı ne Laurens'in L'si ne de Janzoon'un J'si vardı. Mührün üzerinde açıklanamaz bir küçük a harfi vardı. Katedralde ismi A ile başlayan kimse yoktu. Kaldı ki, ne kadar mütevazı olursa olsun kim isminin baş harfinin küçük yazıldığı bir mührü kullanırdı ki? Küçük sırrı çözme konusunda kararlı Gutenberg cilalı tahta-

dan yapılmış gizemli parçayı elbiselerinin arasına gizledi.

Çok önemsiz gözüken bu harfli oymanın daha büyük bir şeyin parçası olduğundan kuşku duymayan Johannes, bu gizemi aydınlatabilecek kişi olan başrahibin dönüşünü bekledi. Tahtadan parçayı uzun süre incelemesine rağmen onun ne olabileceği ya da ne işe yarayabileceği hakkında fikir yürütemiyordu.

Koster kısa yolculuğundan nihayet dönünce, Gutenberg araştırmalarına yeniden başlamaya karar verdi. İki alternatif arasında gidip geliyordu: Ya üstadına o parçayı tesadüfen bulduğunu söyleyecek ve lafı hiç evirip çevirmeden doğrudan onun ne olduğunu soracaktı, ya da tahta harfi kendisine saklayıp Koster'in umutsuzca onu aramasını bekleyecek ve en sonunda ister istemez gizemli işlerini gerçekleştirdiği inine yönelecekti. İlk seçenek daha basitti, ama doğal olarak daha az güvenilirdi: Başrahibin yanıt vermeyi reddetmesi ve Joahnnes'in ganimetine el koyarak mührünü geri alması riski vardı. Ayrıca Mainz'lı öğrencinin odasını karıştırdığından da kuşkulanabilirdi. İkinci seçenek de başarı garanti etmiyordu, ama Gutenberg, Koster'in gizli atölyesini ortaya çıkarmayı başaramasa bile, en azından parçayı elinde muhafaza edebilir ve ne işe yaradığını araştırmayı sürdürebilirdi. Belki de, dedi kendi kendine, bu kadar kafa yormanın hiçbir anlamı yoktur; belki de o harf herhangi bir baskı kalıbından, bir ksilografi tahtasından geriye kalan bir parçadır ya da sadece kaligrafi öğretmek için yapılmış bir oymadır. Ne var ki, tuhaf bir sebepten ötürü Johannes bu küçük ve önemsiz, basit a harfinin bilinmeyen bir evrenin temel parçası olduğunu seziyordu.

Koster Amsterdam'dan döneli daha birkaç gün olmuştu ki, Gutenberg yaşlı başrahibin daha önce hiç görmediği derecede sinirli olduğunu fark etti; oradan oraya koşuşturuyor, katedralde ne kadar çekmece, dolap ya da kitaplık varsa didik

didik ediyordu. Diz çökme yerlerinde, resimlerin arkasında, kilisenin avlusunda, sunakta, kürsüde, merdivenlerin her basamağında ve bazilikanın her köşe bucağında onu bir şey ararken görüyordu. Onun aslında neyi aradığını çok iyi bilen Johannes sordu:

"Bir şey mi kaybettiniz?"

"Bir şey, evet, bir şey..." dedi başrahip daha fazla ayrıntı vermeden.

"Size yardım edebilir miyim?"

"Hiç sanmıyorum..."

"Belli mi olur? Bana ne aradığınızı söylerseniz..."

"Önemli bir şey değil" dedi her köşe bucağı araştırırken büründüğü çaresizliği gizleyemeden.

"Eğer bana ne olduğunu söylerseniz size yardım edebilirim."

Gutenberg bir an için ihtiyar Koster'in bir sözüyle gizemin aydınlanacağı umuduna kapıldı.

"Bir tahta parçası, özel bir şey değil, bir hatıra... yani, önemsiz bir şey, şu boyda bir tahta parçası" dedi işaretparmağıyla başparmağının uçlarını aralayarak.

Gutenberg başrahibin ismini vermekten kaçındığı o parçanın öneminden ancak o zaman emin olabildi.

Gece çökünce, o ana dek ne olduğunu tam olarak bilemese de, onca zamandır aradığı şeyi bulmaya çok yakın olduğu konusunda Johannes'in hiç şüphesi kalmadı. Odasında tek bir patatesten oluşan akşam yemeğini yedi. Katedralin yemekleri genelde çok sade oluyordu, ayrıca Gutenberg'in bağırsakları da bir lirin telleri gibi gergindi. Koster de aynı şeyi kendi odasında yaptı: Bir kâse çorbayla bir parça ekmek yedi. Üstat ve tilmiz, her ikisinin kafası da –biri kaybettiği, diğeriyse bulduğu için– üzerinde küçük bir harfin yontulu olduğu o tahta parçasıyla meşguldü. Mütevazı ve tek başına yenen ak-

şam yemeğinin ardından ikisi de yataklarına girdiler ve neredeyse aynı anda kandilleri söndürdüler.

Sanki katedral cinler tarafından ziyaret edilmiş gibi, Johannes ve başrahip, her biri kendi yatağında dönüp duruyor ama bir türlü uykuya dalamıyordu. Aniden bastıran soğuk yüzünden battaniyelerini kafalarına kadar çekiyor, ama daha sonra terden sırılsıklam bir halde üstlerini açıyorlardı. Düşüncelerin ardından kaotik, rahatsız edici imgeler beliriyordu. Kalpler o kadar güçlü çarpıyordu ki, her ikisi de, uyku tutmaz bir halde, kalp atışları duyulmasın diye pozisyon değiştirmek zorunda kalıyorlardı. Derken, bir menteşenin gıcırtısı Gutenberg'i yerinden sıçrattı; ardından, kapanan bir kapının gürültüsü kulağına geldi, son olarak da koridorda ilerleyen ve onun kapısının önünde hızlanan ayak sesleri işitti. Kollarına dayanarak doğruldu. Gutenberg, hiç gürültü çıkarmadan ama çok hızlı bir biçimde yatağından fırladı, üzerine bir cüppe geçirdi, çok sessizce kapıyı açtı ve kafasını dışarı uzatınca ihtiyar Koster'in siluetinin, odaları bitişikteki avluya bağlayan koridorda uzaklaştığını görür gibi oldu. Bunun üzerine onu takip etmeye karar verdi. Başrahip kararlı ve yaşına göre oldukça hızlı adımlarla yürüyordu. Bahçe duvarının kıyısından yürüdü, bazilikanın dışına açılan arka kapılardan birine doğru ilerledi, kocaman bir demir anahtar çıkardı ve kapıyı açıp dışarı çıktı. Koster dışarıdan kapıyı tekrar kilitledi.

Johannes ne yapacağını bilmeden deli dana gibi dönüp duruyordu; kapılardan herhangi birini açması mümkün değildi. Bu yüzden, gençliğin verdiği enerjiyle, duvarı kaplayan sarmaşığın kalın dallarına tırmanarak tepeye ulaştı. Ancak duvarın diğer tarafında inişi kolaylaştıracak bir bitki ya da herhangi bir başka şey yoktu. Bulunduğu yükseklikten Koster'in taş döşeli daracık bir sokaktan nasıl uzaklaştığını görebildi. Hiç düşünmeden, gözlerini kapattı, istavroz çıkardı ve Tanrı'ya sığınarak kendisini aşağıya bıraktı.

Gutenberg'in düşüşü çok dengesiz oldu; yere çok sert bir biçimde çarptı. Bir taşın çıkıntısına takıldıktan sonra kendi kıyafetlerine dolaşmış ve sırt üstü yere devrilmişti. Ne var ki elbisesinin neden olduğu kaza kemiklerinin kırılmasını engellemişti, zira düşüşün hızını yavaşlatmış, böylece darbe daha az şiddetli olmuştu. Gutenberg durumunun çok kötü olmadığına kanaat getirince doğruldu, üstünü başını düzeltti ve başrahibin uzaklaştığı yöne doğru koştu.

Sokakta kimsecikler yoktu ve sadece şehrin ortasından akan nehrin gürültüsü duyuluyordu. Johannes yakalanmamak için sessiz olmak zorundaydı. Önce başrahip, ardından tilmiz pazar yerini çaprazlamasına geçip kanalın üzerindeki köprüyü aştılar, bir sürü ara sokağı geride bıraktılar ve en sonunda, ihtiyar Koster nefes nefese varacağı yere ulaştı. Başrahibin gizli inini ortaya çıkaran Johannes'in sevinci, Hollandalı baskıcının içeri girmek için sabırsızlandığı binayı görünce şaşkınlığa dönüştü.

19

Yargıçlar büyük bir dikkatle savcının ithamlarını dinliyorlardı. Kâtip Ulrich Helmasperger bütün dikkatini, ateşli üslubunu ve keskin dilini amansızca devam ettiren Zigfrid von Moguntia'nın sözlerine yöneltmişti. Sanıklar savcının bu yırtıcı konuşması karşısında davadan canlı kurtulma umutlarını tamamen yitirmişlerdi.

Hafızanın sarp kayalıklarında yitip gitmiş bakışıyla hatıralarına dalmış olan Gutenberg, Hollanda'daki günlerini anımsıyordu. Haarlem'de kadınların dikkate değer azlığı Johannes'i şaşırtmıştı. Sokaklarda, meydanlarda ve dükkânlarda erkeklerin sayısal çokluğu çok belirgindi. Buna karşılık Gutenberg, şehirdeki kadınların sayısının erkeklerinkini neredeyse ikiye katladığını öğrendiğinde yine bir şaşkınlık yaşamıştı. "Nerede saklanıyorlar?" diye kendi kendine sormuştu, gerçeği öğrenmeden önce. Sorunun yanıtı *Hofje* olacaktı.

Hofje Haarlem'de çok yaygın olan bir kurumdu ve genellikle çiçek ve ağaçlarla kaplı büyük bir bahçenin (bunların büyüklükleri bazen küçük bir ormanın alanına ulaşıyordu) etrafında uzanan at nalı şeklindeki büyük yapılardan oluşuyordu. Bunların bazılarının etrafı çok güzel kanallar ve yüksek, görkemli surlarla çevriliydi. Süslenen ve genellikle koyu maviye boyanan kapıların üzerinde çoğunlukla küçük bir sütun başıyla korunan bir bakire figürü bulunuyordu. Ancak bu binaların en tuhaf tarafı mimarileri değil, içlerinde otu-

ranlardı: Bunlar sadece kadınların yaşadığı gerçek birer iç kaleydi. Manastırlardan farkı, *Hofje* adındaki bu yerlerde rahibelerin yaşamaması ve hiyerarşik bir düzenin bulunmamasıydı; ne çok sert bir kilise disiplini hüküm sürüyordu ne de başlarında taviz vermez bir başrahibe bulunuyordu. Kadınlar genellikle dindar ama laik kişilerdi ve düzen, manastırlara özgü olanlardan ziyade laik ilkelere uygun bir biçimde işliyordu. İlk kez on üçüncü yüzyılda Belçika'nın Liège şehrinde ortaya çıkan ve kurucusu Lambert le Bègue'in isminden ötürü *Beginaj* adı verilen bu yapılar çok hızlı bir biçimde bütün Hollanda'ya yayıldılar. Ama başka hiçbir şehirde Haarlem'deki kadar çok yoktu. Bu şehir içinde şehirler ilk başta, her ne sebeple olursa olsun evsiz ya da kimsesiz kalmış yoksul ya da dul kadınların sığındığı ya da sadece bir meslek öğrenmek isteyen ya da manastırlardaki kısıtlamalara mahrum kalmadan tinsel bir yaşam sürmek isteyen kadınların katıldığı yerler olarak ortaya çıktılar. Her halükârda, seküler düzen altında *Béguine*[19] diye adlandırılan bu kadınlar *Hofje*'yi istedikleri zaman terk etmekte özgürdüler ve orayı evlenmek için bırakırken de kimseye hesap vermek zorunda değildiler.

Dindar kadınların her şeyden mahrum, tam bir inziva hayatı yaşadıkları, hatta kırbaçlanmaya bile maruz kaldıkları manastırlardan farklı olarak, *Hofje* geniş bahçelerin açık havasında hüküm süren neşenin duvarların dışına taşmasıyla tanınıyordu. Yapılan işler dünyevi ve gayet keyifliydi, kadınların değişik meslekleri öğrenip uyguladıkları çeşitli atölyeler vardı. Genellikle zengin hayırseverler tarafından kurulan bu *Beginaj*lar daha sonra içlerinde yaşayan kadınların çalışmaları ve yetkili makamların katkılarıyla varlıklarını sürdürüyorlardı. O günlerde Haarlem'de şehrin her tarafına yayılmış onlarca *Hofje* vardı. Yabancılar için bu laik manastırlar

19. Okunuşu Begin, ç.n.

büyük bir şaşkınlık sebebiydi ve onlarda çoğu söylentilerden kaynaklanan birçok fantezi uyandırıyorlardı. Kimileri gözlerinde gerçek şehvet yuvaları canlandırıyordu; belki de etrafları sularla çevrili olduğu için, birçok insan onları, kadınlara tutkusunu dizelere döken kadın şair Sappho'nun efsanevi vatanı Lesbos Adası'yla özdeşleştiriyorlardı. *Begin*lerin aynı zamanda, tıpkı Sappho gibi, şair, yazar ve kitap âşığı olmaları gibi tuhaf –bazı kilise mensuplarına göreyse affedilmez– bir olay bu hayal ürünü düşüncelere katkıda bulunuyordu.

En ünlü *Begin* belki de on üçüncü yüzyılın ortalarında yaşamış ve arkasında mektup tarzında yazılmış çok sayıda şiir ve *Beginaj*lardaki tinsel deneyimlerini konu alan çeşitli kronikler bırakmış olan Hadewych van Antwerpen oldu. Hadewych'in eserlerini Kutsal İmparatorluk'un dili olan Latince değil, Kilise'nin bayağı kabul ettiği kendi duygusal anadili Hollandaca yazması birçok din adamında öfke uyandırıyordu. Ama bütün bunların yanı sıra, dizelerinin çoğunun içeriği sadece seküler değil, aynı zamanda da dolaysız ve genel inanışa açıkça aykırıydı. En bilinen şiiri olan "Aşkı Sevmek", sadece tek bir insana, İsa'ya hayranlığı kabul eden Kilise'nin anlayışına ters düşecek biçimde, dünyevi ve tensel aşka yönelik gerçek bir övgüydü. Doğrusu, dizelerinin birçoğu Kilise tarafından meydanlardaki odun ateşlerinde yakıldı.

Uluhiyetin Akan Işığı[20] isimli kitabı Kilise tarafından lanetlenen, *Begin* ve şair Mechthild von Magdeburg'un eserlerinin kaderi de diğerinden daha iyi olmadı. Kilise hiyerarşisi bu yazar kadınların dindışı dünyevi konulardan bahsetme özgürlüğüne sahip olmalarına ya da daha da kötüsü, kendilerinin bir ön izni ya da bir son yorumları olmadan, kutsal şeyler hakkında yazmalarına müsamaha göstermiyordu. Aslında, din adamları onların kadın, yazar, dindışı olmalarına ve kutsal inanca ters düşen ya da daha da kötüsü dinle ilgili

20. *Vliessende lieht miner gotheit*, (yaklaşık olarak) 1250.

hayallerini Flamanca, Hollandaca, Fransızca ve Almanca gibi bayağı halk dilinde yaymalarına tahammül edemiyorlardı.

Ama *Begin*lerin içinde en kötü kaderi yaşayan Marguerite Porete oldu. Muhteşem kitap *Basit Ruhların Aynası*'nın[21] yazarı Engizisyon'un odun ateşi üzerinde dizeleriyle birlikte can verdi. Châlons piskoposu tarafından mahkûm edilip 1 Haziran 1310 günü Grève Meydanı'nda canlı canlı yakıldı.

*Begin*lerin sırtlanmak durumunda kaldıkları hüküm ve peşin hükümlerin uzun tarihi yüzünden, yolcuların birçoğu, hatta Johannes bile, içlerinde sadece kadınların yaşadığı o kalelerin mavi kapılarının önünden her geçişinde hayal gücünün dizginlerini serbest bırakıyordu. Gutenberg, duvarların ötesine adımını atar atmaz sekse aç bir sürü çaresiz kadının üzerine atlayıp elbiselerini parçalayacaklarını ve ona daha önce hiçbir erkeğin tatmadığı zevkleri yaşatacaklarını hayal ediyordu. İşte bu nedenlerden ötürü, Koster'in o yasak mekâna girmek üzere olduğunu gören Johannes hayretler içinde kalmıştı. O noktadan sonra, üzerinde alfabenin ilk harfinin yontulu olduğu küçük tahta parçasını tamamen unutmuş, fantezileri bambaşka bir istikamete doğru yola çıkmıştı.

Kanalın kıyısında yükselen bir kurtbağrının arkasına saklanan Gutenberg, yaşlı rahibin yerden küçük çakıltaşlarını nasıl topladığını ve bunları birkaç saniye aralıklarla, sanki bir işaret veriyormuşçasına, duvarın arkasından çıkan çatılardan birinin üzerine nasıl attığını gördü. Ardından birkaç adım geri çekildi ve temkinli bir uzaklıkta bekledi. Johannes kadın kalesinin içinde bir hareketlenme işittikten kısa bir süre sonra, bir kadın siluetinin Sint-Bavokerk Katedrali'nin başrahibini içeri almak için mavi kapıyı hafifçe araladığını şaşkınlık içinde gözlemledi. Nasıl olur da, bütün Haarlem şehrinin saygı duyduğu bu ihtiyar, sözde kadınların erkek tehlikesinden uzak yaşadıkları bu mekâna girmeye cüret

21. *Mirouer des simples ames anienties*, 1305.

ederdi? Peki ya bunun tersi doğruysa; ya *Hofje* denen bu yerler aslında erkekleri *Begin*lerin şehvet düşkünlüğünden koruyorsa? Bunların hangisi doğru olursa olsun, üstadından yürüttüğü o harfle o yasak mekânın gizli faaliyetleri arasında nasıl bir ilişki olabilirdi ki? Gutenberg o an için kafasına takılan bütün bu sorulara cevap verebilecek durumda değildi.

20

Savcı uzun konuşmasını sürdürürken, kendi anılarına dalmış olan Gutenberg o inanılmaz kadın sığınağına gizlice girişini hatırlıyordu.

Katedralin duvarından kısa bir süre önceki düşüşünden ötürü hâlâ her tarafı ağrıyan Johannes kendi kendine "Acaba Tanrı dayanıklılığımı denemek için önüme duvarlar çekmeye mi karar verdi?", diye sordu. Bir kez daha duvara tırmanmaya hazırlandı. Ancak biraz önceki kahramanlığından farklı olarak bu kez herhangi bir sarmaşıktan falan yardım almadan aşağıya inmek zorunda kalacaktı. Duvar oldukça yüksek ve dümdüzdü. İnmek için kullanabileceği bir şey var mı diye etrafına bakındı. Kanalda, onun tam önünde, kıyıya bağlı bir mavna vardı. Hiç düşünmeden halatı babadan çıkardı ve tekneyi rıhtıma bağlayan düğümü becerikli elleriyle çözdü. İskeleden kurtulan mavnanın kanal akıntısının insafına kaldığını ve kıyıdan yavaşça uzaklaştığını fark etmedi bile. Elinde halatla birlikte *Hofje*'ye doğru koştu, halatı kement şeklinde düğümledi ve bir at terbiyecisinin ustalığıyla duvarın üzerindeki çıkıntılardan birine geçirdi. Merakı o kadar büyüktü ki, böylesi bir cüretin sonuçlarının neler olabileceğini hiç düşünmedi. Bir kadın sığınağının mahremiyetine tecavüz hayatına mal olabilirdi. Ancak ihtiyar Koster'in içeriye girişi, bir anlamda, kendisini de kapsayan bir izin belgesiydi.

Birkaç kez çekerek halatın çıkıntıya iyice geçip geçmediği-

ni ve kendi ağırlığını taşımaya yetecek kadar sağlam olup olmadığını kontrol etti. Bunun ardından halatı koluna doladı, ayakkabılarının tabanını duvara dayayıp yavaşça yukarı doğru tırmanmaya başladı. Duvarın tam tepesine ulaşıp *Hofje*'nin içini görünce büyülenmiş gibi kaldı. Ay ışığı merkez bahçeyi aydınlatıyor ve beyaz kala çiçekleri açık gözler gibi parlıyorlardı. Her şey bir cennet güzelliğindeydi: Parkın ortasında, üzerinde nilüferler, su menekşeleri ve sümbüller gibi envai çeşit su bitkisinin yüzdüğü küçük bir göl vardı. Balkonlar ve pencereler aynı şekilde çiçek saksılarıyla kaplıydı. Renkli kurdelelerle süslenmiş kapıların misafirperver bir görüntüsü vardı. Kimi evlerin içinde meyve dolu sepetler göze çarpıyordu. Hassas kadın eli değmemiş hiçbir şey yoktu. Esen meltem dişi bedenlerinin eşsiz kokusunu taşıyordu. Gutenberg, *Hofje* ile manastır arasındaki uçurumu ancak o zaman anladı. Karşıtlıkların mutlak farkıydı ikisinin arasındaki: Siyah ve beyaz, ışık ve karanlık, parfüm ve leş kokusu, iyi ve kötü, sıhhat ve hastalık, saflık ve karışım, erkek ve kadın gibiydiler. Şurası bir gerçek ki, dedi Johannes kendi kendine, herhangi bir erkeğin varlığı ancak kadınların yaratabileceği bu nefis ahengi bozardı.

Bir an için geri dönme ve bu tür bir günahı işlemekten vazgeçme ihtimalini düşündü, ama işte tam o anda, duvarın tepesinde bulunduğu noktadan, başrahibin, kendisine kapıyı açan kadının refakatinde yürümekte olduğunu görebildi. Hareketlerinde hiç de öyle gizli saklı bir şey yapıyormuş havası yoktu. Aksine, ihtiyar Koster ellerini arkada bağlamış halde yürüyor, kadın ise dudaklarında bir tebessümle neşeli bir şeyler anlatıyordu. Gölün kıyısından yürüdüler, bahçeyi geçtiler ve diğer bir binaya giden bir galerinin altında kayboldular. İşte o zaman, Johannes halatı duvarın iç tarafına bırakıp sessizce aşağıya kaydı. Ayakları yere basar basmaz, ağaçların ve duvarların ardına saklanarak ilerlemeye başladı, ta ki,

en sonunda üstadının ve ev sahibi kadının biraz önce girdiği binanın önüne varana kadar. Dizlerinin üzerinde çömelmiş bir halde pencerelerden birinin pervazına yaklaştı ve çiçeklerin arasında saklanarak camdan içeri baktı. Gördüğü şey inanması zor bir sahneydi.

Babasının yönetimindeki Darphane'nin Kopyacılar Salonu'nu hatırlatan bir atölye vardı karşısında. Tek fark, kocaman ve çok değerli kitapların üzerinde sakallı ve düşünceli erkekler yerine, zarif ve güler yüzlü kadınların çalışmasıydı. Ancak harflerin bir kopyacının tüy kaleminden değil de, tahtadan yontulmuş küçük parçalardan oluşan tabletlerden çıktığını görmek şaşkınlığını daha da artırdı. Bu küçük tahta yontular üstadının odasında bulduğu harfin tıpatıp aynılarıydı. Alfabenin tüm harfleri birbirleriyle birleşebilecek şekilde tek tek yontulmuşlardı. Koster farklı parçacıkları kullanarak sözcükler kuruyor, sonra da bunlarla bir kutunun içinde birbirinin eşi sayfalar oluşturuyordu. Johannes saklandığı yerden bütün süreci görebildi. Bir kitabın gelecekteki sayfalarını barındıran kutu tamamlandıktan sonra, kadınlardan biri bir kumaş parçasıyla harflerin yüzeyine mürekkep sürüyordu. Ardından, mürekkebe bulanan kutu bir prese taşınıp üzerine aynı boyda bir kâğıt örtülüyor ve üç kadın, presin manivelasını tüm güçleriyle harekete geçiriyorlardı. Sonra Koster'in bir emriyle presi kaldırıp kâğıdı kutunun üzerinden alıyor ve sayfadaki tüm yazılar sihirli bir biçimde kâğıdın üzerine geçmiş oluyordu. Süreç para basma işinden çok farklı değildi; bir anlamda, sikkeler mürekkebe bulanıyor, üzerleri kâğıtla kaplanıyor ve presleniyorlardı.

Gutenberg sayfanın basılı halini görünce bir nara atmamak için dilini ısırdı ve havaya fırlayıp pencereden atölyenin içine dalmamak için çömelmiş haldeki ayaklarını elleriyle sıkıca tutmak zorunda kaldı. Hiç kuşku yok ki –diye düşündü Johannes– gerçek bir büyücülük olayına tanıklık etmekteydi.

Koster'in kıyafetlerinin altında Şeytan'ın bizzat kendisi gizleniyordu. Bu kitaplar Kilise'nin din adamları tarafından defalarca lanetlenen İblis'in eserinden başka ne olabilirdi ki? Bu kocaman ve süslü püslü ciltler hiç şüphesiz günahkâr *Begin*lerin yasak eserleriydi. Bu şeytani baskı makinesinden Hadewych van Antwerpen'in, Heilwige Bloemart'ın ve Mechthild von Magdeburg'un dizelerinin çıktığını seziyordu. Bu Şeytan'ın kızlarının Maria van Oignies'in, Lutgardis van Tongeren'in, Juliana van Cornillon'un, Beatrijs van Nazareth'in ve elbette ki Marguerite Porete'in kitaplarını yaymaya çalıştıkları hiç şüphe götürmez bir gerçekti.

Gutenberg oraya Tanrı tarafından bir misyonla gönderildiğine emindi. Bu yüzden, bir hırsız gibi gizlenmiş halde bir grup kadını gözetliyor olmasına rağmen, aklına hiçbir uygunsuz düşünce getirmedi. Artık çok geçti. Orada şafak sökene kadar kalması gerekse bile, Koster ve yardımcılarının işlerini bitirmelerini beklemeye karar verdi.

Ama o kadar beklemesine gerek kalmadı. Kitabın son sayfasının basılmasının ardından rahip kısa ama sevecen bir biçimde vedalaşıp atölyeden çıktı ve geldiğinde ona kapıyı açmış olan aynı kadının uğurlamasıyla *Hofje*'den ayrıldı. Kadınlar atölyede temizlik yaptılar, ortalığı topladılar ve sayfaları kurutmak için çamaşır asar gibi bir ipe astılar. Bu işleri bitirince, mumları söndürüp atölyeden çıktılar. Johannes temkinli olmak adına belli bir sürenin geçmesini bekledi; artık odaların dışında kimsenin kalmadığından emin olunca da yırtıcı bir hayvan sessizliğiyle atölyeye girdi.

21

Gutenberg sadece pencereden giren dolunayın ışığıyla aydınlanan atölyenin içinde dolaştı. Karanlığa alışan gözleri ve muhteşem hafızasıyla yönünü mükemmel bir biçimde bulabiliyor ve saklandığı yerden gördüğü her şeyin yerini hatırlıyordu. Johannes amacının ne olduğunu biliyordu: Büyük masalardan birinin üzerinde, baskı makinesinin hemen yanı başında, Koster'in odasında bulduğuyla aynı tahta harflerden oluşan ve alfabenin tüm harflerinin yanı sıra sıfırdan dokuza kadar rakamları içeren eksiksiz bir takım duruyordu. Öte yandan, raflarda yığılı eserlerin başlıklarıyla ilgili kuşkularını da teyit etmek istiyordu.

Bunların Marguerite Porete'nin yasak kitapları, Hadewych van Antwerpen'in sapkın dizeleri ya da rezil *Begin* geleneğinin başka herhangi bir metniyle uzaktan yakından alakası bulunmadığını, elinde tuttuğu cildin Latince dilbilgisinin çok değerli bir kopyası olduğunu görmek Johannes'i çok şaşırttı. Sinirli bir şekilde diğer ciltleri inceledi: Hepsi kutsal metinlerdi. Hayretler içinde kitaplardan birinin *Biblia Pauperum* olduğunu gördü. Usta gravürcü Koster ksilografi sanatıyla kaligrafiyi harmanlamayı başarmıştı; baskıdan yeni çıkmış olan *Yoksulların İncili*, Mesih'in gelişini ilan eden Eski Ahit'ten bir dizi resim ve İsrail peygamberlerinin sözlerini teyit eden İsa'nın hayatından sahneler içeriyordu. Ancak söz konusu olan salt resimlerden oluşan bir kitap değildi; bir dizi resme eşlik eden

kısa metinler sayfaya öyle bir yerleştirilmişlerdi ki, değişik kişiliklerin ağzından çıkıyormuş gibi duruyorlardı. *Biblia Pauperum* her düzeyden insana hitap ediyor ve okumayı çok az bilenlere bile Tanrı'nın mesajını iletmeyi amaçlıyordu.

İyi bir Hıristiyan olarak ölmek için ne yapılması gerektiği konusunda tavsiyelerden oluşan *Ars Moriendi*'nin özet versiyonunun bir nüshası vardı. Tıpkı *Yoksulların İncili* gibi bu kitapta da on bir adet gravür vardı: Bunların ilk beş tanesinde Şeytan farklı durumlarda insanların aklını çelmeye çalışırken görülüyordu; sonraki beş resim bunlardan kurtulma yöntemlerini gösteriyordu. Sonuncusundaysa cehenneme doğru koşturan zebanilerin arasında Şeytan'ın baştan çıkarma teşebbüslerine kayıtsız, son nefesini Tanrı'nın kollarında veren bir kişi resmedilmişti. O günlerde insanlar üzerinde en çok etki bırakan kitaplardan biriydi ve bu yüzden Avrupa dillerinin birçoğuna tercüme edilmişti. Bu bir Hollandaca kopyaydı.

Baskı makinesinden az önce çıkmış olan ve hâlâ ıslak sayfaları çamaşır gibi ipe asılı duran kitap ise adından da anlaşılacağı gibi, İncil'i ezberleme sanatını öğretme niyetindeki *Ars Memorandi*'ydi. Havariler tarafından anlatılan olayları – on beşi resim, on beşi metinden oluşan– otuz sayfada kısa ve öz bir biçimde özetliyordu. Koster papaz adaylarını eğitmek için *Ars Memorandi*'den faydalanıyordu.

Ne var ki Johannes, kadınlar evindeki o gizli atölyede karanlık bir şeylerin gizlendiğinden kesinlikle emindi. Atölyenin içini alacakaranlıkta didik didik ettikten sonra birden kitap kapaklarından birinin üzerinde "Speculum" sözcüğünü okudu; sapkınlığın kanıtı işte burada, dedi kendi kendine. Bu, *Basit Ruhların Aynası*'ndan başka bir kitap olamazdı ve sanki işlenen günah yetmezmiş gibi, bir de kutsal kitap muamelesi yapılıp Latinceye çevrilmişti. Ancak kitabı gözlerine yaklaştırınca, neredeyse hayal kırıklığıyla, onun on dördüncü yüzyılın meşhur anonim eseri *Speculum Humamae*

salvationis olduğunu fark etti. O dönemde din adamları tarafından İncil'den sonra en çok başvurulan kitaba dönüşmüştü. Gerçekte, klasik teolojinin karmaşık metinlerinden uzak, kolay anlaşılır bir dille yazılmış, ruhu kurtuluşa ulaştırmayı amaçlayan pratik bir el kitabıydı.

Johannes, hareketlerini yönlendiren şeyin Koster'in hareketli harf takımını çalma arzusu değil, Şeytan'ın, eserini dünyaya yaymak için icat ettiği makineden dünyayı kurtarma görevi olduğuna kendi kendini ikna etmeyi başardı. Ne var ki kitapların hiçbirinde şeytansı bir şey bulunmayıp bunun tam aksi konuların yer alması, amacını haklı gösterme yolundaki argümanları Johannes'in elinden alıyordu. Bunun üzerine gerekçeleri başka tarafta aradı. Basılı sayfalardan birini solgun ayışığının altında incelerken çok bariz bir sahteciliği ortaya çıkardı; bu harflerin insan elinden çıkmadığını anlamak için onlara gün ışığında bakmaya gerek yoktu. Sahtekârlık o kadar kaba saba yapılmıştı ki, mesela bir m harfi yapma zahmetine bile girilmemiş, yan yana iki tane n harfi kullanılmıştı ve bunların arasında kalan boşluk yüzünden her şey apaçık ortadaydı. Johannes, Koster'in asıl niyetinin bir elyazması metni taklit etmek değil, kitap kopyalama işini kolaylaştırmak olabileceği ihtimalini aklına bile getirmedi. Öte yandan Gutenberg, kullanılan mürekkebin yontulmuş harfler için çok uygun görünmediğini düşündü: Harfler kâğıtla temas edene kadar tahta mürekkebi emdiği için baskı, eskimiş bir mühür gibi silik çıkıyordu. Ayrıca harfler aşırı derecede büyüktü, zira tahtayı tüy kalemden çıkan kaligrafinin ince ayrıntılarını vererek daha küçük boyutta yontmak mümkün değildi.

Adaleti yerine getirmeye hazır bir halde, oradan parça kumaş alıp bununla uydurma bir çuval yaptı. Bunun içine harf takımı kutusunu, birkaç basılı sayfayı ve bir şişe mürekkebi koydu. Çuvalı omzuna astı, her ayrıntısını hafızasına kazımak için baskı makinesini son bir kez gözden geçirdi ve içe-

ri girmiş olduğu pencereden dışarı çıktı. Kendini dışarı atar atmaz parkın içinden geldiği yöne doğru koştu ve duvardan sallanan halatı görünce derin bir nefes aldı. Halatı kullanarak duvarın tepesine tırmandı ve sonra da, değerli ganimetiyle birlikte *Hofje*'yi terk etti.

Haarlem'in dar sokaklarında son sürat koşan Gutenberg, birileri tarafından basit bir hırsız zannedilmekten korkuyordu.[22]

22. Hadrianus Junius, ölümünden sonra 1568'de basılan *Batavia* adlı eserinde Koster'in 1411 sonlarında maruz kaldığı bir harf takımı hırsızlığından bahseder ve bunu yapanın Johannes adında bir tilmiz olduğunu söyler.

22

Gutenberg daha şafak sökmeden önce Strazburg'a doğru yola çıktığı için üstadına elveda dahi diyemedi. Harf takımını çalmasını haklı göstermek için, Koster'in göründüğü gibi saygıdeğer bir ihtiyar rahip değil, din adamı kılığına girmiş bir sapkın olduğuna kendi kendini ikna etti. Ancak Şeytan'ın bir ortağı o cadılar inine girebilir ve karanlık sanatlarını icra etme konusunda onlara hizmet edebilirdi. Atölyede gördüğü kitapların arasında dine küfredenlerin bulunmayıp hepsinin Kutsal İmparatorluk'un normlarına uygun olması çok bir şey ifade etmiyordu. İllaki bir numara çeviriyor olmalı, diye düşündü Johannes, aksi takdirde Koster ne diye bir *Hofje*'ye gizlice girsin ki? Hiç kuşkusuz Gutenberg'in araştırmalarını haklı çıkarmak için ileri sürdüğü gerekçe başrahibin ketumluğuydu. Aynı özelliği kendisinde temkinli bir suskunluk olarak görürken, üstadı söz konusu olduğunda gizli işler çevirmekle özdeşleştiriyordu.

Laurens Koster, sırtına rahip cüppesini geçirmeden önceki yaşam tecrübesinden şunu öğrenmişti ki, her zaman söylenenin aksine, kadınlar erkeklerden çok daha sıkı ağızlı ve güvenilirdi. Gerçekten de, Mainz'lı tilmizin ondan öğrendiklerinin ve gördüğü misafirperverliğin karşılığını ödeme şekline bakılırsa başrahibin düşüncesi doğrulanmış oluyordu. Kadınlar sadece sır saklamayı bilmekle kalmıyor, aynı zamanda da erkeklere özgü olduğu düşünülen o işlerde çalışırken genelde daha çalışkan, daha sorumlu ve daha özenli oluyorlardı. Bizzat Johannes bunu herkesten daha iyi bilmeliydi, zi-

ra annesi bunun en yakın ve en güzel örneğiydi. Ancak suçluluk duygusunu hafifletmek ve vicdanını temizlemek için Gutenberg'in, üstadını lekelemesi gerekiyordu.

Johannes, Koster'den yürüttüğü hazineye sanki insanlığı büyük bir tehlikeden kurtarmış gibi sarılıyordu. Strazburg'a varır varmaz belediyedeki işine geri döndü. Haarlem'li yaşlı gravürcünün yanında öğrendiği tüm teknikler yeni yaptığı baskılara yansımış gibi görünüyordu. Artık bunların alt kısmına kaligrafların en iyisinin tüy kaleminden çıkmış hissi uyandıran cümleler de ekliyordu. Strazburg Belediye Başkanı, Gutenberg'in çıkardığı işleri hayranlıkla seyrediyor ve onu Hollanda'ya gönderme kararından ötürü kendi kendini kutluyordu. Ancak başkanın bilmediği bir şey vardı ki, Johannes'in evde tek başına yaptığı gizli çalışmaları baskılarından çok daha şaşırtıcıydı.

Koster'in kitap basmakta kullandığı tekniklerin kusurlarını Gutenberg çok çabuk fark etti. İlk olarak mürekkep, el yazısı için kullanılandan biraz daha yoğun olsa da, kaligrafinin incelikli biçimlerini kopya etmek için uygun kıvama sahip değildi. Ayrıca, parçaları titizlikle inceledikten sonra şu sonuca vardı ki, onları yapmakta kullanılan tahta ne kadar sert olursa olsun üzerlerinde büyük aşınmalar oluştuğu görülüyordu: Baskı makinesinin gücü hafif çiziklere ve ezilmelere yol açıyor, bu da kullanıma bağlı olarak, zaman içinde harfleri deforme ediyordu. Ayrıca şunu fark etti ki, bir kalıbın içinde sıralanmalarına rağmen parçalar dümdüz bir çizgi halinde duruyormuş gibi görünmüyorlardı. Bu sorunu çözmek için, Gutenberg basit fakat çok işe yarayan bir fikir geliştirdi: Tam ortalarından yanlamasına delikler açtı ve bu deliklerden geçirdiği gergin bir iple yontulmuş harflerin mükemmel bir düz çizgi halinde dizilmelerini sağladı. Ama buna rağmen başka bir sorun varlığını hâlâ sürdürüyordu: Sağ taraftaki satır sonunun genişliği. Kopyacılık işindeki meslek sırlarından biri de, harflerin ve sözcüklerin arasındaki ara-

lıkları, satırları iki kenar boşluğu arasında tam ortalanacak şekilde ayarlayabilme sanatıydı. Ancak hareketli parçalar bu konuda bir sorun teşkil ediyorlardı: Bütün harfler aynı boyutta olduklarına göre, iki harf arasındaki aralık da her zaman aynı kalacak, bu yüzden de satırların sonundaki sözcükler sağ taraftaki boşlukla uyuşmayabileceklerdi. Johannes bunun da çözümünü buldu: Harfler, sözcükler ve noktalama işaretleri arasındaki boşluğu hiç belli etmeden artırabilmek için değişik boyutlarda üzeri boş parçalar yaptı.

Öte yandan, aynı harfin bütün karakterleri birbirinin eşiydi ve bu da sahteciliği apaçık bir biçimde gözler önüne seren ve hiç de akıllıca olmayan bir ayrıntıydı. Bu tür bir kitabın elde yazılmadığını anlamak için uzman olmak gerekmiyordu. Ama birbirinden biraz faklı harfler üretmek suretiyle kolayca giderilebilecek bu kusurun ötesinde, Koster'in tüm sistemiyle ilgili, onun aklına yatmayan bir şey vardı: Hollandalı gravürcü ksilografi ve gravür gibi birbirine çok yakın iki alanın sınırlarının dışına taşamıyordu. Johannes bu sınırların dışına doğru bir adım daha atmak gerektiğine emindi. Ama bu adım ne tarafa doğru atılacaktı?

Hiç kuşku yok ki ksilografi, baskı işlerini kolaylaştırma yolunda atılmış devasa bir adımdı; ne var ki Gutenberg bu yöntemin kusurunun bizzat erdeminin içinde yattığını fark etti. Mükemmel kitaplar yapmak için ksilografi tekniklerinden kurtulmak, yeni ufuklara ulaşmak içinse gravürle aradaki bağları koparmak gerektiğini düşünüyordu. Öte yandan, Koster ve kendisinin bu tür bir amaç peşinde koşan yegâne insanlar olmadıklarını biliyordu. Zira belediyenin kopyacılarından biri kulağına gelen bir söylentiyi Johannes'e aktarmıştı: İtalya'da Maso Finiguerra adında bir mücevher ustası aslına daha uygun baskılar elde etmek için bakır oyma yöntemi üzerinde çalışıyormuş. Görenlerin anlattığına göre, Floransa Kilisesi'ndeki vaftiz bölümündeki gravürle-

ri çok etkileyiciymiş. Çarmıha Gerilişin, Pax'ın ve Bakire'nin Taç Giymesi'nin röprodüksiyonlarını yapmış ve bunlar tahta üzerine yapılan baskılardan çok daha üstünmüş.

Nasıl ki gravür sanatı Koster'i her sayfa için tek bir tahta parçadan yola çıkıp ksilografik kitaba, oradan da bağımsız ve hareketli tahta karaktere götürdüyse, metal tabakalar kullanarak resimden harf baskısına geçişte İtalyan mücevher ustalarının gerisinde kalmak istemiyorsa Gutenberg'in acele etmesi gerekiyordu.

Gravürcüler arasındaki Procopius Waldfoghel adındaki Praglı bir gümüş ustasının "Art scribendi artifialiter", yani suni yazma sanatı adını verdiği yeni bir teknik geliştirdiğinden bahsediliyordu. Bu yöntem sayesinde demirden yontulmuş harfler aracılığıyla elyazması görünümü mükemmel bir biçimde taklit edilebiliyordu.

Bütün bu söylentiler Gutenberg'in arzusunu kamçılamaya yetmezmiş gibi, başka ülkelerdeki meslektaşlarının çalışmalarıyla ilgili bilgi toplarken Panfilo Castaldi adında birinin Milano'da, Marco Polo'nun Çin'e yaptığı seyahatin notlarında betimlediği baskı sistemlerini geliştirme çalışmaları yapmakta olduğu bilgisine ulaştı. Castaldi, Marco Polo'nun anlattıklarına uygun olarak, meşhur Murano kristalinden damgalar tasarlamıştı. Her damga, alfabenin bir harfini ihtiva ediyordu ve onları kullanarak tek tek basılan harflerle sözcükler, satırlar ve sayfalar oluşturuluyordu. İşi kolaylaştırmak için aklına bir pres kullanma fikri geldi. Ne var ki Johannes camın, presin basıncına dayanabileceğine ihtimal vermiyordu. Şüphelerini gidermek için sıradan bir şarap şişesini dikey olarak zeytinyağı çıkarmak için kullanılanlara benzer bir presin altına koydu. Deneyin sonucu çok şaşırtıcıydı: Cam, tahtadan çok daha fazla ağırlığa dayanıyordu.

Gutenberg, eğer hepsinin önüne geçmek istiyorsa hiç vakit geçirmeden çalışmaya başlaması gerektiğine karar verdi.

23

Tapınak fahişeliği kökenli eski geleneğe sadık Kutsal Sepet rahibeleri asla müşterilerinin önünde soyunmazlardı. Elbiselerini çıkarmak yerine, törensel kıyafetlere bürünür ve Babilonya tapınaklarındaki fahişelerin kullandığı mücevherlerle süslenirlerdi. Genelevi çekici kılan başlıca unsurlardan biri egzotik gardırobuydu. Kadınlar, odalardaki yatakların üzerine uzanmış halde kendilerini bekleyen müşterilerin karşısına genellikle, omuzları ve kolları örten, göğsü saran ve sırtın üzerinden bir pelerin gibi aşağıya inen tipik Sümer giysisi kaunakes ile çıkarlardı. Bunun yanı sıra bir delik vasıtasıyla baştan geçirilen ve kumaşın kırışıklıkları altında gizli geniş vatkaların taşıdığı dikdörtgen şeklindeki basit bir tülbent kumaşından oluşan egzotik bir askılı elbise de giyebilirlerdi.

Geçici sevgililerinin gözleri önünde, yatağın hemen yanı başında ayakta, üzerlerindeki tuniği sıyırır ve antilop derisi giysi tarafından sımsıkı sarılan siluetlerini ortaya çıkarırlardı. Vücuda tamamen yapışan giysinin üst tarafındaki iki delikten göğüsler ya da bazen sadece göğüs uçları dışarı fırlar, apış arasındaysa klitoris seviyesinden başlayıp iki kalçayı ayıran ondüle sınırı boydan boya kat eden bir kesik bulunurdu. Giysinin derisi o kadar ince ve hassas olurdu ki, tüm kasları, çıkıntıları, çukurları ve hatta en ince çizgileri bile dışarıya yansıtırdı. Rengi kırmızı veya çok parlak siyah olabilir ya da bizzat ten rengini taklit edebilirdi. Derinin dokusu o

kadar inceydi ki, birçok müşteri kadınların çırılçıplak olduklarını zannederlerdi. Bazense antilop derisinin üzeri bol miktarda metal takıyla süslenir, altın zincirler ve bronz parçalar boyuna, kollara ve ayak bileklerine dolanabilirdi. Deri ayrıca tavus kuşu tüyleri ya da cinsel organa doğru hareketlenmiş bir yılan figürüyle süslenebilirdi. Fahişelerin giydiği şu "kaunakes" denen kıyafetlerin etek kısmı içi pamukla doldurulmuş keçi derisinden yapılıyor ve üzeri parlak metallerle süslü siyah bir kemerle bele sarılan püsküllleri kalçaları daha çıkık gösteriyordu.

Kadınlar saçlarını altın tokalarla ya da iğneli broşlarla süslü bir başlıkla toplarlardı. Kulak memelerinden yarım ay şeklindeki küpeler ya da omuzlarına kadar inen halkalar sarkardı. Babilonya yasalarının emrettiği üzere, odaya yüzleri bir peçeyle örtülü olarak girerlerdi. Ancak ayin başlayınca ağızlarını serbest bırakmak ve daima erkeğinkilere sabitlenen gözlerini açığa çıkarmak için peçeyi alınlarının üzerine kaldırırlardı. Özel durumlarda Hıristiyan manastırlarında inzivaya çekilmiş rahibeler gibi de giyinebilirlerdi, ancak cüppenin altında yine vücudu saran antilop derisinden giysi olurdu.

"İyi bir fahişe olmak için zevkin büyüsü karşısında kayıtsız kalmayı öğrenmek gerekir" diye tekrarlayıp duruyordu Ulva, Priapos'un etkileyici görüntüsü karşısında vücutlarına ateş basmasına engel olmaktan bile âciz acemi kızlarının karşısında. Basit bir heykel karşısında bile bu kadar heyecanlandıktan sonra, etten kemikten bir erkekle temas edince zevkten nasıl kaçınacaklarını birçoğu kendi kendine soruyordu.

"Her şeyden önce şunu bilmelisiniz ki, erkeklerin birçoğundaki et ve kemik dağılımı zenginliklerin dağılımı kadar adaletsizdir. Zengin olması gereken yerler fakirdir" diyordu Ulva şehvet tanrısının anıtsal organını işaret ederek, "fakir olması gereken yerlerse zengindir" diye ekliyordu heykelin atletik karnını göstererek.

Sözlerini güçlendirmek için kadınları sokağa açılan pencerenin önüne davet ediyor ve insan trafiğinin en yoğun olduğu o saatlerde gelip geçen erkeklere bakmalarını söylüyordu. Neredeyse hepsi fazla kilolarından ötürü olduklarından daha yaşlı ya da zayıflıktan ötürü hastalıklı görünüyorlardı. Ayrıca aralarında topallar, kötürümler ve sefil bir halde dolaşanlar da vardı.

"Burada saatler geçirebilirsiniz ama sizi temin ederim ki, bırakın Adonis'inizle karşılaşmayı, yatağa atmaya değecek bir erkeği bile zor bulursunuz. Ve diyelim ki Adonis'inizle karşılaştınız, şuna emin olun ki bu adam bedava elde edebileceği şey için kuruş ödemeyecektir."

Nitekim sokaktan geçenleri izleyen genç öğrenciler bunların hiçbirinin, tıpkı ana fahişenin iddia ettiği gibi, kendilerinde bir gıdım bile çekicilik uyandırmadığını bizzat görüyorlardı. Bu durum onlarda çelişik duygulara sebep oluyordu: Bir taraftan mesleklerinin ne kadar tatsız olduğunu fark etmekten kaynaklanan bir tedirginlik; diğer taraftansa, eğer bir gün genç ve çekici bir erkeği ağırlarlarsa kendilerini zevkin kollarına bırakmaya engel olamama korkusu. Bu endişenin kaynağı acemi fahişeler arasında dolaşan bir söylentiydi. Bir müşteriyle kaçma riskinden ötürü, şehvet düşkünlüğünü frenlemekten âciz olanların sadece zevke adanmış yegâne organlarının, yani klitorislerinin sünnet edildiği söyleniyordu. Bu temelsiz bir söylenti değildi elbette ki. Ulva'nın odasının duvarını süsleyen eski bir tablo Kutsal Sepet Manastırı'nın – belki de hayali– kuruluş anını gösteriyordu.

Dinsel olmayan bu tabloda ortalarında yeni doğmuş bir kız bulunan bir grup kadın görünüyordu. İsa'nın sünnetini gösteren sayısız tabloyla benzerliği hemen göze çarpıyordu: Çocuk İsa'nın bulunduğu yerde kız bebek vardı; Meryem'in bulunduğu noktada onunla aynı yaşlarda genç bir kadın duruyordu; hep Yusuf'u görmeye alıştığımız yerdeyse elinde kan-

lı bir bıçak tutan ve ayağının dibinde kesilen küçük organın atıldığı bir sepet bulunan yaşlı bir kadın vardı. Bütün kadınların üzerinde neredeyse şeffaf beyaz tunikler vardı ve sahnenin yaşandığı, kutsal bir havaya sahip olmaktan uzak ortam, İştar kültünün kutlandığı efsanevi Babil Bahçeleri'nden birine benziyordu.

Şurası bir gerçekti ki, artık klitoris sünneti yapılmıyordu. Onun yerine, tarikatın ayırt edici bir sembolünün keskin bir bıçakla çizik atma ya da yakma yöntemiyle yeni doğanların bedenlerine işlendiği dini bir tören düzenleniyordu. Kutsal Sepet Manastırı'nın tarihi İsa'nın doğumunun bin sekiz yüz yıl öncesine, eski Babilonya'ya kadar uzanıyordu. Bu özel genelevle ilgili olarak Mainz şehrinde kara bir efsane dolaşıyordu: Manastırın duvarları arasında yaşlıların, gençlerin, küçük kızların, hatta süt bebeklerinin birlikte yaşadığını bilmeyen yoktu. İçeriden sık sık yeni doğan bebeklerin tiz ağlayışları duyuluyordu. Manastırın değişik yaşlardaki sakinlerinin tümünün kadın olduğu da yine herkesçe bilinen bir gerçekti. Bütün genelevlerde olduğu gibi, orada da fahişeler bazen hamile kalabiliyorlardı. O halde, Ulva'nın yönettiği genelevde tüm bebeklerin kız doğması nasıl mümkün oluyordu? Kimileri erkek bebeklerin anne karnından çıkar çıkmaz öldürüldüklerini savunuyorlardı. Doğrusu bu söylenti de hiç temelsiz değildi: Koridorların birinde asılı duran ve *Masumların Katli* adlı tabloyla çok açık benzerliği bulunan bir başka resimdeyse "sünnet" tablosundaki aynı kadın grubu yeni doğmuş erkek bebekleri öldürürken görülüyordu. Kadınların en yaşlısı, Hirodes'in hareketini taklit ederek, bir kılıcı boynundan tuttuğu bir bebeğin göğsünden sokup arkasından çıkarıyordu.

Acaba bu tablo ne kadar gerçeklik barındırıyordu? Açıkça dile getirilemeyen bu soruyu Ulva'nın genç tilmizleri de kendi kendilerine soruyorlardı.

24

Mahkemenin yapıldığı salonun vitraylarından giren güneşin aydınlattığı kürsünün üzerindeki Zigfrid von Moguntia yargıçları nasıl etkileyeceğini, hangi argümanlarla onların öfkesini kışkırtacağını, hayretten ağızlarını açık bırakacağını ve gizli nefretlerini ortaya çıkaracağını iyi biliyordu. Hiçbir şeyin, Johannes Gutenberg'i Tanrı'nın ve Kutsal Metinler'in ardına sığınıp zenginleşmek için sağlam inançlı Hıristiyanları kandırma niyeti taşıyan bir sahteci olarak takdim etmekten daha çok işe yaramayacağını biliyordu. Yargıçların hepsinin üst düzey din adamları olması gerçeği, savcının benimsediği taktiğin işe yaramasını kolaylaştırıyordu. Yargıçların bir yanında, kürsünün seviyesinin oldukça altında, karanlık bir arka plandaki kendi köşesinde Kâtip Ulrich Helmasperger, Zigfrid von Moguntia'nın ağzından çıkan her sözcüğü not etme gibi öldürücü bir işi yapmayı sürdürüyordu.

"Sayın Yargıçlar, bu adam gerçekte kim? Şehrin hazineleri elinin altında dururken kendisine ait olmayan tek bir kuruşa bile asla el sürmemiş saygıdeğer ve namuslu memurun oğlu mu, yoksa onun, güzel sanatlar eğitimini kötü amaçlarını gerçekleştirmek için almış kötü çırağı mı? Sadece Tanrı'nın Sözü'nü yaymayı amaçladığına sizleri ikna etme iddiasındaki inançlı bir adam mı, yoksa kötülüğün iğrenç pençelerinin yardımıyla İncil'i çoğaltan bir kişi mi?"

Gutenberg savcının sorularını dinlerken, Zigfrid'in –konu-

şurken yargıçlara bakıyor olsa da– gerçekte hitap ettiği kişinin kendisi olduğunu kesin bir şekilde anladı.

Gutenberg'in birbirine zıt iki yüzü vardı: Bunlardan, göz önündeki ilki, yetenekli, sevimli ve utangaç bir gravürcü olarak tanınan belediyenin resmi memuruna aitti. İhtiyar Friele'yi tanımış olanlar oğlunda babasının çok sadık bir kopyasını gördüklerini zannediyorlardı. Ne var ki Gutenberg'in gizli yüzü dışarıya sergilediğinin tamamen zıddıydı: Ne zaman istekli ve kibar bir biçimde razı olsa, diğer yüzü bıkkınlıkla reddediyordu; ne zaman çalışma arkadaşlarından birinin fikrine karşı ilgili ve etkilenmiş görünse, gizli bir kendini büyük görme ifadesi görünürdeki tebessümünün altında beliriyordu. Eğer hürmetle gülüyorsa, gözkapaklarının kırışıklıklarında acı ve düşmanca bir mimik gizleniyordu. Para karşısında cömert ve umursamaz görünüyordu, ama tek başınayken gözlerinden yoğun bir parıltı yayılıyor ve gerçek yüzü ancak o anlarda ortaya çıkıyordu. Ama bu diğer yüzü o güne dek gören kimse olmamıştı. Üzerinde Gutenberg'in yazı ve tura yüzlerinin basılı olduğu demir para havaya atılmış, dönüp duruyordu ve en sonunda bunlardan hangisinin galip geleceğine kaderin karar vermesi gerekecekti.

Nasıl ki Arşimet Yasası'na göre iki cisim asla aynı alanı kaplayamıyorsa, iki ruhun aynı bedende birlikte yaşaması da mümkün değildi. Bu ikili varoluşun Gutenberg'in zihnini taşırması ve kendi "Eureka"sını haykırma yolunda ilk adımı atması fazla uzun sürmeyecekti. Belediyedeki görevini yürüttüğü ve Cermen İmparatorluğu'nun en güzel gravürlerinin basıldığı aydınlık ve gözler önündeki atölyesinin yanı sıra, gizli tarafının gönlünce gelişebileceği ve kimseye açamadığı planlarını hayata geçirebileceği başka bir mekâna ihtiyacı vardı. Bu karanlık tasarıların ihtiyaç duyduğu mekânın boyutları elbette ki arzularının büyüklüğüyle örtüşmeliydi. Ancak ekonomik şartları bu tür bir mülkü satın almasına kesinlikle olanak ta-

nımıyordu. Üstelik parayı bulsa bile bu yerin yabancı gözlerden uzak olması gerekiyordu. Bir baskı atölyesi konu komşunun ve daha da önemlisi asla şaşmaz vergi memurlarının dikkatini çekmeden faaliyetini sürdüremezdi. Gereksinimlerini karşılayacak yeri bulmak için Strazburg'un altını üstüne getirdi. En sonunda canı sıkkın bir halde bütün şehirde bu tür bir yer bulunmadığı sonucuna vardı. Sonra bakışlarını gökyüzüne kaldırdı ve işte o zaman kader gözlerinin önüne daha önce hiç düşünmediği bir seçeneği getirdi. Eski şehrin hemen dışında yüksek ve her zaman sisli bir tepe vardı ve burası kötü şöhreti yüzünden Johannes için arayıp da bulamadığı yerdi. Johannes bu ani keşfini Tanrı'nın bir kararı olarak görmeden edemedi.

Bu kasvetli tepeye sadece tırmanması oldukça zor kayalık ve engebeli bir yoldan ulaşıldığı için insanlar tarafından pek uğranılan bir yer değildi. Sarp kayalık yamacın daha ötesinde, yılan gibi kıvrılıp duvarlara tırmanan dallarıyla eski bir yapı kalıntısını tamamen ele geçirmiş olan ağaççıklar yetişiyordu. Uzaklarda yeşil gri bir kayalık görünüyordu; gökyüzü tarafından kesilen zirvede yüksek bir kule, daha aşağılardaysa bir dizi kemer ve sura benzeyen biçimler göze çarpıyordu. Hiç kuşkusuz, bu her ne kadar doğanın bir kaprisi olabilecekse de, gözlemcinin hayal gücüyle birlikte, bu manzaraya insan eli dokunmuş yanılsaması uyandırıyordu.

Bu sarp tepe hakkındaki söylentilerin haddi hesabı yoktu. Tepenin en yüksek noktasında münzevi rahip Arascach'ın gömülü olduğu söyleniyordu. Efsaneye göre Hıristiyan keşiş yedinci yüzyılda İrlanda'dan misyoner olarak Alzace'a ve Cermen bölgesine gelmişti. Aynı zamanda Argentoratum diye anılan Strazburg şehrine piskopos olarak atanan din adamı, Latinceye uyarlanmış Arbogasto ismiyle yeniden vaftiz edilmişti. Ölünce, vasiyeti üzerine, o güne dek sadece kimsesi olmayan hırsızların, idam mahkûmlarının ve serserilerin gömüldüğü o tepeye defnedildi.

Geleneğe uygun olarak, mezarının üzerinde anısına atfen bir manastır inşa edildi. Ne var ki 1298'de, tepenin yamacındaki küçük villada çıkan yangın bütün yerleşimi tamamen kül etti. Kuraklık yüzünden kurumuş dallardan hızla tırmanan alevler manastırın batı kanadına ulaştı ve binayı tam anlamıyla harabeye çevirdi. Birkaç yıl sonra manastır yeniden inşa edilmişti ki, iklimsel olumsuzluklar Aziz Arbogasto'ya karşı bir kez daha acımasız davrandı; bu kez suçlu kuraklık değil, tam tersine, bir tufan gibi bardaktan boşalırcasına yağan yağmurlar oldu. İnşaat işçileri tam son kiremitleri yerleştirmeyi bitirmişlerdi ki, yağışların neden olduğu bir toprak kayması manastırı sonsuza dek toprak altına gömdü.

Bu hikâyelerin doğruluğunun ötesinde, tepenin eteğinde yayılan belli belirsiz biçimler "Aziz Arbogasto'nun kalıntıları" diye adlandırılırdı ve onların sadece sözünü etmek bile büyük bir korku uyandırırdı. İnsanların karşısında beliren varlıklarla ilgili öykülerin haddi hesabı yoktu. Asılarak idam edilen haydutların ruhlarına merhamet göstersin diye azize yalvarış ve yakarışlarını o eğri büğrü ağaççıklar ormanında duyduğunu ifade edenlerin sayısı hiç de az değildi. Başkaları, yoldan gelip geçenlere boyunlarındaki ipleri çıkarsınlar diye cansız bir sesle yalvaranların lime lime olmuş bedenlerinin sallandığı hayali darağaçları gördüklerini söylüyorlardı. Ve eski manastırın kemerleri arasından görünüp münzevi yalnızlığını bozmaya cüret edeceklere ateşten bir asayla tehditler savuran Aziz Arbogasto'nun korkutucu varlığına tanıklık edenler hiçbir zaman eksik olmuyordu.

Hem bilimsel hem dini eğitim almış olan Johannes Gutenberg paganların ve putperestlerin batıl inançlarına hiçbir zaman inanmamıştı. Ancak, dine ne kadar bağlı olduklarını söyleyip duran insanların birçoğunun, ruhlarının derinliklerinde en arkaik batıl inançları muhafaza ettiklerini de bilmiyor değildi. Hayaletler, büyü, kabala, ruh çağırma ve giz-

li güçlere inanç ölümlülerin birçoğunun zihninde tarifsiz korkular uyandıran korkuluklardı. Gutenberg, Kilise'nin çoğu kez bunca gericiliği aydınlatacak ışığı götürmek yerine, bu her şeye inanma saflığından gerçek inançları zedeleme pahasına istifade ettiğini biliyordu. Ne olursa olsun, diyordu Gutenberg kendi kendine, eğer hayaletlerle ilgili hikâyeler insanları Aziz Arbogasto Manastırı'ndan uzak tutuyorsa, bu kasvetli ve sarp tepe belki de kimse tarafından rahatsız edilmeden çalışmak için en iyi yerdir.

Gutenberg bir akşamüstü güneş batarken, bir baston ve bir kandilin yardımıyla o tarafa doğru gittiğini komşu çiftlikten hiçbir köylünün fark etmediğinden emin olduktan sonra, şu sözde kalıntıların nasıl bir şey olduğunu kendi gözleriyle görmek için tepeye çıkmaya karar verdi. Tahmin etmiş olduğu üzere, keskin kenarları, ayakkabıların altından ayak tabanlarını kesen kayaların üzerinde ilerledikçe yukarıya tırmanış daha da güçleşiyordu. Kayalık bölümü nihayet geride bırakan Gutenberg, ağaçlık kısmın çıkışı daha da zorlaştırdığını bizzat teyit etti. Medusa'nın saçlarını andıran yılankavi dallar, yollarına çıkan her şeyi ele geçirerek dört bir yana yayılıyordu. Eğri büğrü budakların üzeri dikenlerle doluydu. Yükseklerden esen rüzgâr ağaçlara çarpınca uğulduyordu. Güneş, dağların oluşturduğu düzensiz ufuk çizgisinin ardında batarken arkasında, yüksek, karanlık ve tehditkâr bulutların içinde eriyen mor bir leke bırakıyordu.

Johannes'in zirveye ulaşmak üzere olduğu sırada ışık neredeyse tamamen çekilmişti. Kandilin zayıf ışığı titrerken dallarda tuhaf bir görüntü oluşturuyordu: Sallanan gölgeler kararsızlıklarını Gutenberg'in nabız atışlarına da bulaştırıyordu. Derken, bir anda her şey ormanın bitkisel doğasından farklı bir şey tarafından, sanki o zayıf salınımlarının sebebi rüzgâr değilmişçesine, harekete geçirilmiş gibi görünüyordu. Anlatılamaz bir korku Johannes'in gırtlağına yerleşti. Ayak-

ları ikide bir, uzun ve çarpık kolları andıran sarmaşık dallarına dolaşıyordu; bunlar sanki kendi iradeleri varmışçasına, ziyaretçinin daha fazla içeri sokulmasını engellemek istermiş gibi görünüyorlardı. Gutenberg'in kalbi deli gibi çarpıyordu ve bunun sebebi sadece tepeye tırmanırken harcadığı güç değildi. Endişelenmeye başlamıştı. Belki de bu yer hakkında anlatılan bütün o hikâyelerden biraz etkilenmiş olabileceğini düşünerek kendisini bir nebze olsun sakinleştirmeye çalıştı. İşte tam o sırada, ayağı yaprakların arasındaki bir şeye takıldı ve elindeki bastonun yardımı bile dengesini kaybedip yamaç aşağı yuvarlanmasını engelleyemedi. Bir an için uçurumdan aşağı yuvarlanacağından korktu, ama bir şey elbiselerinden yakalayıp onun patırtılı inişini durdurdu.

Yardımına koşanın ne olduğunu görünce kalbi duracak gibi oldu: Bu bembeyaz, soğuk, cesedimsi bir eldi. Ayağa kalkıp elbisesinden kavramış olan şeyden kurtulmayı denedi, ama parmaklar o kadar güçlüydü ki, kendisini kurtarmasına imkân yoktu. Tıpkı örümcek ağından kurtulmak isteyen bir böcek gibi, Johannes'in durumu giderek daha karmaşık bir hal alıyordu: Kolları sarmaşık dallarına dolaşıyor ve bacaklarını çaresizlikle salladıkça ayaklarının altındaki taşlar uçuruma doğru yuvarlanıyordu. İşte tam o sırada, yerdeki yaprak öbeğinin arasında, kelimenin tam anlamıyla toprağın içinden fırlayan ve bembeyaz ölü gözleriyle kendisine bakan bir insan yüzünü seçebildi. Yüzün rengi, redingotundan tutan elin mermer beyazlığıyla aynıydı. Dövüşmeyi denedi, kendisini esir alana yumruk darbeleriyle direndi, ama bu sanki bir kayaya vurmak gibiydi. Oradan sağ kurtulamayacağını düşündü.

25

Kutsal Sepet rahibelerinin hayat ağacı, kendilerinin bile düşündüğünden daha eskilere uzanıyor, kökleri en eski hanedanların tarihinin bile ulaşamadığı derinliklere kadar iniyordu. Gerçekte, söz konusu olan birbirini takip eden soylar silsilesiydi. Kökeni, Amorilerin hükümranlığı altında henüz önemsiz bir şehir olan Babilonya'nın emekleme dönemine kadar gidiyordu.

Başlarında en yaşlıları Shuanna'nın bulunduğu bir grup fahişe, mesleklerini şehrin dış mahallesindeki sefil bir genelevde icra ediyorlardı. Eski püskü perdelerle bölünmüş tek oda bir mekândan oluşan ve yegâne lüksü toprak zeminin üzerine serilmiş kirli halılar olan küçük genelevin, yeni doğan şehrin etrafında kilden ve çarpık bir kordon oluşturan diğer komşu genelevlerden hiçbir farkı yoktu. Shuanna'nın öğrencileri kendilerine ait fakir bölmelerde ıvır zıvır tüccarlarına, çobanlara ve hemen ardında en kötü türden hırsızlar ve haydutların yaşadığı sefil bir dış mahallenin başladığı surları aşmaya cüret eden şehir sakinlerine seks sunuyorlardı.

Küçük genelev, diğer bütün benzerleri gibi, yetkili makamlarla değişken bir ilişki içindeydi ve kaderi devriye gezen alt düzey görevlilerin ruh haline bağlıydı: Herhangi bir gerekçe göstermeden derme çatma binalar yerle bir ediliyor, kızlar hapse tıkılıyordu. Arada sırada göz korkutmak için yaşlı bir fahişeyi taşlayarak öldürdükleri de oluyordu. Ne var ki, zaman

içinde kadınlar duvarları yavaş yavaş tekrar örüp çatıyı örtüyor ve yetkililerin bir sonraki ruh hali değişimine kadar kimse tarafından rahatsız edilmeden tekrar çalışmaya başlıyorlardı.

Devleti yönetenlerin öncelikli amacı şahsi menfaatleri için kullanmak üzere para biriktirmekti. Eğer para artarsa, kamu işlerine harcanıyordu ki, halkın memnuniyetsizliği asla yönetici kafalarının bedenlerden ayrılma riski yaşayacakları noktaya kadar yükselmesin. Fahişeler sadece erkekleri neşeli tutmaya katkıda bulunmuyor, ayrıca ödedikleri vergilerle kamu hazinesini de semirtiyorlardı. Devlet hazinesinin dolu olduğu dönemlerde, yöneticiler kendilerini ahlakın muzaffer savaşçıları gibi görüp şehrin saygınlığını zedeleyen genelevleri yerle bir ediyorlardı. Ancak hazinenin kurumaya başladığı ve nereden olursa olsun haraç toplamak gerektiği zamanlarda, vergi memurları onların dinsiz katkılarını tahsil etmek için herhangi bir utanç hissetmeden genelevlerin kapısını çalıyorlardı.

Sumu-Abum tarafından kurulan ilk Babilonya hanedanı o güne dek birbirine karşıt olan iki unsuru barıştırmakta tereddüt etmedi: Ahlaki çelişkilerden kurtulmak için fahişeliği yasallaştırmakla kalmadı, ayrıca onu kutsal ilan etti. Böylece fahişeleri sefil mekânlarından çıkardı, onları rahibe yaptı ve tapınaklarda seks hizmeti sunmalarına izin verdi. Shuanna ve öğrencileri İştar tapınağının koruyuculuğuna atandılar ve soyluların gözdelerine dönüştüler.

Hammurabi Kanunları'nın gelişiyle birlikte fahişelik sadece yasal ve dinsel statüsünü korumakla kalmadı, ayrıca kutsal konumu çiviyazısıyla sonsuza dek tabletlere kazındı: Hammurabi Yasası törensel fahişeliği yasallaştırıyordu.

İştar Tapınağı'nın rahibelerinin her geçen gün artan müritleri, zevk almak ve bereket, hayat ve aşk tanrıçasının iyiliklerinden faydalanmak için gerçek servetler ödüyorlardı. Ancak bu refah dönemi sonsuza dek süremezdi; İştar aynı

zamanda savaş tanrıçasıydı. Ve istilacılara karşı koymak için halkın tanrıçalarının korumasına ihtiyaç duyduğu gün geldi.

Hammurabi'nin ölümünden sonra iç birlik dağıldı ve şehrin savunması zayıfladı. Krallığın birçok hanedanlığa bölünmesiyle birlikte düşman krallar Babilonya'yı kuşatmaya başladılar.

Kuzeyden Hurriler saldırıyordu, güneyden Sümerler, doğudan Kassitler ve batıdan da diğer Ari halklar. Babilonya ilk kez Agum tarafından istila edildi ve sonra da II.Murşili tarafından. İstila edilen, yağmalanan ve ardından yakılan şehir gerçek anlamda haritadan silindi. Taş taş üstünde kalmadı; İştar'ın tapınağı hariç. Shuanna ve kadınları istilaya direnen yegâne kişiler oldular ve canlarını, tapınağı ve mallarını bedenlerinden başka bir silah, zevk vermekten başka bir savaş sanatı kullanmadan kurtardılar.

O günden sonra, Shuanna ve şehvetli rahibeleri birbirini izleyen sayısız istilalar boyunca Babilonya'nın savunucularına dönüşeceklerdi. Shuanna yüz on yıl yaşadı, mesleğini son güne kadar icra etti ve erkeklere zevk vermenin bütün sırlarını kilin üzerine bizzat kendi elleriyle yazdığı çiviyazısı tabletlerde miras bıraktığı halefini kutsal yağ ile ovmak ona nasip oldu. Babilonya Asurlular, Kaldeliler, Persler ve Grekler tarafından istila edildi. Şehir en sonunda haritadan tamamen silindi. Ancak Shuanna'nın torunları İştar Tapınağı'nın yıkılmasından sonra da hayatta kalmayı başardılar.

Kadınlar uzun bir yürüyüşe başladılar ve farklı şehirlere yerleştiler. Sadece birbirini izleyen kuşaklar boyunca varlıklarını sürdürmek için kullandıkları erkeklerden daima uzak durdular. Topluluk içinde doğan kızlar Shuanna'nın eski kurallarına uygun olarak büyütülüyorlardı. Erkek çocuklar ya sokağa bırakılıyor ya da duruma göre İştar'a kurban ediliyorlardı veya onun farklı isimlerinden birine: Sümerlerde İnanna, Ermenilerde Anahit, Kenanlılar ve Fenikelilerde Astar-

te, Yunanlarda Afrodit ve Mısır'da İsis. Shuanna'nın ardılları dünyaya getirdikleri erkek çocukları kurban etmeyi sürdürdüler, ta ki bilim ve büyücülük sayesinde, sadece kız çocuklarına hamile kalmayı öğreninceye kadar. Kuşaklarca biriken diğerleriyle birlikte bu yeni sır da, topluluğun kurucusunun varislerine miras bıraktığı kitaba eklendi.

Tarih boyunca ve ortaya çıkan şartlara göre, bazen tekrar sıradan fahişeler oldular, sonra tekrar tapınak rahibeleri, hatta fahişelikten uzak dindarlara dönüştükleri bile oldu, ama Shuanna'nın kurallarına daima sadık kaldılar. Nereye giderlerse gitsinler, topluluk dışındakilerin bakışlarından titizlikle gizledikleri kırılgan tabletleri de yanlarında götürdüler. Daha sonraları kil tabletleri; deriden yapılan, çok daha dayanıklı, taşıması ve gizlemesi kolay parşömen rulolarıyla değiştirdiler.

Babilonya'nın dış mahallesindeki küçük genelevin kurucularının ardılları olan kadınlar kuşaklar boyunca takip edildiler, kutsandılar, katledildiler, arzulandılar ve saygı gördüler. Yunanistan'da Phyton rahibeleri –ya da kâhin rahibeler– ve bilge peygamberler oldular; Pompei'de bütün Pompei fahişelerinin en fahişeleri; Roma'daysa zevkin alevlerine teslim olup bekâretlerini kaybedene dek kutsal ateşi korumakla görevli Vesta bakireleri. Judea'da Mecdelli Meryem'in önderliğinde yeniden fahişe oldular. Hıristiyan oldular ama Shuanna'nın öğretisini asla terk etmediler. Aziz Paul mektuplarında onlara hitap etti ve onları rahibe olarak tanıdı. Farklı düzeylerde rahibelik yaptılar ve kendisini erkek gibi tanıtıp III. Benedicto ismini kullanan Johanna von Ingelheim[23] örne-

23. "Johannes von Ingelheim Moguntia'da doğdu; iki yıl, yedi ay ve dört gün papalık yaptı ve Roma'da ölmesinin ardından papalık makamı bir ay boyunca boş kaldı. Johannes'in kadın olduğu ve gençliğinde erkek kılığına girip bir âşığın peşinden Atina'ya gittiği açıklandı. Orada değişik ilim alanlarında eğitim alıp herkesin üzerinde bir bilgelik seviyesine ulaştı, ardından Roma'da yedi liberal sanat (*trivium* ve *quadrivium*) hakkındaki bilgilerini derinleştirdi ve saygın bir hoca oldu. Romalıların gözündeki yeri papa seçilmesini sağladı. Bu görevini sürdürürken suç ortağından hamile kal-

ğinde Kilise'nin en tepe noktasına kadar yükseldiler. O günden sonra Mainz'da yaşadılar ve orada Kutsal Sepet Manastırı'nı kurdular.

İsa'dan önce 1800 yılında Babilonya'da hepsinin atası Shuanna tarafından kurulan bu eski topluluğun, gizli kitabı gözetmek ve onu meraklılardan, hırsızlardan ve özellikle de katillerden korumakla yükümlü, onlarca asırlık oluşumun şanına layık vârisi Ulva'ya kadar devam eden soy çizgisi işte bu.

dı. Doğuma ne kadar süre kaldığını hesaplayamamasından ötürü, Colesium'la San Clemente Kilisesi arasındaki dar bir sokakta yapılan bir tören alayını, San Pedro a Letrán Bazilikası'ndan izlediği sırada bebeğini doğurdu. Ölümünden sonra oraya gömüldüğü söylendi. Papa asla o sokaktan geçmez ve bunun nedeninin bu olaya yönelik öfke olduğuna inanılır. Kadın kimliğinden ve söz konusu durumun uygunsuzluğundan ötürü ismi papalar listesinde yer almaz." Martinus Oppaviensis, *Chronicon Pontificum et Imperatum.*

26

Savcı kürsüden inip yargıçların oturduğu bölümün önünden sessizce yürüdü ve bu arada her birine, sanki onları tüm insanlığın karanlık geleceğinin sorumluları yapmak istermişçesine endişe yüklü bir bakış attı. Ardından sanıklara yaklaştı ve Gutenberg'in hemen yanına dikilip mahkemeye şu soruyu yöneltti:

"Gerçekte kim bu adam? Kendisinin iddia ettiği gibi Tanrı'nın eli ve gerçeğin enstrümanı mı? Sayın Yargıçlar, kendisini temize çıkarmak için sanığın size, buluşunun yegâne amacının Tanrı'nın Sözü'nü sıradan insanlar arasında yaymak olduğunu söyleyeceğini şimdiden söylüyorum."

Böylelikle Zigfrid von Moguntia, akıllıca bir hamleyle, sanıkların medet umabileceği tek argümanı da onlardan önce davranıp ellerinden aldı: "Burada söz konusu olan bir sahtecilik değil, kitapların üretimini kolaylaştıran yenilikçi bir tekniktir" şeklindeki bir savunmanın ihtimali böylece ortadan kalkmış oluyordu. Ardından, savcı bu tartışmayı daha başlamadan sonuçlandırmaya karar verdi.

"Sayın Yargıçlar, eğer gerekçe buysa sanıkların neden gizli saklı bir biçimde, yüzlerini toplumdan saklayarak, gizlenerek ve kötü niyetli eylemlerini yetkililerin bilgisinden kaçırarak çalıştıklarını ben kendi kendime soruyorum. Sayın Yargıçlar, size söylediklerimin kanıtı sanığın şeytani gizli mabedini kutsal bir manastırın kalıntıları üzerine kurmak su-

retiyle işlediği kutsala saygısızlık suçudur. Tanrı'nın kutsal mekânlarına Şeytan'ı sokmaya cüret etti! Söyleyin bu suçun adı nedir, Sayın Yargıçlar?"

O sırada Gutenberg, sahibi olan Tanrı'nınkinden ziyade Şeytan'ın toprağına benzeyen kasvetli ve engebeli tepede tökezlediği günü hatırladı.

Dağın yamacına yapışmış halde, parmaklarının eklem yerlerinin kanadığını fark eden Johannes taştan bir adamı yumrukladığını anladı. Bunun yıkık bir heykelin kalıntıları olduğunu ve bir kısmı toprağa gömüldükten sonra geri kalanının sarmaşıklarla kaplanmış olduğunu anlaması biraz zaman aldı. Kol yaprakların arasından Hızır gibi uzanmıştı ve Gutenberg'in elbiseleri işte bu heykel uzantısına dolanmıştı. Johannes en sonunda Aziz Arbogasto'nun suratını tanıdı ve gerilmiş sinirlerin ve rahatlamanın etkisiyle kahkahalarla deli gibi güldü. Kendi sersemliğini sonsuz bir neşeyle kutladı. Ne var ki bu sevinci fazla uzun sürmeyecekti.

Harabe halindeki eski heykelden kurtulmayı başarır başarmaz kandili yeniden eline alıp tırmanışına devam etti. Tepenin zirvesinin çok yakınında olduğunu tahmin etti. Hâlâ endişeli ve biraz sersem bir halde, ayakların sağlam bir zemine basmadığını, yumuşak sarmaşık dallarının ve yaprakların üzerinde yürüdüğünü fark etti. Önündeki bir kayaya tutunmaya çalıştı, ama adımını atınca dallar çatırdadı ve sonu yokmuş gibi görünen karanlık bir kuyunun içine düştü. İçeriyi kaplayan kalın bitki tabakası sayesinde düşüşü çok yumuşak oldu, ta ki vücudu, ormanın engebeli arazisinden çok farklı, sert ve dümdüz bir duvara çarpıncaya kadar.

Acılar içinde, yerinden doğrulamadan, kandili başının üzerine kaldırdığında bir kâbusa özgü bir manzarayla karşılaştı: O akıl sır ermez odanın her tarafı oraya buraya saçılmış insan kemikleriyle doluydu. Kafatası öbekleri, kaburgalar, omurgalar ve sınıflandıramadığı diğer kemikler, nemli ve küf

kaplı zemini tamamen kaplamışlardı. O yeraltı ormanı, korkunç bir –eğer böyle bir şey mümkünse– cehennemimsi cennete benziyordu: Zaman ve yeraltı hayvanları tarafından paramparça edilmiş sayısız ceset için yeşil bir kefen vazifesi gören, cennet bahçelerine özgü, sarmaşık, saz ve ardıçlardan yapılmış bir mağara. Gutenberg bomboş göz çukurlarıyla kendisini gözlüyormuş hissi uyandıran bir kurukafayı ayağıyla uzaklaştırdı; bu sırada, ayağının tabanı yerdeki toprağı sıyırınca zeminde bulunan satranç tahtası desenli mozaik ortaya çıktı. Bunun üzerine, mekânın doğasıyla ilgili bir çıkarım yapabildi: Orası eski San Arbogasto Manastırı'nın içiydi.

Bitkiler eski mabedin harabelerini tamamen ele geçirmişlerdi. Johannes biraz zorlanarak da olsa doğruldu ve topallayarak o ürkütücü ölü kemiği kalıntıları arasında kendisine yol açtı. Gerçekten, tıpkı defalarca dinlediği hikâyelerde anlatıldığı gibi, bu yer manastırdan önce, manastır faaliyetteyken ve manastırdan sonra, hırsızların, serserilerin, yoksulların ve farklı dönemlerdeki din adamlarının gömüldüğü bir mezarlık olmuştu.

Gutenberg, manastırların mimari mantığı göz önünde bulundurulduğunda o sırada merkezi avluda olması gerektiği sonucuna vardı. Bir sütuna benzeyen şeye doğru ilerledi ve tahmin ettiği gibi, burasının yan yana dizili odaların açıldığı geniş galeri olduğunu teyit etti. Çatının tamamı çökmüş ve onun yerini sarmaşıklar, asma ağaçları ve her türden tırmanıcı bitkiden oluşan doğal kameriyeler almıştı. Eskiden kapıların bulunması gereken yerde mutlak bir karanlığa açılan öksüz çerçeveler duruyordu.

Eski manastıra merhamet göstermeyen yegâne şey doğa değildi; orada burada değişik türden yağmaların izleri göze çarpıyordu: İnsanlar, bitkiler ve hayvanlar bulabildikleri her şeyi yağmalamak için sıraya girmişlerdi. O kasvetli manzaranın Johannes'in zihninde oluşturduğu sonsuz keder, bir anda

endişenin tetiklediği bir heyecana ve henüz çok taze bir sevince dönüştü. Gizli planlarını hayata geçirmek için mükemmel yeri nihayet bulmuştu. Harabe halindeki manastırı, tüm suratını kaplayan bir gülücükle gezdi. Kandilin aydınlattığı o yüz ifadesi orada yatan bütün ölülerin acı çeken ruhlarını ürkütebilirdi. Hatta bir köşeye gizlenen kanun kaçağı tehlikeli bir katil eğer bu sahneye şahit olsaydı, herhalde arkasına bile bakmadan oradan kaçardı: Topallayan ayağını iskeletlerin arasında gezdiren ve aynı zamanda şiddetli kahkahalar atan bu pejmürde kılıklı herifin görüntüsü korkunçtu. Bütün dünyada bundan daha güzel bir yer olamazdı: Artık Gutenberg'in, içine devasa bir atölye yerleştirebileceği, sadece kendisine ait bir manastırı vardı. Boyutları açısından Darphane'yi aratmayacak bir yer olacaktı. Diğer taraftan, bu ürkünç kafataslarından, yaprakların arasından fırlayan tehditkâr yaratık heykellerinden ve artık hiçbir şeyi taşımamalarına rağmen oradan geçecek herkesi mıhlamaya hazır bekleyen sivri uçlu mızrak görünümüne sahip gotik sütunlardan daha caydırıcı bir ordu bulamazdı.

Buranın bir manastır olmasından ötürü Johannes, yüce Tanrı'nın tasarıları doğrultusunda hareket ettiğini hissediyordu; her zaman inançlı biri olmuştu, ama o anda ilahi mevcudiyeti ve iradeyi daha önce hiç olmadığı biçimde duyumsadı. Sadece tüm suçluluk duygularından arınmakla kalmadı, ayrıca üstlendiği görev o kadar ulu ve soyluydu ki, bunu kendisine ancak Tanrı'nın vermiş olabileceğine tamamen ikna oldu. Eğer insanların yasalarından uzaklaşması ve gizlilik içinde çalışması gerekiyorsa, bunun sebebi çağdaşlarının birçoğunun Gutenberg'i anlamaktan âciz olmalarıydı.

27

Böylece, Strazburg'un en yüksek noktasında, ölümlülerden uzakta, Tanrı'nın ve Aziz Arbogasto'nun yakınında mistik bir patlamanın tutsağı oldu. Tıpkı münzevi rahipler gibi, Her Şeye Kadir'in bizzat kendi eliyle kendisini insanların geri kalanından ayırdığını ve bir misyon yüklediğini hissetti. Dizlerinin üzerine çöküp başını öne eğdi ve işte tam o sırada kutsayan ve ilahi bir ses duydu:

"Johannes, bana bak, gözlerini aç. Ben buradayım."

Gutenberg'in gözyaşlarına boğulmuş gözkapakları zorlukla aralandı. Sakallı başını taçlandıran mükemmel bir daire biçimindeki ışıkla aydınlatılmış Aziz Arbogasto'nun hemen yanı başında, ayakta dikildiğini gördü. Bu biraz önce gördüğü yıkık heykel değildi, konuşan ve hareket eden hayali bir imgeydi.

"Johannes, ne mutlu sana ki, şu andan itibaren ölümsüz biri olacaksın. Bu kutsal mekâna yaşamı geri getir, onu karanlıklardan kurtar ve ışığa kavuştur. Sen bir hırsız değilsin ki, onu bir sığınak olarak kullanmak zorunda kalasın. Onu ikinci kez kur ve Tanrı'nın Sözü'nün, bütün insanlara ulaşmak için doğup çoğalacağı bir mabede dönüştür."

Bu sözleri dinlerken Gutenberg bir çocuk gibi ağladı. İstemsizce kasılan vücudu sarsılıyor ve bir söz söylemesini engelliyordu. Bunun üzerine Aziz Arbogasto ona doğru eğildi, sakinleştirmek için sırtını sıvazladı ve sözlerine devam etti:

"Bugünden itibaren, göğün ve insanlığın ihtişamı için dün-

ya üzerini aydınlatacak meşaleyi kavramalısın. En uç noktalarına kadar bu gezegende yaşayan bütün halklar, hatta henüz Tanrı'nın Sözü'nü işitmemiş en ücra köşelerdeki putperestler bile okuyabilecek ve böylece kutsal gerçekleri anlayacaklar; onları yayacak ve meşaleden meşaleye geçen ateş gibi onları çoğaltacaklar. Bu eserin sayesinde, o ölümsüzleştirdiğin azizler tarafından ölümsüz ilan edileceksin."

Derken, uzun bir sessizlik oldu. Johannes başını kaldırdı ve görüntünün tıpkı ortaya çıktığı gibi gizemli bir şekilde ortadan kaybolduğunu gördü. Tam o sırada başka bir ses konuşmaya başladı. Gutenberg sesin ne taraftan geldiğini kestiremiyordu. Her taraftan geliyor gibiydi ya da hiçbir taraftan; sesin kaynağı belki de bizzat kendi kafasının merkeziydi.

"Onu dinleme, Johannes. İcadını hemen şimdi ve sonsuza dek unut. Ölümsüz olmak, insanlar tarafından sonsuza dek hatırlanmak mı istiyorsun? Bu anlaşılır bir şey. Peki, bunun için ne bedel ödeyeceksin? Türdeşlerinin düşünceleri acaba her zaman insanlığın gözleri önüne serilmeyi hak edecek denli saf ve kutsal mı? Diğer taraftan, gerçek kitapların ifşa ettikleri o kadar üst düzeyde ki, bunları sıradan insanların seviyesine indirmek mümkün değil. Basit insanlar onları anlayabilecek durumda olacaklar mı? Daha okumayı bile bilmiyorlar! Ve gerçekte kaç kitap çoğaltılmayı hak ediyor? Tehlikeyi görmüyor musun?"

"Johannes, alçak ve kötü niyetli insanlar, bilge ve iyi niyetli olanlardan çok daha fazla. İcadın kötü amaçlar için kullanılacak; senin iyi niyetli buluşun kötüye hizmet edecek. İsminin hatırası kutsanmak yerine en kötü lanetlemelerin nesnesi olacak. Baştan çıkarıcı ve zehirleyici yazılar kaleme alma hünerine sahip insanlar olacak. Bunların küstah ve yozlaşmış kalpleri güzel sözlerine kananları da yozlaştıracak ve küstahlaştıracak. Oysaki senin buluşun olmadan, bunlar kendi daracık karanlıklarına hapsolacak ve zehirlerini çağlar boyunca, dünyanın her tarafına ve farklı kuşaklara saça-

mayacaklar. Eğer buluşunu ilan edersen bunlar belayı ve suçu her yaştan ve her koşuldan tüm insanlara yayacaklar. Tek bir yozlaşmış ruhun binlercesini yozlaştırdığını göreceksin. Okuma belası veba gibi yayılacak."

"Sayfaları ruhları zehirleyen kitapların dejenere ettiği gençler göreceksin."

"Kalplerine kötülük saçan kitaplar yüzünden küstahlık, sadakatsizlik ve vefasızlık günahı işleyen gençler göreceksin."

"Oğullarına ağlayan analar göreceksin."

"Kızlarından utanan babalar göreceksin."

"Johannes, onca gözyaşı ve mutsuzluk pahasına bir ölümsüzlük çok pahalı değil mi? Bu kadar pahalıya mal olacak bir şöhret ister misin? Bu şöhretin ruhunun üzerinde yaratacağı ağırlığın sorumluluğu seni korkutmuyor mu? Sana bir kez daha yalvarıyorum: Johannes, icadını unut ve her zamanki hayatını yaşa. Buluşunu baştan çıkarıcı, ama ölümcül bir rüya gibi kabul et. Şayet insanoğlu özünde iyi olsaydı buluşun faydalı ve kutsal olabilirdi, ama insan kötü bir yaratık. Kötülere silah sağlamak onların suç ortağı olmak değil midir?"[24]

Gutenberg ayağa kalkıp afallamış bir halde sesin kaynağını aradı. Ne var ki kimseyi göremedi. Ekseni etrafında dönerken bitkin bir görüntüsü vardı ama yaşadığı ahlaki ikilemin bilincindeydi. Ne yapması gerekiyordu? Tam o sırada, korkunç bir gürültü işitti, kafasını o yana çevirdi ve panik içinde, yere saçılmış kemiklerin odanın bir noktasında toplanıp eksiksiz bir insan iskeleti oluşturduklarını gördü. İskelet ayağa kalkıp Johannes'e doğru yürüdü. Adımları içi boş bir tahtaya çarpan taş gibi ses çıkarıyordu. Korkunç görünümüyle harabe halindeki bir pencerenin pervazına oturup çene kemiğini şaklatarak tiz, kaba ve geveze bir ses tonuyla konuşmaya başladı:

"Sen onlara bakma, Johannes, ölümsüzlük yalancı bir düş-

24. Alphonse de Lamartine'in *Le Civilisateur, Histoire de l'humanite par les grands hommes* (1852) adlı eserinde değindiği Gutenberg'in rüyasının çevirisi ve özgün versiyonu.

ten öte bir şey değil. Bu konuda seni temin edebilirim. Sonsuza dek benim şu anda göründüğüm gibi görünmek hoşuna gider miydi? Bunu daha önce İsa'ya söylemiştim: Eğer cenneti kazanmak için didiniyorsan, emin ol ki kaybedeceksin. Paranın satın alamayacağı hiçbir şey yoktur: Saygınlık, şöhret, soyluluk unvanları ve günahların affı."

Tam o anda iskelet doğrulup Gutenberg'e yaklaştı ve kötü kokan soğuk bir nefesle kulağına fısıldadı:

"Hatta cennet bile satın alınabilir."

Johannes tiksintiyle korku arası bir duyguyla ondan uzaklaştı ve monoloğuna kaldığı yerden devam eden merhum hırsızın boğuk gülüşünü işitti:

"Eğer Kutsal Kilise dünyanın zirvesine altından sütunların ve sonsuz hazinelerin üzerinde ulaşmışsa, sıradan bir ölümlü ne bekleyebilir ki? Amacına ulaşmak için, Johannes, paraya ihtiyacın olacak ve bu parayı, hatırlatmam belki de gereksiz, sen kendin de basabilirsin. Tanrı'ya hizmet etmek mi istiyorsun? Para olmadan ne bunu yapabilirsin ne de kafandaki projeyi hayata geçirebilirsin. Babana bak: Fırsatı, parmaklarının arasından akıp giden su gibi kaçırdıktan sonra, acınası bir yoksulluk içinde sürgünde öldü. Sen şimdi ihtiyar Friele'ye Tanrı'nın hemen sağındaki yerin mi verildiğini zannediyorsun?" diye sordu merhum hırsız ve alayla güldü: "Ölümsüzlüğün bile bir fiyatı vardır."

İskelet bunu söyledikten sonra bir an sustu ve ardından, iğneleyici üslubunu terk edip çok sert bir tonda şöyle dedi:

"Johannes, icadından sakın kimseye bahsetme; onu kendine sakla ve ondan kendin istifade et. Kitapları çoğalt; içeriklerinin hiç önemi yok, sen kimsenin yargıcı değilsin. Yazarları aziz mi yoksa günahkâr mı, kutsanmış mı yoksa lanetlenmiş mi, hiç umursama, onlarca, yüzlerce, binlerce çoğalt onları; tek dikkat etmen gereken iyi para etmeleri ve onları satın alacak kişilerin olması."

İkinci bölüm

1

Yağmur Mainz şehrinin üzerine bardaktan boşanırcasına yağıyordu. Fırtına gecenin gelişini hızlandırmış, esnafı dükkânlarının kapılarını kapatmak zorunda bırakmıştı. Meydandaki pazarcılar rüzgârın uçurduğu çadırlarını boş yere zapt etmeye çalışıyorlardı; bazı durumlarda, tezgâhın tamamının rüzgâra kapılıp uçtuğu bile oluyordu. Yağan yoğun yağmura, fırtınanın tutsağı bir halde oradan oraya uçuşan ağaç yaprakları katılıyordu. Balkabakları parke taşların üzerinde fır dönüyor, çengellerde asılı kuzular sanki canlıymışçasına sağa sola sallanıp duruyorlardı. Yakınlarda patlayan gök gürültüleri, katedralin kulelerinin üzerine doğru inen göz kamaştırıcı şimşeklerle eşzamanlı olarak duyuluyordu.

Korku içindeki halk bir yerlere sığınmak için koşuşturuyordu. Kimileri ıslak taşların üzerinde kayıp yere yuvarlanıyor, diğerleriyse birbirleriyle çarpışıyorlardı. İnsanların üzerine çöken büyük korkunun sebebi sadece fırtına değildi. Gizli bir korkuyla iç içe yaşayan şehir az çok beklenmedik her türlü olay karşısında tüm kontrolünü kaybediyordu. Kutsal Sepet Manastırı'na girdiğinden ve gölgesi Mainz'ın üzerine çöktüğünden beri, ölümün bakışlarını herkes üzerinde hissediyordu. Gece, huzur içinde dinlenilen bir sığınak olmayı bırakmıştı; kendine en çok güvenenler bile kapılarını sıkı sıkı kilitliyor, pencerelerine destek demirleri yerleştiriyor ve başlarını koydukları yastıkla duvar arasına gizledikleri bir bı-

çak illaki ellerinin altında oluyordu.

Bazilikanın sivri kulelerine düşen yıldırımlara ve çatıyı döverek içeride hazır bulunanların dikkatini dağıtan iri yağmur damlalarına rağmen, dava yeni bir duruşma gününde devam ediyordu. Savcı Zigfrid von Moguntia suçlamalarına başlamaya, kâtipse notlarını almaya hazırlanıyordu ki, mahkeme başkanının müdahalesi geldi. Başı kelimenin tam anlamıyla omuzlarının arasına gömülmüş kel bir adam olan, din adamlarının en yaşlısı, boğazını temizledikten sonra sanıklara hitaben, yargıçlardan birinin (kimliğini açıklamadı) sanıkların tutuklu kalmasını gerektirecek unsurların bulunmadığı kanaatinde olduğunu açıkladı. Kendilerine yüklenen başlıca suç olan kitap sahteciliğinin daha büyük tehlikeler içermemesinden ötürü, suçlamalar kanıtlanmadığı müddetçe sanıkların hapisle cezalandırılmaları gerekmeden dava kendi mecrasında devam edebilirdi.

"Bu mahkeme, üyelerinin oy çokluğuyla, iki yüz florin kefalet ödemeleri koşuluyla sanıkların serbest bırakılmalarına karar verdi."

Bu sözler fırtınanınkinden daha soğuk bir kova su gibi döküldüler. Ne savcı, ne izleyiciler, ne de –hepsinden önemlisi– sanıklar böyle bir şey bekliyorlardı. Ulrich Helmasperger'in eli, sahibinin şaşkınlığını yansıtarak bir an tereddüt etti, ama daha sonra kararı mahkeme tutanağına geçirdi. O ana kadar, Zigfrid von Moguntia ileri sürdüğü kanıtların ve mahkemedeki tutumunun işe yarayacağından emindi. Çoğunlukla yaşanan şuydu ki, tumturaklı tavırları o an için insanları etkilemeyi başarıyor, ama daha sonra, duruşma salonu ortamından uzakta yapılan jüri toplantıları sırasında, fikirler akıl süzgecinden geçiriliyor ve anlık duygulardan arındırılıyordu. Şurası bir gerçekti ki, savcı "ölüm" sözünü o kadar çok kez telaffuz etmişti ki, bu artık kitaplara yönelik bir metafordan başka bir şey olamazdı. Savcının hareketi şimşeklerin cirit attığı

kapkara gökyüzünden daha karanlık ve tehditkâr oldu. Zigfrid von Moguntia başını eğdi, gözlerini kapayıp dişlerinin arasından mırıldandı:

"Affet onları Tanrım, ne yaptıklarını bilmiyorlar."

Savcı bunun üzerine mahkeme başkanı tarafından sertçe uyarıldı; ne dediğini duyamamış olsa da, yargıçlar tarafından resmen söz verilmeden kimsenin konuşmaya hakkı yoktu. Tiyatroculuğa yönelik alışıldık meyliyle, Zigfrid von Moguntia, derin derin içini çekti, her iki elinin parmaklarını çıtlattı, bir taraftan diğer tarafa doğru yürüdü ve en sonunda, dokunaklılığı fırtınanın gürültüsüyle daha da artan, anlamlı bir sessizliğe büründü. Antrenmanlı bir kulağa sahip kâtip cümleyi anlamayı başardı ve bunun savcıya hiçbir faydasının dokunmayacağının bilincinde olarak, kendisini kesinlikle İsa'yla kıyasladığı o talihsiz cümlenin yazılı tanıklığını kâğıda geçirdi. Bu, savcılık işini üstlenen küstah kaligrafın hiç durmadan yönelttiği sessiz aşağılamalar karşısında kâtibin küçük bir intikamı oldu.

Fust ve Schöffer duydukları büyük mutluluğu gizlemeye çalışarak birbirlerine baktılar. Ama Gutenberg'in yüzündeki ifade hiç değişmedi. Aziz Arbogasto Manastırı'nın kalıntılarının gizlendiği tepenin zirvesinde, onun şaşkına dönmüş gözleri önünde ölülerin mezarlarından kalktığı, artık geçmişte kalan o geceden beri, bu dalgın yüz ifadesi Johannes'i asla terk etmemişti.

Gök gürültülerinin, şimşeklerin, çatıyı döven tufanın korkunç gürültüsünün ve kendisine görünen varlıkların hatırası arasında, Gutenberg özgürlüğünü ilan eden bu güzel habere sevinmiş gibi görünmüyordu.

Johannes, ağrıyan, sızlayan, doğrulamayacak kadar bitkin bedeniyle, kalkıştığı işin boyutunun ve önündeki ahlaki se-

çeneklerin farkına vardığı o karanlık, yalnız ve korkunç geceyi hatırlıyordu. Belki de, dedi kendi kendine, o üç görüntünün her birinin doğru tarafları vardır. Her halükârda, hemen o anda bir karar vermesi gerekmiyordu. Kendini toparlamaya ve sakince düşünmeye ihtiyacı vardı. Emin olduğu tek bir şey vardı, o da, sonucu ne olursa olsun, harabe halindeki bu manastırın, kendisinin gizli çalışma yeri olacağıydı.

Ondan sonraki günlerde Gutenberg kendisini tamamen gizli misyonuna adadı. Gündüzleri herkesin tanıdığı başarılı ve geveze memur, Strazburg Belediyesi'nin en usta gravürcüsüydü. Ancak güneş batınca, bir gölgeye, Aziz Arbogasto Manastırı'nın karanlık köşelerinde tek başına sabahlayan bir tür gece münzevisine dönüşüyordu.

Kalkıştığı iş çok zorluydu; tıpkı bir İsa gibi, bir atölye kurmak için gereken her şeyi sırtında o tepeye taşıyordu. Her gece, tahtaları, çeşitli malzemeleri, basit mobilyaları, zeytinyağı preslerini, değişik metalleri ve anlaşılmaz tarım makinelerinin parçalarını sırtlanarak zahmetli bir tırmanışa başlıyordu. Hiç dinlenmeden çalışıyordu. Neredeyse hiç uyumuyor, nadiren yemek yiyordu.

Batan güneşin son ışıklarıyla tepeye çıkıyor ve şafağın ilk ışıklarıyla oradan iniyordu. Yolu oradan geçen hiç kimse, tepenin dik yamacında herhangi bir değişiklik fark edemezdi. Dışarıdan her şey eskisi gibi görünüyordu. Eğer yolunu kaybeden biri yeşilliklerin arasında gizlenmiş manastıra doğru yürümeye kalkarsa, dehşet içinde gerisingeri kaçardı; Johannes birinci savunma hattını manastırdaki ceset ordusuyla oluşturmuştu. On adımda bir, kayaların arasından bakan ve boş gözleriyle tehditkâr bir biçimde gözcülük yapan bir kafatası dizisi yerleştirmişti. Bu arada, manastıra giden patikaların tüm izlerini silmiş ve üzerlerini aşılamaz görünen ama gerçekte dekordan başka bir şey olmayan engellerle doldurmuştu. Mesela yerlerinden kımıldamaz görünen ama Johannes'in

içeri girip çıkarken, gizli bir kapı gibi kolaylıkla sağa sola kaydırdığı içi oyulmuş devasa kütükler geçişleri engelliyordu. Ancak tepenin kalbinde yaşanan değişim tek kelimeyle mucizevi bir şey olmuştu; dünyanın gözlerinden uzaktaki eski manastır tuhaf bir yaşamla yeniden hayat bulmuştu.

Birbirine dolanmış bir sürü sarmaşıktan oluşan bitkisel bir kubbenin altında, manastırın kalıntılarıyla ve Johannes'in bir karınca çalışkanlığıyla oraya taşıdığı çeşitli malzemelerle kurulmuş küçük bir şehir vardı. Eski şapelin orta yerinin ve odaların çökmüş çatılarını uzun tahtalarla tamir etmişti. Manastırın içindeki eğreltiotlarını, yabani otları, sarmaşıkları, parazit bitkileri temizledi ve duvarların mükemmel dikdörtgen taşlarıyla mozaik zeminin güzelliği asırlar sonra yeniden ortaya çıktı. Birbirine bitişik odalara projesine hayat verecek değişik atölyeleri kurdu.

Mainz Darphanesi'ndeki yerleşim biçimini izleyen Gutenberg ilk sahanlığı metal eritme salonu yaptı: Bu amaçla salonun tam orta yerine bir fırın inşa etti. Görüntü tuhaf bir etki uyandırıyordu; iç içe geçmiş iki küp söz konusuydu. Eritme potasının ölçeği, içinde bulunduğu odanın oranlarına mükemmel bir biçimde uyum sağlıyormuş gibi görünüyordu. Geçmişte burada kalan rahiplerin hiçbiri bu mütevazı odanın günün birinde bu amaçla kullanılacağını hayal edemezdi. Fırının arka tarafından, bütün tavanı dolaştıktan sonra bitki ve ağaççıklardan oluşan yeşil kubbenin tepesinden de daha yükseğe ulaşan bir baca çıkıyordu. Şehirden ve çevreden görülebilecek yoğun dumanları engellemek için Johannes'in çok kuru odunlarla yavaş yanan ateşler yakması gerekiyordu.

Onun yanındaki odaya baskı makinesini yerleştirecekti. Johannes, babası tarafından tasarlanan bir teknikle, zeytinyağı çıkarmak için kullanılan preslerden devasa bir tane kurdu; aralarındaki tek fark, zeytinyağını toplamaya yarayan kabın yerinde düz bir metal kaide olmasıydı. Ağır metal

levhayı aşağıya indiren yivli bir boruya bağlı üst manivela, kaidenin üzerine basınç uyguluyordu. Herhangi bir yabancı bunun hiçbir işe yaramaz bir makine olduğunu düşünürdü. Galeride ilerleyince bir sonraki odaya ulaşılıyordu. Darphanedeki kopyacıların odasına benzeyen bu yerde Gutenberg büyük miktarda siyah ve kırmızı mürekkebin yanı sıra, el yazmaları için kullanılanlar gibi çok sayıda kâğıt tabaka depolamıştı. Buranın kopyacılar salonuyla en büyük farkı, tuhaf bir biçimde, herhangi bir kopyacıya ayrılmış bir yerin bulunmayışıydı. Ne sıralar ne de özel yazı masaları görünüyordu; bunu bırakın, oturup yazmak için en basitinden bir masa-sandalye bile yoktu. Ayrıca ne tüy kalemler, ne uçlar ne de fırçalar vardı ortalıkta. Özetle, insan eliyle kullanılan yazı aletlerine benzer hiçbir şey görünmüyordu.

Yeniden hayat bulan şapelin ana oturma bölümünde benzeri ancak bir düşte görülebilecek bir sahne yer alıyordu: Sunağın bulunması gereken yerde yükselen kocaman dağ, eski püskü, yamuk yumuk demirlerden ve çeşitli metal artıklardan oluşuyordu: Ağır paslı zincirler, kullanılmayan metal malzemeler, dökümtü kilitler, anahtarlar, kırık nallar ve ne işe yaradığı anlaşılamayan şeyler yığını tavana kadar yükseliyordu. Bu şey, çok bariz bir biçimde, Darphane'deki altın piramidin gülünç bir versiyonuydu; kusursuz parlak külçelerin yerine burada çöpten bir metal anıt yükseliyordu. Yıllarca ihtiyar Friele tarafından yönetilen Mainz'daki o etkileyici binayı tanımış olan herkes, Friele'nin oğlunun kafayı tamamen yediğine ve harabeler arasında, bir bitki mağarasının altına gizlenmiş bu komik taklidin hiçbir işe yaramayacak bir kopya olduğuna yemin edebilirdi.

Gutenberg, sahtecilik yapmak için gizli bir in kurmanın ifade ettiği kutsala saygısızlık nosyonlarının tamamından habersiz olmakla kalmıyor, orada geçirdiği her gece sonunda üstlendiği görevin ilahi bir misyon olduğuna daha çok inanıyordu.

Çatlak bir başrahip gibi, yeraltındaki mülklerinde dolaşıp her ayrıntının yerli yerinde olup olmadığını denetliyordu.

Johannes'in ekonomik durumu dramatik bir haldeydi: Yaptığı değişik işlerde biriktirmeyi başardığı bütün parayı kâğıt, mürekkep, odun ve komşularında şüphe uyandırmamak için Strazburg'a yakın köylerdeki demirci atölyelerinden satın aldığı demir malzemelere harcamıştı. Ne doğru dürüst uyku uyuyan ne de yemek yiyen, bir deri bir kemik kalmış, cebinde tek kuruşu olmayan Gutenberg'in gizli projesini bir an önce hayata geçirmesi gerekiyordu. Sonunun babası gibi olacağını düşünmek bile onu dehşete düşürmeye yetiyordu. O, yüreğinin en derin kısmında, büyük bir amaç için seçildiğini düşünüyordu. Bu yüzden, artık her şeyin hazır olduğuna kanaat getirince, Koster'in tahta harf takımını kutusundan çıkardı ve bir hazine sandığını açan biri gibi ilk denemeleri yapmaya koyuldu.

2

Canhıraş bir feryat Korbstrasse'nin sabah sessizliğini bozdu. Dar sokağın duvarlarında yankılanıp meydana kadar ulaşan çığlık Kutsal Sepet Manastırı'nın açık pencerelerinin birinden yükselmişti. Kadınların en gençlerinden biri, açıklanamaz bir iç sıkıntısının dürtmesiyle ablası Hannah'nın odasına yöneldiğinde henüz güneş çıkmamıştı. Genç kız kapıya çekinerek vurmuş ama yanıt alamamıştı. Kapı tokmağını açmaya çalışmıştı ama kapı içerden sürgülüydü. Korku içindeki genç kız, yaşlı gözleri ve kesik kesik soluğuyla, hemen hâlâ uyumakta olan Ulva'ya koşup onu durumdan haberdar etmişti. Ana fahişe yatağından fırlamış ve aynı hızla üst kata giden merdivenlere koşmuştu. Bu kez bütün güçleriyle, kapıyı yeniden yumruklamaya başlamışlardı. Sessizlik. Ulva o sıralamada bir sonraki ismin Hannah olduğunu biliyordu. Mutfağa koşmuş ve ocakta yanan odunları karıştırmaya yarayan bir maşayla birlikte geri dönmüştü. İnce tarafı kapıyla çerçevenin arasına sokup bir levye gibi kullanarak zorlamaya başlamış ve en sonunda sürgüyü kırmıştı. İçeri girmeyi başarınca o en korkulan sahneyle karşılaşmışlardı: Hannah'nın bedeninin üst yarısı yatağın üzerindeydi, ayaklarıysa yere değiyordu. Kurbanın küçük kardeşi diğer kadınları uykularından uyandıran o keskin çığlığı işte o anda çıkardı. Daha önceki üç ölüden farklı olarak, ortada tek bir damla kan yoktu. Ayrıca, derisi de diğer kurbanlar gibi

yüzülmemişti. Hannah'nın bedeni el değmemiş gibi görünüyordu: Darbe izi, yara bere ya da kesik yoktu. Doğrusu, Ulva acaba hâlâ hayatta mı diye umuda bile kapıldı. Onu yatağın üzerine kaldırdı, nabzını aradı, kalbini dinledi, çok zayıf bir soluk alma belirtisi var mı diye baktı. Ama nafile. Hiç kuşku yok ki katil onu da diğerleri gibi boğmuştu. Teni beyaz ve pürüzsüz duruyordu. Sadece evin bütün kızlarına doğar doğmaz koyulan ve ayırt edici minik bir sembol özelliği taşıyan o küçük işaret kürekkemiğinde duruyordu: İştar'ı olduğu kadar Babilonya şehrini de temsil eden sekiz köşeli yıldız.

Tuhaf bir durumdu ama kadınlar, hıçkırıklar eşliğinde cesedin etrafında dolanırken kendi kendilerine Hannah'nın derisinin neden yüzülmediğini soruyorlardı ki, asıl soru şu olmalıydı: Diğer üç kadının derisi neden yüzülmüştü? Belki de, diyorlardı kendi kendilerine, katilin vakti olmamıştır. Kız kardeşi, ablasının kapısını çalmaya yönelten önsezi belki de katilin planlarını bozmuş ve yakalanmamak için bir an önce pencereden atlamak zorunda bırakmıştır.

Ne var ki bu sorunun cevabını sadece iki kişi biliyordu: Ulva ve katil.

Davanın ilk duruşma gününden farklı olarak Gutenberg ve diğer sanıklar mahkeme önüne kamu kuvvetiyle çıkarılmak zorunda değildiler. Yargıçlar onların tutuksuz yargılanmalarına karar verdiği için, sanıklar artık duruşma salonuna güvenlik görevlilerince hücrelerinden alınıp getirilmiyor, katedraldeki mahkeme salonuna kendi imkânlarıyla ulaşıyorlardı. Fust ve Schöffer birlikte katedrale geldiklerinde, çanların duruşmanın başlama saati olan yediyi çalmasına daha otuz dakika vardı. Mahkeme, vaktinden on beş dakika önce toplandı. Salona ilk gelen Zigfrid von Moguntia oldu; elleri, bir köşede titizlikle incelemeye koyulacağı kâğıtlarla

dolu bir halde geldiğinde saat altıydı. Ondan saniyeler sonra ikinci gelen Ulrich Helmasperger oldu. Kâtip kısa ama resmi biçimde selamladı, ama bunun karşılığı itici ötesi bir suskunluk oldu. Kendi kendine söylenerek dosdoğru masasına yürüdü ve yerine oturduktan sonra hokkasını, tüy kalemini ve kâğıdını hazırladı. Zaman kazanmak için belgenin başlığını attı. İşte tam o sırada savcı yerinden kalktı ve arkasında bağladığı elleriyle salonun çevresinde bir tur attı. Küçük yazı masasının oraya varınca, kâtibin yanında durdu ve acımasızca lafa girdi:

"Daha okunaklı yazabilir misin?"

Ulrich gözlerini kapadı, yumruklarını sıktı ve sakinliğini koruyup Zigfrid'in boğazını sıkmamak için bir hayli çaba harcadı. Başka şartlar altında onu öldürebilirdi. Ama artık sınırı aştığı konusunda onu uyarmak için savcının gözlerine sabit bir şekilde bakmakla yetindi. Savcı kâtibin o güne kadar devamlı omuzlarının arasında gizlenmiş ve kâğıdın üzerine eğilmiş haldeki yüzünü ilk kez görebildi. Zigfrid von Moguntia onu şimdi tanımıştı; onunla başka ortamlarda da karşılaştığından hiç şüphesi kalmamıştı. Tanındığını hisseden kâtip hemen bakışlarını indirdi. Savcının onu Sepetçiler Sokağı'ndaki geneleve girerken görmüş olmasından korkmuştu. Ulrich savcının hemen o anda oracıkta ölmesini arzuladı. Mahkeme heyetinin salona girişi o rahatsız sahneyi sonlandırdı.

O ana kadar mahkemeye gelmemiş olan yegâne kişi Gutenberg'di. Salonda çok derin bir sessizlik hâkimdi. Savcı, geç kalınan her saniyeyi gözler önüne sermek için, işaretparmağını rahlenin tahtasına tıklatmak suretiyle zamanın geçişini hesaplıyordu. Yasa karşısında sorumluluğunu yerine getirmemesi durumunda kaçak ilan edilecek, kamu güçleri tarafından aranacak ve yakalanması durumunda çok büyük bir ihtimalle ölüme mahkûm edilecekti. Ortadan kayboluşunun kendisine yöneltilen suçların sessiz bir itirafı olarak görül-

mesi bir yana, yargıçlar iyi niyetlerine ihanet edenlere karşı hiç merhamet göstermiyorlardı. İki dakika kalmıştı. Mahkeme üyeleri, uzun tartışmalar sonunda varılan kararı sanki birilerinin başına sessizce kakarmışçasına keskin bakışlarla birbirlerini süzüyorlardı. Fust ve Schöffer sevinsinler mi üzülsünler mi, bilmiyorlardı; bir taraftan, eğer Gutenberg kaçarak suçunu kabullenirse, bütün sorumluluğu onun kaçak kişiliğine yükleyebileceklerini varsayıyorlardı. Diğer taraftan, bir ihtimal daha vardı: Gutenberg suçlu kabul edilince, mahkeme vereceği cezaya iki suç ortağını da dahil edecekti. Bir dakika kalmıştı. Zigfrid von Moguntia yargıçlardan sanığın duruşmaya gelmediğinin kayıtlara geçirilmesini ve işi daha fazla uzatmadan odun ateşinde yakılarak ölüme mahkûm edilmesini istemeye hazırlanıyordu. Katedralin çanları faaliyete geçmişti ve tam ilk çan sesinin duyulacağı sırada, Gutenberg telaş ve ter içinde salona girdi. Yedi vuruşun ilki ancak ondan sonra işitildi. Zigfrid von Moguntia ona nefretle baktı ve yenilenmiş düşmanlığıyla suçlamalarına başladı:

"Sayın Yargıçlar, göründüğü kadarıyla, sanıklardan biri sizin huzurunuza çıkmaya son anda karar verdi. Belki de şahsına yöneltilen suçlamaların barizliği karşısında son ana kadar Mainz'dan kaçıp gitme olasılığını değerlendirmiştir."

Koştuğu için hâlâ nefes nefese olan ve elbisesinin koluyla terini silen Gutenberg sandalyeye çöküp nefesini toplamaya çalıştı. Hava ciğerlerini doldurmayı reddediyordu ve bir köpek gibi solumasını engelleyemiyordu. Nabzı yavaş yavaş normale döndü ve oksijen yüzünü her zamanki rengine döndürdü. Ancak savcının suçlamalarına başlarken seçtiği sözcükleri duyar duymaz Johannes'in kalbi yeniden hızlanmaya başladı.

"Bu, sanığın bir şehirden ilk kaçışı olmayacaktı, zira daha önce üstadı, saygıdeğer meslektaşım Laurens Koster'i soymaktan ötürü tutuklanmadan önce Haarlem'den kaçmıştı" diye haykırdı Zigfrid von Moguntia.

Savcı Gutenberg'i üstadından harf takımını çaldıktan sonra Hollanda'dan son sürat kaçışını hatırlamaya mecbur bıraktı. Gerçekte, bir süre boyunca Aziz Arbogasto harabeleri arasında kurduğu o atölyede Koster'in harf takımından daha değerli bir şey olmadığını düşünmüştü. Onu her türlü davetsiz misafirden korumak için, korkunç bir mezarın yağmalanmış kalıntılarının altında gizlenen bir tuzağı aştıktan sonra ulaşılan, yeraltındaki gizli bir bölüme saklamıştı. Diğer nesnelerin tamamı az çok vazgeçilebilirdi ve en kötü durumda, yerleri başka bir şeyle doldurulabilirdi; ama Hollanda'dan getirdiği değerli parçaların yerini doldurmak mümkün değildi.

Johannes ilk denemesini yapma noktasına gelmişti. Öncelikle, Laurens Koster'in sisteminin sorunlarını çözmek için tasarladığı çözümlerin her birini uygulamaya geçirmesi gerekiyordu. Tahta harflerin her birini, zedelememeye azami özen göstererek, tam ortalarından deldi. Sonra, İncil'deki Yaradılış bölümünün ilk satırını oluşturan harfleri yan yana sıralayıp ince, dayanıklı ve her iki taraftan gerilmiş bir ipi bunların deliklerinden geçirdi. Bunun ardından, ikinci satırın harflerini de dizdi ve hazırladığı boş parçaları sözcüklerin arasına yerleştirerek her iki satırın da sayfaya mükemmel bir şekilde oturmasını sağladı. Sonraki satırlarda da aynı yöntemi izlemek suretiyle ilk sayfanın dizgisini tamamladı. Satırların birbirine mükemmel biçimde paralel olduklarını, ayrıca sayfanın sağ ve sol tarafında eşit boşluklar kaldığını kesin bir şekilde teyit edince kalbi heyecanla çarptı. Ama hiç acele etmedi. Şimdi çözmesi gereken başka bir sorun vardı: Mürekkep.

İçinde Koster'in kullandığı mürekkebin bulunduğu küçük şişeyi hâlâ saklıyordu. Taze olduğu müddetçe mürekkebin simsiyah, parlak ve yoğun görünmesi, ancak kâğıda geçince koyuluğunu ve netliğini kaybetmesi Gutenberg'i şaşırtıyordu. Harflerin kenarları bulanık ve mat kalıyordu. Ve da-

ha sonra tamamen kuruyunca, grimsi ve silik bir görünüme bürünüyorlardı. Johannes bunun mürekkepten mi, yoksa kâğıttan mı kaynaklandığını tam anlayamıyor, ama iki unsurun da bunda payı olduğunu düşünüyordu. Ayrıca siyah sıvının önemli bir bölümünün de tahta tarafından emildiğini seziyordu. Mükemmel mürekkebe ulaşmak için öncelikle bu soru işaretlerini aydınlatması gerekiyordu.

O dönemde siyah mürekkep üç değişik biçimde üretiliyordu: En yaygın olanı kömür tozu, su ve akasya reçinesi karışımıyla üretilen kömür mürekkebiydi. Duman karası diye adlandırılan diğer yöntem ise kömür tozunun yerine bitkisel reçinenin yakılmasıyla elde edilen parçacıkların kullanılmasına dayanıyordu. Duman karası, mürekkebe daha koyu bir renk ve yoğunluk veriyor ama kıvamı içine katılan akasya reçinesinin miktarına göre değişebiliyordu. Birçok sanatçı siyah mürekkebini, büyük miktarda duman parçacığının ve kömür kalıntısının biriktiği bacaların iç duvarlarını kazıyarak hazırlıyordu. Akasya reçinesiyse, gövdelerindeki yaraları kapatmak için akasyaların salgıladığı özsuyla yapılıyordu. Üçüncü yöntem ise metalleri kullanarak mürekkep elde etmeye dayanıyordu. Bu teknikler çok az sayıda insan tarafından biliniyordu ve bunları uygulamak için farklı mineral ve bitkisel karışımların kimyasal tepkimeleri hakkında, elbette ki, çok derin bilgi sahibi olmak gerekiyordu. Metalik mürekkeplerin formüllerinin simyacıların yaptıkları deneylerin bir ürünü olduğu düşünülüyordu: Sıradan metalleri altına dönüştürmenin yolunu ararken en gizli sırlarını yazmak için kullandıkları kara altınla tesadüfen karşılaşmışlardı. Böylece, demir tuzlarını karıştırarak (bazı eşekarılarının içinde larvalarını büyüttükleri meşe taneniyle demir sülfatı ya da Mars tuzunu) eşsiz saflıkta bir mürekkep elde ediliyordu. Ayrıca kırmızı üzüm çekirdeğinin taneleri ve ceviz kabuğu da kullanılabiliyordu.

Kömür, duman ve metal siyahları temelinden hareket eden her yazıcı kendi özel yöntemlerini geliştiriyordu ve Gutenberg bunların birçoğunu Darphane'deki Kopyacılar Salonu'nda öğrenme imkânına erişmişti. Oradakiler mürekkebin içine genellikle, ona parlaklık ve kayda değer bir yapışkanlık kazandıran preslenmiş sarımsak özü katıyorlardı. En ilkelinden en gelişmişine kadar o mürekkeplerin her birinin avantajları ve dezavantajları vardı. Hiç kuşku yok ki, Johannes'in en büyük sorunu, çok büyük bir ihtimalle Koster'in de yaşamış olduğu bir şeydi: Bu mürekkeplerin hepsi tüy kalemle elde yazmak için hazırlanmıştı, baskı makinesinde kullanmak için değil. Çok fazla sulu olanlar tahta ve kâğıt tarafından emilirken, daha kıvamlı ve yapışkan olanları kâğıda öyle bir yapışıyordu ki, onları oradan sökmek mümkün olmuyordu.

Gutenberg yüzlerce karışım ve oranı denedi, ama sonuç hiç değişmedi ve yığınla kâğıt ateşi boyladı. Ancak o zaman geleneksel yöntemleri terk etmesi ve bilinen bütün o mürekkepleri hemen çöpe atması gerektiğini anladı. Derken aklına bir şey geldi: Hollanda'ya yaptığı seyahat sırasında, Avrupa'nın geri kalanından tamamen farklı tekniklere sahip muhteşem Flaman resim sanatını tanımıştı. Mükemmelliği yakalamayı başaran Flandre ressamları, Cermen ülkesinin en başarılı sanatçılarının, hatta İtalya krallıklarının ressamlarının dahi kıskançlıklarını üstlerine çekmişlerdi. Johannes, Jan van Eyck'in, Robert Campin'in, Hans Memling'in ve Roger van der Weyden'in tablolarını kendi gözleriyle görme ayrıcalığına erişmişti. Gutenberg insanoğlu eliyle bu tür renklerin elde edilebileceğini hayatta tahmin edemezdi. Üstadı ihtiyar Koster, tilmizini, Van Eyck Kardeşler tarafından yapılan çok kanatlı tabloyu görsün diye, Gent şehrindeki Aziz Bavo Katedrali'ne götürmüştü. Mainz'lı öğrencisinin dilinin tutulduğunu gören gravür ustası başka hiçbir yerde bulunmayan bu resimlere yağlıboya dendiğini söylemişti. Johannes bu ön-

cü terimi Aziz Arbogasto Manastırı'ndaki o ana kadar bir daha hiç hatırlamamıştı.

Yağlıboya.

Bu sihirli bir sözcük, o ana kadar aşılamaz görünen kapılardan birini açan anahtar oldu. O Flaman resimlerinin gizli formülleri hakkında Gutenberg'in hiçbir fikri yoktu, ama sadece yağlıboya sözcüğü bile hiç küçümsenemeyecek bir ipucuydu. O kan kırmızı renklerin, gökyüzü gibi aydınlık mavilerin, güneş gibi parlak sarıların sırrını bilmesi gerekmiyordu. Ölümden, yokluktan, hiçlikten bile daha kara bir siyah onun için yeterliydi. Dünyanın bütün bilgisini kâğıda aktarmak için o mutlak hiçliğe ihtiyacı vardı.

Johannes, yağları metallerle, kömürlerle ve diğer unsurlarla karıştırarak yüzlerce deneme yaptı. İs karası elde etmek için üzüm yağını kullandı; ceviz yağını kömür karasıyla karıştırdı; zeytinyağını demir tuzlarıyla karıştırdı; demir tozunu, kurşun, titanyum ve bakır oksitle, ketenyağıyla harmanladı ve bütün olası kombinasyonları tekrar tekrar denedi. Bu işte deneyim kazandıkça, siyah mürekkepten güzel bir izi andıran karanlık bir yolun gözlerinin önünde nasıl açıldığını görüyordu. Johannes gönlünce dolaştığı o güzelim alacakaranlıkta mutluydu. Siyah bir okyanustaki balık gibi yüzüyordu. Ve bu okyanus ne kadar siyah ve derin olursa, beklentisi o kadar çok aydınlanıyordu. Geceler ve gündüzler boyunca süren yoğun çabaların ardından en sonunda mükemmel mürekkebin formülünü buldu: Yağı kızdırmak suretiyle istediği kıvamı elde edebiliyordu. Daha parlak olmasını istiyorsa biraz sülfat eklemesi yetiyordu. Mürekkep Gutenberg'in isteklerine uysal, sadık ve hepsinden önemlisi kara bir köpek gibi itaat ediyordu.

Johannes bir deri ıstampa yardımıyla mürekkebi Koster'in harflerinin üzerine sürdü, sonra onların üzerini çocuğunu giydiren bir annenin titizliğiyle kâğıtla kapladı ve bir baba-

nın sertliğiyle yavrusunu presin altına soktu. Presi kaldırınca kâğıdın büyük bir kolaylıkla ayrıldığını ve harflerin mükemmel bir şekilde basıldığını gördü. Böylece, ilk kez olarak ellerinin arasında İncil'in ilk sayfasını tuttu. Yaradılış'ın yaradılışı, kökenlerin kökeni işte karşısında duruyordu.

Mükemmel mürekkebi icat etmeyi başarmıştı. Ne var ki sevinci gök gürültüsüyle şimşek arasındaki zaman kadar kısa sürdü. Sayfayı titizlikle inceleyince tahta harflerin onun dehasının çok altında olduğunu fark etti: Mürekkebin inceliğiyle tahtanın kabalığı arasındaki zıtlıktan ötürü kullanımdan kaynaklanan çizikler, küçük kıymıklar ve arka arkaya yapılan baskıların bıraktığı bütün o deformasyonlar kâğıdın üzerine yansıyordu.

Kendini bir öfke ve coşku dalgasına kaptıran Gutenberg, Koster'in harflerini ateşe fırlattı.

3

Gutenberg'in duruşmaya ucu ucuna yetişmesi mahkeme heyetinde sanıklara karşı bir antipati uyandırdı. Cermen ülkesinde, mazeretsiz bir gecikme karşıdakine bir hakaret olarak algılanıyordu. Bir davalının, kendisini daha yeni özgürlükle ödüllendirmiş bir mahkemenin önünde geç hazır bulunması affedilmez bir şeydi. Zigfrid yargıçların yüzündeki rahatsızlığı fark etmişti ve bu durumdan olabildiğince faydalanmaya karar verdi.

"Sayın Yargıçlar, bir numaralı sanık sizinle resmen dalga geçiyor. Onun sahtekâr, hırsız, dolandırıcı ve zındık geçmişindeki adımlarına da işte bu küstah tutumu, adalete karşı düşmanlığı ve küçümseyici tavrı rehberlik etti. Daha elleri serbest kalır kalmaz, sizin sonsuz güveninizden istifade etti."

Savcı tarafından sahneye konan soytarılık karşısında öfkelenen Gutenberg, onu bu davaya taşıyan olaylar zincirinin her halkasını zihninde yeniden oluşturmaya çalışıyordu. Oradan oraya yürümekten bir türlü vazgeçmeyen Zigfrid von Moguntia'nın tumturaklı ses tonu, Johannes için tahammül edilmesi giderek daha zor gelen bir işkenceydi. Savcının çok çeşitli oyunculuk becerileri arasında, dikkat çekici bir ses taklit etme yeteneği de vardı: Şu ya da bu kişilerin sözlerini ne zaman referans olarak kullansa, onların seslerini ve konuşma biçimlerini de inanılmaz bir benzerlikle taklit etmeyi başarıyordu.

Ksilografinin prangalarından kurtulan Johannes, onu kusursuz baskılara götürecek yeni bir yola dalmaya karar verdi. Mürekkep sorununu çözdükten sonra ikinci adım olarak karşısına kopyacıların en başarılı harflerini çoğaltma görevi çıktı. Koster'in tahta harfleri o kadar büyüktü ki her sayfaya ancak on beş satır sığıyordu; oysaki kaliteli elyazmalarında iki sütuna ayrılmış halde kırk satır bulunuyordu. Eğer hiç hatasız bir kopya elde etmek istiyorsa, öncelikle orijinallerin en iyisini bulması gerekiyordu. Ama bu özelliklerde bir kitap Gutenberg için ulaşılmaz bir şeydi. Bir elyazmasının fiyatı yüz altın eskudodan az değildi.

Strazburg Belediyesi'nde muhafaza edilen İncil Gutenberg'in gördüklerinin en güzeliydi. O güne kadar bir sürü İncil görmüştü. Onca sene babası tarafından yönetilen Darphaneden yüzlerce İncil çıkmıştı ve bunların hepsi elbette ki mükemmel derecede kaliteliydi. Mainz İncilleri bütün Avrupa'da meşhurdu. Ne var ki, Strazburg Kütüphanesi'nde muhafaza edilen Kutsal İncil eşsiz bir parçaydı. Şayet Tanrı oturup kendi ilahi eliyle yazmış olsaydı, bunu kesinlikle o elyazmasındakine benzer bir kaligrafiyle yapardı. Johannes'e çekici gelen de, onun insan elinden çıkmış bir kitaba benzememesiydi. Yazı o kadar mükemmeldi ki, iki aynı karakter arasında fark bulmak hiç kolay değildi. En karmaşık harf ve rakamlar, büyük G, büyük B ve küçük b, küçük e, P, küçük d ve 2, 5, 6 ve 9 gibi, yuvarlak ve doğru çizgileri aynı anda barındıranlardı. Bir kaligrafın en çok önemsediği şey, okurun aynı karakterlerin yazımı arasındaki farkı algılayamamasıydı. Birçok harf insan biçimli bir görünüme sahipti ve bu da onları özellikle karmaşık yapıyordu; 8 rakamı bir kafa ve bir gövdeye benziyordu; X, kolları ve bacakları açık bir adama; O harfi bir kafa ve açık bir ağza; Y ise kollarını göğe doğru açmış bir insana. Okuma yazma bilmeyen kopyacılar, harflerin anlamından bihaber, sadece insan biçimleri görüyorlardı. Bu-

na karşılık, okuma bilenler için bir harf herhangi bir biçimi değil, bir sesi temsil ediyordu. İşte bu yüzden, alfabeyi bilenler için, mesela bir P harfi, her biri diğerinden ne kadar farklı yazılırsa yazılsın her halükârda aynı sesi veriyordu ve onda bir ses "görüyorlardı". Ancak okuma yazma bilmeyen biri, bir P harfinde mesela profilden göğsünü şişirmiş bir adam görüyordu; eğer bir sonraki P daha ince uzun görünürse, aynı kişi bu kez daha zayıf bir adam algılıyordu. Yani, okuma yazma bilmeyenler harflerdeki kusurları görmekte daha becerikliydiler, zira harflerin anlamı onlar için bir şey ifade etmiyordu. İşte bu nedenden ötürü, Friele kopyacılarının okuma yazma bilmemelerini tercih ediyordu.

Belediyenin kütüphanesinde saklanan kopya, lüks kapağından ya da bölüm başlarındaki harflerinin ışıltısından değil, olağanüstü kaligrafisinden ötürü mükemmele şaşırtıcı derecede yaklaşıyordu. Gutenberg babasının kopyacılarının her birinin harflerini ayırt edebiliyordu, çünkü gayet doğal olarak her birinin kendine has özellikleri vardı. Buna karşılık, belediyedeki İncil'i Johannes'in gözünde eşsiz yapan, onun tekillikten tamamen uzak oluşuydu; ona göre, bu kitap harfin platonik özünü, yani düşüncenin bizzat kendisini barındırıyordu. Harf orada en saf halindeydi. Bu muhteşem İncil'in yazarının dünyanın en iyi kopyacılarından biri oluşu boşuna değildi. Ve bu kişi Başrahip Zigfrid von Moguntia'dan başkası değildi.

Her zamanki gibi bir sabah, geceyi Aziz Arbogasto Manastırı nöbetinde geçirmiş olan Gutenberg, belediyeye kafasında net bir fikir ve karanlık bir niyetle geldi. Onu içeri girerken kim görse, kara bir bulutun zaten karanlık kişiliğini iyice kararttığını fark ederdi: Her zamankinden daha solgundu, yitik bakışlarla oradan oraya gidip geliyor ve hiçbir şeye konsantre olamıyordu. Masasının başına oturduğunda, gözleri evrenin belirsiz bir noktasında yitip gidiyor ve boş yere bir oy-

ma keskisi tutan eli havada asılı kalıyordu. Derken birden kendine geliyor ve sanki birinin düşüncelerini tahmin etmesinden korkarmışçasına kafasını bir o yana bir bu yana çeviriyordu. Şaşkınlıktan korkuya ve titremeden ölümcül bir suskunluğa geçiyordu. Altında çalışanlar ona tek bir söz dahi söylemeye cüret edemiyor ve gözlendiğini hissettiğinde etrafa attığı tehditkâr bakışlardan ötürü, onu kendi başına bırakmayı yeğliyorlardı.

Johannes etrafına bir göz attı ve yakınlarda kimsenin olmadığını teyit edince, bir kedi gibi sessizce kütüphaneye giden merdivenlere yöneldi. Ağırlığını hafifletmek için tırabzanlara tutundu ve basamakları hiç gürültü yapmadan çıktı. Geniş lobiye ulaştı ve tam arşivin yüksek raflarına yöneleceği sırada yaşlı kütüphanecinin geldiğini gördü ve gerisingeri dönüp kapıyı arkasından kapattı. İhtiyar kütüphaneci genellikle başı göğsünün üzerine düşmüş halde iskemlesinde uyuklardı. Ayrıca kulakları işitmiyor ve gözleri de eskisi gibi görmüyordu. Ama onlara hiç ihtiyaç duymuyordu, çünkü o devasa salonun raflarındaki sayısız belge ve kitaptan oluşan arşivin düzenini herkesten daha iyi biliyordu. Ondan ne zaman bir elyazması isteseler, bir saniye bile düşünmüyordu; en küçük bir tereddüt yaşamadan, doğru yere yöneliyor, kolunu uzatıp kitabı alıyor ve isteyen kişiye teslim ettikten sonra iskemlesine geri dönüyordu.

Hangi koşullar altında olursa olsun hiçbir kitap kütüphane salonundan dışarı çıkamazdı. Belediye başkanı, kral ya da bizzat Roma'nın Kutsal Papası, makamı ne olursa olsun hiç kimsenin bir elyazmasını dışarı çıkarma yetkisi yoktu. Kütüphane arşivinin sınırları içinde yaşlı kütüphanecinin otoritesini aşabilecek bir ölümlü, dünya üzerinde yaşamıyordu. İskemlesine kurulup uykuya dalması için ihtiyara biraz zaman tanıyan Gutenberg bir sütunun arkasına çömelip bekledi. Bir süre sonra kapıya yaklaştı, kulağını dayayıp dinledi ve ihti-

yarın horlamalarını işitti. Kapının tokmağını yavaşça çevirdi ve kapının kilitli olmamasını Tanrı'nın bir lütfu olarak görüp bunu yüzünde beliren bir gülümsemeyle kutladı. Kanatlardan birini hafifçe itti ve tekrar açarken gürültü yapmamak için kapıyı aralık bırakarak bir gölge gibi içeriye süzüldü.

İhtiyar her zamanki gibi derin bir uykudaydı. Kalbi deli gibi çarpan Gutenberg, kütüphanecinin kafasının hemen üzerinde İncil'in bulunduğu yere doğru yöneldi. Ayaklarının ucuna basarak yaklaştı, ama kitabın hatırladığından daha yüksekte durduğunu görünce canı sıkıldı. Kolunu ve parmaklarını uzatabildiği kadar uzattı, ama ona dokunmayı bile başaramadı. Belki de küçük bir sıçramayla ona ulaşabileceğini düşündü. Bu tehlikeli bir hareketti, zira bedeni adamın üzerine eğilmiş haldeydi. Dizlerini büküp tam sıçramaya hazırlandığı sırada dengesini kaybetti. Az daha ihtiyarın üzerine devriliyordu ki, şansına raflardan birini kavrayıp düşmekten son anda kurtuldu. Ama Gutenberg'in giysisinin ucu kütüphanecinin yanağına sürtündü. Korku içinde adamın nasıl kafasını salladığını, bir elini nasıl yanağına götürdüğünü ve var olmayan bir sineği nasıl kovaladığını gördü. İhtiyar uyanmış ama gözlerini açma zahmetine katlanmamıştı.

Gizli ziyaretçinin heyecanı o kadar artmıştı ki, kalp atışlarının işitilmesinden korktu. Kütüphanecinin horlamalarını yeniden işitene kadar hiç kımıldamadan, neredeyse nefes almadan bekledi. Ardından, bir öncekinden daha da riskli bir hareket denedi: Bir bacağını ilk rafa ayağını basacak kadar kaldırdı, bir eliyle diğer rafa tutundu ve kütüphanecinin üzerinden yükseldi. Serbest kalan eliyle en sonunda İncil'e ulaştı. Aynı sessizlikle aşağıya indi ve her iki ayağı da yere basar basmaz rahat bir nefes aldı. Tam o sırada çok güçlü bir hava akımı salonun içini doldurdu ve panik içinde, açık bıraktığı kapının şiddetli bir gürültüye neden olacak şekilde kapanmaya başladığını gördü. Bunun üzerine Gutenberg uzun ba-

caklı bir kuş gibi büyük ve hafif adımlarla oraya doğru koştu ve kapı kapanmadan önce son anda, kendisini ileri atabildiği kadar atıp Kutsal İncil'i kapının iki kanadının arasına sokarak çarpmayı engellemeyi başardı. Yere serilmiş halde istavroz çıkardı; Tanrı'ya hem şükretti, hem de kitabını böyle kaba bir işte kullandığı için ondan af diledi. Kütüphaneci uyumaya devam ediyordu.

Gutenberg kapıyı çok yavaş bir biçimde kapatarak en sonunda arşivden çıktı. Tam topuklarının üzerinde döndüğü sırada, ters istikametten gelen bir adamla burun buruna geldi. Bu beklenmedik karşılaşmanın şoku ve şaşkınlığı geçince, Johannes adamın Strazburg Belediye Başkanı'nın kendisi olduğunu anladı. Sağ elinde şehrin en değerli ve aynı zamanda da daha önce kütüphaneden asla çıkmamış İncil'ini taşıyor olmasaydı, o anda öldüğünü hissetmesi nedensiz görünebilirdi. Ellerini arkasında kavuşturarak İncil'i saklamayı başardı. Gutenberg'in yüzünün rengi, hali ve tavrı o kadar hastalıklı bir görüntü veriyordu ki, belediye başkanı ona iyi olup olmadığını sordu.

"Evet... Aslında, hayır... Doğrusu..." diye kekeledi ayakta güçlükle duran İncil hırsızı.

"Biraz dinlenseniz iyi olacak" dedi başkan, "doğrusu acınası bir görüntünüz var."

Gutenberg durumuna gösterdiği alaka ve verdiği gayriresmi izinden ötürü, abartılı bir biçimde yerlere kadar eğilerek belediye başkanına minnetlerini sundu, ama esas amacı kitabı gizlemekten başka bir şey değildi. Belediye başkanı kütüphaneye girer girmez Johannes İncil'i giysisinin altına soktu ve gelirkenkinin aynısı o şaşkın ifadeyle binadan çıkıp gitti.

Giysisinin içinde yüz altın eskudo değerinde bir servet gizlediğini kimse bilmiyordu.

4

Savcı ayağa kalktı, masasına doğru yürüdü ve mahkemenin ilk oturumlarında yargıçlara gösterdiği İncilleri tekrar eline aldı. Savcıyla kâtip arasında yaşanan o baş başa görüşmeden sonra, Ulrich Helmasperger'in eli titrer olmuş, yazısı da netliğini yitirip biraz daha küçük bir şekil almıştı. Her halükârda, bu durum sadece bir kaligrafi profesyonelinin gözlerinin algılayabileceği bir şeydi ve savcının sözlerinin sadık bir kaydını tutmaya devam etmesine engel teşkil etmeyecekti.

"Sayın Yargıçlar, sanıkların gizli atölyelerinden bizzat benim tarafından kaleme alınan bir İncil'in birebir aynı, sahtesinin çıktığını fark edince yaşadığım şaşkınlığı size ifade ettim. Size gerçeğiyle sahtesi arasındaki farkı görüp görmediğinizi sordum, oysaki onu yazan mütevazı kopyacı ben bile farkları bulamıyordum. Eğer o gün şaşkınlığım büyükse, onların hiçbirinin gerçek olmadığını fark edebildiğim bugün daha da büyüdü."

Mahkeme üyelerinin yaşadığı kafa karışıklığı karşısında, Zigfrid von Moguntia tekrar masasına döndü ve önceki iki İncil'in birebir aynısı görünen bir üçüncüyü eline aldı. Bunlar bir saray sihirbazının gösterisini andırıyordu. Savcı bu sonuncu İncil'i kafasının üstüne kaldırıp şöyle dedi:

"Bu üç nüshayı uzun uzun inceledikten sonra, benim yazdığım İncil'in bu olduğunu tespit edebildim. Bunu siz de fark edeceksiniz, zira diğer iki kitap birbirinin tamamen eşi; bu-

na karşılık şu gördüğünüzün, içinden birbirinin eşi yüzlerce, binlerce, milyonlarca sahte mekanik kitap çıkarabilen şeytani bir makineden değil, insan elinden çıkma yazıya özgü küçük farklılıkları var."

Yargıçlar bu ifşaat karşısında hayretler içinde kaldılar. Bu son açıklamanın etkisinin hâlâ sürdüğü salondaki sessizlikten istifade eden savcı sanıklara yeni bir suçlama yöneltti.

"Sayın Yargıçlar, sanıkları hırsızlıkla itham ediyorum, zira sahte kopyalarını çıkarmak için benim elyazmalarımı gasp ettiler. Benim tarafımdan yazılmış bu İncil Johannes Gutenberg'in gizli atölyesinde bulundu ve bu size söylediğimin çürütülemez kanıtıdır."

Gutenberg'in belediyeye ait bu güzel İncil'e el koyma gibi bir niyeti yoktu. Birisi yokluğunu fark etmeden tekrar yerine koymayı düşünüyordu. Yüz altın eskudo elbette ki küçümsenecek bir servet değildi. Ama çok iyi biliyordu ki, eğer kafasındakini gerçekleştirebilirse bu rakam sonsuz kere çarpılacaktı. Burada söz konusu olan yüklem işte buydu, çarpmak.

Gutenberg'in Mainz İncil'ine değil, Zigfrid von Moguntia'nın kaligrafisine el koymaya ihtiyacı vardı. Diğer taraftan, tahta parçalarının kısıtlamaları karşısında Johannes hareketli metal harfler üretmeye karar verdi. Johannes'in büyük yeteneğini ve her türlü işe yönelik becerilerini herkes kabul ediyordu; ama ne var ki, bu işlerin arasında kopyacılık yeteneği yoktu. Kâğıt, tüy kalem ve mürekkeple, Cermen ülkesinin en iyi kaligrafının yazısını taklit etmeyi bıkıp usanmadan denedi. İlk önce kitaptaki bölümleri baştan sona yazdı; ardından tek bir cümleyi kopyalamakla yetinerek sayfalar doldurdu ve son olarak da, yazmayı yeni öğrenen çocuklar gibi harfleri tek tek taklit etmeye karar verdi.

Düş kırıklığıyla, kendi harflerinin Zigfrid von Moguntia'nın-

kilere hiç benzememesi bir yana, kendi aralarında da herhangi bir benzerlik taşımadıklarını gördü. Kopyacının kaligrafisini kâğıda aktarmaktan âcizken, bunları metal parçaların üzerine nasıl yerleştirebileceğini kendi kendine soruyordu. Başarısız denemeleri ona yüzlerce sayfa kâğıda, birçok şişe mürekkebe ve çok sayıda tüy kaleme mal olmuştu. O ana kadar yaptığı harcamalarla kıyaslandığında bu çok kayda değer bir masraf gibi gözükmüyordu, ama bütün birikimini harcamış biri için bir tüy kalem bir servete bedeldi.

Gutenberg gravür sanatında kullanılan kopyalama tekniklerinin tamamını denedi. Kutsal Kitap'ın herhangi bir sayfasındaki harflerin üzerine kesik uçlu bir çiviyle hafifçe bastırarak, orijinal harflerin biçimlerini tek tek boş bir kâğıdın üzerine çıkarmaya çalıştı. Ama sonuç bir felaketti; değerli Mainz İncili asla onarılamayacak bir biçimde zarar görmüştü. Şeffaf bir tül kullanarak başka bir deneme yaptı; onu orijinal metnin üzerine koyup ince bir fırçayla harfleri kopyaladı. Bu şekilde harfi neredeyse mükemmel bir biçimde kopyalamayı başarsa da, bunu daha sonra boş bir sayfanın üzerine taşıması mümkün olmuyordu, zira çivinin basıncı altında tül buruşuyordu. Ve hiç beklemediği bir anda, kaçınılmaz olan yaşandı; Gutenberg kâğıtsız kaldı ve bu elbette ki ciddi bir masraf demekti.

Strazburg'da sadece bir kâğıt fabrikası vardı ve bu fabrika Heilmann Kardeşler'e aitti. Kardeşlerden Andreas, Johannes'i iyi tanıyordu. Aralarında hiçbir zaman bir dostluk oluşmasa da sıcak bir ilişkileri vardı. Heilmann Fabrikası belediyenin de tedarikçisiydi ve onlarla olan ticari ilişkiden Gutenberg sorumluydu: Baskılar için ne kadar kâğıt gerektiğine o karar veriyordu. Andreas, değişik tür kâğıtların değişik türde mürekkep kullanımına verdikleri tepkiyle, emiş derecesiyle, kuruma süresiyle ve tahta ya da metal üzerine preslendiklerinde gösterdikleri dirençle ilgili görünüyordu. Diğer taraftan Gutenberg de kâğıt imalatında kullanılan araç gereç-

ler konusunda bilgi ediniyordu. Mısır'da Nil kıyısında yetiştirilen papirüs bitkisiyle yapılan en eski örneklerden parşömene kadar bütün kâğıt yapım tekniklerini öğrenmek istiyordu.

Heilmann ona, sığır derisinden yapılan ruloların en eski çağlardan beri kullanıldığını anlatıyordu; işin gerçeği, İncil'in ilk nüshaları parşömen ruloların üzerine yazılmıştı. Diğer taraftan Marco Polo, *Dünya Harikaları Kitabı* adlı eserinde Çinlilerin pirinç, kenevir, pamuk ve ayrıca ipek imalatı artıklarını kullanarak nasıl kâğıt yaptıklarını anlatmıştı. Andreas, icadını Fransızların sahiplendiği keten kâğıdının Uzakdoğu'dan gelen üretim biçiminin bir kopyası olduğunu savunuyordu.

Heilmann, baskı üretimi artmamasına rağmen Gutenberg'in son zamanlarda daha çok kâğıt siparişi verdiğini fark etti. Kâğıdı belediyenin deposuna kadar bizzat Andreas götürüyor ve bu kadar çabuk nasıl tükendiğini anlamıyordu. Bu durum belediyenin idarecisinin de dikkatini çekti. İkisinin de bilmediği, Johannes'in fazla kâğıdı depodan gizlice çıkardığı ve giysisinin altına gizlediği sayfaları, bir karınca azmiyle Aziz Arbogasto'daki inine taşıdığıydı.

Gutenberg davranışının son derece riskli olduğunu, kâğıt açığının artık bariz bir hal aldığını ve şüphe uyandırmadan bu işi uzun süre sürdüremeyeceğini biliyordu. Eğer bu temel sarfiyat sorununu bir an önce çözemezse, projesi fiyaskoyla sonuçlanmaya mahkûm gibi görünüyordu. Ticari zekâsı gelişmiş bir adam olan Heilmann, belediyenin yetenekli gravürcüsünün getirisi yüksek bir işle uğraştığını sezdi. Johannes'in bazı teknik konular hakkındaki gizlenemez merakı, kâğıt oburluğu ve normal şartlarda bir gravürcünün ilgi alanına girmeyecek sorulardaki ısrarı, Andreas'ın bu son derece içine kapanık adamın kafasını ve vaktini meşgul eden diğer şeyleri aydınlatmaya karar vermesine neden oldu.

Bir gün Heilmann, sırtındaki ağır kâğıt paketini yere bıraktıktan sonra, kâğıtlara bir şölen sofrasının karşısındaki aç

adamın çaresizliğiyle ve büyülenmiş gözlerle bakan Johannes'e pat diye sordu:

"Ne tür tuhaf işlerle meşgulsünüz? Benimle rahat konuşabilirsiniz. Benim kâğıdıma olan ilginizin belediyedeki ihtiyacınızı çok aştığını fark ettim."

Gutenberg'in beti benzi attı, tükürüğünü yutup bir şeyler söylemeye çalıştı; salakça bir tebessüm konuşmasını engelliyordu.

Bunun üzerine, Andreas bahsi iki katına çıkardı:

"Niyetim beni ilgilendirmeyen bir işe burnumu sokmak değil, ama her hafta sipariş ettiğiniz miktarda kâğıda belediyenin ihtiyacı olmadığını fark edebiliyorum."

Bu son sözlerinin karşısındakinde ürkütücü bir etkiye neden olduğunu gören Heilmann daha sakinleştirici ve güven verici bir ses tonuyla devam etti:

"Doğrusu belediye idarecisi şüphelerini benimle paylaştı, ama onun kuşkularını dağıtmayı elbette ki başardım."

Johannes, Andreas'ın işe iştirak etme karşılığında sırrı saklamaya hazır olduğunu anlamakta gecikmedi. Strazburg'un yegâne kâğıt imalatçısını projeye ortak yapma fikri ona Tanrı tarafından gönderilen bir işaret gibi göründü. Daha ne isteyebilirdi? Ne var ki Gutenberg sırrını ifşa etmeye hazır değildi. Kendi gölgesine bile güvenmiyordu.

Adreas, Mainz'lı gravürcünün içinde debelendiği sessiz ikilemi tahmin etti. O an için sessizliği korumak gerektiğini anladı. Tüccar adam kâğıt yığınını bir köpeği okşar gibi okşarken sanki ne olduğunu göstermek ister gibiydi: Kâğıdın mutlak efendisi. Bu basit hareketin hemen o an bir etkisi oldu; Johannes derin bir nefes alıp konuşmaya karar verdi:

"Kutsal emanetler"diye fısıldadı Heilmann'ın kulağına, "hayal edebileceğiniz en göz kamaştırıcı kutsal emanetler."

Andreas'ın yüzü aydınlandı. Çok sayıda sahtecinin son zamanlarda kısıtlı dehalarını İsa'nın çivilerini, kutsal sünnet

derilerini, kutsal çarşafları, kefenleri, dikenli taçları, kutsal çarmıhın kıymıklarını, hatta çarmıhların tamamını imal etmeye adadıklarını bilmesine rağmen, Gutenberg'in ellerinden sadece muhteşem eserlerin çıkacağının da bilincindeydi.

"Kutsal emanetler mi? Çok ilginç. Ne tür kutsal emanetler olduğunu öğrenebilir miyim?" diye sordu Heilmann.

Kalbinin en derin kısmından fırlayan bir inandırıcılıkla, Johannes kesin bir yanıt verdi:

"Otantik kutsal emanetler."

Bunun üzerine Andreas güçlü bir kahkaha attı.

"Otantik kutsal emanetlerin sahtelerini mi yapacaksınız?" diye sorarken kendi kahkahasında boğuluyordu.

"İlahi sözün sahtesini yapmak imkânsızdır; o tıpkı rüzgârla yayılan iyi tohum gibi kendi kendine yayılır. Benim ellerimden çıkan tohum meyve verecek. Sahte bir tohum asla meyve veremez, ne gerçek ne de sahte tohum. Size daha başka bir şey söylemeyeceğim."

Gutenberg o kadar gizemli bir inandırıcılıkla konuşmuştu ki, Heilmann'ın gülüşü bir anda kesildi. Johannes'in kısacık sözleri kulağa o kadar gerçek gelmişlerdi ki, elindeki her neyse çok önemli bir şey olmalıydı. Andreas daha fazla kurcalamanın doğru olmadığını anladı.

"Yarın fabrikaya gelin, siz bol miktarda kâğıt vereceğim. Eğer bir hafta içinde bu gizemli meyveyi görebilirsem, daha fazlasını alacaksınız."

"Bir ay"diye karşı çıktı Johannes.

Kâğıt tüccarı kafasını salladı, birkaç saniye düşündükten sonra kabul etti.

"Ortağız" dedi aynı zamanda da sağ elini uzatırken.

"Ortağız" diye onayladı Gutenberg ve el sıkıştılar.

Böylece, belediyenin yeraltındaki deposunda, Andreas Heilmann ve Johannes Gutenberg gizli anlaşmalarını mühürlediler.

5

Şehir Hannah'nın cinayet haberiyle çalkalanıyordu. Sahtecilerin mahkemesi korkunç seri cinayetlerin gölgesinde kalmıştı. Diğer taraftan, suçlu –ya da hiç olmazsa herhangi bir şüpheli– bulunmadığı sürece halk kendini savunmasız hissediyordu. Fahişelerin katilinin topluma paha biçilmez bir hizmet sunduğunu ve yetkilileri bir işten kurtardığını savunanlara rastlansa da, ilk taşı atmak için elleri temiz olanların sayısı çok azdı: Mainz'lı erkeklerin çoğu bir fahişeyle birlikte olmuşlardı. Tavernayla genelev arasında, kelimenin tam anlamıyla, sadece bir adım vardı. Genç kadınlar kendilerinin ya da daha kötüsü kızlarının fahişe zannedilmesinden korkuyorlardı; netice itibarıyla, üstünkörü bir bakışla bakıldığında saygıdeğer bir kadınla bir fahişe arasında ne fark vardı ki? Ayrıca, katili öldürmeye ve derileri yüzmeye götüren kör öfke, mutlak bir mantıksızlık tarafından yönlendirilen hasta bir zihnin ürünüydü ve bir anda kurbanlar çemberini fahişelerden daha öteye doğru genişletmeye karar verebilirdi. İncil sahtecilerine karşı davayı yürüten yargıçların kendilerinin bile, şehre korku salan cinayetlerin boyutu karşısında çok az önem teşkil eden bu üç sahteciyle boşuna zaman harcadıkları hissine kapıldıkları anlar oluyordu. Zigfrid von Moguntia, ateşe birkaç odun daha atmak ve Gutenberg'e karşı yeni bir ithamda bulunmak için kadınlara karşı hissedilen genel acıma duygusundan faydalanmaya karar verdi.

"Sayın Yargıçlar, çalmak ve sahtecilik yapmakla yetinmeyen bir numaralı sanık iğrenç niyetlerini gerçekleştirmek için savunmasız bir kadından faydalanmakta tereddüt etmedi."

Yargıçların karşısında oturan Gutenberg sınırsız ve kayıtsız şartsız sevdiği yegâne kadını tanıdığı günü hatırladı.

Her geçen gün daha da kötüye giden bir finansal durumla karşı karşıya bulunan Johannes ileriye doğru tüm adımlarının kaya gibi sert bir sefalet duvarına çarptığını fark etmişti. Mürekkep sorununu çözmüş, kâğıt tedarikini garanti altına almış, hareketli metal harfler sistemini tasarlamış, model almak için elyazmalarının en iyisine ulaşmış ve meraklı gözlerden ırak bir atölye kurmuştu; ne var ki Zigfrid von Moguntia'nın kaligrafisini henüz taklit edememişti. Bunun için zamana ve daha da önemlisi paraya ihtiyacı vardı. Sıfırı tüketmişti ve başlangıçtaki başarıları ona daha çok masraf, daha çok söz ve daha çok borca mal olmuştu.

İlk yapması gereken, yokluğu fark edilmeden önce İncil'i kütüphanedeki yerine geri koymaktı. Diğer taraftan, Heilmann'ın sağladığı kâğıt meçhul bir projeye körlemesine verilen bir tür avanstı. Harcanan her sayfa büyüyen pasif tablosuna eklenen yeni bir borçtu. Kader o günlerde Gutenberg'in karşısına Strazburglu soylu bir ailenin en büyük kızı Ennelin von der Isern Türe'yi çıkardı. Eğer aristokrat kimliği olmasaydı, Ennelin'in ömrünün geri kalan günlerini bir manastırda geçirmeye mahkûm olduğu söylenebilirdi. Şehrin en çirkin kızı yarışması yapılsa çok açık ara birinci gelirdi. Ne İsa'nınkinden başka bir aşk tanıması, ne de Tanrı'dan başka biriyle evlenmesi ihtimal dahilindeydi.

Çirkinliği en acımasız yorumların konusuydu. Aristokrasi mensuplarının düzenledikleri eğlencelerde Ennelin gözlerden en uzak yerde oturuyor ve diğer gençler arasında gizli

gülüşmelere ve iğneleyici fısıldaşmalara neden oluyordu:

"Ennelin'e çirkin kadın demek bence hiç doğru değil."

"O size çirkin görünmüyor mu yoksa?"

"O bana kadın görünmüyor."

Ve şöyle bir benzetme ne kadar acımasız görünürse görünsün, içinde bir doğruluk payı da yok değildi: Ennelin'in bir sığırı andıran yüz ifadesi ve yüz hatları onu güzellikten uzaklaştırdıkları ölçüde, ona yumuşak, masum ve iyilik dolu bir görünüm kazandırıyordu. Görünüşü yalan söylemiyordu: Ennelin çok iyi bir insandı. Davetlilerin, ağızlarını elleriyle gizleyerek fısıldaşmalarını tevekkülle dinliyordu.

"Babası onu bir Isern Türe'nin[25] arkasına kapatıp anahtarı nehre atarak soyadlarının gereğini yapmalı."

Ennelin başını eğiyordu ve ineklerinkine benzeyen kocaman, siyah ve fırça gibi sert kirpiklerle çevrili gözleri sımsıkı kapalı gözkapaklarının altında yaşarıyordu. Sanki bedeni soyadının kalıbına girmiş gibi, karşıdan bakınca genç kız bir kapı biçimine sahipti: Ne belinde ne kalçalarında ne de göğsünde en küçük bir kıvrım vardı. Ama yüreği ve duyguları demir gibi güçlü ve sadıktılar. Sadece gördükleri kadarıyla yargılayan o kişilerin acımasızlığının üstesinden gelmeyi öğrenmişti. Onu tanıyanlar, etrafına vermeye alıştığı koşulsuz ve sonsuz sevgiyle orantılı derecede bir sevgiyle onu seviyorlardı.

Ennelin babasının gözlerinin ışıltısıydı. Çocukluğundan itibaren o kadar büyük bir sevgi ve şefkatle büyütülmüştü ki, bir kadın olduktan sonra, durumundan ötürü hedef olduğu davranışlardaki kötülük ve kör öfkeyi anlamakta zorlanıyordu. Bunca aşağılama ona hınç zehrini aşılamayı başaramadı. Ne garez ne de öfkeyi biliyordu ve sık sık üzüntüye gömülse de, asla kızgın görünmüyordu. Neşeli bir karakteri vardı, dudaklarının kenarında daima tatlı bir tebessüm yerleşikti ve hayatın tadını çıkarıyordu. Aristokrat aile çocuklarının birço-

25. Demir kapı.

ğundan farklı olarak ekonomik rahatlığı ve ayrıcalıklı yaşantısını Tanrı'nın cömert lütfuyla bağışlanmış armağanlar olarak görmüyordu. Yoksulların dertlerini yüreğinde hissediyordu ve cömert bağışlarının sebebi yerleşik gelenekler ya da ilahi bakış tarafından izlenme korkusu değildi. Yetişkinlik çağına erişmesiyle birlikte, kız kardeşlerinin, kuzenlerinin, kız arkadaşlarının, hatta henüz çocuk yaştaki yeğenlerinin, sayısız maddeler, koşullar, formaliteler, vaatler, mecburiyetler ve yeri geldiğinde cezalar dayatan evlilik sözleşmelerinin sert kurallarına uygun olarak nasıl evlendiklerini görüyordu. Aristokrasi mensubu kadınlar arasında kocalarını sevmeyi başaranların sayısı çok azdı. Ne zaman akrabalarından ya da arkadaşlarından biri evlense Ennelin çok mutlu oluyordu. Asla bir kıskançlık ya da haset hissetmedi ve ruhunun en gizli köşelerinde bir erkeğin aşkını tanımayı arzulasa da, böyle bir şeyin olabileceğine yönelik hiçbir umut beslemiyordu.

Henüz çocuk yaştaki kızların kendilerinden çok daha yaşlı erkeklerle evlenmeleri sık rastlanan bir durumdu: On iki, on üç yaşındaki kızların altmışını devirmiş ihtiyarlarla evlendiği sayısız örnek vardı. Hiçbir kadın, rüyalarını saymazsak, kocasının genç, yakışıklı ya da hiç olmazsa sevecen olmasını beklemiyordu. Ona karşı dürüst, saygılı ya da –en tercih edileni– kayıtsız davranması yeterliydi. Yaşlılığın sunduğu en büyük avantaj, o yaştaki erkeklerin, karılarının yatağına uğrayıp kocalık görevini yerine getirmek adına çok fazla enerjilerinin kalmamış olmasıydı. O kadınlar için, derin bir uykunun kanıtı olan güçlü horlamalardan daha güzel bir müzik yoktu.

Evlilik öncesi koşullar erkekler için daha az karmaşıktı. Kadınların ne kocalarını seçme ne de babalarının kararına karşı çıkma şansları varken, erkekler her türlü özgürlüğün tadını çıkarıyorlardı. Yakışıklılık kız ailesinin erkekte arayabileceği bir özellik değildi; buna karşılık kadın güzelliği evlilik sözleşmesi yapılırken iyi getirisi olan bir aktifti. Sözleşme

diliyle söyleyecek olursak, bu Ennelin'de zerre bulunmayan bir kapitaldi. Bir evliliğin öngördüğü ailevi değiştokuşun soğuk terimleri açısından onun tinsel ve iç güzelliklerinin hiçbir değeri yoktu. Evliliğin ilk amacının soyun devamını ve servetin bütünlüğünü garanti altına almak olduğu düşünülürse, hiçbir ayrıntıyı şansa bırakmamak vazgeçilmez bir gereklilikti. Latince "mater" teriminin belirttiği üzere, anne evliliğe maddeyi getirirken, baba, in nomine Patris[26] aristokrasiyi, yani sülaleyi aktarıyordu. Ennelin'in maddesi, aristokrat ailelerin gözünde, saygıdeğer bir soyağacının dallarını güzelleştirmek ve uzatmak için çok arzulanır görünmüyordu. Diğer yandan, Von der Isern Türe ailesi her ne kadar aristokrasiye mensup olsa da, Strazburg'un en zenginlerinden biri değildi; yeni yeni doğmakta olan burjuvazinin kimi yeni tüccarları, kanları mavinin herhangi bir tonuna yaklaşmasa da, onlardan katbekat daha büyük bir servetle böbürlenebiliyorlardı. Ren Nehri'nin karşısında yükselen, bir zamanların görkemli aile şatosunun artık griye çalan eskimiş bir görünümü vardı ve birçok bölümü kullanılmıyordu. Ailenin soyadını borçlu olduğu görkemli demir kapılar asırlık bir pasla kaplıydı.

Ennelin'in babası, Gustav von der Isern Türe, Strazburg Belediye Başkanı'nın uzak bir akrabası ama yakın dostuydu. Bu, Ennelin ile Johannes arasındaki bağı oluşturdu. Gustav ne zaman yeni bir aristokrasi mensubuyla tanışsa, lafı hiç dolandırmadan, hemen onun evli olup olmadığını sorardı. Belediyenin genç gravürcüsünün bekâr olduğunu öğrenince, onda kızı için ideal koca adayını gördüğünü düşündü. Gutenberg'in, babasından daha fazla servete sahip olmadığı gayet açıktı; aksi takdirde Mainz'lı ünlü bir gencin karın tokluğuna bütün gün çekiç ve keski sallamasının açıklaması yoktu. Johannes'in içler acısı ekonomik durumu hakkında hiçbir şey bilmese de, Gustav von der Isern Türe'nin fazla seçici olabilecek bir hali

26. Baba adına. (ç.n.)

yoktu. Öte yandan Ennelin'in babası ayaklanmanın ardından Mainz aristokrasisinin maruz kaldığı sürgün ve zulmü iyi biliyordu. Farklı şehirlerdeki soylular arasında sınıfsal bir dayanışma duygusu mevcuttu; her şey bir yana, soylu ailelerin hiçbiri bu tür bir felaketi yaşamaktan muaf değildi.

Demirkapı Şatosu'nun gururlu sahibi cana yakın, kibar ve sevimli bir adamdı. Ne var ki, bu sevimli karakterin ardında sert bir ruh hali seziliyordu. Bir insanı etrafındaki güven çemberinin içine kabul ettikten sonra ona karşı en soylu davranışları sergileyen adamlardan biriydi; ama sunduğu dostluk ona ihanet olarak dönerse düşmanların en korkuncuna dönüşebiliyordu.

Diğer taraftan Johannes, ailesi Mainz'dan kaçmak zorunda kalana dek kendisini hiçbir zaman bir soylu gibi hissetmemişti. Aristokrasiye dahil olmaktan ötürü çektiği sıkıntılar, ondan elde edebildiği menfaatlerden çok daha fazlaydı. İyi bir soydan gelmelerine rağmen, Gensfleish'lar atalarının zenginliğinin keyfini süremiyorlardı. Gerçekte, Johannes'in babasının çalışmaktan çatlamış elleri, üst düzey bir memurunkilerden ziyade basit bir zanaatkârınkilere benzeyen bir para basıcı haline gelmişti. Ve oğlu, buna karşı gösterdiği dirence rağmen, kendisini aynı kadere mahkûm olmuş görmekten korkuyordu. Soyadının değerli bir varlığa dönüşebileceğini asla tahmin etmemişti.

Gutenberg ailesi ve Von der Isern Türe ailesi karşılıklı olarak diğerinde eksik olan şeye sahiptiler. Gustav belediyeye daha sık gidip gelmeye başladı ve bu ziyaretler sırasında vaktinin çoğunu dostu belediye başkanından ziyade Johannes'le sohbet ederek geçiriyordu. Ennelin'in babası bir anda ateşli bir gravür meraklısına dönüşmüştü ve tek yaptığı Mainz'lı sanatçının yeteneğini göklere çıkarmaktı. Gutenberg çok ihtiyaç duyduğu taze paranın mesafesini ölçen özel bir duyu geliştirmişti. Yeni arkadaşının şahsına yönelik ilgi-

sinin bir amacı olduğunu sezinliyor, ama bunun ne olduğunu bilmiyordu. Ta ki bir gün, Gustav von der Isern Türe onunla açıkça konuşana dek.

"Büyük kızımla, benim sevgili Ennelin'imle evlenmeyi kabul etmen benim için büyük bir onur olacak."

Johannes donup kaldı. Ağzından tek bir sözcük bile çıkmadı. Bir adamın kızı için evlilik teklifinde bulunması sık rastlanan bir durum değildi. Normalde süreç tersine işliyordu. Buna karşılık, tutkulu ilanıaşklar, şövalyelere özgü davranışlar ve bir miktar trajik platonizm içeren meşhur "saray aşkları"nın da sadece Trubadurların şiirlerinde ve şarkılarında var olduğunu da bilmiyor değildi. Geç kızların balkonlarına kadar tırmanan gizli âşıklar, öfkeli bir kocanın elinden ölümle ya da âşıkları ayırmaya ant içmiş kötü kader yüzünden intiharla son bulan maceralar edebiyattan başka bir şey değildi. Saray aşklarının normlarına göre, âşık erkek sevdiği kadına, bir vasalın senyörüne davrandığı gibi davranmalıydı. Nasıl ki epik, prenslerin rezil düzenlerini, kirli anlaşmalarını ve en aşağılık işlerini maskelemeye yarayan bir anlatı türüyse, saray aşkı da evlilik anlaşmalarının arkasında gizlendiği cafcaflı paravandı.

Gutenberg, Gustav von der Isern Türe'nin kendisine ticari bir teklif yapmış olduğunu anladı. Johannes bu anlaşmadan kendi payına düşeni henüz bilmese de, projesini gerçekleştirmek için paraya nasıl çaresizce bir gereksinim duyduğunun bilincindeydi. Bu yüzden Johannes, ticari bir anlaşmanın maddelerini belirleyen birinin rahatlığıyla Ennelin'in babasına sormakta bir saniye bile duraksamadı:

"Drahoma olarak ne kadar teklif ediyorsunuz?"

"Sekiz yüz florin"diye yanıtladı Gustav sanki bu rakamı daha önceden belirlemiş gibi.

"Bin iki yüz."

"Dokuz yüz."

"Bin yüz."

"Bin."

"Peki, bin olsun" diye Gutenberg kabul etti ve hemen ardından ekledi: "Beş yüzü evlilik taahhüdü imzalandığında, kalan beş yüzü de düğünden sonra."

"İki yüz imzada ve sekiz yüzü düğünden sonra."

"Dört yüz ve altı yüz."

"Üç yüz ve yedi yüz."

"Peki, öyle olsun" diye Gutenberg kabul etti ve sağ elini müstakbel kayınpederine uzattı.

"Öyle olsun" diye tekrarladı Demirkapı'nın sahibi ve Johannes'in elini sıktı.

Böylece, belediyenin gravür salonunda, Ennelin'in babası masalardan birinin üzerindeki yığından boş bir kâğıt aldı, ev sahibinden tüy kalemle hokka istedi ve hemen orada evlilik taahhüdü metnini kaleme aldı. Gustav bu işi bitirdikten sonra gidip dostu Strazburg Belediye Başkanı'nı getirdi ve şehrin en nitelikli şahidinin önünde belgeyi imzaladılar.

Kâğıt imzalanır imzalanmaz, Gutenberg'in şaşkın bakışları altında, Gustav von der Isern Türe, sanki anlaşmanın şartlarını önceden biliyormuş gibi, bir kesenin içinden tamı tamına imza için anlaştıkları miktarı çıkardı. Ödemeyi altın sikkelerle yaptı.

Bir kez daha el sıkıştılar ve Ennelin'in babası soyunun devamını garanti altına almak için ödemeyi yaptıktan sonra, elinde Johannes'in taahhüdüyle çıkıp gitti.

Baş başa kalınca, belediye başkanı gravürcüsüne sordu:

"Ennelin'i tanıyor musun?"

"Henüz değil" diye yanıtladı Gutenberg parayı cebine yerleştirirken.

Belediye başkanı topuklarının üzerinde dönüp kapıya yönelmeden önce gırtlağını temizledi. Başkan salondan çıkmadan önce Johannes kısa bir kahkaha işitir gibi oldu.

6

Gutenberg, sayısız baskı denemeleri sırasında, bu işe uyarladığı pres makinesinin birçok kusuru bulunduğunu fark etti. Aslında yağ çıkarmak için yapılmış bir makine, tüy kalemle yazılmışa benzeyen harfler basmak gibi son derece ince bir amaç için fazla kaba kaçıyordu. Pres makinesini tablanın tüm yüzeyine eşit miktarda basınç uygulayacak şekilde ayarlamak çok zordu: Sabit ve hareketli platformların çakışma durumuna göre, mesela kâğıdın sağ yarısındaki harfler daha silik çıkabiliyor, ya da sayfanın üst tarafı alt tarafına göre daha net olabiliyordu. Ayrıca pres makinesi sık sık kırılan tahtadan harfler için çok fazla ağırdı ve Johannes'in üzerinde çalıştığı ilk metal harfler de işe yaramıyordu.

Gutenberg'in kaybedecek zamanı yoktu. Ennelin'le evlenmek için verdiği taahhüdü imzaladığı gün belediyeden çıktı, gece çökerken, Aziz Arbogasto Manastırı'ndaki gizli sığınağına koştu. Bir süre sonra yapacağı evliliği aklına dahi getirmeden, metalik hareketli harflerle baskı yapmaya yarayacak yeni bir presin planlarını çizmiş ve şafak sökmeden önce bunun küçük ölçekli bir maketini çoktan yapmıştı. Bütün gece gözünü kırpmadan ve ağzına tek bir lokma koymadan, günün ilk ışıklarıyla birlikte, doğru Strazburg'un en iyi makine imalatçısı Konrad Saspach'ın atölyesine yöneldi.

Saspach bir marangozun, demircinin ve tornacının işlerini muazzam bir biçimde birleştiriyordu. Pres, değirmen ve öğü-

tücü gibi tarım makineleri imal etmeye muktedirdi. Devasa atölyesinden en iyi askeri makineler de çıkıyordu: İsabetli ve hafif otomatik yaylardan, ağır ve un ufak edici mancınıklara kadar.

Gutenberg ve Saspach arasında, evrenleri birbirine dokunan ama birbiriyle rekabete girmeyen, farklı mecralardan iki zanaatkâr arasında sıklıkla görülen bir güven ve saygı ilişkisi vardı. Her ikisi de kendi mesleklerinin en iyisi oldukları için, aralarında kıskançlık ya da tartışma yaşanması için hiçbir sebep yoktu. Öte yandan, sanki her ikisi de kendi işinin en erkeksi iş olduğunu kanıtlamak istermişçesine, birbirlerine iğneleyici ve kaba bir tonda takılıp dururlardı.

Johannes, Konrad'ın atölyesine bir delinin görünüşü ve davranışlarıyla geldi: Uykusuzluktan ötürü kan çanağı gözler, birikmiş yorgunluk ve geceki çalışmasının sonucuna yönelik heyecan. Marangoz onu dilenci zannetti ve neredeyse ite kaka kapı dışarı edecekti. En sonunda nihayet onu tanıyınca, saygıdeğer Mainz'lı gravürcünün ruhunun Şeytan tarafından ele geçirildiğini düşündü.

"Tanrı aşkına, eğer Şeytan seni görse korkup kaçardı!" dedi Saspach endişesini gizlemeye çalışarak.

"Hiç öyle kaçıyormuş gibi bir halin yok" diye Gutenberg espriyi iade etti.

"Seni bu kadar erken bir saatte buraya getiren ne? Yoksa yüzüne bakarak, bu kadar geç bir saatte mi demeliydim?"

"Bazı marangozlardan farklı olarak, benim çalıştığım zamanlar olur..."

Sözlerinin bir kanıtı olarak da, Johannes bir çıkının içinden makinenin maketini çıkardı ve Konrad'ın çalışma masasının üzerine bıraktı. Johannes'in durumu ne kadar tuhafsa, bu küçük ve karmaşık mekanizma da, Saspach'ın deneyimli gözleri için bile, o denli anlaşılmazdı.

"Bu makineyi mümkün olduğunca çabuk yapmanı istiyo-

rum ve en önemlisi bundan kimseye bahsetmeyeceksin" dedi Gutenberg.

"Gizlilik ivedilikten daha pahalı" dedi Konrad, yarı şaka yarı ciddi bir tonda.

Saspach bir büyüteç alıp maketi titizlikle inceledi. Altına üstüne, sağına soluna iyice baktıktan sonra, birden ona dönüp gayet kararlı bir biçimde son sözünü söyledi:

"Bunu yapamam."

"İhtiyar tilki; sen bunu gözün kapalı yaparsın. Önünde diz çöküp sana yalvarmamı ya da gerçek değerinden fazla para ödememi bekleme."

"Ben ciddi söylüyorum, Johannes. Bu şeyi yapamam" dedi Konrad; yüz ifadesi şaka yapmadığının bir kanıtıydı adeta.

Johannes'in yüzü bir anda çöktü. Öfkesini gizlemeye çalışan bir tebessümle şöyle dedi:

"Senin işini daha fazla kolaylaştıramazdım. Makine neredeyse tamamlanmış halde. Senin onu sadece bire on ölçeğinde büyütmen gerekiyor."

"Hayır, anlamıyorsun" dedi Saspach, küçük modeli masasından kaldırıp Gutenberg'in ellerine geri verirken; "başpiskoposluğun emri ya da kraliyet izni olmadan işkence makineleri üretmeme izin verilmiyor."

Johannes kahkahayı patlattı. Tasarladığı makinenin bir işkence aletine benzerliğini ancak o zaman fark etmişti. Aletin görüntüsü şu korkunç işkence sehpasını andırıyordu: İçinde, uzunlamasına yer değiştiren bir parçanın bulunduğu dar ve sert bir yatak vardı. Ne var ki Johannes'in maketinde manivela diğerindeki gibi yatağa paralel durmuyor, üst tarafta yer alıp sanki kurbanın başını ezmeye yarayan dikey bir turnikeyi harekete geçiriyordu.

"Böyle bir şeyi nasıl düşünürsün? Sen beni gerçekten Şeytan'la mı karıştırdın?" dedi Gutenberg, bitkinliğini gözler önüne seren bir öksürüğün kesip durduğu gülüşüyle.

"O halde bu lanet olası şey ne?" diye sordu Konrad Saspach yüzünde ciddi ve sorgulayan bir ifadeyle.

Johannes sırrını marangoza açmak zorunda kalacağını hiç düşünmemişti. Ama başka bir seçeneği yokmuş gibi görünüyordu.

"Bu bir pres" dedi fazla ayrıntıya girmeden.

"Bunu görebiliyorum; ama kafataslarını parçalamaya yarayacak bir prese benziyor."

"Bu bir ksilografi presi" diye yalan söyledi Gutenberg; "kalıp şuraya konuyor; metal manivelayla çalışan pres onun üzerindeki kabartmayı kâğıda basıyor. Sana hatırlatırım ki, ben bir gravürcüyüm, bir cellât değil. Şimdi düşünüyorum da öylesi de hiç fena olmazdı aslında" dedi, aralarında yükselen buzdan duvarı yıkmak için yeniden alaycı havaya bürünerek.

Bu son sözler marangozu ikna etti.

"Üç yüz florin ve yarısını peşin alırım. Bir ay içinde tamamlayabilirim" dedi Saspach.

"Eğer on beş günde bitireceğine söz verirsen üç yüz florinin tamamını sana hemen şimdi ödeyebilirim."

Marangoz kararsızlıkla başını salladı.

"Elimden geleni yapacağım" dedi.

Konrad, presi iki haftada bitireceğini taahhüt eden bir senedi[27] Johannes'e verdi.

Gutenberg de, müstakbel kayınpederinden aldığı parayla ona ödemeyi yaptı ve atölyeden çıkmadan önce marangoza şunu söylemeyi ihmal etmedi:

"Eğer umduğum gibi çalışmazsa, kafanı kendi ellerinle yaptığın presle ezeceğime yemin ederim."

27. Bu belge günümüze kadar ulaşmıştır.

7

Ennelin daha önce hiç olmadığı kadar huzursuzdu; nedenini bilmediği bir korku, o güne dek daima dingin olan kişiliğini ele geçirmişti. Gustav von der Isern Türe ve karısı yıllardır bekledikleri o olay için resmen seferber olmuşlardı. Demirkapı Şatosu yıllardan beri ilk kez eski ihtişamına geri döner gibi olmuştu. Giriş kapısının iki yanındaki lambalar, kandiller, hatta meşalelerin tamamı yıllardan beri ilk kez yakılıyordu. Ennelin, giriş kapısının önünde duran atların nal seslerini işitene dek günleri, saatleri ve dakikaları saymıştı. Kalbi yerinden fırlayacakmış gibi atıyordu.

Johannes normal haline geri dönmüştü. Yeni presinin üretim aşamasında olduğunu bilmek ruhunu biraz sakinleştirmişti. Günlerden beri gece gündüz hiç durmadan çalıştıktan sonra şimdi biraz dinlenip kendini toparlamıştı. Uzun zamandan beri altı saat aralıksız uyumamıştı. Hiç tanımadığı bir kadınla yakında evlenecek olmak onu hiç endişelendirmiyor, tam tersine, nasıl olsa bir gün evleneceğini bildiği için, bundan daha iyi bir zamanlama olamayacağını düşünüyordu. Bu işten eline geçecek paranın sağlayacağı ekonomik rahatlık sayesinde tüm vaktini projesine adayabilecekti. Konrad Saspach'a presin parasını ödemişti ve düğünden sonra, projesine yatırmak üzere yedi yüz florini daha olacaktı. Bu atölyesini kurmak için ihtiyaç duyduğu paraydı. Diğer taraftan, evlilik haberini alınca annesinin ne kadar sevineceğini

gözünde canlandırıyordu; genç, zengin ve Strazburg sosyetesi mensubu bir gelin, bundan iyisi can sağlığıydı.

Işıkları Ren Nehri'nin sularında yansıyan şatoya doğru yöneldiği sırada Johannes'in kafasından geçenler bunlardı. Mainz'da doğduğu ev, Eltville am Rhein'deki küçük çiftlik ve özellikle de Strazburg'da yaşadığı minicik odayla kıyas kabul etmeyen yeni yuvasının görkemi hemen fark ediliyordu. Giriş kapısına varmasına az bir mesafe kala, devasa demir kapının kanatlarından biri açıldı ve bir kral gibi giyinmiş olan Gustav von der Isern Türe onu karşılamaya çıktı.

"Benim fakirhaneye hoş geldin" dedi, samimi bir tebessümle Gutenberg'e. Ardından her iki yanağına da birer öpücük kondurdu ve tumturaklı bir hareketle onu içeri buyur etti.

Johannes nereye bakacağını şaşırmıştı: Yüksek tavanlar, yarım daire kemerler, taş duvarlar, devasa salonu süsleyen tablolar, Pers ülkesinden getirilmiş halılar, iyi ahşaptan yontulmuş mobilyalar; bunların hepsi katedral boyutlarına ve gerçek bir saray lüksüne sahipti. Gutenberg'in böylesine bir zenginlik karşısında büyülenen gözleri ne tavanın yıllanmış kara lekelerini, ne dökülmekte olan efrizleri, ne duvarları kaplayan yıpranmış ipekleri, ne koltukların eskimiş kumaşlarını, ne de madeni eşyaların pasını fark etti. Netice itibarıyla ortada vahim bir durum yoktu: Geçen zamandan kaynaklanan yıpranmanın illaki bir çöküşün belirtisi olması gerekmiyordu; bu pekâlâ gerçek soyluluk çizgisinin eskiliğinin bir kanıtı olabilirdi. Yeni burjuvalar ne kadar büyük servetlerin sahibi olurlarsa olsunlar, bu tür bir şeyi daracık evlerinde sergilemekten acizdiler.

Onur konuğu bakışlarını, kendisini bekleyen insan grubuna doğru indirene kadar belli bir süre geçti. Gustav'ın karısı, salonun ortasındaki yüksek arkalıklı bir koltukta, sanki yağlıboya tabloymuşçasına oturuyordu. Biri sol diğeriyse sağ tarafında duran iki kırmızı yanaklı genç kız, çalışılmış bir pro-

tokol tebessümüyle konuğa hoş geldin diyorlardı. Bunlar hiç kuşkusuz ailenin kızlarıydılar. Gutenberg kaçamak bir bakışla onları en küçük ayrıntıya kadar inceledi: Büyük olan tıpkı babası gibi cana yakın bakışlara ve annesinin güzel biçimli görünümüne sahipti. Ondan daha genç olan diğerinin yüzü şişman denebilecek kadar yuvarlak, geniş dekolteden dışarıya taşan göğüsleriyse bir hayli iriydi. Şayet seçmek zorunda kalsaydı, Johannes hiç kuşkusuz bu ikinciyi alırdı, ama her ikisi de gayet iyiydi. Onların arkasında üç erkek vardı ve bunların daha genç olan ikisi muhtemelen çiftin çocukları, onlardan daha yaşlı olan diğeriyse, herhalde kızlardan birinin kocasıydı. Son sırada, duvarın hemen yanında ayakta, en loş yerde, hizmetçiler duruyordu.

Gutenberg mutluydu. Gerçek sevincin göstergesi bir gülümseme ağzının çevresine yerleşmişti. Aziz Arbogasto Manastırı'nda, eski mezarlığın ölülerinin ürkütücü eşliğinde geçen uzun yalnızlık geceleri, yabancı olmanın güçlükleri, annesinden, kardeşlerinden ve çocukluk arkadaşlarından uzaklık Johannes'i bir tür münzeviye dönüştürmüştü. Uzun zamandan beri ilk kez bir yuvanın sıcaklığını hissetti. Bundan daha iyisi olamazdı: soylu bir aile, nehrin kıyısında bir şato ve genç, güzel bir eş.

Ev sahibi en sonunda resmi tanıştırmayı başlattı. Babacan bir tavırla elini konuğun omzuna koyup yüksek sesle konuştu:

"Mainz'lı Gutenberg sülalesinden soylu beyefendi Johannes Gensfleisch zur Laden."

Johannes evin hanımının önünde bir reverans yaptı ve genel anlamda bir onay bakışı aldığını düşündü. Bunun ardından Gustav, ailesinin bireylerini tek tek takdim etmeye başladı:

"Eşim Anna" dedi ve aynı anda kadın başını hafifçe eğdi.

"Oğullarım: Eduard ve Wilhelm. Her ikisi de asker selamı çaktılar.

"Kızım, Marie" diye gösterirken, annesinin sağındaki zayıf genç kız ayağa kalkıp bir reverans yaptı.

"Onun kocası, Joseph" dedi, kolunu koltuğun arkasında ayakta duran daha yaşlı erkeğe doğru uzatarak.

"Elizabeth, küçük kızım."

İçi içine sığmayan Johannes, büyülenmiş bir halde genç kıza baktı ve gözleri çekici, gururlu ve tahrik edici göğüs dekoltesine doğru kaymasın diye bayağı bir çaba harcamak zorunda kaldı. Genç kız nezaket selamlamasını yapmak üzere ayağa kalkınca, muhteşem kıvrımlara sahip vücudunu gözler önüne serdi. Gutenberg'in sevinci o kadar büyüktü ki kızın ismini anlamamıştı.

Kızın ayaklarının dibinde diz çökmek üzere olan Johannes bir anda kaskatı kesildi. Daha kendine gelemeden, ev sahibi salonun ana kapısını işaret etti ve görkemli bir ses tonuyla ilan etti:

"Ennelin!"

İşte o sırada, gelinin adımlarına eşlik eden iki kız çocuğu kapının boşluğunda belirdi.

Gutenberg hiçbir şey söyleyemedi. Bir sonuca varmadan önce gelinin karmaşık anatomisini deşifre etmesi gerekiyordu. Eğer tabiri caizse, o insanoğlunun kıyafet içindeki dağılımını anlamak kolay bir iş değildi. İçbükeyliklerin bulunması gereken yerde dışbükeylikler vardı; düzlüklerin bulunması gereken yerde çıkıntılar göze çarpıyordu. Öte yandan, yürüyüş biçimi bir insanınkine hiç benzemiyordu: Sanki her adımda bir sağa ve bir sola doğru yarım tur dönerek kendisini ileri itiyormuş gibi görünüyordu. Dik yürümeyi öğrenmiş bir sığıra benziyordu. Başına taktığı ve tıpkı bir ineğin boynuzlarını andıran iki uçlu konik de bu izlenimi güçlendiriyordu. Ennelin nişanlısına şaklabanca bir ifadeyle gülümsedi: Suratın geri kalanından daha öne fırlamış çenesi, korkuluğu ayrık, çarpık ve sapsarı dişler olan bir balkonu andırıyordu.

Kocaman ve yumurta gibi dışarı fırlamış gözlerinin üzerinde, sıradan bir fırçayla ve tek bir seferde çizilmiş izlenimi veren kesiksiz, tek parça bir kaş bulunuyordu.

Johannes müstakbel karısını gördükten sonra biraz önceki düşüncelerini bir kez daha aklından geçirdi: Yalnızlık, Aziz Arbogasto Manastırı kalıntılarındaki münzevi yaşam, uykusuz geceler, ölü haydutlarla bir arada bulunmanın korkunçluğu; dünyadaki hiçbir şey şu kadın kılığına girmiş tanımlanamaz kişilikten daha korkunç olamazdı. Sefalet hariç hiçbir şey. Ancak şu son kesinliği değerlendirdikten sonradır ki damat Ennelin'e doğru yürüdü, onun ayaklarının önünde eğilip şöyle dedi:

"Ben dünyanın en mesut insanıyım."

8

Anılarına çevrilmiş gözleriyle Johannes, Ennelin'in evindeki o ilk günü hatırlıyordu. Kendisini kandırılmış hissediyordu. Şimdi nişanlısını tanıdıktan sonra, belediye başkanının alaycı gülüşünün ne anlama geldiğini anladı. Gustav von der Isern Türe'nin böyle bir adilik yapacağını hiç düşünmemişti. Bin florin bu tür bir Yunan hediyesi[28] için komik bir miktardı. Gerçi insan anatomisinin çok uzak geçmişteki örneklerinden birini sergilediğini varsaydığında, müstakbel karısı ona Truva Atı'ndan ziyade Minotor'u hatırlatıyordu. Gutenberg, eğer onu önceden tanımış olsaydı, kendisiyle evlenmek için, içindeki tüm eşyalarıyla birlikte Demirkapı Şatosu'nun tamamını talep ederdi.

Johannes çok uzun zamandan beri bir kadınla yakın birlikteliğin keyfini yaşamamıştı. Ve şimdi, tam bir aptal gibi, Gustav'ın en güzel kızının büyüsüne kapılmıştı. Kız kardeşinden akıl almaz derecede farklıydı. Ne kadar iyi niyetli düşünürse düşünsün, kocalık görevini yerine getirebileceğini hayal etmek dahi imkânsızdı. Şehveti tanımaya o kadar ihtiyaç duyan küçük alter egosu, böyle bir işte ona eşlik etmek için birlikte hareket etmeye asla razı olmayacaktı. Ama bir anlaşma imzalamıştı ve bundan geriye dönüş yoktu; Guten-

28. Yunanların Truvalılara hediye ettikleri ata ithafen birçok yabancı dile yerleşmiş olan bir deyim. Hediye görünümüne sahip ama gerçek yüzü daha sonra ortaya çıkan sözde armağanlar için kullanılır. (ç.n.)

berg ve Von der Isern Türe aileleri arasında varılan anlaşma hükümlerinin yerine getirilmemesinin çok ağır hukuki ve ekonomik sonuçları olabilir, Johannes'in toplum içindeki konumu bir daha asla onarılamayacak derecede yara alabilirdi. Ayrıca paranın bir kısmını çoktan tahsil etmişti ve geri kalanına çok ihtiyacı vardı.

Ennelin tam bir iyilik timsaliydi. İlk tanışmayı izleyen görüşmeleri boyunca müstakbel kocasına karşı, daha önce kimsenin ona sunmadığı bir sevgi ve sadakatle davranıyordu. Görünüşünün diğer insanlarda uyandırdığı izlenimin bilincinde olarak, Johannes'in onu görmek zorunda olmayacağı bir noktada konuşlanmanın yolunu illaki buluyordu; eğer salondalarsa, nişanlısının oturduğu koltuğun arkasındaki bir koltuğa ya da en karanlıkta kalan köşeye yerleşiyordu. Ennelin'in sesi çok tatlıydı ve çok farklı konularda sohbet edebiliyordu. Akıllı bir kadındı ve nadir bulunan sağduyu erdemine sahipti: Asla yersiz bir yorumda bulunmuyordu. Sözü almaktan ziyade dinlemeye, kendi fikirlerini dayatmaktan ziyade başkalarınınkileri anlamaya, hataları eleştirmek ya da başkalarının davranışlarını yargılamak yerine onları anlamaya eğilimliydi. Bu arada, Johannes'in sanatsal yeteneğine ve yaptığı işlere hayrandı. Ne zaman nişanlısının elinden çıkma bir gravür görse, ağzından samimi övgülerin dışında başka bir sözcük çıkmıyordu.

"Ennelin, şunu bilmelisin ki ben yoksul bir adamım, sadece bir zanaatkârım. Kendimi tamamıyla sana ve elbette ki, yüce Tanrı'nın sözünü yayma işine adamayı o kadar isterdim ki" diye Johannes müstakbel karısına itirafta bulundu.

Bunun ardından Gutenberg ona kitaplara yönelik tutkusundan bahsetti. Kitapları hareketli metal harflerle basmaya dayanan gizli projesini gizleme niyetiyle, kendisinin yaptığı en iyi ksilografi kitaplarından birkaçını ona gösterdi. Yoksulların İncili'nin güzel bir örneğini gören Ennelin'in gözleri yaşardı.

"Kendini gerçek amacına adamak için neye ihtiyacın var?"

Johannes başını önüne eğerek dramatik, teatral bir hareketle ve acındıran bir ses tonuyla şöyle dedi:

"Bu konudan bahsetmemeyi tercih ederim."

"Paraya mı ihtiyacın var?"

"Hayır, sevgili Ennelin, benim ihtiyacım olan para değil. Kalbimin ihtiyaç duyduğu şey Tanrı'ya hizmet etmek."

"Ama bu iş için paran olmadan ona nasıl hizmet edebilirsin ki?"

"Keşke bu soruya bir yanıtım olsaydı..."

"Herkes paraya sahip olabilir; ama Tanrı vergisi yetenek çok az kişiye nasip olur. Sevgili Johannes, eğer bana izin verirsen, belki sana yardım edebilirim."

"Nasıl?"

"Eğer sana biraz para vermeme izin verirsen..."

"Hayır, olmaz, nasıl böyle bir şeyi düşünürsün? Bunu asla kabul edemem."

"Bunu benim için değil, Tanrı için yap."

Johannes'in Tanrı'yla ilişkisi, içinden geçmekte olduğu koşullara bağlıydı. Şanssızlık ve gereksinim karşısında, sofuluğu mistisizme yaklaşıyordu. Eğer, şimdi olduğu gibi, kader yüzüne gülerse, Tanrı'nın ismini gerekli gereksiz sayıklayıp dururdu. Gutenberg bakışlarını gökyüzüne doğru kaldırdı, çözümlenemez bir ikilemle karşı karşıya olan biri gibi kafasını salladı ve en sonunda, derin bir iç çekişle kabul etti.

"Sana yardım etmeme izin verecek misin?" diye sordu Ennelin, bir domuzun yuvarlak ayaklarını andıran küçük ayaklarının üzerinde sevinçle zıplayarak.

"Bana bir konuda söz vermen şartıyla..."

"Evet, tabii ki..."

"Bundan babana bahsetmeyeceksin."

"Ama böylesine ulvi bir misyonda seninle işbirliği yapmaktan gurur duyacaktır..."

"O halde baskıdan çıkacak ilk İncil'le ona sürpriz yaparız."

Ennelin'in yüzü bir gülümsemeyle aydınlandı ve hemen ardından Johannes'in kollarına atıldı. Genç adam, onunla temasın neden olduğu tiksintiyi gizlemeye çalışan kimi sevgi sözcükleriyle Ennelin'i kendisinden kibarca uzaklaştırdı.

Aynı gün Gutenberg, nişanlısının küçük ve cömert ellerinden yüz elli florin aldı.

9

Gutenberg bir saniye dahi kaybetmedi. Eline geçen taze parayla hemen Saspach'ın atölyesine koştu. Bir yandan baskı makinesinin yapım aşamasını görmek, diğer yandan da ona yeni bir makine siparişi vermek istiyordu.

"İşkence aletine sahip olmak için ne kadar da sabırsızsın!"

"Evet, onu bir an önce senin kafanda denemek istiyorum; gerçi seninkini ezsek dahi içinden bir şey çıkacağını zannetmiyorum ya, olsun."

Marangoz Gutenberg'i müşterilerini kabul ettiği odanın bitişiğindeki bir atölyeye götürdü ve orada, yarısı bitmiş makinenin son halini görebildi. O kadar güzeldi ki, Johannes onu, bir heykeli ya da bir mimari eseri değerlendirircesine hayranlıkla seyretti. Çok görkemli görünüyor ve sıradan bir pres olmadığı daha ilk bakışta anlaşılıyordu. Bu makinenin üzümün suyunu ya da zeytinin yağını çıkarmaya yarayan o kaba aletlerle bir ilişkisi bulunduğunu kimse iddia edemezdi. Gutenberg ancak o zaman tamamıyla yeni, daha önce görülmemiş ve eski, kaba presle aynı ismi paylaşmayı hak etmeyen bir şey icat ettiğinin bilincine vardı. Oraya buraya yayılmış sayısız nesne arasında hemen dikkat çeken bu aleti nasıl adlandıracağını henüz bilmiyordu.

Saspach, müşterisinin aklından geçeni okumuşçasına sordu:

"Ona bir isim verdin mi?"

Bu makine basit bir presten çok daha öte bir şeydi. Diğe-

rinden farklı olarak bunun işlevi baskı uygulama yöntemiyle sıvı çıkarma değil, sert bir maddenin kendisinden daha yumuşak bir başka madde üzerinde bir iz bırakmasıydı.

"Baskı makinesi" diye, yüksek sesle düşünen biri gibi dişlerinin arasından mırıldandı Gutenberg.

"Ne dedin?" diye tekrar sordu marangoz.

"Hayır, hayır; henüz bir ismi yok" dedi Johannes ihtiyatlı bir biçimde.

Bunun ardından giysilerinin arasından bir kâğıt çıkardı ve Konrad Saspach'a bir resim gösterdi.

"Bana bunu yapmanı istiyorum."

İstediği şey babasının sikke basmak için kullandıklarına benzeyen ama boyutu ondan çok daha küçük olan ve üzerinde paradaki yazı ya da tura kısmı yerine bir boşluk bulunan bir takozdu. Ahşap bir çerçevenin içine yerleştirilmiş bu metal dikdörtgen prizmanın tamamı bir küçük parmağın boyutunu aşmıyordu.

Marangoz resmi titizlikle inceledikten sonra sordu:

"Hangi metalden olması gerekiyor?"

"Deneme yapmam lazım; bu yüzden bir kısmı demirden, diğerleriyse kurşun ve bakırdan olmalı."

"Kaç tane lazım ki?"

"Yüz kadar."

"Yüz!"

"Her metalden yüz tane..."

"Üç yüz tane mi?"

Gutenberg başıyla onayladı.

"Eğer bu lanet olası şeylerin ne işe yaradığını söylersen, belki sana yardım edebilirim."

"Çok fazla soru sorma..."

"Bunca gizem" dedi Saspach ironik bir şekilde. Eğer Mainz'lı gravürcünün benzersiz yeteneğini bilmeseydi, onun tamamen kafayı yediğini düşünebilirdi. Bu üzeri boş parçacıklar herhan-

gi bir işe yarar görünmüyorlardı. İki siparişin birbiriyle alakalı olduğunu tahmin etmek zor değildi ama marangoz aralarındaki bağlantıyı kuramıyordu. Makinenin kullanımıyla ilgili sorularına müşterisinin verdiği kaçamak yanıtların hiçbirine inanmamış, ama sır perdesini aralamayı da başaramamıştı. Kesin olan tek şey Johannes'in ödemeyi peşin yapmış olmasıydı. Herkesin kafası kendi işiyle meşguldü; Saspach, Mainz'lı gravürcünün projesinin içeriğinden tamamen habersizdi ama kendi işinin ne olduğunu çok iyi biliyordu. Marangoz, bu bilince uygun bir biçimde planı masanın üzerine bırakıp şöyle dedi:

"Üç yüz parça için yüz elli florin."

Johannes tepki göstermemek için dilini ısırmak zorunda kaldı; Saspach'ın pazarlık yapmadığını, aynı zamanda da söylediği fiyatı tartışmaya cüret eden müşterilerini atölyeden yaka paça attığını biliyordu. Ayrıca Strazburg'da bu işi yapabilecek başka kimse yoktu.

"Onları yapman ne kadar sürer?"

"İlk önce presi bitirmeliyim..."

Konrad hesap yaparken, Gutenberg araya girdi.

"Eğer onları makineden önce bitirirsen benim için daha iyi olur."

"Hayır, olmaz" diye tepki gösterdi Saspach, "senin şu işkence sehpası neredeyse atölyemin tamamını işgal ediyor, onu onca süre burada tutamam."

Bunun üzerine marangozla gravürcü arasında, ancak Johannes'in yüz elli florini cebinden çıkarıp masanın üzerine koymasıyla sona erecek bir tartışma başladı.

"İşte istediğin parayı peşin olarak ödüyorum ve onları senden bir haftada hazırlamanı istiyorum."

"Mümkün değil."

Bunun üzerine Johannes marangoza sert bir bakış attı. Ölüm kalım mücadelesi veren birinin buyurgan tonuyla sözünü tekrarladı:

"Bir hafta."

Konrad kâğıdı bir kez daha inceledi, en küçük ayrıntısını dahi göz önünde bulundurmak için birkaç kez çevirdi ve en sonunda parayı masanın üzerinden alırken bir baş hareketiyle onayladı.

"Bu durumda presin bir hafta daha beklemesi gerekecek."

Gutenberg tesadüfü hemen fark etti: Saspach'ın makinesini bitirmeye söz verdiği tarih, Ennelin'le düğün töreninin yapılacağı tarihti.

10

Von der Isern Türe ailesi tamamıyla Ennelin'in düğününe odaklanmıştı. Gelinin babası müstakbel damadına Puerto de Hierro Sarayı'nın yıllardan beri kendi haline terk edilmiş batı kanadını hediye etmişti. Burada söz konusu olan resmi bir davet ya da Gutenberg'e yönelik bir şefkat değildi. İşin gerçeği, bu teklifi tamamen sözleşme hükümleri çerçevesinde yapmıştı: Kızı için verdiği bu cömert düğün hediyesini ileri sürecek olan Gustav, muhtemelen ciddi bir rakam tutacak restorasyon masraflarını drahomanın geri kalan yedi yüz florininden kesecekti. Johannes buna kibarca karşı çıktı; sevecen bir ses tonuyla, imzaladıkları sözleşmede böyle bir maddenin bulunmadığını kayınpederine belirtti:

"Sevgili Gustav, ben bir söz verdim ve bundan asla sapmadım. Eğer ilk başta böyle bir taleple gelmiş olsaydın, büyük bir zevkle bunu seninle tartışırdım."

Ennelin'in babası, nezaketini hiç kaybetmeden, drahomanın ticari bir değiştokuşun parçası değil, gelinin geçimini kolaylaştırmaya yönelik bir destek olduğunu Gutenberg'e hatırlattı.

"Sevgili Johannes" diye yanıtladı Gustav, Johannes'in sözünü ettiği sözleşme maddesine başvurarak, "senin bahsettiğin madde evlilik sözleşmesinde dolaylı olarak yer alıyor. Kızımın içinde yaşayacağı mekân anlaşmada 'geçim' diye adlandırılan o şeyin en önemli kısmını teşkil ediyor."

Gutenberg'in yüzünde zorlama bir gülümseme belirdi, ka-

fasını soldan sağa doğru salladı ama bu hareketinin bir onaylama mı yoksa bir reddetme mi olduğu anlaşılamadı. Tam buna karşı bir görüş ileri süreceği sırada Gustav, Johannes anlamamış olabilir ya da kafasında herhangi bir şüphe kalmıştır diye, ekleme ihtiyacı hissetti:

"Sevgili Johannes, biricik Ennelin'imin senin şu anda içinde yaşadığın o rezil mekânda bir saniye dahi geçirmesine asla müsaade etmem."

Utancın tonu öfkenin rengine karıştı ve Gutenberg'in yanakları bir anda her zamanki solgunluğundan çıkıp canlı bir kırmızıya büründü; nezaketini kaybetmemek için çok büyük bir gayret sarf etmesi gerekti.

"Geleneğe göre karısını aile evine götürmek kocanın hakkıdır. Benim Eltville am Rhein'deki malikânemde ya da Mainz'daki evimde yaşayabilirdik."

Ennelin'in babası kısa ama güçlü bir kahkahayla güldü, elini Johannes'in omzuna dayadı ve kesin bir dille konuştu:

"Mizah anlayışına değer veririm: Eltville'deki köy evini malikâne diye adlandırmak olağanüstü bir espri. Ama şu var, küçüğümün domuzların ve tavukların arasında yaşadığını hayal etmek bir hakaret..."

"Domuzlara ve tavuklara hakaret" diye dişlerinin arasından mırıldandı Gutenberg ve bunu yüksek sesle söylememek için dudaklarını ısırdı. "Küçük Ennelin" bayağı bir yabandomuzunun görünümüne ve tavırlarına sahip olduğu için diğer hayvanlar tarafından bir ağıla kabul edilmesi oldukça zordu.

Neyse ki, Johannes'in bir mırıltı şeklinde sarf ettiği sözler, kesin kararını dile getirmeyi sürdüren Gustav tarafından işitilmedi:

"Diğer taraftan, Mainz'da kızım güvende olmayacaktır. Halkın tamamı o günleri unutmuş olsa da, aristokrasiye karşı bir ayaklanma tekrar gündeme gelebilir."

Gustav von der Isern Türe ayağa kalktı, müstakbel dama-

dının çevresinde bir tur atarak sert bir ses tonuyla şöyle dedi:

"Burada, benim evimde yaşayacaksınız. Bu ne bir teklif, ne bir armağan, ne de bir istek. Kızımın ailesinden ayrılmasına izin vermeyeceğim. Ayrıca, oturacağınız odaların restorasyon masraflarının drahomadan düşülmesi her türlü tartışmanın dışında bir konu, zira biraz önce söylediğim ve evlilik anlaşmasında da açıkça belirtildiği gibi, başını sokacak bir çatı gelinin güvenli yaşamının temel unsuru."

Gutenberg, haşin bir tavırla müstakbel kayınpederinin söylediklerini kabul etti. Ne var ki bu sohbet, Gustav von der Isern Türe'nin damadına ilan ettiği savaşın son çarpışması olmayacaktı.

11

O haftalar birçok yeni gelişmeyi de beraberinde getirmişti. Her şey Gutenberg'in planları doğrultusunda ilerliyormuş gibi görünüyordu. Johannes belirledikleri günde Saspach'ın atölyesine gitti; başka türlüsü mümkün olamayacağı için, marangoz onu anlaşmaya uygun olarak tamamlanmış üç yüz metal parçayla bekliyordu. Gözünde canlandırmış olduğunun birebir aynısıydılar: İnce uzun bir dikdörtgen metale yuva vazifesi gören kübik bir tahta takoz. Konrad Saspach en eksantrik müşterisinin mutluluk ifadesini şaşkınlık içinde izliyordu.

"İstediğin kör mühürler işte burada."

"Görmek istemeyenden daha kötü bir kör yoktur."

"Bu doğru, senin deliliğinin suç ortağı olmamak için gözlerimi kapatıyorum."

"Böyle daha iyi, böyle daha iyi..." diyordu Gutenberg küçük parçaları teker teker incelerken.

Üç yüz küçük parçayı, onları saklamak için marangozun yaptığı aynı boydaki zarif kutunun içine yerleştirdi ve hemen ardından, sanki kaybedecek bir dakikası dahi yokmuşçasına koşarak çıktı. Daha on metre gitmemişti ki, gerisingeri dönüp kapının eşiğinden Saspach'a seslendi:

"Bir hafta sonra pres için geleceğim, umarım bitmiş olur."

Konrad eliyle "hadi oradan" der gibi bir işaret yaptı ve atölyesine girdi.

Aynı gece, Aziz Arbogasto harabelerinin ıssızlığında, Gutenberg parçalar üzerinde çalışmaya koyuldu. Alfabedeki her harfi, elyazmalarını taklit etmek suretiyle, o parçacıkların metal kısımlarının üzerine kazıdı. Demiri oymak tahtayı oymaktan çok daha zor, buna karşılık sonuç çok daha üstündü: Harflerin kenarları çok daha net görünüyordu. Ardından aynı şeyi bronz parçacıklarla yaptı ve çok daha iyi bir netice elde etti. Demire göre daha yumuşak olduğundan törpüleme çok daha zahmetsiz bir biçimde yapılıyor, insan elinde daha kolayca şekil aldığı için de ince ayrıntıları vermek daha kolay oluyordu. Son olarak da kurşunla bir deneme yaptı, ama bu kez diğerlerinden farklı bir yöntem izledi: Takozun metal kısmını ince bir keskiyle oymak yerine, eritme yöntemiyle çalıştı. Sonuç şaşırtıcı derecede olumluydu: Tahtayı oymaktan çok daha kolaydı, metalin sertliğine sahipti, ama aynı zamanda da kolayca şekle girecek kadar yumuşaktı.

Çocuksu bir coşku içinde, metal örneklerle ilk satırını oluşturdu. Demir parçacıklarla Johannes, bronzlarla Gensfleisch ve kurşunlarla da Gutenberg yazdı. Nihai pres henüz elinde olmasa da, bu işe uyarlanmış eski üzüm presini kullanarak ilk matbaacılık denemesini hayata geçirdi. Harfleri kutuya dizdikten sonra dikkatlice makinenin alt kısmına yerleştirdi ve hemen mürekkep getirmeye gitti. Ancak mürekkep şişesinin kapağını açınca karşılaştığı manzara karşısında yüzü buruştu: Kuruyup dibe yapışmış bir karaltı. Az da olsa birazcık mürekkep hazırlamak için yağ şişesini aradı, ama o da boşalmıştı. Oradaki bütün şişeleri, kavanozları gözden geçirdi ama hiçbir şey bulamadı. Yere diz çöküp, malzeme deposunun, pigmentleri muhafaza ettiği en kuytu köşelerini araştırdı, ama renksiz havadan başka bir şey bulamadı. Ancak o zaman kabul etmek zorunda kaldı ki temel ihtiyaç maddelerinin tamamı tükenmişti.

Kararlı adımlarla birikimlerini gizlediği oyuğa kadar gitti.

Beş kuruş parası kalmamıştı: Hepsini Konrad Saspach'ın ellerine saymıştı. Bir kez daha sıfırı tamamen tüketmişti. Ayrıca o günlerde, kâğıt tedarikçisi Andreas Heilmann'a aldığı avanslarla ilgili hesap vermesi gerektiğini hatırladı. Bu yüzden nişanlısını tekrar ziyaret etmenin vaktinin geldiğine karar verdi.

Ennelin iyilik, sevgi ve hepsinden önemlisi, parayla dolu devasa bir sandıktı. Sevecenlikle elini tutup bir sevgi sözü söylemek kalbinin ve kumbarasının ardına kadar açılması için yeterliydi. Her okşayış bir altın broş, her tutkulu aşk sözü bir gümüş madalyon, her sarılış bir avuç florin olarak geri dönüyordu. Düğünden önce bir öpücük vermeye bile razıydı, ancak Johannes, masumiyetini vaktinden önce kaybetmesini istemediği gerekçesiyle nişanlısının mastı cinsi bir köpeğinkileri andıran o sarkık dudaklarından kaçıyordu. Ennelin biliyordu ki, müstakbel kocası hiçbir menfaat gütmeden tüm benliğiyle Tanrı'nın sözünü yaymak için çalışıyordu ve bu, karşılığı parayla ödenemeyecek kutsal bir görevdi. Ne var ki Ennelin, onun bu projesine cömert eliyle katkıda bulunmakta ısrar ediyor, buna önce karşı çıkan nişanlısı en sonunda, istemeyerek de olsa, bu teklifi kabul ediyordu.

Böylece, nişanlısının kucaklanamaz varlığına biraz yakınlık gösteren Gutenberg büyük miktarda demir tuzları almaya yetecek parayı elde etti. Sevecenlikle söylenen bir "aşkım benim" karşılığında, bir çuval dolusu demir sülfat ve Mars tuzu almaya yetecek florinlere sahip oluyordu. Bir katırın yelesi gibi yumuşak saçının üzerine kondurulan ustaca bir okşama Doğu'dan getirilmiş akasya reçinesi ve en iyi zeytinler, cevizler ve ketenlerin ilk preslenişiyle yapılan en ince yağları satın almaya yetecek para getiriyordu. Alnının teri ve midesinin inanılmaz direnci sayesinde Johannes birkaç gün içinde büyük miktarda mürekkep üretmek için gereken her şeye sahip oldu.

En sonunda Aziz Arbogasto'ya geri döndü ve yarım kalan işini tamamladı. Metal parçacıklarla oluşturduğu ilk sözcük grubuna mürekkebi sürdü, üzerini bir kâğıtla kapladı ve presin manivelasını çalıştırdı. Metallerin üçü de mükemmel sonuç verdi. Kaba pres makinesinin bütün kusurlarına rağmen, Johannes Gensfleisch Gutenberg isminin elle yazılmadığına kimse inanmazdı. Saspach'ın yaptığı makine tamamlandığında sonucun daha ne kadar iyileşebileceğini tahmin edebiliyordu. Ancak hâlâ aşması gereken bir engel daha vardı: Bu yeni buluşla dahi Zigfrid von Moguntia'nın muhteşem elyazısını taklit edememişti. Tükenmiş bir halde yüzünü ellerinin arasına aldı ve başka bir alternatifinin kalmadığına kendisini ikna etti: Bir kaligrafın yardımına ihtiyaç duyacaktı. O ana dek, planından kimsenin haberi olmasın diye olağanüstü bir gayret göstermişti. Gerçi bir süreden beri ona kâğıt sağlayan ve en azından sorular sormayan bir ortağı zaten vardı, ama aralarına katılacak bir kopyacının sırrın farkına varması nasıl engellenebilirdi?

Bütün bu soru işaretleri, kafasını sürekli meşgul eden ve daha fazla erteleyemeyeceği bir sorunu bir süreliğine unutturuyordu: Ennelin'le yapacağı evlilik; üstelik düğünün tarihi, özlemle beklediği makinenin teslimat günüyle çakışıyordu.

12

Heilmann, çok dostça görünmeyen bir yüz ifadesiyle Gutenberg'i ziyaret etti ve o güne dek hiçbir sonuç görmeden teslim ettiği kâğıt miktarlarının yazılı olduğu listeyi suratına çarptı. Kâğıtların tutarı iki yüz florine ulaşmıştı. Ağır balyaları getirip götürürken güçlenmiş kocaman ve kaslı kollara sahip Andreas, yumruğunu masaya indirip ya hemen borcunu ödemesi ya da aldığı kâğıtları geri vermesi ve üzerinde çalıştığı işle ilgili sır perdesini kaldırması için Gutenberg'i tehdit etti.

"Şu an için bu para bende yok ama..."

"Ama falan anlamam artık."

"Kâğıdı denemeler için kullandım..."

"Çok iyi, o halde planını dinlemeye hazırım."

Johannes başını salladı, teskin edici bir hareket yaptı ve son bir kez özür dilemeyi denedi. Bunun üzerine Andreas sağ eliyle Gutenberg'in boğazına sarıldı ve sol yumruğunu burnunun ortasına indirmek üzere havaya kaldırdı. Yumruk tam hedefine varmaya hazırlanırken Gutenberg haykırdı:

"Tamam! Tamam! Anlatacağım!"

Heilmann onu yavaşça bir sandalyenin üzerine bıraktı, omuzlarından başlayarak avucunun içiyle kıyafetlerini düzeltti ve çok sakin bir biçimde şöyle dedi:

"Seni dinliyorum."

Sırrını ortaya sermeden nişanlısını nasıl ikna etmeyi ba-

şardıysa, aynı beceriyle, doğaçlama olarak bir hikâye uydurmaya koyuldu:

"Söz konusu olan Aachen Bazilikası'nın kutsal emanetleri."

Andreas'ın gözleri kocaman açıldı ve coşkulu bir biçimde onayladı. Johannes hâlâ ağrıyan boynunu ovuşturup devam etti:

"Özellikle de Aziz Vaftizci Yahya'nın kafası."

Kendisininkinin kâğıt tedarikçisinin ellerinde tehlikeye girdiğini gören Gutenberg'in aklına Yahya'nın kafası fikrinin hemen o anda geldiğinden bihaber Heilmann coşkuyla gülümsedi.

Aachen Katedrali Almanya'nın en değerli dört kutsal emanetini muhafaza etmekteydi: Bakire Meryem'in pelerini, İsa'nın bebek bezi, çarmıhtaki İsa'nın peştamalı ve kafasının kesilmesinin ardından Vaftizci Yahya'nın kafasının üzerine örtülen başörtüsü. Bu kutsal emanetlerin tamamı Şarlman tarafından İmparatorluk Bazilikası için toplanmışlardı ve yedi yılda bir sergileniyorlardı. O zaman dünyanın en uzak köşelerinden çok sayıda hacı onları görmeye geliyordu. Johannes bir yandan boğazını ovuştururken hikâyesine devam etti:

"Aziz Vaftizci Yahya'nın örtüsüne doğrultulunca onun görüntüsünü yakalayacak aynalar üzerinde çalışmaktayım. Böylece binlerce –sayıyı özellikle vurguladı– hacının her biri kutsal resmi yanında götürebilecek ve azizin ebedi kutsamasından faydalanabilecek."

Heilmann gök gürültüsünü andıran bir kahkaha attı. Johannes bunun gerçek bir gülüş mü, yoksa yiyeceği şamara alaycı bir hazırlık mı olduğunu anlayamıyordu. Şüphe karşısında, gayri ihtiyari yüzünü sakındı.

"Dâhice, gerçekten dâhice" dedi Andreas, Gutenberg'in sıska sırtını avucunun içiyle sıvazlarken; "bunu görmem lazım."

"Neticeyi sana göstermek için biraz daha zamana ihtiyacım var."

"Tamam: Bir hafta."

"Onu bir haftada çıkarabilirim aslında, ama tam bir hafta sonra düğünüm olacak."

"Tebrikler, ama önce bana verdiğin sözü yerine getirmen gerekecek. Bu hepimiz için heyecan verici bir gün olacak. Bir hafta. Bir gün bile daha fazla olmaz."

Gutenberg'in, ne gösterip de Heilmann'ı ikna edeceğini düşünmek için daha vakti vardı. Johannes birden kendi kafasının kaderinin de Vaftizci Yahya'nınkinden çok farklı olmayacağı hissine kapıldı. O gün aynı zamanda baskı makinesi de tamamlanmış olacaktı.

Hiç kuşku yok ki o gün heyecan dolu bir gün olacaktı.

13

Zigfrid von Moguntia kürsüye çıktı ve mahkeme salonuna, ilk bakışta bir el aynasını andıran, ama altında sanki sihirli bir kutu saklıymış izlenimi uyandıran bir alet gösterdi. Jüri üyeleri savcının bu yeni hareketine çocuksu gözlerle bakıyorlardı.

"Sayın Yargıçlar, benim ilk gördüğümde yaptığım gibi, sizler de bu elimde tuttuğum şeyin basit bir ayna olduğunu düşünmüş olmalısınız. Bir aynada kendi yüzünüzün yansımasından başka bir şey görmeyi bekleyemezsiniz."

Yargıçlar, tıpkı bir çocuk grubu gibi, bu sözleri hep birlikte başlarıyla onayladılar.

"Ne var ki beyler, yanılıyorsunuz. Gördüğünüz gibi bu dünyevi ve basit küçük alet de Şeytan'ın bir eseri! Sanığın kötü niyetli zihninde ikamet eden Şeytan'ın!" diye gürledi savcı, Gutenberg'i göstererek.

Bir kez daha, yargıçların beti benzi attı. Onların bu halini gören savcı bahsi bir kez daha iki katına çıkardı; aynayı havada tutarak mahkemenin önünde gezdirdi. Yargıçlar kendi şaşkın suratlarının yansımasını orada görebildiler. Zigfrid von Moguntia güneşin içeri girdiği devasa vitraya kadar yoluna devam etti ve orada, sırtı salona dönük ve küçük aynayı havaya kaldırmış halde bir süre kaldı. Ardından topuklarının üzerinde geriye döndü ve daha yeni baktıkları oval camı yargıçlara bir kez daha gösterdi. Aynanın yüzeyinde gördükleri şey karşısında attıkları korku çığlığı genel bir haykırışa dö-

nüşmüştü ki, savcı onu salondaki diğer insanlara da gösterdi. Salondaki diğer insanlar gibi kendini gördüğü şeye kaptıran Ulrich Helmasperger, ilk kez, mahkeme belgesindeki sözcükleri kâğıda geçirme işinin ucunu kaçıracak gibi oldu.

Oturduğu sandalyeye gömülen Gutenberg, salonu ele geçiren kargaşa yüzünden delirmemek için kulaklarını tıkadı. Böylece, kapalı gözler ve tıkalı kulaklarla, yeniden anılarına sığındı. En sonunda büyük gün gelmişti. Cermen geleneğine uygun olarak, düğün babaevinde kutlanacaktı. Aristokrasi mensuplarına ait sarayların birçoğu gibi Demirkapı Şatosu'nun da bir şapeli vardı. Tören, gelinin babası tarafından bir rahibe teslim edildiği görkemli bir ayindi. Ardından din adamı çiftin nikâhını kıyıyor ve peçe ayinini yönetiyordu. Son olarak, rahip kilise adına onları kutsuyor ve törenin "kutsal lütuf" bölümünün tamamlanmasının ardından da kadını kocasına teslim ediyordu. Dini tören bittikten sonra, gelinin babası damada drahomayı (bu örnekte, üzerinde anlaştıkları tutarın geri kalan kısmını) veriyor ve davetliler tarafından en çok beklenen an nihayet geliyordu: Ziyafet anı.

Her taraf tören için hazırlanmıştı. Şapel daha önce hiç olmadığı gibi süslenmişti. Gustav en güzel yemekleri hazırlatmış ve en iyi şarapları getirtmişti. Diğer tarafta Ennelin sabaha kadar gözünü kırpmamıştı. Sevinç gözyaşlarının arasından şafağın söküşünü gördü. Bu anı yaşayacağını asla düşünmemişti. Bütün bunlar sanki bir rüyaydı: Bugün, kısa bir süre öncesine kadar imkânsız görünen bir arzuyu gerçekleştirmekle kalmayacak, aynı zamanda da kadınların birçoğu için geçerli olmayan bir şeyi yaşayacak ve sevdiği adamla evlenecekti. O geceki can sıkıcı bir uykusuzluk değil, bir gün öncesine kadar günah kabul ettiği en sevgi dolu düşünce ve duyguların birbirine karıştığı tatlı bir uyuklamaydı; hiç kuşku yok

ki bu tek başına uyuduğu son gece olacaktı. Sinir, korku ve heyecan iç organlarını titretmiş ve tutkularını alevlendirmişti. Kendisini bedenen ve ruhen sevgili Johannes'ine vermeye hazırdı. Son bekârlık gecesi boyunca, Ennelin sadece gerdek gecesini değil, ayrıca bekâretini ona sakladığı için yeni kocasından bir hediye alacağı ertesi sabahı da hayal etmişti.

Johannes de o geceyi uykusuz geçirmişti, ama çok farklı sebeplerden ötürü. Ertesi gün yerine getirmesi gereken üç tane ertelenemez taahhüdü vardı: İlk olarak çok erken bir saatte Andreas Heilmann'a kutsal emanet işiyle ilgili bir ilerleme göstermesi gerekiyordu; öğlende Konrad Saspach'ın atölyesinden baskı makinesini almaya söz vermişti; akşamüstü beşteyse Gustav von der Isern Türe'yle yaptığı anlaşmanın hükmünü yerine getirmesi, yani Ennelin'le evlenmesi gerekiyordu. Bu mecburiyetler arasında onu en çok endişelendiren Heilmann'a verdiği sözdü; bir başka deyişle hayatı için endişeleniyordu.

Başka bir şansı olmadığı bir anda kâğıt tedarikçisine verdiği söz yüzünden, bütün geceyi Aachen'daki geçit töreni sırasında kutsal emanetlerinin resimlerini yansıtmayı başaracak bir makinenin üzerinde çalışarak geçirmişti. En önemlisi, bu makine gizli projesi için vazgeçilmez önem taşıyan o şeye, yani kâğıda ihtiyaç duymalıydı. Gutenberg'de borçları kadar çok olan bir şey daha varsa o da icat yeteneğiydi. Günbatımını şafaktan ayıran uzun saatler boyunca Johannes, işe yarayıp yaramayacağı ancak güneş çıkınca denenebilecek dâhiyane bir mekanizma tasarladı. İlk bakışta bu basit bir el aynasıydı; ne var ki, eğer her şey umduğu gibi giderse, bu sıradan ayna mucizevi bir biçimde Aziz Vaftizci Yahya'nın kafasının görüntüsünü, kesilmesinin ardından üzerine örtülen başörtüsünün sergileneceği geçit töreni sırasında yakalamayı başaracaktı. Ama artık zaman kalmamıştı. Johannes'in ilk denemeyi Heilmann'ın haşin bakışları altında yapmaktan

başka çaresi yoktu. Cilalamayı bitirir bitirmez aynanın üzerini, yapışkanlığını biraz azaltan bir emülsiyon içinde inceltildiği için oradan kolayca sökülebilen çok ince bir kat akasya reçinesiyle kapladı. Bunun ardından, aynayı cebine yerleştirdi, Aziz Arbogasto harabelerindeki sığınağından çıktı ve yamaç aşağı deli gibi koşmaya başladı.

Gutenberg, belirlenen saatte, soluk soluğa ve ter içinde Andreas Heilmann'ın fabrikasından içeri girdi.

"Bu ne güzel bir ziyaret" diyerek karşıladı tüccar adam onu, "ben de borcu tahsil etmek için drahoma verildiği sırada düğüne müdahale etmek zorunda kalmaktan korkuyordum."

Heilmann'ın bu tür bir şey yapabileceğini Johannes adı gibi biliyordu.

"Umarım buraya sadece boş laflarla gelmemişsindir."

"Elbette ki; ama kaybedecek zamanım yok" diye yanıt veren Gutenberg'in amacı biraz kendisini önemsetmek, biraz da içinde bulunduğu gerçek durumu hatırlatmaktı.

Merakı iyice artan Andreas onu özel bir odaya götürdü. Orada, Gutenberg'in bir sihirbazın el becerisiyle yapmaya başladığı numarası, koltuğuna rahatça kurulmuş kendisini izleyen ev sahibini eğlendiriyormuş gibi görünüyordu. Odanın ortasında ayakta duran Mainz'lı gravürcü kıyafetinin arasından uzunlamasına rulo yapılmış bir kumaş çıkardı. Kollarını ileriye doğru uzattı ve bir sihirbazın hareketlerini taklit ederek kumaş rulosunu Heilmann'ın gözlerinin önünde açtı. Ev sahibi şaşkınlık içinde Aziz Vaftizci Yahya'nın kesik başını örten kefeni karşısında gördü: Aziz'in kesik başının sarılmış olduğu başörtüsü ve Tanrı'nın mucizesiyle suratının kumaşın üzerine çıkan sureti.

"Bu gerçek mi?"diye sordu kâğıt tüccarı safça.

"Aachen Bazilikası'ndaki gerçek mi?" diye sordu Gutenberg gerilimi artırmak için.

Bütün geceyi Vaftizci'nin kafasını kumaşın üzerine çizmek-

le geçirdiğini ortağına söyleme ihtiyacı hissetmedi. Gerçekte bu sadece bir ayrıntıydı; işin en şaşırtıcı kısmı henüz başlamamıştı. Johannes, Heilmann'dan kefeni sıkıca tutmasını ve geçit töreninde onu taşıyan rahip gibi başının üzerine kaldırmasını istedi. Merak içindeki kâğıt tüccarı, kendisinden isteneni bir çocuk uysallığıyla yerine getirdi. Bunun ardından Johannes bir kesenin içinde muhafaza ettiği aynayı çıkarıp mat bir tabakayla kaplı yüzeyi kumaşa doğrulttu. Saniyeler boyunca her ikisi de aynı pozisyonda kaldılar.

"Artık onu indirebilirsin" dedi Johannes ve kendisi de aynayı indirdi.

Bunun ardından, Gutenberg aynayı Heilmann'ın eline verip akasya reçinesi tabakasını oradan çıkarmasını istedi. Tabaka aynanın yüzeyinden kolayca sıyrıldı.

"Aynada ne görüyorsun?" diye sordu Johannes.

Andreas yüzeye baktı ve karamsar bir ifadeyle yanıtladı:

"Kendi sersem suratımdan başka hiçbir şey."

"Emin misin? Daha iyi görmek için belki de pencereye yaklaşman gerekir."

"Yeter artık, düzenbaz herif, beni aptal yerine koyuyorsun."

"Lütfen, tekrar bak."

Bu kez, Andreas'ın yüzü bir anda değişti ve yumruk yemiş gibi oldu: Mucizenin başlangıcını bizzat kendi gözleriyle görüyordu. Suratının yansıması yerini yavaş yavaş Aziz Vaftizci Yahya'nın kafasının kumaşın üzerinde bulunan görüntüsüne bırakıyordu. Ve dakikalar geçtikçe, suratın görüntüsü giderek netleşiyordu. Heilmann'ın kocaman eli yaprak gibi titriyordu, o kadar ki, eğer onu havada yakalayan Gutenberg'in hızlı refleksleri olmasa, ayna neredeyse yere düşüp parçalanacaktı.

"Yedi yıl uğursuzluk istemezsin herhalde..."

"Bunu nasıl yaptın?"

"Daha fazla zamanım olduğunda söz veriyorum anlatacağım, ama şimdi gitmeliyim. Ayna sende kalabilir ve ondan üç

istekte bulunabilirsin. Bir şey daha: Senden yüz florin avans almam gerekiyor."

Andreas tereddüt etti. Bunun üzerine Gutenberg ona her aynanın beş florine satılabileceğini söyledi; tek yapılması gereken bu rakamı ayine katılacak binlerce hacının sayısıyla çarpmaktı.

Johannes ikinci randevusuna yetişmek üzere bir kez daha son sürat dışarı fırladı: Saspach'ın atölyesinden baskı makinesini alması gerekiyordu. Ne var ki, yine büyük bir sorunla karşı karşıya olduğunun da bilincindeydi: Tepenin doruğundaki Aziz Arbogasto harabelerinde bulunan gizli sığınağına kadar öyle bir makineyi nasıl taşıyacaktı?

Her zaman olduğu gibi buna da bir çözüm üretecekti.

Bunu düşünmek için önünde on dakikası vardı.

14

Johannes kimseye güvenmiyordu. Gizli projesini ortağı Andreas Heilmann'dan saklamıştı, Konrad Saspach'a da bu konudan bahsetmeyi düşünmüyordu. Aziz Arbogasto harabelerindeki gizli atölyesinden insanların haberdar olmasınaysa hiç hazır değildi. Bu yüzden baskı makinesini taşımaya yardım etme konusunda onlardan medet umamıyordu. Herhangi bir arabacıya güvenmesi de mümkün değildi. Zaten sığınağa giden dik yamacın son bölümü yük hayvanlarına geçit vermiyordu; oraya ancak yürüyerek ulaşılabilirdi. Bir yandan adımlarını hızlandıran Johannes, çözümsüz görünen bu yeni engeli aşmak için de beynini zorlayıp duruyordu.

Gutenberg, Heilmann'ın fabrikasını marangoz atölyesinden ayıran kısacık mesafeyi yürürken Strazburg Piskoposluğu'na bağlı Kimsesizler Yurdu'nun önünden geçti. Bakımsız haldeki bu ev çeşitli sebeplerden ötürü (yetim, terk edilmiş, sakat, kör) kalacak yeri olmayan gençlere bir yuva vazifesi görüyordu. Tam önünden geçip gidiyordu ki, aklına bir şey geldi: Tabii ya, körler! Bunu daha önce nasıl düşünememişti?

Aynı aceleyle yolunu değiştirdi ve mekâna daldı. Johannes, iyi bir Hıristiyan olarak bu zavallı çocuklara merhamet göstermeye hazırdı. Müdüriyete kadar gidip kapıyı çaldı.

"Sana nasıl yardım edebilirim evladım?" diye sordu içerideki din adamı.

"Ben, peder, bu zavallı çocuklara mütevazı bir katkıyla yar-

dım etmeyi arzulayan bir kulunuzum."

"Oh, çok cömertsin. Tanrı seni ödüllendirecektir."

"Ben size sadece bir sadaka değil, ayrıca gençlerinizden bazılarına temiz ve namuslu iş de vermek isterdim."

"Çok korkarım ki bu mümkün olmayacak: Onların çoğu ya kördür ya da topal."

"Çalışmanın kazandırdığı haysiyeti ilk kez tanımaları yolunda körlük bir engel teşkil etmeyecektir."

"Ne demek istiyorsun?"

"Ben onların gözleri olacağım ve onlar da, egzersiz talep eden gençlik dolu güçlü kollar ve bacaklar. Faydalı olduklarını hissetmek onlara iyi gelecektir. Sadece birçok insana iş sağlayacak bir makinenin taşınmasında bana yardım etmelerini istiyorum. Parayı bir hamala vermektense size bağışlamayı ve böylece yurdunuza katkıda bulunmayı yeğliyorum."

Din adamı sonsuz mutlulukla gülümsedi ve şöyle dedi:

"Keşke bütün Hıristiyanlar sizin gibi davransaydı..."

Ardından Gutenberg'i yurdun labirenti andıran koridorlarında dolaştırdı. Onlar geçerken odalardan çıkan bacakları eksik kimi gençler hayvanlar gibi yerlerde sürünüyorlardı. Deliliğin pençesinde kıvranan diğerleriyse korkunç çaresizlik çığlıkları atıyorlardı. Kolsuz çocuklar, kamburlar ya da hastalık yüzünden sakat kalanlar meçhul adamı incelemek için düşmanca bir merakla koridora çıkıyorlardı. Rahip elindeki değnekle onları hayvanlar gibi uzaklaştırıyordu. Havada dışkı kokusu vardı. Tiksinti ve korkuyla karışık bir bulantı Johannes'i altüst etti. Koridorun sonuna doğru, içinde boş göz çukurlarını ya da beyaz, sulu ve sönük gözlerini sergileyen çocukların ve gençlerin üst üste yığıldığı büyük bir odaya girdiler.

Din adamı askeri bir komutla onları sıraya sokup cömert ziyaretçiye içlerinden işe uygun olduğunu düşündüklerini seçmesini söyledi. Johannes her birini inceleyip en güçlülerini seçti. Bunun ardından, seçilen gençlerin karakterleri hak-

kında rahipten bilgi aldı; isyan edecek ya da sorun çıkaracak tipler olmadıklarından emin olmak istiyordu.

"Hiç merak etme, hepsi çalışkan ve uysal çocuklardır."

Her ihtimale karşı rahip ona uzun ve sağlam bir sopa verdi ve şöyle dedi:

"Gerekli olduğunu düşündüğünde onu tüm gücünle kullanmakta tereddüt etme."

Kimsenin ininin yerini öğrenmesini istemeyen Gutenberg, baskı makinesinin Saspach'ın atölyesinden Aziz Arbogasto Manastırı'na taşınma işini, işte bu küçük körler ordusuyla gerçekleştirecekti.

Diğer tarafta, Ennelin hayatının en mutlu gününü yaşıyordu. Cermen geleneğine uygun olarak, kırmızı bir elbiseyle evlenmesi gerekiyordu. Gelinin başını yapma işini kız kardeşleri üstlenmişlerdi: Çenenin altından bağlanan, başı ve omuzları örten ve üzerinde altın bir taç bulunan yine kırmızı renkte bir ipek başlık taşıyordu. Bir prensese benziyor ve uykusuz bir gece geçirmiş olmasına rağmen etrafa ışık saçıyordu. Her zamanki haline kıyasla, güzel göründüğü söylenebilirdi. Kafasındaki başlık yüzünü kayda değer bir biçimde iyileştiriyordu ve bunu göstererek değil, daha ziyade gizleyerek yapıyordu. Göğsün altından büzgülü, uzun bir tunikten oluşan kıyafeti tacıyla uyum sağlayan ve herhangi bir kıvrımın bulunmadığı yerde bir siluet oluşturan yaldızlı iplikten ince teyellerle süslenmişti.

Aristokrasi içinde, elbette ki, eğlenceli bir biçimde kabul gören yaygın batıl inançlara göre, tüm alametler iyiye işaret ediyordu: O gece, üretkenlik ve bolluğun simgesi dolunay olacaktı. Üstelik günlerden cumaydı. Roma geleneğine göre düğün aşk tanrıçası Venüs'ün himayesinde gerçekleşecek ve bu da birlikteliği sağlamlaştıracaktı. Bütün bunlara ek olarak,

cuma günü evlilik için uğursuz gün olan salıdan epeyce uzaktı. Zira savaş tanrısı Mars'ın günü olan salı en sert çekişmelerin, kavgaların ve anlaşmazlıkların simgesiydi. Yıldızlar hiçbir şey kötü gitmesin diye dizilmişlerdi. Ennelin ise ya heyecandan ağlıyor ya da mutluluktan gülüyordu.

Aynı anda Gutenberg, tıpkı bir acemi general gibi, gizli atölyesine giden dik yamacı düzensiz adımlarla tırmanan körler topluluğuna elinde sopasıyla kumanda ediyordu. Kimsesizler Yurdu'nun gençleri, beşi bir tarafta, beşi diğer tarafta olmak üzere baskı makinesinin ezici ağırlığı altında dengelerini korumaya çalışıyorlardı. Dolambaçlı ve engebeli zemin, görme yetisinden tamamen mahrum çocukların işini daha da zorlaştırıyordu. Makinenin alt kısmı birçok kez kayalara çarpmıştı ve buna öfkelenen Johannes sopayı suçlunun bacaklarına sertçe indirmişti. Arada sırada gençlerden biri tökezleyip yamaç aşağı yuvarlanıyordu. Ne zaman böyle bir şey olsa, grup yürüyüşü durduruyordu; Gutenberg düşeni kurtarmaya iniyor ve daha sonra ona sopanın ucuyla kılavuzluk ederek yukarı çıkmaya zorluyordu. Kör gençler, ne zaman, adımlarını birbirlerine uydurmayı başarıp nihayet doğru dürüst yürümeye başlasalar, çok geçmeden yönlerini kaybedip bir tarafa doğru rastgele yöneliyorlardı.

"Buradan!"diye bağırıyordu Johannes ve sanki görebileceklermiş gibi kollarını sallıyordu.

Birçok kez makineyi uçurumdan aşağı düşürme ya da devasa ağırlığı altında ezilerek ölme tehlikesi yaşadılar. Güneş gökyüzünde, bu hastalıklı topluluğun dağın eteğinde ilerlediğinden daha hızlı yükseliyordu. Gutenberg zirveye ulaşmak için gereken mesafeyi ve düğüne kalan zamanı hesaplıyordu. Sanki zaman azaldıkça mesafe artıyormuş gibi geliyordu.

En sonunda Aziz Arbogasto harabelerine ulaştılar. Bitkin

haldeki gençler su içtiler ve kendilerini katedral kalıntılarının serin zeminine bıraktılar. Nerede olduklarından habersizdiler ve bunu öğrenmek konusunda hevesliymiş gibi görünmüyorlardı; tek istedikleri bir an önce yurtlarına dönmekti. Mahpus hayatını ve yurdun iğrenç kokusunu, bu meçhul yabancı tarafından maruz bırakıldıkları azar, dayak ve insanlık dışı muameleye tercih ediyorlardı.

Johannes atölyenin ortasına mükemmel bir biçimde yerleşen devasa baskı makinesine büyülenmiş gibi bakıyordu. İlk denemeyi bir an önce yapmak için sabırsızlanıyordu. Gustav von der Isern Türe'yle imzaladığı anlaşma olmasaydı, denemeyi hemen şimdi, etrafı yere uzanmış, şaşkın şaşkın bakınan kör gençlerle çevrili halde yapacaktı.

15

Saat öğleden sonra dört olmuştu. Demirkapı Şatosu'nda her şey tamamdı: Papaz şapelde bekliyordu; annesinin ve kız kardeşlerinin eşlik ettiği gelin, işaret verildiğinde çıkmak için hazırdı; baba, ziyafette ikram edilecek yemeklerin sunumunun kusursuz olması için uğraşıyordu ve ilk davetliler gelmeye başlamıştı. Hiçbir eksik yokmuş gibi görünüyordu. Damat hariç. Âdet olduğu üzere, espriler havada uçuştu; ancak henüz vakit gelmemişti. Hiç kuşku yok ki, eğer Gutenberg öngörülenden biraz daha erken gelmiş olsaydı herkes rahatlayacaktı; ancak bir düğünden önceki anlarda yaşanan endişe ve sinirlilik çok normaldi.

Bir saniye bile susmayan neşe içindeki kız kardeşlerinin yanında, Ennelin'in ağzını bıçak açmıyordu. Tuvalet masasının karşısında oturan gelin, aynada kendi suretini görmekten kaçınarak, dalgın dalgın yere bakıyordu; belki de genç kızın kendi görüntüsüne karşı hissettiği duygu herkesinkinden daha acımasızdı. İnsanlar, ihtişam ve ışıklar şatoyu doldurdukça, Ennelin'in coşkusu giderek kayboluyordu. İçinde belli belirsiz bir biçimde daima varlığını sürdürmüş bir düşünce, o sırada çiçeklerin arasındaki kötücül bir ayrıkotu gibi ortaya çıkmaya başlamıştı. Sığır gibi uyuşuk ama keskin gözleri gizlenemez olanı görmek istememişlerdi. Müzisyenler enstrümanlarını eğlence için akort ederken, Ennelin'in ruhunun hassas tellerinde korkunç bir gürültü yankılanmaya başla-

mıştı. O her zaman mutlu olmuştu; annesi onu ilk kez kollarına aldığından beri aile sevgisi içinde ve babasının şefkatli himayesinde büyümüştü. Şatonun demir kapılarının dışında, kadınlarda asla hoş karşılanmayan yegâne şey gibi görünen çirkinliğinden başka bir tarafını görmeyen yabancıların yaşadığı düşmanca bir dünya başlıyordu. Onları suçlamıyordu; zira kendisi bile aynaya bakmaya cüret edemiyordu. Yuvasının duvarlarıyla sınırlı olsa da ona uçsuz bucaksız gelen bu mutluluğu riske atmaya razı mıydı? Birden, ailesinin, Johannes'in ve kendisinin körebe oyunu oynadıklarından emin oldu; ama şu var ki, hepsinin gözleri bağlıydı. Ancak bu oyun sonuna yaklaşmaktaydı; gözlerin bağının çözülmesi için tamı tamına üç çeyrek saat kalmıştı.

Diğer tarafta, Gutenberg'in içi içine sığmıyordu; daha önce geleceğe hiç bu kadar iyimser bakmamıştı. Esrimeye yakın bir sevinç kalbinin şiddetli bir biçimde çarpmasına ve sürekli gülmesine neden oluyordu. Hayatının en önemi olayı için giyinmeyi bitirirken, yaklaşmakta olan görkemli zamanları düşünmeden edemiyordu. Ani bir aşk duygusu kalbinde doğup bütün varlığını ele geçiriyordu. Sanki uzun ve yalnız bir gece birden sona ermişçesine, her şey kutsal bir ışığa bürünmüştü: Strazburg'un çatıları, berrak gökyüzü, ağaçlar, netice itibarıyla, gözünün görebildiği her unsur yeniliğin büyüsüne sahipti.

Johannes aynada kendisini seyrediyor ve geri dönen görüntüsüyle mutlu oluyordu: Yüzünün rengi geri gelmişti, artık suratında ne o hastalıklı solgunluk vardı, ne de bir dilencininkini andıran o sakal. Bıyıklarına düşmeye başlayan o ilk beyazlar ona olgun ve önemli bir hava kazandıracaktı. Şuna tüm kalbiyle inanıyordu ki, o andan itibaren hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktı.

Gustav endişelenmeye başladı. Şatonun içinde gidip geliyor, bahçeye çıkıyor, yeniden içeri giriyor, balkona çıkıyor ve müstakbel damadının hemen o anda ortaya çıkması umuduyla, ellerini siper yaparak yola bakıyordu. Artık bir an önce gelmesi gerekiyordu. Aile içi espriler yerini endişeli yorumlara bırakmıştı: Acaba başına kötü bir şey mi gelmişti? Bu şüphe karşısında, ev sahibi hizmetçilerden birini Johannes'in evine göndermişti. Davetliler kötü niyetli yorumlar mırıldanıyorlardı. Diğer tarafta din adamı, çatılmış kaşlarıyla, duymak isteyenlere Tanrı'nın öfkesini aktarıyordu. Ennelin'in suratında kaderine boyun eğmişlere özgü bir tebessüm belirmişti. Kız kardeşleri onu teselli etmeye çalışıyorlardı:

"Galiba biraz geç kaldı."

"Birazdan burada olacaktır."

"Herhalde yoldadır."

"Belki bir aksilik olmuştur."

"Endişelenmene gerek yok."

Ennelin gülümseyerek sessizce onaylıyordu. Gerçekte endişeli, üzgün ya da avutulamaz olmayan bir tek o vardı. O, kız kardeşlerinin ve annesinin refakatinde çok mutluydu ve babasının, her zaman yaptığı gibi, kendisini daima koruyacağını çok iyi biliyordu. Aşılmaz bir demir kapıyla korunan taş duvarlı o kale onun küçük evreniydi ve başka hiçbir şeye ihtiyacı yoktu.

Akşamüstü saat tam beşte, Johannes Gutenberg kusursuz bir şekilde giyinmiş olarak, üstlendiği yükümlülüğü yerine getirmeye hazırdı. Kutsal mekânın tümüne hâkim konumdaki İsa'nın bakışları önünde sevgilisine doğru şapelin ana koridorunda yürüdü. Sevgilisi, şamdanların ışığıyla aydınlanan sunağın tam ortasında muhteşem, el değmemiş ve tertemiz görünüyordu. Johannes'in hiç kuşkusu yoktu ki, uykusuz ge-

celerinin sorumlusu, sağlığında ve hastalığında, iyi ve kötü günde, ölüm onları ayırana dek ona eşlik edecekti. Heyecan içinde, sessiz bir ayinin ortasında sunağa doğru ilerliyordu. Devasa, ağır, neredeyse dört köşe ve kıvrımsız bir şey olsa da, Johannes onu bir âşığın gözleriyle seyrediyor ve çok güzel buluyordu. Sanki bu anı uzatmak istercesine, kararlı ama ağır adımlarla yürüyordu. Ahşaptan oyma kürsünün önünden geçti ve sevgilisinin kütlesini taçlandıran o bir tür yuvarlak ve mükemmel tacın parlaklığı karşısında gözleri kamaştı. En sonunda nihayet onun yanına varınca önünde diz çöktü ve İncil'le birlikte, metal nesne aracılığıyla birlikteliği mühürledi.

Böylece, akşamüstü saat tam beşte, Aziz Arbogasto'nun harabe halindeki şapelinde duran yepyeni baskı makinesinin önünde diz çöken Johannes Gutenberg, Kutsal Kitap'ın ilk sayfasını oluşturan metal harfleri yerleştirip baskı makinesinin manivelasını teşkil eden devasa tacı çevirmeye hazırlandı.

Gustav von der Isern Türe öfkeden deliye dönmüştü. Karısı boş yere onu sakinleştirmeye çalışıyordu. Papaz, uğursuz İblis'i cehennemin hangi muhitine göndermesi gerektiğini hesaplıyordu. Davetliler aileyi daha fazla utandırmamak için düğünü terk etmeye başlamışlardı. Hizmetkârlar gerçekleşmeyen ziyafetin yemeklerini tatmak için kargaşadan istifade ediyorlardı. Müzisyenler ücretlerini kimden alacaklarını kendi kendilerine soruyorlardı. Ennelin'in kız kardeşleri avutulamaz bir biçimde durmadan ağlıyorlardı. Başlıca özellikleri olan metanet ve sakinlikle donanmış Ennelin herkesi sakinleştirip teselli etmeye çalışıyordu. Sırayla, kız kardeşlerine, annesine ve babasına sarılarak hiçbir şeyin kendisini ailesine sahip olmak kadar mutlu etmediğini söylüyor ve bu açıdan bakınca, damadın bu şekilde kaçmasının başlarına gele-

bilecek en iyi şey olduğuna onları ikna etmeye çalışıyordu. Ennelin aşağılanma ve acının çok yakında geçeceğine inanıyordu. Eğer düğün gerçekleşmiş olsaydı, aşağılık bir adamla birlikte geçecek hayatı bitmez bir işkenceye dönüşecekti.

16

Mahkeme üyeleri afallamışlardı. Zigfrid von Moguntia sağ elinde Gutenberg tarafından imzalanan resmi evlilik anlaşmasını ve drahomayla ilgili iki ödeme belgesini tutuyordu.

"Sayın Yargıçlar, daha önce tarafımdan sanığa yöneltilen suçlamalara evlilik vaadini yerine getirmeme ve drahoma gaspını da ekliyorum."

Yargıçlar savcının sıraladığı suçlamaların hesabını çoktan kaçırmışlardı. Bütün deliller tartışmasız görünüyordu. Sahte İnciller, sanık tarafından imzalanan anlaşmalar, kutsal emanetlerin sahtesini yapmaya yarayan alet ve Ennelin'le Gustav von der Isern Türe'nin sanığı suçlayan yazılı ifadeleri orada duruyordu.

Düğün gecesi yaşanması gereken o süreç boyunca Gutenberg ve baskı makinesi et, yürek, tahta ve metalden yapılmış tek bir varlığa dönüştüler. Böylece, manivelaya sarılarak, meşe ağacından sağlam gövdesini okşayarak, kurşun ve mürekkebin döllenmesi sayesinde, Johannes ve makinesi, presin daracık bölmesinden ilk meyvelerini aldılar: İncil'in, iki sütun halinde kırk iki satıra basılı Yaradılış bölümü.

Konrad Saspach'ın çıkardığı iş, Strazburg'un en iyi marangozu oluşunun bir kanıtıydı. Metal harfler, yağlı mürekkep ve baskı makinesi birleşimi mükemmel bir netice ver-

mişti. Mekanizma bir saatin hassasiyetine sahipti; hareketli platform, dönen şaftın üzerinde yağ gibi hafifçe kayıyor, ama harflerin bulunduğu sandığın tüm yüzeyine eşit bir biçimde ve büyük bir basınçla iniyordu. Süreç çok basit işliyordu: İlk önce, tam olarak satırın uzunluğunda olan ve bir tür tepsiye benzeyen dizgi yatağının içinde tüm satırı harf harf, boşluk boşluk ve işaret işaret oluşturmak gerekiyordu. Daha sonra, ilk denemeyi yapmak ve yanlışları düzeltmek için satırlar dizgi tablasına yerleştiriliyordu. Bunun ardından, sayfa tahta bir kutuya yerleştirilen harflerle oluşturuluyordu. Bu safhanın tamamlanmasının ardından keçeler yardımıyla tüm yüzeye mürekkep sürülüyordu. Kutunun tam üzerinde deri gerilmiş bir çerçeve bulunuyordu ve kancalar yardımıyla buraya sabitlenen kâğıtlar harflerin tam hizasına gelecek şekilde ayarlanıyordu. Ondan sonra, presin manivelası harekete geçirildiğinde mürekkebe bulanmış harflerin izi mükemmel bir biçimde kâğıda geçiyordu.

Yeni baskı makinesi o kadar başarılı bir netice vermişti ki, basılı bir kitabı elyazmasından ayırmanın imkânı yoktu. Ama bir elyazması bir kopyacının yaklaşık bir yıllık çalışmasına ihtiyaç duyarken, Gutenberg'in baskı makinesi kullanıldığında bir kitap sadece bir günde çoğaltılabilirdi. Diğer taraftan, bir elyazması kitabın değeri yaklaşık yüz altındı. Gutenberg'in hesaplarına göre bir baskı kitabın maliyeti iki ya da üç altın olmalıydı. Yani, tek bir İncil'in satışından günlük doksan yedi altın kazanç elde edilebilirdi. En kötümser bir hesapla, yıllık kazancı otuz bin altını bulacaktı ki, bu bir servetti.

Lakin hâlâ çözülmesi gereken bir sorun vardı: Johannes'in hareketli parçalara oyduğu harfler, çok iyi niyetli bir bakışla, ancak idare eder denilebilecek nitelikteydi. Ancak Zigfrid von Moguntia'nınkilerle kıyaslandıklarında kargacık burgacık görünüyorlardı. Gutenberg çalışmalarını, Heilmann'la yaptığı ortaklık vasıtasıyla, kutsal emanet görüntülerini "ya-

kalayan" aynalarla finanse edebilirdi. Ne var ki onun ihtiyacı olan tek şey para değildi. Kitapları dünyanın her tarafında alıcı bulacak bir kopyacının yazısını mükemmel bir biçimde taklit edebilecek bir kaligraf ortağa gereksinimi vardı. Ancak Strazburg onun için zor bir şehre dönüşmüştü.

Gutenberg, evlilik anlaşmasındaki yükümlülüğünü yerine getirmediği için, belediyedeki işini ve şehir merkezindeki küçük evini bırakmak zorunda kaldı. Diğer taraftan, Aziz Arbogasto harabelerinde bir kaçak gibi yaşayamazdı. Tamamlanmış icadı gizli atölyesinde güven altında olduğuna göre, ihtiyaç duyduğu ortağı bulmak ve fiyaskoyla sonuçlanan düğün skandalı unutulana kadar belli bir süre geçmesini beklemek için Mainz'a dönmeye karar verdi. İnsanların hafızası çok zayıftı ve yargıları genelde çok değişkendi: İlk başta affedilmez bir suç gibi görünen bir şey, birkaç gün geçtikten sonra bir anekdota, daha sonra hatırlandıkça gülümseten bir olaya dönüşüyor ve en sonunda da unutulup gidiyordu. Strazburg'a geri dönüp yarım kalan işini tamamlaması için çok fazla beklemek zorunda kalmayacaktı. Ne var ki, Mainz'a gitmeden önce, Eltville am Rhein'daki aile evine uğraması gerekiyordu.

Else, çiftliğin girişinde atından inen adamı tanımakta güçlük çekti. Bir atlının yaklaştığını ve çitin önünde durduğunu mutfağın penceresinden görmüştü. İlk başta postacı zannetmişti, zira kapı ne zaman çalınsa bunu düşünmekten kendini alamıyordu; oğlu Strazburg'a gittiğinden beri, iki satır da olsa, bir haber bekliyordu. Sadece ilk aylar boyunca bir iki mektup almıştı. Hepsi bu. Ancak adam çakıltaşı patikada ilerledikçe, Else yürüyüşüne bakarak onun Johannes olduğunu anladı. Bunun üzerine elindeki işi bıraktı, tencereyi ateşten çekti, onu karşılamaya koştu ve yaklaşık kırk yıl önceki çocuk halini kucaklar gibi oğluna sarıldı. Ardından tuttuğubilekleri

bırakmadan Gutenberg'i yukarıdan aşağıya doğru şöyle bir süzdü. Her ikisi için de zaman geçmişti. Else'nin devasa bedeni kendi ağırlığı altında ezilmeye başlamıştı. Ama böyle iki büklüm haliyle bile oğlundan daha uzundu. Yıllar Johannes'e karşı çok daha acımasız davranmıştı: Grileşmiş uzun sakal, diken gibi saçlar ve gözlerin altındaki torbalar onu olduğundan çok daha yaşlı gösteriyordu.

Else masaya oturması ve yemek yemesi için oğluna, tıpkı çocukluğundaki gibi, ısrar etmek zorunda kaldı. Johannes, mercimek dolu tabaktan yükselen buhar bulutunun ardında, sessizliğiyle, Strazburg'da geçirdiği uzun süre boyunca ne yaptığını öğrenmek isteyen annesinin merakını daha da artırıyordu.

"Anlatacak fazla bir şey yok" dedi kısaca ve konuşmak zorunda kalmamak için ağzını bir kaşık yemekle doldurdu.

Kadının ısrarı karşısında, Johannes Hollanda'ya yaptığı yolculuktan ve Strazburg Belediyesi'ndeki işinden bahsetti. Onu herkesten daha iyi tanıyan Else, oğlunun sakalının ardında, ne zaman bir şey gizlemek istese bunu belli eden o çocuksu kaçamak tavrı fark etti. Ama bildiği bir şey daha vardı, bu sessizlik duvarını yıkmak mümkün değildi.

Else'nin gülümsemesi gizlenmesi mümkün olmayan bir kaygı ifadesine dönüştü. Eğer oğlu ona Avrupa'nın en önde gelen gravürcülerinden biri olduğunu söylemiş olsaydı, Else mutluluktan havalara uçacaktı. Ne var ki, her anneyi mutluluğa gark edebilecek böyle bir gerçek, oğlunda herhangi bir heyecan uyandırmıyordu. Onun yegâne gurur kaynağı hiç kimseye açıklayamayacağı bir şeydi: Kitapların sahtesini yapmaya yarayan bir baskı makinesinin icadı. Evlilik taahhüdünü yerine getirmediği için kendisini bir kahraman olarak görmüyor, ama bundan herhangi bir suçluluk da duymuyordu; drahomaya karşılık olarak aldığı avansın bir haktan kaynaklandığını, insanlığın geri kalanı –annesi de buna dahil olmak üzere– asla anlayamayacaktı.

Ziyaret Else'nin arzuladığından daha kısa olacaktı. Johannes ona, işlerini halletmek için Mainz'a gitmesi gerektiğini söyledi. Bunun üzerine annesinin endişesi korkuya dönüştü.

"Mainz'a geri dönemezsin."

Johannes eve geldiğinden beri ilk kez annesine gülümsedi.

"Orası benim şehrim."

"Artık değil. Orada oturacak bir evin bile olmayacak."

İçinde doğduğu evin o anki yasal durumu hakkında ikisinin de hiçbir fikri yoktu. Doğrusu Else bu konuyla hiç ilgilenmemişti. Saldırıların, yağmanın, yangınların ve bir gece ansızın kaçışın hatırası unutmak istediği bir kâbustu. Buna karşılık, Johannes mülkünü geri alma niyetindeydi. Annesinden tapuları ve ailenin o evde oturduğunu kanıtlayan bütün belgeleri istedi.

Else, Mainz'a geri dönmenin delilik olduğuna oğlunu bir türlü ikna edemedi. Aradan geçen onca zamana rağmen, birçoğunu dost kabul ettiği komşularının, evlerini yağmaladıkları ve taşıyamadıkları her şeyi parçaladıkları o uzak geceyi asla unutmamıştı. Onları oradan kovan kişilerin şimdi onu hiçbir şey olmamış gibi karşılayacaklarını Johannes'e düşündüren şey neydi?

"İnsanlar her şeyi unutur, anne."

"Ben unutmuyorum!"

"Bunu yapmayı denemeliydin."

"Sen böyle yaptın! Babanın sana verdiği eğitimi unuttun. Aileni unuttun. Bütün bu süre boyunca beni aklına bile getirmedin."

Ancak Else'nin en son istediği şey paylamalarla oğlunun gidişini hızlandırmaktı. Bu yüzden elini sevgiyle tutup ona sordu:

"Nerede yaşayacaksın? Paran var mı?"

"Şu an için yok. Ama yakında olacak. Mainz'da bir işi halletmeliyim" diye yineledi Johannes.

Else benzer yorumları kim bilir kaç kez dinlemişti. Gerçekte, babayla oğul arasında hararetli tartışmaları başlatanlar bu tür şeylerdi.

"Her halükârda Mainz'da kısa bir süre kalacağım. Benim işlerim Strazburg'da."

Johannes ne zaman "işlerim" sözcüğünü kullansa, Else bu belirsizliğin ardında ne olduğunu soramadığı karmaşık bir şeyin gizlendiği hissine kapılıyordu. Bir gravürcünün işinden neden bu kelimeyle bahsettiğini anlamıyordu. Friele her zaman, belli bir gururla, "mesleğim" derdi. Öte yandan oğlu bir işadamı olmak için fazlasıyla yoksul görünüyordu. Johannes'in günlerini hangi karanlık faaliyetlerin meşgul ettiğini bilmiyordu, ama o onun evladıydı ve yargılamadan önce ona yardım etmek zorundaydı. Else ayağa kalktı, yatak odasına kadar gitti, gardırobun çekmecelerinden birini yerinden çıkarıp, küçük bir kutuyu sakladığı aralıktan içeri elini soktu. Mutfağa geri döndü, oğlunun tam karşısına oturdu ve küçük kutunun içindekileri masanın üzerine boşalttı: Kutunun içinden birkaç tane altın ve gümüş paranın yanı sıra birkaç tane de mücevher döküldü.

"Bunları kabul edemem anne."

"İşlerinin ne kadar gerektirdiğini bilemem. Tek bildiğim burada sana bir servet sunmadığım. Ama gidip sorunlar yaşamandansa, onları alıp burada kalmanı tercih ederim."

"Anne ben artık yaşlı bir adamım..."

"Ama hiç değişmemişsin."

Gutenberg parayı ve mücevherleri alıp tekrar kutunun içine yerleştirdi ve annesine geri verdi.

"Endişelenmene gerek yok. Her şey yolunda gidecek."

17

Gutenberg ve iki suç ortağının davası katedralde görülürken, oradan birkaç sokak uzakta, Kutsal Sepet Rahibeleri'nin manastırında, Ulva tesellisiz kızlarını biraz sakinleştirmeye çalışıyordu. Ana fahişe, korku ve kuruntunun geneleve hâkim olmasına izin vermeyecekti. Çok eski zamanlardan beri saldırı, sürgün, aşağılama ve ölüme göğüs germek zorunda kalmışlardı. Birçok kez bozguna uğramışlar ama asla yok olmamışlardı. İşte hâlâ ayaktaydılar. Ulva bir kızını daha elinden almalarına razı gelmeyecekti. Şimdi savaşma zamanıydı ve savaş tanrıçası İştar'ın asil rahibeleri olarak çarpışacaklardı. Ebediymiş gibi görünen en kanlı despotlar ve imparatorlara rağmen varlıklarını sürdürmüşlerdi. Kibirden hastalanan, ne kadar kudretli olurlarsa olsunlar bir anda devrilip giden tiranların doğumlarını ve ölümlerini görmüşlerdi. Krallıkların kurulmasına katkıda bulunmuşlar ve onların yıkılışını görmüşlerdi. Gün gelmiş hükmetmişler, imparatoriçe olmuşlar; gün gelmiş köle olmuşlar; defalarca yıkılıp tekrar ayağa kalkmışlardı. Sakin geçen yıllara alışan son kuşaklar bu çilelerden bihaber yaşıyorlardı. Ulva'nın, kızlarına eski savaşçı rahibelerin gururunu aktarması gerekiyordu. Tek bir damla gözyaşı daha akıtmalarına müsaade edemezdi.

Katedralin salonunda, Gutenberg duruşmanın bir an önce

sona ermesini bekliyordu. Ama şu an için, savcının konuşmasını Stoacı bir tavırla dinlemesi gerekiyordu.

Gutenberg, ailesiyle birlikte kaçmak zorunda kaldığı o uzak günden bu yana Mainz'a ayak basmamıştı. Doğduğu şehre yaklaşır yaklaşmaz, serin meltemin içinde nehrin kokusunu tanıdı. Şehir, yangınlardan önceki gün gibi görünüyordu. Belleği bir dizi anının akınına uğradı. Korku hissetmiyordu. Atın toynakları taş döşeli yolda yankılanırken, eski yol kazaları gözünün önüne geliyordu: Aynı dibe göçük taşlar, aynı engebeli zemin. Yolda, onu sanki daha dün görmüş gibi bir baş hareketiyle selamlayan birçok eski komşusuyla karşılaştı. Hatta bunların arasında evinin yağmalanmasına iştirak edenler de vardı; onlar da her zamanki sevecenlikle selam veriyorlardı. Hiçbir şey değişmemişti.

Pazarın kurulduğu meydana kadar geldi ve tezgâhların başında aynı kişilerin olduğunu gördü; sadece biraz daha yaşlıydılar ya da işi artık büyümüş olan çocukları devralmıştı. Katedralin etrafında bir tur attı, nehrin kıyısında dolaştı ve daha sonra gündelik bir doğallıkla, içinde doğmuş olduğu evin kapısının önüne geldi. Atından indi, annesinin verdiği anahtar destesini çıkardı, içinden birini kilide soktu ve yılların pasıyla biraz uğraştıktan sonra, mekanizma gürültülü bir şekilde döndü. Kapı her zamanki gıcırtısıyla açıldı.

Sanki zaman o uzak kaçış gününde durmuşçasına, Johannes retinalarında muhafaza ettiği görüntünün aynısıyla yeniden karşılaştı. Yağmaya uğramış evin durumu tamamen terk ettikleri andaki gibiydi. Hiç kuşku yoktu ki, yağma olayları bitip şehre barış tekrar hâkim olduktan sonra kimse bir şeye dokunmamıştı. Kabaran bir nehrin daha sonra aynı doğallıkla yatağına geri dönüp normal akışına devam etmesi gibi, bir anda zıvanadan çıkan insanların da daha sonra nor-

mal hayatlarına geri dönmeleri ilginç bir olaydı.

Gutenberg eski evinin içinde dolaşmaya başladı. Hol tamamen yıkıntı halindeydi. Geniş giriş salonunu evin geri kalan kısmından ayıran kapının alt kısmı yanmış olmasına rağmen kapalı duruyordu. Başka bir anahtar çıkarıp kapıyı açtı. Johannes gözlerini sımsıkı kapatmıştı: Felaketin büyüklüğünü görmeye cüret edemiyordu. Ama onları açınca bir sanrının esiri olduğunu zannetti: Her şey, en son bıraktıkları gibi yerli yerindeydi. O zaman anladı ki, kapının alevleri henüz canlıyken bir muhafız vazifesi görüp yağmacıların içeri girmesini engellemiş ve sonra da mucizevi bir biçimde kendiliğinden sönmüştü. Evdeki tüm eşyaların üstü, devasa bir gri çarşafı andıran kalın bir toz tabakasıyla kaplanmıştı. İşaret parmağını masanın üzerinde gezdirerek, ahşabın cilasının kusursuzluğunu teyit etti. Ardından mobilyaların çekmecelerini açtı ve hızlıca bir envanter çalışması yaptı: Eksik bir şey yoktu. Hatta gardırobu incelediğinde, yanlarında götüremedikleri kıyafetlerin, annesinin titiz düzeni içinde, askılarda asılı durduklarını gördü. Güveler bile içeri girmeye cüret edememişlerdi.

Sevinçten havalara uçar bir halde, gece çökerken sokağa çıktı. Şehir neşeli görünüyordu: Pazar meydanını çevreleyen tavernalar tıklım tıklım doluydu. Toprağıyla yeniden buluşmasını ve evine içindeki tüm eşyalarla birlikte yeniden kavuşma mucizesini kutlamaya karar verdi. Zil zurna sarhoş olmaya kararlı bir biçimde Mainz'ın en iyi birasını satan eski birahane Schöfferhof Mainzer'e girdi.

Bara dayanıp bir grup müşterinin seslendirdiği, içkiden ve kadınlardan bahseden müstehcen şarkılara eşlik etti. Altıncı maşrapayı havaya kaldırdığı sırada, bir elin dostça sırtını sıvazladığını hissetti. Aldığı selamı, hiç arkasına bakmadan aynı şekilde iade etti.

"Gutenberg?" diye sordu ona sarılan adam, "Friele'nin oğlu Johannes Gutenberg?"

Eğer kafası ayık olsaydı, Johannes'in endişelenmek için birçok sebebi olabilirdi: Yıllar önce kendisine reva gördükleri uğurlama hiç de sevgi dolu olmamıştı. Ne var ki kıyak kafası ve yerine gelen neşesi yüzünden kalbinin kapıları açık, korunma güdüsüyse zayıftı.

"Evet, dostum, o benim. Dur sana bir bakayım" diye yanıtladı, bir yandan da karşısındaki suratı belleğindeki isimlerden biriyle eşleştirmeye çalışıyordu.

Onun tereddüdü karşısında, adam işi kolaylaştırdı:

"Fust, Johann Fust."

İşte o anda Gutenberg'in yüz ifadesi birden değişti. Fizyonomiyi isimle anında ilişkilendirdi. Fust ailesi o zamanlar Mainz'ın en büyük bankasının sahibiydi. Ve Johann'ın üzerindeki ipek kıyafete bakılacak olursa herhalde hâlâ öyleydiler. Gutenberg babasının eski ahbabının oğlunu nihayet hatırladı. Darphane müdürüyle kudretli bankerin arasındaki ilişki yakın olduğu kadar inişli çıkışlıydı da.

"Bu bir onur, ekselansları" dedi Johannes, alkolün etkisinin ve paraya düşkünlüğünün ürünü olan aşırı bir saygıyla.

"Resmiyete gerek yok. Şehrine hoş geldin!" diye Fust onu kutladı ve köpükleri taşan bardağını havaya kaldırdı.

Bankacı eski tanıdığını bağıra çağıra şarkı söyleyen sarhoşlar grubundan uzaklaştırıp loş ve sessiz bir masaya götürdü. Biraz daha bira getirmeleri için parmaklarını şaklattı ve elini omzundan çekmeden ona şöyle dedi:

"Ortağımı tanımanı istiyorum."

Fust, tavernayı ofislerden ayıran kapıya doğru bir işaret çakınca, canlı bakışlı ve zarif sakallı bir adam ortaya çıktı.

"Dostum ve ortağım, Petrus Schöffer" dedi onu göstererek ve ardından tanıştırmayı tamamladı.

"Johannes Gutenberg."

Schöffer, Fust'un ağzından çıkan ismi duyunca kulaklarına inanamazmış gibi sordu:

"Gutenberg mi?"

Şaşkınlığının sebebini anlamayan gravürcü başıyla onayladı.

"Gutenberg'in kendisi mi?"

Johannes, her ikisinin de düşündüğü Gutenberg gerçekten kendisi mi, yoksa ortada bir yanlış anlama mı var, diye anlamak istermişçesine göz ucuyla Fust'a baktı.

"Alçakgönüllülüğüne hayranım" dedi Fust.

"Ekselansları, ne zaman isterseniz emrinize amadeyim" diye kekeledi, gösterişli bir reverans yapan Schöffer.

Gutenberg'in şaşkınlığı karşısında Fust kendisini açıklama yapmak zorunda hissetti:

"Zannedersem Mainz'daki şöhretinin farkında değilsin."

Johannes bankacının sözlerini teyit ederken, önce onayladı, daha sonra aklı karışık bir biçimde inkâr etti. Bunun iyi mi, yoksa kötü bir haber mi olduğunu anlayamıyordu.

"Artık iş konuşma zamanı geldi" dedi Fust, Gutenberg'in en çok sevdiği sözcüğü telaffuz ederek.

18

Zigfrid von Maguntia, konuşmasına başladığından beri ilk kez işaret parmağının yönünü değiştirmiş ve Johann Fust'u işaret etmişti. Mahkeme üyeleri, Mainz'ın en kudretli bankacısı ve Yahudi kökenine rağmen toplumun en etkili şahsiyetlerinden birine karşı savcının kullanacağı üsluba ilişkin merak içindeydiler.

Bankacı, soyadının da belirttiği gibi, kökleri Cermen tarihinin en derin kesimlerine inen çok eski Faust[29] (Latince söyleyişle Faustus) ağacının bir koluydu. Atalarının birçoğu Kutsal İmparatorluk'ta memurluk yapmıştı. Büyük ağabeyi Jacob'dan kuyumculuk zanaatını, amcası Aaron'dan ise tefecilik işini öğrenmişti. Doğrusu, zaten büyük olan servetini daha da artırmak için bu iki faaliyeti birleştirme niyetindeydi. Atalarının ismini ve ününü korunma zırhı gibi kullanan Johann Fust, politik ilişkileri, ticari zekâsı ve özellikle de tedavüldeki ahlaki kurallara pek kulak asmaması sayesinde basamakları çok hızlı tırmanmıştı.

Fust gençliği boyunca kitaplara karşı büyük bir ilgi duymuştu. Baba evi, özel bir kitaplığı olan çok nadir evlerden biriydi ki, bu ayrıcalık sadece kraliyet ailesi mensuplarına ve

29. Kimi tarihçiler Johann Fust'u klasik Alman efsanesi Faust ile ilişkilendiriyorlar.

bazı çok zengin aristokratlara aitti. Fust'a babasından yüzden fazla kitap kalmıştı ve o da bu sayıyı üç katına çıkarmayı başarmıştı. Sadece birçok İncil'e ve ustalıkla ciltlenmiş dini metinlere değil, ayrıca papirüs ve parşömen üzerine yazılmış birçok eski elyazmasına da sahipti. Kütüphanesindeki nadir örnekler arasında papirüse yazılmış çok eski bir Tevrat, Tanah'ın yazılı olduğu yirmi dört ve Talmut'un Mişna ve Gemara bölümlerinin yer aldığı iki rulo bulunuyordu. Ayrıca, gizli ve kilit altındaki bir bölmede, varlıklarını bir tek kendisinin bildiği bir düzine yasak kitap saklıyordu.

Gutenberg ve Fust farklı dönemlerde aynı yerlerden geçmişlerdi, zira Gutenberg Fust'tan üç yaş daha büyüktü. Her ikisi de dikkat çeken kaligrafi ve kuyumculuk zanaatı öğrencileri olmuşlardı. Aynı öğretmenlerden ders almışlardı ve ortak dostları olmuştu. İki ailenin arasındaki ilişki parayla ilintiliydi: Johannes'in babası parayı basıyordu ama ona sahip değildi; Fust'unkiyse parayı istifliyor ve lükse harcıyordu. Her ikisinin yaşamları birbirine paralel yollarda ilerliyormuş gibi görünüyordu, ama insanların genelde tesadüf diye adlandırma eğiliminde oldukları bu noktada kesişmek onların kaderiydi. Diğer taraftan, etik ve yasal sınırları kendilerine özgü bir biçimde algılama, hırs ve cüret her ikisinin de ortak özellikleriydi. Ama hepsinden önemlisi, dini ya da seküler, tüm kitaplara karşı aynı tutkuyu paylaşıyorlardı.

O günlerde, gravürcülerin, kaligrafların ve kuyumcu ustalarının küçük dünyasında simyacılarınkini andıran bir tür yarış başlamıştı: Aralarındaki tek fark, kuyumcular altını, diğerleri ise değerli elyazmalarını çoğaltmanın peşindeydiler. Adı sanı pek duyulmamış diğer kişilerin yanı sıra Maso Finiguerra ve Panfilo Castaldi'nin İtalya'da, Procopius Waldfogel'in Prag'da, Koster'in Hollanda'da ve Mantel'in de Strazburg'da kaydettiği ilerlemeler kulaktan kulağa dolaşıyordu. Ama ismi hepsinden daha çok öne çıkan biri vardı ve o da,

Aziz Arbogasto'daki sığınağında neredeyse inzivaya çekilmiş bir halde çalışmalarını sürdürüp karanlık mürekkep denizlerindeki kâğıttan gemilerinin güvertesinde macera ararken, sözün fatihlerinin küçük dünyasında edindiği ünden tamamen bihaber olan Johannes Gutenberg'di. O dönemde Fust, dünyanın en iyi kaligraflarından biri olan Petrus Schöffer'le birlikte bu sessiz savaşın içine dahil olmaya karar vermişti.

Petrus Schöffer 1425 yılında, Gross-Gerau'daki Gernsheime şehrinde doğmuş ve Almanya'nın en başarılı kopyacılarından biri olmuştu. Onun elyazmaları çok üst düzey bir kaligrafiye sahipti. Bölüm başındaki harflerin renkli ışıltısı, dekoratif unsurların zenginliği, sayfa kenarı süslerindeki sade zarafet ve ciltlerinin sağlamlığı, onun kitaplarını, uzun Ren Nehri kıyısı boyunca, elbette ki Zigfrid von Maguntia'nınkilerden sonra, en çok aranan nüshalar yapıyordu. Aralarındaki ortaklık Schöffer için başından beri verimli bir iş olmuştu: Atölyede mesleki eğitimi vererek kazandığı büyük miktarda paranın yanı sıra Fust'un güzel kızı Christina'yla da evlenmiş ve ondan iki çocuğu doğmuştu.

Ancak Petrus meşhur bir kopyacı olmadan önce çok çeşitli alanlarda eğitim almıştı. Önce Paris Üniversitesi'nde, ardından da Lyon Üniversitesi'nde öğrenim gören Schöffer, sadece gravür sanatının ve metal eritmenin sırlarına değil, çok değişik entelektüel alanlar ve çok farklı zanaat tekniklerini kapsayan engin bir kültüre de vakıftı. Elleri gibi, sözcükleri de büyük bir beceriyle kullanıyordu. Karısı yapmadan önce kaligrafi dersleri verdiği Fust'un kızı buna tanıklık edebilirdi. Ayrıca Petrus birçok dil konuşuyor, felsefi ve teolojik alandaki birçok şeyin yanı sıra kimyanın, matematiğin ve geometrinin sırlarını da biliyordu. Kaligrafi sanatında yakaladığı mükemmelliği Pisagor oranlarıyla ilgili titiz çalışmalarına borç-

luydu. Ona göre harfler, kesin kurallara bağlı geometrik biçimlerin aritmetik bir birleşimiydi.

Bankacıyla kopyacı arasındaki ortaklık, en iyi kopyacıların yazılarının birebir aynısını bir tahta levhanın üzerine aktarmaya muktedir Petrus'un müthiş becerisi sayesinde kaligrafi taklitçiliği alanında az para kazandırmamıştı. Ne var ki ksilografinin dar sınırlarını asla aşamamışlardı: Petrus'un olağanüstü kaligrafi yeteneği sürekli olarak tek parça tahta takozlara, ilkel preslere ve beylik yöntemlerle hazırlanmış mürekkeplere tosluyordu. Schöffer tarafından oyulan muhteşem tahta levhalar, kâğıda basıldıktan sonra kaba ksilografi kitaplarına, sahteliğini bir körün bile kolayca anlayabileceği sıradan nüshalara dönüşüyorlardı.

Johann Fust, Gutenberg'in tavernadan içeri girdiğini görür görmez hemen anlamıştı ki, eğer Schöffer'le ortaklığına onun ayarında bir general katılırsa, Avrupalı gravürcüler arasında yaşanan sessiz savaş kesin olarak kazanılacaktı.

19

Duruşma salonunda savcının sanıklara son darbeyi indirmeye hazırlandığı sırada, Kutsal Sepet Rahibeleri Manastırı'ndaki kadınlar da en öldürücü silahlarıyla katile karşı koymaya hazırlanıyorlardı.

Curcunanın ve sarhoşların detone şarkılarının ortasında tesadüfen bir araya gelen o üç adam, sadece tavernanın değil, aynı zamanda yasaların da dışına yakın bir noktada kurdukları ortaklığın insanlık tarihini sonsuza dek değiştireceğinden habersizdiler. Fust'un elinde para ve usta bir kopyacı vardı, ama eski kalıpları –kelimenin tam anlamıyla– kırıp ksilografinin ötesine bir adım atabilecek vizyondan yoksundu. Schöffer eşsiz bir yeteneğe sahipti ve denemeler için kapitalist ortağının parasına güvenebilirdi. Diğer taraftan Gutenberg tekniği ve mekanizmayı icat etmiş, baskı makinesi, mürekkep ve hareketli metal harfler gibi temel malzemeleri iyileştirmişti. Ama paraya ve kaligrafların yeteneğine ihtiyacı vardı.

Müşterilerin bazıları birbirlerinin üzerine eğilmiş bu üç adamın kâğıt oynadıklarını zannederken tamamen yanılmıyorlardı. Fust ve Schöffer bir tarafta, Gutenberg diğer tarafta, tıpkı kâğıt oynayanlar gibi ölçüp biçiyor ve elindeki tüm kâğıtları bir anda ortaya sermekten kaçınan bir oyuncu gibi, konuşmaktan ziyade dinliyorlardı. Biranın da yardımıyla, diyalog yavaş yavaş daha samimi bir havaya büründü ve üç adam içlerinden

her birinin bütünü oluşturan üçlüden biri olduğunu anladı.

Ama harfleri konuşmadan önce rakamları tartıştılar. Sır küpü tavrını sürdüren Gutenberg icadını ısrarla gizliyordu. Artık alışıldığı üzere ve Heilmann'la da yaptığı gibi, parayı kendisine ulaşacağı neticelere karşılık olarak vermelerini talep ediyordu. Ama bir bankacıyla pazarlık yapmak kolay değildi. Fust'un teklifi görünüşte daha cömertçeydi: Ona sadece bir ön avans vermekle kalmıyor, ayrıca kazancın üçte birini de teklif ediyordu.

Johannes kahkahayla güldü ve ortaya zor bir kart açtı:

"Üçte biri istemiyorum. Yarısı ikinizin, diğer yarısı benim."

Rolü aptalı oynamaya dayanan Schöffer –Fust'un kızını ve parasının önemli bir bölümünü elde ettiğine bakılırsa, bu taktiğin getirisi bir hayli yüksekti– temkinli sessizliğini sürdürdü ve bakışlarını masanın üzerinden ayırmadı. Fust şunu hemen anladı ki, Gutenberg belki baskı teknikleri konusunda bir dâhi olabilirdi, ama pazarlığın en temel unsurlarını bile bilmiyordu. Dünya dünya olalı, basit bir oyunda, bir pazarlıkta ya da bir savaşta zaferi elde etmenin en iyi yolunun rakibi ya da düşmanı bölmek olduğu bilinen bir gerçektir. Johannes, yaptığı teklifle, bir müttefik bulmak yerine, Fust ve Schöffer arasında yeni kurulmuş ortaklığı sağlamlaştırdı ve azınlıkta kalmayı garantiledi. Johann ve Petrus iki kurt oyuncu gibi birbirlerine bakıp aynı şeyi düşündüler.

"Eğer kazancın yarısını talep ediyorsanız, ortaklık sermayesinin yarısını da karşılayacağınızı varsaymamız gerekiyor. Size düşen yarıyı ne ile ödemeyi düşünüyorsunuz?" diye sordu Fust tüm sakinliğiyle.

"Eğer icadımı görmüş olsaydınız bunu anlardınız."

"Tamam. O halde bize icadınızı gösterin."

"Yok, yok, olmaz. Makine tamamen benim mülkiyetimde kalacak."

Gutenberg sırrının muhteviyatını hiç istemeden ifşa etmiş oldu: Bir makine.

Bunun üzerine Schöffer araya girmeye karar verdi:

"Üstat Gutenberg, sizin rahatsızlığınızı gidereceğim. Sizin bilgeliğinizle benim mütevazı bilgilerim arasındaki korkunç mesafeyi bir kenara koyduğumuzda, siz ve ben, her ikimiz de gravürcülük, kuyumculuk ve metal eritme işiyle uğraşıyoruz. Eğer kazancın yarısını talep ediyor ve sermayenin yarısını koyuyorsanız, bu işte fazlalık olduğumu anlamam gerekiyor. Buradan makinenizin benim yerimi dolduracağı sonucunu çıkarıyorum. Bunu anlıyorum ve kendimi hakarete uğramış gibi hissetmem için hiçbir sebep yok. Sizi iş konuşmanız için baş başa bırakıyorum" dedi Schöffer, tıpkı elindeki kartları desteye karıştıran oyuncu gibi yaparak.

"Belki de Petrus bu konuda haklıdır. Açık konuşalım. Ben bir bankacıyım ve hayır işleriyle uğraşmam. Eğer bir kişi bu işte fazlalıksa, en iyisi bunu daha baştan bilmek."

Tam Schöffer'in masayı terk edeceği sırada, Gutenberg onu durdurmak için bileğinden yakaladı:

"Otur yerine, bu masada kimse fazlalık değil."

"Öyleyse işimin ne olacağını bilmem gerekiyor."

"Sizin düzeyinizde bir kaligrafa ve aynı zamanda da, metali oymayı bilen birine ihtiyacım var."

O anda, Fust ve Schöffer yüzlerinde beliren şaşkınlığı gizleyemediler. Gutenberg'den sadece gizli bir makinenin varlığını değil, ayrıca bu gizemli aletin tahta değil metal takozlarla çalıştığını da öğrenmişlerdi. Johannes artık o noktadan sonra baskı makinesini Petrus'tan gizleyebilme imkânının kalmadığını anladı: Sırrını ifşa etmeden ona harfleri hareketli parçacıkların üzerine nasıl oydurabilirdi ki? İki ortak, kartlarını mükemmel oynamışlardı: Partiyi kazanmak üzereydiler. İşte o anda Fust sonuncu ve en riskli kartını oynamaya karar verdi:

"Haydi, hemen şimdi benim atölyeme gidelim. Bizim en değerli sırrımızı öğrenen ilk kişi olacaksınız."

20

Savcı kudretli bankacıdan bahsederken Gutenberg'inki kadar dokunaklı bir konuşma yapmadı. Ama şimdi, Schöffer'i gösterirken, daha önceki abartılı ses tonuna geri dönmüş görünüyordu. Öfkeli görünmek için geçerli sebepleri vardı, zira Fust'un genç damadı Zigfrid von Maguntia'nın kendisinde en çok değer verdiği şey olan eşsiz kaligrafisini gasp eden kişiydi.

Gutenberg'in gördüğü en donanımlı atölye Johann Fust'un malikânesinin bodrumunda gizlice faaliyet gösteriyordu. Boyutları ve lüks dekorasyonuyla değerlendirince, evin ana salonundan hiçbir eksiği yoktu. Gerçekte, o bodrum katı bir üst katla aynı ölçülere sahip olmakla kalmıyor, ayrıca oranın sütunlarını, frizlerini ve yüksek kemerlerini de barındırıyordu. Duvarlardan birini kaplayan devasa tablada sayısız alet edevat asılıydı. Bir tezgâhın üzerinde her türden kâğıt, ince papirüsler ve uzak diyarlardan getirilmiş kaliteli parşömenler yığılıydı. Orada burada egzotik tahta takozlar duruyordu. Bunlardan bazıları taş gibi sertken, diğerleri balmumu kadar yumuşaktı. Kalıplar, metaller, hatta odanın yüksek tavanını dolaşan karmaşık borular vasıtasıyla nefes alan kocaman bir eritme potası vardı. Ayrıca baskıya uyarlanmış ya da sırf bu iş için imal edilmiş, şarap ve zeytinyağı üretmeye yarayan çok sayıda pres göze çarpıyordu.

Fust ve Schöffer'in kendisinin geçtiği yollarda ilerlediklerini Gutenberg hemen fark etti. Ama onlar henüz yolun başındaydılar. Mürekkepleri inceleyince, iyi kalitede olmalarına rağmen, tüy kalemle yazmak ya da resim basmaktan başka bir işe yaramayacaklarını anladı. Birkaç basılı kâğıt gördü, ama ayrıntılarına bakmak için eline almaya bile gerek duymadı, zira bu mürekkeplerle aslına uygun bir baskı yapmanın imkânsız olduğunu biliyordu.

"Takozları görmem gerekiyor" dedi en belirleyici kanıta ulaşmanın sabırsızlığı içindeki Gutenberg.

Schöffer bir dolaba doğru yürüdü ve oradan bir eline bir kitap, diğerineyse tahta bir takoz alıp Johannes'e getirdi.

"Çalışmalarımı gören ilk kişisiniz" dedi Petrus, tedbirli bir ses tonuyla.

Gutenberg bir şamdanın yanına yaklaşıp oyulmuş tahta levhayı eline aldı ve ışığa tuttu. Yazıları görür görmez, yere düşmemek için bir iskemleye tutunmak zorunda kaldı. Bir şey söylemek istedi ama konuşma yetisi kendisini terk etmişti. Bu kaligrafiyi çok iyi tanıyordu.

"Bu Zigfrid von Maguntia'nın kendi yazısı" sözleri döküldü Johannes'in ağzından zorlukla.

"Evet" diye yanıtladı şaşkınlık içindeki Schöffer, bir yandan da getirdiği kitabı açıyordu ve bu kitap Mainz'ın en iyi kaligrafı tarafından yazılmış bir İncil'di.

Bu, Gutenberg'in çaresizce aradığı şeydi ve şimdi onu ellerinin arasında tutuyordu. Sorun çözülmüştü.

Fust ve Schöffer, hayretler içinde, görülmemiş bir duygu boşalması yaşayan Gutenberg'in ağlamasını izlediler.

Gün doğuyordu.

Üç adam hemen o sabah Strazburg'a doğru yola çıktılar.

Johannes Gutenberg, Aziz Arbogasto harabelerinin kapıla-

rını yabancı bakışlara ilk kez açıyordu. Eski manastıra koruma sağlayan sık bitki örtüsünün arasındaki patikaya daldıklarında, Fust ve Schöffer'in gözleri yuvalarından fırlayacakmış gibi oldu. O gizli mekânın sessiz muhafızlığına soyunan sırasına hayranlık ve korku arası bir duyguyla bakıyorlardı. Bitkisel çatıyla eski çatının kalıntıları arasındaki belirsiz geçişi geride bıraktıktan ve sundurmayı taşıyan sütunların önünden geçtikten sonra gerçeküstü görünen bir manzarayla karşılaştılar: Dağın içinde mükemmel korunmuş bir şapel. Orada, gözlerinin önünde, İsa'nın açık kollarının altında, Gutenberg'in etkileyici makinesini görebildiler. Tavernada karşılaşmalarından o ana kadar tam olarak ne kadar zaman geçtiğini hiçbiri söyleyemezdi. Uykusuzluk, uzun yolculuğun yorgunluğu, tepeye tırmanış ve duygusal iniş çıkışlar yüzünden her biri diğerini rüyasındaki bir kişilik gibi görmeye başlamıştı.

Fust ve Schöffer baskı makinesinin etrafında tur atarak mekanizmanın her parçasının ne işe yaradığını anlamaya çalışıyorlardı. Ardından, Gutenberg hareketli metal parçalar kutusunu getirdi, harflerle bir sayfa oluşturdu, onu yerine yerleştirdi, üzerine kâğıdı koydu, presin altına doğru uzanan kasnağı kaydırdı ve yeni ortaklarının büyülenmiş gözlerinin önünde, harfleri mürekkepleyip manivelayı çalıştırdı. Daha sonra kolu aksi yöne doğru tekrar çevirip basılı kâğıdı alıp Fust'a verdi; üç ortağın ismi sanki elle yazılmış gibi orada duruyordu:

Johannes Gutenberg –Johann Fust –Petrus Schöffer
Das Werk der Bücher[30]

Schöffer kısa metni inceliyordu ve o mucizevi sürece bizzat tanık olmasaydı, bunun bir elyazması olduğuna yemin edebilirdi. Baskı makinesine yaklaştı, harf kutusunu eline alıp

30. Kitapişi.

metale oyulmuş hareketli harfleri incelemeye başladı. Bunun çok parlak bir fikir olduğunu düşündü ve nasıl olup da daha önce düşünemediği için kendi kendine sessizce kızdı.

"Tek yapılması gereken Zigfrid von Maguntia'nın yazısını taklit eden bir alfabeyi metale oymanız" dedi Johannes ona.

"Bu çok kolay olacak" diye yanıtladı düşünceli bir şekilde ve ekledi: "Sistemi daha da iyileştirebiliriz."

Gutenberg bu sözleri çok iyi karşılamadı ama öneriyi dinlemek istedi. Ne var ki, Johannes'in arkasında, görüş açısının dışında bulunan Fust işaretle Petrus'a susmasını söyledi. Bunun üzerine Schöffer, geri adım atmak için en gerçek ve en derin duygusuna başvurdu:

"Şimdi dinlenmem gerekiyor, doğru düşünecek ve doğru konuşacak durumda değilim."

Üç adam uykusuz geçen günlerin yorgunluğunu yaşıyorlardı: Uzun süre at binmekten ötürü kemikleri ağrımış, coşkuyla uykusuzluğun ölümcül karışımı yüzünden ise gözkapakları sızlarken zihinleri kilitlenmişti.

Eskiden manastırda kalan rahiplerin yaptığı gibi her biri bir odaya girip etrafın yıkıntı halini hiç kafaya takmadan zemine uzanıp derin bir uykuya daldılar.

21

Ulva katilin yeni bir ölümcül darbe vurmak için geri geleceğinden emindi. Ama belki de cellat ana fahişenin savaş için hazırlandığını sezecekti. Her ikisi de benliklerinin en derin kısmında o nihai savaşı, göğüs göğüse ölüm kalım mücadelesini arzuyla bekliyorlardı.

Yargıçlar baş sanık hakkındaki kararı vermek için gerekli bütün unsurları elde etmiş gibi görünüyorlardı. Ancak suç ortaklarıyla ilgili olarak kafalarında hâlâ birçok kuşku vardı; elbette ki Zigfrid von Maguntia'nın gidermeye hazır olduğu kuşkular. Nihayet Fust ile Schöffer'in sırası gelmişti. Davanın ulaştığı bu safhada, yazıcının sağ eli uyuşmuş ve mürekkep lekesine bulanmıştı. Parmaklarının temasıyla kâğıdı kirletmemek ve artık iyice tükenmiş konsantrasyonunu tamamen kaybetmemek için büyük bir çaba göstermek zorunda kalıyordu.

Gutenberg, Fust ve Schöffer, üç manastır rahibi gibi, Aziz Arbogasto Manastırı'nın harabelerine yerleştiler. Uzamış sakalları, kirlenmiş, yıpranmış ve birbirine karışmış saçlarıyla bir serseri çetesini andırıyorlardı. Mainz'ın en zengin bankacısı Johann Fust bir münzevi gibi yaşıyor ve sürekli olarak

bir bit yuvasına dönüşmüş kafasını kaşıyordu. Paris ve Lyon üniversitelerinin iyi dereceli mezunu Petrus'un suratı ortamdaki toz ve mürekkep yüzünden kapkaraydı. Johannes ise bu çılgın münzevi hayatına çoktan alışmıştı.

Üç adam sessizlik içinde, omuz omuza, gece gündüz çalışıyorlardı. Her harfi Zigfrid von Maguntia'nın karmaşık kaligrafisini taklit ederek oyarken uzun süre iki büklüm durmaktan ötürü Schöffer'in sırtı tutulmuştu. Tam on gün boyunca ancak birkaç lokma atıştırdılar. Tam on gün boyunca gün ışığı görmeden bitkin düşene kadar çalıştılar. Zengin bankacı, bu bitmek bilmez on hayati gün boyunca çıraklık, asistanlık, aşçılık ve bu kir içindeki mürettebatın kaptanı Gutenberg'e uysalca yamaklık yaptı. Ve on gün on gecenin sonunda, bu zahmetli çalışma meyvesini verdi: Sadece on günde Zigfrid von Maguntia'nın sağ eliyle yazmış olduğunun tıpatıp aynısı on tane İncil bastılar. Kopyacının bizzat kendisi bile bunların hangisinin orijinal, hangisinin kopya olduğunu anlayamazdı.

Bunun ardından, ortaklığı kurdukları gece olduğu gibi, Gutenberg, Fust ve Schöffer sarhoş olana dek bira tokuşturdular. Bu başarı, arkadan gelecek olanların sadece mütevazı bir başlangıcıydı; kısa süre içinde yüz seksen tane İncil basmayı başardılar ve bunların yüz ellisi kâğıt, otuz tanesiyse parşömen üzerineydi.

Eğer bu İncillerin bir kusuru varsa, o da paradoksal bir biçimde, kusursuzluklarıydı. Normal olarak, aynı kopyacı tarafından yazılmış iki nüsha üzerinde ayrıntılı bir inceleme yapıldığında, birçok farklılığa rastlanıyordu. Ne kadar usta olursa olsun hiçbir kaligraf aynı kitabın iki nüshasını aynı çizgilerle yapamazdı. Halbuki bu ciltler, aynı kalıpla basıldıkları için, tıpatıp aynıydılar. Ama aynı ismi taşıyan iki kitabı alıp aralarında farklılık aramak kimsenin aklına gelme-

yecekti; ayrıca bu kitaplar farklı kişilere satıldıktan sonra tekrar bir araya gelmeleri çok küçük bir olasılıktı. Üstelik bir kitabın kütüphanenin dışına çıkması çok nadir rastlanan bir durumdu.

Kitaplar basılmıştı ama şimdi ciltlenmeleri ve kapaklarının yapılması gerekiyordu. Gutenberg'inkinin sınırlı olanaklarına karşılık, Fust'un atölyesinde bu iş için gereken her şey mevcuttu. Üç ortağın belirlediği çalışma planına göre, Johannes baskıya devam etmek için Strazburg'da kalacaktı; Schöffer basılı ciltleri Mainz'daki atölyede süsleme ve ciltleme işini üstlenecekti; Fust da tamamlanan kitapları satacaktı. İlk istikamet iki ya da üç alıcının kolaylıkla bulunacağı Paris olacaktı.

Fust anlaşmaya göre Gutenberg'e sekiz yüz florin avans ödeyecekti: Dört yüzü hemen, kalanı da kitaplar ciltlendikten sonra. Johann daha sonra bu avansı satış gelirinden kesecek ve kalan miktarın da, üzerinde mutabakata vardıkları şekilde, yarısını Johannes alırken, diğer yarısını Fust ve Schöffer aralarında paylaşacaklardı.

Gutenberg sırrını yeni ortaklarıyla paylaştığına hiç pişman değildi. Üçü birbirine mükemmel uyum sağlıyordu, tıpkı dizgi cetvelindeki hareketli harfler gibi. Vedalaşırlarken, Johannes kitapları atların heybelerine yerleştirmeden önce son kez görmek istedi. Fust ve Schöffer, Gutenberg'i sevgiyle selamladılar ve nehir kıyısındaki yolda uzaklaştılar.

Cebindeki dört yüz florin ve bir servet vaadiyle gayet neşeli olan Johannes, alkolün sarhoşluğu ve Aziz Arbogasto'da ortaklarıyla geçirdiği ilk gecenin heyecanıyla ortaklık belgelerini doğru dürüst okumadan imzalamıştı ve ortaklarının onun hayalindekilerden tamamen farklı planları olduğunu bilmiyordu.

Fust, çok kurnazca davranarak, Schöffer'in baskıyı iyileştirmeye yönelik fikirlerinden Gutenberg'in yanında söz etmesini istememişti. Petrus Mainz'a varıp Johannes'in icadını görünce aklına gelen muazzam iyileştirmeleri kayınpederine anlattı.

Schöffer'den dinledikleri sayesinde Fust, daha sonra tipografinin temel kuralına dönüşecek bir şey keşfetti: Hareketli harflerin birlikteliği elyazması kaligrafi biçimlerine göre değil, tipoların karşılıklı değişimini daha da kolaylaştıracak olan aradaki boşluk oranları mantığına göre işlemeliydi. Zigfrid von Maguntia'nınkiyle yaptıkları gibi, tanınmış kaligrafların yazısını taklit etmenin hiçbir anlamı yoktu, zira bu durum işi kolaylaştırmıyor, tam aksine korkunç karmaşıklaştırıyordu. Derken Petrus'un aklına kendi kendisinin sahtesini yapmak gibi orijinal bir fikir geldi. Böylece, kitabın elyazması olmadığı anlaşılınca, belki de herhangi bir suç oluşmayacaktı: Kendi kendisinden davacı olacak hali yoktu. Diğer taraftan, bu yenilikçi yöntem baskı makinesine mükemmel bir biçimde adapte olacak yeni bir kaligrafinin ortaya çıkmasını sağlayacaktı. Netice itibarıyla, o dönemde artık kullanılmayan, zarif geometrik biçimleri harflerin oyulmasını müthiş basitleştirecek ve buna ilave olarak, titizlikle incelendiğinde Gutenberg'in sisteminde hâlâ varlığını sürdüren, aralardaki boşluk sorununu da çözecek olan gotik yazıya başvurmaya karar verdi. Ayrıca, bu yeni yöntemle grafik özelliklerden daha çok istifade edebileceklerdi: Aynı karakteri düz ya da ters yerleştirmek suretiyle başka bir harf olarak kullanabileceklerdi.

Fust, ortağı ve damadı tarafından tasarlanan sistemin kaligrafide gerçek bir devrim anlamına geldiğini hemen anladı. Bu şekilde, sadece hareketli parçalarla ilgili karmaşık süreçten tasarruf etmekle kalmayıp aynı zamanda da, kitaba görsel bir uyum kazandırmak suretiyle okumayı kolaylaştırıyordu. Diğer taraftan, hukuki bakış açısıyla, üçüncü bir şahsın

elyazmasının sahtesini satmakla, kendi kendisinin sahtesini satmak aynı şey değildi.

Her halükârda, bu tür bir projeyi hayata geçirmek ve finanse etmek için, Fust'un öncelikle Gutenberg tarafından basılan nüshaları satması gerekiyordu. Bu yüzden Johann, biri 324, diğeriyse 319 sayfalık iki ciltten oluşan 42 satırlık üç İncil takımıyla birlikte Paris'in yolunu tuttu.

22

Korbstrasse'deki genelevler uzun zamandan beri sinek avlıyordu. Ölüm şehre geldiğinden beri, müşteriler genelevlere girmeye cesaret edemiyor, fahişeler de sokağa çıkmıyorlardı. Ama sıradan genelevlerde yaşanandan farklı olarak, Ulva ve Kutsal Sepet Rahibeleri korkuya teslim olmayı reddediyor ve *Apokalips* kitabında ilan edilen o savaşların savaşını vermek için sabırsızlanıyorlardı: Babilonya'nın büyük fahişesi insanoğlu'nun ordularına karşı. Eski zamanların savaşçı rahibeleri gibi giyinmiş olarak, İştar'ın tapınağını defalarca muzaffer bir şekilde savunmuş olan Babilonyalı ataları gibi manastırı savunmaya hazırdılar.

Bu arada, Zigfrid von Maguntia, yargıçları sadece sanıkların suçluluğu değil, aynı zamanda da ve en önemlisi, kitabın yaygınlaşmasının ve sıradan insanlar tarafından okunmasının barındırdığı tehlikeler konusunda da ikna etmeye çalışıyordu.

"Sayın Yargıçlar, size gerçekleri söylüyorum: Kitap kutsal ellerde kutsal bir nesnedir; ama kitap dinsiz ellerde dinsiz bir nesneye dönüşür. Ve şeytani ellerdeki kutsal bir kitap şeytani bir nesne olacaktır. Eğer kutsal kitaplar sıradan insanların muhakemesine sunulursa, bu sıradan insanlar, kendilerini aziz zannedip delireceklerdir. Eğer kitap yüz eskudo yerine, bir avuç kuruşa satın alınabilseydi, ne olurdu, bir sorun kendi-

nize. Sayın Yargıçlar, kitaplıklar her eve girebildiğinde ne olabileceğini bir an için hayal edin. Mesela soylu bir beyefendinin hayatını gözünüzün önüne getirin: Her aylak kaldığında kendisini öylesine büyük bir tutku ve zevkle okumaya verecektir ki, sıhhatli av sporunu, hatta topraklarının idaresini neredeyse tamamen unutacaktır. Ve bu konudaki merak ve çılgınlığı öyle bir noktaya ulaşacaktır ki, okuyacak kitap satın almak için ekili arazilerini satmak zorunda kalacak ve bulabildiği tüm kitapları evine taşıyacaktır. Sayın Yargıçlar, bir an için düşünün: Bu sebeplerden ötürü soylu beyefendi aklını yitirecek ve kitapların içeriğini anlayabilmek için geceleri uykusuz kalacaktır. Oysaki mezarından kalkıp gelse Aristoteles'in kendisi bile yazdıklarından hiçbir şey anlayamaz. Özetle, insanoğlu okuma uğraşında o kadar çok çuvallayacak, gecelerini okuyarak, gündüzleriniyse kafa bulanık dolaşarak geçirecek ki, en sonunda, az uyumak ve çok okumaktan ötürü beyni kuruyacak ve aklını yitirme noktasına gelecektir. Kitaplarda okuduğu bütün o şeylerin fantezisine, büyülere, kavgalara, savaşlara, meydan okumalara, acılara, komplimanlara, aşklara, çalkantılara ve imkânsız saçmalıklara kendisini o kadar kaptıracak ki, okuduğu bütün bu uydurma şeyleri gerçek zannedecek ve bir noktadan sonra onun için bu dünyada kitaplardakinden daha gerçek başka bir hikâye olmayacaktır. Birçok kez eline tüy kalem alıp başkaları tarafından yazılmış kitaplara kendisi bir son koyma arzusu hissedecektir. Bununla sizlere söylemek istediğim, okumayla kafayı bozan bir adam sıçrama yapıp basit bir okurdan hırslı bir yazara dönüşmekte tereddüt etmeyecektir. Sizin bilge rehberliğinizden uzaklaşmış ve kendilerini küfür üzerine küfür yazmaya vermiş dinsiz yazarlarla dolu bir dünya düşünün. İşte bu, sonun başlangıcı olacaktır.

Savcı, yuvalarından fırlamış gözleri ve ani bir mistik atağa maruz kalan hitabetiyle, sanki kendi kendine konuşuyormuş gibiydi:

"Gutenberg ve suç ortaklarının şeytani icadıyla İncil yerine Arius'un *Thalia*'sı ya da Pierre Abélard'ın *Theologia Summi Boni*'si gibi şeytani eserlerin rüzgârdaki tohumlar gibi yayılması durumunda insanlığın halinin nice olacağını düşünün. Caelestius'un *Contra traducem peccati* ya da Petronius'un *Satyrica*'sı gibi kitaplar herkesçe bilinirse neler olacağını düşünün. Her önüne gelen Aristophanes'in *Priapos* ya da *Lysistrata*'sındaki fallik tanrıya ithaf edilmiş rezil şiirlerini, Apuleius'un *Asinus Aureus*'unu, Samsatlı Lukianos'un *Fahişelerin Diyaloğu*'nu, Ovidius'un günâhkar *Ars Amatoria*'sını ya da Marcus Valerius Martialis'in son derece müstehcen şiirlerini okuyabilseydi dünyanın ne hale geleceğini düşünün. İnancımıza ters bu kitaplar elden ele dolaşsaydı ya da daha da kötüsü, her önüne gelen bir kitaplık sahibi olsaydı ne olurdu, bir düşünün."

Kâtip Ulrich Helmasperger, savcının çılgınca ve baş döndürücü konuşmasını zorlukla takip edebiliyordu. Tüy kalemi defalarca hokkanın içine daldırması ve o kadar çabuk bir biçimde kâğıdın yüzeyine geri getirmesi gerekiyordu ki, birçok kez mürekkebi belgenin üzerine devirecek gibi olmuştu. Eğer o sırada elinde bu tüy kalem yerine bir hançer olsaydı, Zigfrid von Maguntia'nın merhametsiz kalbine saplamakta bir an bile tereddüt etmezdi.

Savcı, aklını kaçırmış gibi, kolları açık bir halde kendi etrafında dönerek konuştuğu sırada, Johann Fust soylu Fransız ile buluşmasını hatırlıyordu. Jean-Claude Moutón, Paris'in en zengin ve en iyi korunmuş kütüphanelerinden birinin sahibiydi. Kitapların muhteşem bir durumda olmalarının sebebi belki de, zengin Fransız tüccarın kütüphanesindeki sayısız ciltten tek birinin bile kapağını asla açmamış olmasıydı. Bir kütüphane sahibi olmak sadece sahibine bir saygın-

lık kazandırmıyor, ayrıca ortama çok dekoratif bir görüntü de veriyordu. Diğer taraftan kitaplar çok iyi bir yatırım aracıydı, zira değerleri yıldan yıla artıyordu. Moutón, Fust'u malikânesinde aslında meraktan başka bir sebebi olmayan bir sevecenlikle karşıladı. Birkaç gün önce, Mainz'lı bankacı ona bir mektup yazıp Paris'e bir ziyaret yapacağını bildirmiş, laf arasında da bir İncil satma niyetinden bahsetmişti. Ren Nehri kıyısında yapılan İnciller Avrupa'nın en çok talep görenleriydi. İki işadamı bu tür bir ticareti ilk kez yapmıyorlardı. Mektup Jean-Claude üzerinde etkisini hemen göstermişti, özellikle de Fust'un düşündüğü fiyatı okuyunca: Yüz eskudo. Şurası kesindi ki, eğer başlangıç fiyatı yüz ise onu en azından seksene satmaya razıydı. Bu genel bir kuraldı. Fransız onu sadece kitaba yönelik muhtemel ilgisinden haberdar etmekle kalmadı, ayrıca Paris ziyareti boyunca evinde kalması için davet etti. Ağırlama teklifi, nazik bir davranış olmanın yanı sıra, misafir açısından ciddi bir tasarruf anlamına geliyordu ve pazarlık esnasında kayda değer bir indirim olarak geri dönebilirdi. İkisinin de paraya ihtiyacı yoktu, ama alışveriştеki en büyük tatmin onlar için en iyi fiyatı elde etmekte yatıyordu.

Fust uzun bir yolculuktan sonra Moutón'un malikânesine vardı. Çantasını taşımak için uşağın yaptığı teklifi kibarca reddetti; değerli yükünü kimsenin eline bırakamazdı. Ağır bavullarını misafir odasına kadar merdivenlerden bizzat bankacının kendisi çıkardı. Günün geri kalan kısmında, ev sahibi misafirine Paris'in cezbedici sokaklarında dolaşmayı teklif etti. Fust, Franklarla Cermenler arasındaki düşmanlıktan ötürü bu şehirden nefret ediyordu. Günün son ışıklarıyla birlikte eve döndüler. Jean-Claude akşam yemeğini erken yemeyi önerdi; gerçekte, Mainz İncili'ni görmek için tatlı safhasının bir an önce gelmesini bekliyordu. Diğer tarafta bankacı, ev sahibi kitabı gün ışığında incelemesin diye, o anı gecenin ilerleyen saatlerine kadar uzattı.

Akşam yemeği sırasında, öğleden sonra başladıkları sohbeti sürdürdüler. Her ikisinin de tamamen bomboş konularda saatlerce gevezelik yapabilme becerisi dikkat çekiciydi. Daha önceki buluşmalarında, aynı şartlar altında ele almış oldukları konuların üzerinden bir kez daha geçtiler. Fust karşısındakinin yaptığı yorumların sıralamasını artık ezberlemişti ve onlarca defa dinlediği esprilere de, sanki ilk kez işitiyormuş gibi gülüyordu. En sonunda masadan kalktılar; ev sahibi misafirine salona geçmeyi önerdi.

"Şu İncil'i görmek isterdim" dedi Fransız, odunların yandığı şöminenin önündeki koltuklara yerleşir yerleşmez.

"Oh, tabii ki" diye yanıtladı Fust, sanki seyahatinin gerekçesini o anda hatırlamış gibi yaparak.

Bunun üzerine bankacı odasına gidip kapıyı kapattı ve kimsenin olmadığından emin olmak için etrafa bir göz attı. Seyahat bavulunu açmaya çalıştı, ama sinirleri o kadar gergindi ki, küçücük anahtarı kilide sokmayı bir türlü beceremiyordu. En sonunda bunu başardı ve bavulunun içinde duran İncil takımlarının içinden birinci ve ikinci ciltlerden birer tane ayırdı. Her iki cildi de eline alıp yeniden salona doğru yürüdü.

Duyduğu heyecanı gizlemeyi başaramayan Moutón birinci cildi eline aldı, açmadan önce, kuzu derisi kapağını okşadı. Gözlerini kapayıp kocaman burnunu kitabın dış yüzeyi boyunca bir tazı gibi gezdirdi.

"Bir kitabınkinden daha güzel bir koku yok" diye mırıldandı kendinden geçen Fransız. Bunun ardından kapağın üzerindeki işçiliği ve süslemeleri inceledi. Ellerinin arasında şöyle bir tarttıktan sonra, çok değerli bir eser söz konusu olduğu için ince ipek eldivenler giydi ve kitabın kapağını nihayet açtı.

"Ah!" dedi büyülenmiş gibi.

Fust'un kalbi endişe ve korkunun gücüyle atıyordu.

"Ah!" diye tekrarladı Fransız, sanki konuşma yetisini yitirmiş gibi.

Diğer tarafta bankacı, adamla kitap arasındaki ateşli aşkı bozmamak için sessizliğini korudu. Ardından Jean-Claude kocaman bir büyüteç aldı ve yazıların titiz bir incelemesine girişti. Sayfaları çevirirken bölüm başındaki büyük harflerde ve kenar süslerinde duruyordu. Fust alnının terlemeye başladığını ve kalbinin daha hızlı attığını fark etti. Moutón'un yüz ifadesi birden değişti; kaşlarının arasına bir kırışıklık yerleşmişti. Derken büyüteci indirdi, kitabı kapattı ve bakışlarını misafirinin gözlerine sabitleyerek şöyle dedi:

"Bir şaheser. Tek kelimeyle bir şaheser."

Rahatlayan Fust derin bir nefes aldı.

Jean-Claude Moutón bir kuruş bile pazarlık etmedi. Yüz eskudoyu tıkır tıkır ödedi.

Johann sevincini gizlemek için korkunç bir çaba göstererek odasına çekilirken, alışverişten memnun Fransız, raflarda özel bir yer bulmak için kitapları kütüphane odasına götürdü. O ana kadar sadece birinci cildi incelemişti. Kendi bağlarından gelen şaraptan bir kadeh daha doldurdu ve rafa yerleştirmeden önce ikinci cilde de bir göz atmak istedi. Ama kapağını açmadan önce, büyük bir şaşkınlıkla, sırtında "II" sayısını taşıması gereken cildin de, gerçekte birincinin tıpatıp aynısı olduğunu fark etti. Fust, heyecan ve telaş arasında, kitapları karıştırmış ve bir takım yerine iki aynı cildi alıp Moutón'a vermişti. Tüccar ilk anda, iyi niyetle, Cermen bankacının yanında iki takım İncil getirdiğini düşündü. Ama biraz sonra iki kitabın kapağının da tıpatıp aynı olduğunu fark etti. Bir ciltçinin birbirinin eşi iki kapak yapması tuhaf bir durumdu; her kitabın kendine özgü çizgileri olurdu. Jean-Claude büyüteci tekrar eline aldı, her iki kitabı da açtı ve nefesi kesilerek, kitapların birebir aynı olduklarını gördü: Her harf, her nokta, her virgül, her süsleme diğer nüshadakinin tıpatıp eşiydi. Bankacının bu tür bir mucizeyi nasıl gerçekleştirebildiğini bilmiyordu, ama bir konuda hiçbir şüphesi kalmamıştı: Bir sahtecilikle karşı karşıyaydı.

Hemen uşaklarından birini çağırıp gerekiyorsa uyandırmasını emrederek subay arkadaşı Jacques Borderaux'nun evine gönderdi. Bu arada o sessizce misafir odasına çıktı ve kulağını kapıya dayayıp Fust'un, yaptığı dolandırıcılıktan ötürü gayet memnun, derin bir uykuda horladığından emin oldu. Kılıcını eline alan ev sahibi, kraliyet muhafızları subayı gelene kadar misafirinin kapısında bizzat nöbet tuttu.

23

Johann Fust bir muhafız grubu tarafından uykusundan uyandırıldı. Yatak kıyafetini değiştirmesine dahi izin vermeden onu tutukladılar ve tek kelime söyletmeden kitaplara, dolandırıcılıktan elde ettiği yüz eskudoya, üzerindeki paraya ve bütün eşyalarına el koydular. Bir açıklama yapmaya çalıştı, ama karşılığında aldığı tek cevap onu odanın dışına fırlatan bir tekme oldu. Fransızca olarak soylu kimliğini ve Almanca olarak bankacılığını haykırdı. Askerler kahkahalarla güldüler ve doğrusu, hem küstah, hem de Yahudi bir Cermen vatandaşı tutuklama ayrıcalığının keyfini çıkardıklarını ona gösterdiler.

Fust zor durumdaydı, zira yardımlarını isteyebileceği yegâne Fransızlar dolandırmaya çalıştıklarıydı. Zaten vahim olan durumu başka birçok sebepten ötürü daha da karmaşıklaşıyordu: Bir taraftan, söz konusu olan herhangi bir kitap değil, İncil'di. Diğer taraftan, bu üst düzey bir din adamının, Ekselansları Zigfrid von Maguntia'nın orijinal elyazması üzerine yapılmış bir hileydi. Ama üçüncü bir sebep vardı ki o çok daha ciddiydi: Davayı üstlenen din adamları sanığın kitapları böyle tıpatıp aynı biçimde çoğaltmayı nasıl başardığını açıklayamıyorlardı. Her şey bir büyücülük vakasını işaret ediyordu.

Johann Fust bir Fransız mahkemesince alelacele yargılandı. Yargıçlar oybirliğiyle onu odun ateşinde yakılmaya mahkûm ettiler. Zigfrid von Maguntia skandaldan haberdar oldu-

ğunda odunlar çoktan tutuşturulmuştu. Mainz'lı rahip ve kopyacı bu işten en büyük zararı görenin kendisi olduğuna hükmetti ve bizzat Papa'yı devreye sokup acil bir genelge aracılığıyla davanın, Johann Fust'un da doğum yeri olan Mainz'daki Katolik mahkemelerde görülmesini emrettirmeyi başardı.

Eğer Zigfrid von Maguntia olaya müdahil olmasaydı, Fust sırrını mezara götürecekti, zira Paris'teki kısa yargılama sırasındaki savunmasında tek bir kelime dahi söylemesine müsaade edilmemişti. Kendi şehrine varır varmaz, dava görülmeye başlamadan önce, Fust bütün suçu Johannes Gutenberg'in üzerine attı ve kendi kızına acı çektirmekten kaçınmak için Schöffer'i olayın dışında tutma inceliğini bile göstermedi.

Böylece, Avrupa'nın en cüretkâr üç dolandırıcısı tutuklandı, Mainz Katedrali'nde mahkeme önüne çıkarıldı ve Cermen ülkesinin hatırlayacağı en büyük ve en gizemli dolandırıcılığın bizzat kurbanı tarafından suçlandılar.

24

Bir gölge, gecenin bu saatinde tamamen ıssızlaşan pazaryeri meydanından Sepetçiler Sokağı'na doğru süzüldü. Onu başından ayaklarına kadar örterek neredeyse görünmez kılan siyah bir cüppeye bürünmüş ince uzun bir figürdü bu. Yüze düşen kapüşon ve kıyafetin bolluğu, siluetin bir kadına mı, yoksa bir erkeğe mi ait olduğunu anlamayı engelliyordu. Bulutsuz ve aysız bir gökyüzü şehri neredeyse tam bir alacakaranlığa gömmüştü. Her şey gecenin siyahıyla boyanmıştı. Korbstrasse'nin genelevleri ve civardaki tavernalar sayesinde şehrin o kesiminin gece hayatı genellikle canlıydı. Ne var ki, ölüm o dar sokakları sahiplendiğinden beri, sarhoşların birahanelerden yükselen şarkıları duyulmaz olmuştu. Artık gece çökmeden önce hepsi kapılarını kapatıyorlardı. Sokakta yürüyenlere pencerelerden seslenen fahişelerin bağırışları artık tatlı bir anı olarak kalmıştı. Ortalıkta ne fahişe ne de gelen geçen vardı.

Manzara iç karartıcıydı; kapılar ve pencereler, sürgüler, destekler ve kilitlerle kapatılıyordu; köşe başlarındaki ürkek sokak fenerleri karanlığı yırtmaya çalışıyordu; ne var ki alevleri, tıpkı yıldızlar gibi, o kadar cılızdı ki, aydınlatmak yerine etrafın karanlığını daha belirgin hale getiriyorlardı. Sokakları arşınlayan muhafızlarla güvenliği sağlamakta âciz kalan yetkililer, Korbstrasse'de nöbet tutan yegâne askeri de geri çekmeye karar vermişlerdi. Katil, yetkililerin çok uğra-

şıp yapamadıkları şeyi başarmıştı; tavernaların erken kapanması ve fahişelerin ortalıktan çekilmesi.

Bir kara kedinin sessizliğiyle duvarlara sürtünerek dar sokağın içine dalan o korkunç varlığı kimse fark etmemişti. Kutsal Sepet Manastırı'nın kapısına kadar geldi, girişin önünde durdu, yukarıya doğru baktı ve bedenini gerip, gözleri, burnu ve kulakları vasıtasıyla içeride olan bitenle ilgili her bilgiye ulaşmak istercesine duyularını keskinleştirdi. Birden, aradığı işareti bulduğunu düşündü. Ardından, yeniden yürümeye başladı. Bir sonraki sokağa kadar gitti ve tekrar durdu; bu kez küçücük Aziz Severin Şapeli'nin önünde.

Bu mabet tüm Cermen ülkesinin, belki de tüm dünyanın en küçük mabediydi. Kapının yüksekliği yetişkin bir insanın boyuna ulaşmıyordu ve o kadar dardı ki, biraz etli butlu biri geçerken çerçeveye sürtünebiliyordu. Mekânın büyüklüğü iki adım uzunluğunda ve bir adım genişliğindeydi. Sadece karşı duvarda bir İsa, dua ederken dayanmak için küçük bir tabure ve bağış yapmak için uzunca bir sandık vardı. Gündüzleri daracık kapısını, gelip geçenler dualarını, neredeyse hiç durmadan, çabucak etsinler, bağışlarını yapsınlar ve yerlerini sıradakine bıraksınlar diye açıyordu. Kısıtlı ölçüleri, içeri girenin samimi bir ayinde, bir buluşmada, kendisini Tanrı'yla baş başa, tabiri caizse yüz yüze hissetmesini sağlıyordu. Ve içeride bir papaz için yer olmadığı düşünülürse, yüce Tanrı'yla kul arasında herhangi bir aracı olmuyordu.

Küçücük şapelin girişinin hemen yanında, o kara siluet, cüppesinin altında gizlediği bir hançeri çıkarıp kapının kilidine soktu ve tek bir hareketle mekanizmayı harekete geçirmeyi başardı. Mürekkeple lekelenmiş el kapıyı itince kapı gıcırdayarak açıldı. Davetsiz misafir sağa sola baktı, hiç kimsenin görmediğinden emin olunca şapele dalıp kapıyı arkasından tekrar kapattı. Zifiri karanlık ortamda o kadar rahat davranıyordu ki, ya karanlıkta görme yetisine sahipti ya da

odanın her ayrıntısını ezbere biliyordu. Artık nasıl becerdiyse, bacaklarını her iki ayağı duvarlara sağlamca dayanacak şekilde açtı. Meçhul kişi bu pozisyonda, bir mekanizmayı gizleyen bir yer karosunu kaldırıp oradaki gizli bir kolu çekti ve bacaklarının arasındaki zemini yukarı kaldırdı. Bu sahte zeminin kapağına bir destek dayadı ve çevik bir hareketle altında açılan kuyuya süzüldü. Ardından yeraltındaki gizli bölüme ayak bastı ve dar, uzun bir tünel boyunca yürüdü. Kararlı ve hızlı adımlarının önündeki fareler korkuyla kaçışıyordu. Nemli ve pis kokulu geçidin diğer ucuna varınca, iki kolunu havaya kaldırdı ve avuç içleriyle tahta bir dikdörtgeni, yüzeye bakan bir tavan penceresi açılana dek yukarı doğru itti. Tırmanmadan önce kapüşonlu başını uzatıp etrafta kimsenin olup olmadığına baktı, elleriyle çerçeveyi sıkıca tuttu ve bacaklarından güç alarak bir sıçrayışta yukarı çıktı.

Davetsiz misafir şimdi Kutsal Sepet Manastırı'nın bodrumundaydı. Oraya kadar geldiği kolaylıkla mutfağa daldı. Genelevin her köşesini tanıyormuşçasına, sanki oraya daha önce defalarca gelmişçesine sessizce süzülüyordu. Birden ayak sesleri duydu. Başını koridora uzattı ve çömez fahişelerden birinin odasına girdiğini gördü. Daha birkaç ay önce, bu saatte genelev, erkeklerin ve kadınların sürekli bir gelgiti ve hızlı soluk alışların, zevk çığlıklarının, şehvetli kahkahaların işitildiği bir insan kalabalığıydı. Ama o ilk cinayetten şu ana kadar her şey değişmişti. Eskiden odalara kadar giden mesafeyi birilerine rastlamadan kat etmek imkânsızdı. Ama yine aynı sebepten ötürü, onca insanın arasında dikkat çekmeden geçmek daha kolaydı. Oysaki şimdi her an tetikte olmalıydı; herhangi bir yanlış hareketi onu ele verebilirdi. Ziyaretçi, yerinde durduğundan emin olmak için hançerini yokladı. Odalardan hangisine yöneleceğini çok iyi biliyordu; içinde tahtın varisinin uyuduğu oda. Birkaç adım atıp kapıyı iki çekingen vuruşla çaldı.

"Kim o?" diye diğer taraftan sorulduğu duyuldu.

"Benim, Ulva" diye mırıldandı ziyaretçi.

Kapı aralanır aralanmaz, kara cüppeye bürünmüş o meçhul varlık kolunu içeri sokup genç kızın ağzını tıkadı. İçeri dalar dalmaz kızın üzerine atıldı. Bir eliyle kapıyı kapatırken, diğer elini kızın yüzüne bastırıyordu. Bu şekilde onu yatağa kadar sürükledi. Kurbanın çığlıklarını engellemek için mükemmel bir tekniği vardı: Bir yandan yüzüne bir yastığı bastırırken, aynı anda, kurtulmak için boş yere çabalayan bacakları da kendisininkilerle hareketsiz hale getiriyordu. Katil, tam amacına ulaşmak üzereyken, birden arkasında birinin konuştuğunu işitti:

"Hoş geldiniz, biz de sizi bekliyorduk."

Ne olduğunu anlamadan kafasını arkaya çevirdi ve karşısında Ulva'nın sakince gülümseyen yüzünü buldu; ana fahişe sevecen ve misafirperver bir ses tonuyla ekledi:

"Uzun süredir bir müşteri gelmiyordu. Eşsiz bir gecenin keyfini çıkarmaya hazırlanın."

Davetsiz misafir daha bir hareket yapmaya yeltenemeden, Ulva kor halindeki odunları karıştırmak için kullandığı maşayı sırtının ortasına indirdi. Eğer onu öldürmek isteseydi, maşayı ensesine denk getirerek bunu kolayca yapabilirdi. Ama başka planları vardı. Havasız kalan ziyaretçi kendi ekseni etrafında döndü. Doğrulmayı denedi, ama bu kez midesinin üzerine bir darbe daha aldı. Ulva'nın arkasında diğer kadınlar duruyordu ve hepsi rahibe kıyafetlerini giymişlerdi.

"Sesimin çok iyi bir taklidi" dedi Ulva gülümseyerek, bir yandan da cüppenin kıvrımından ucu görünen hançeri oradan alıyordu.

O ana dek katilin yüzü kapüşonun altında gizlenmeyi sürdürüyordu. En yaşlı fahişenin bir emriyle, yatakta yatmakta olan ve hâlâ nefesini toparlamaya çalışan kadın, kukuletanın ucundan tutup çekince surat ortaya çıktı.

Nefret, tiksinti, kızgınlık ve öfke karışımı bir tepki ortalığı kapladı. Mainz'ın en kültürlü adamı, okumaları ve özellikle de kitaplarıyla caka satan adam karşılarındaydı; bir kürsünün üzerinden ayin yöneten ve kendisini doğruların neferi gibi gösteren adam şimdi tüm Cermen ülkesinin en edepsiz genelevindeki bir fahişe döşeğinde iki büklüm yatıyordu.

Zigfrid von Maguntia soluk alma mekanizmasını yeniden çalıştırmak için çaba sarf ediyordu, ama aldığı darbeler o kadar sertti ki hâlâ havasızdı. Dört kadın onu yatağın üzerine uzatıp ellerinden ve ayaklarından kenarlara bağladılar.

Yasak kitapların yayılması tehlikesi karşısında üzerindeki kıyafetleri çekiştirerek avazı çıktığı kadar bağıran adamla, Şeytan'ın mekânına giren adam aynı kişiydi. Kopyacıların en saygınını, İncil sahtecilerinin maskesini indiren haşin savcıyı kızlarını öldürüp derilerini yüzme noktasına getiren şeyin ne olduğunu Ulva çok iyi biliyordu.

"Ne kadar onur verici bir ziyaret, ekselansları! Bu gece hayatınızın en güzel gecesini yaşayacaksınız" dedi Ulva, bir yandan da kızlarına üzerlerindeki elbiseleri çıkarmalarını emretti.

Adam, yüzünde bir şaşkınlık ifadesiyle, on iki kadının tuniklerini çıkardıklarını ve anatomilerinin her ayrıntısını kopyalayan siyah, kırmızı ya da ten rengi kıyafetlere bürünmüş şehvetli vücutlarını gözler önüne serdiklerini görüyordu.

"Zevkin sırrını öğrenmeyi istediğinize göre, arzularınız bizim için emir olacaktır" dedi içlerindeki en genci; bir yandan da kıyafetinin delik kısımlarından dimdik bir şekilde çıkmış olan göğüs uçlarını din adamının hızla inip kalkan göğsüne sürtüyordu.

Ulva, Mainz'lı kopyacının aradığı şeyin ne olduğunu anladı: Kutsal Sepet Rahibeleri'nin sahip olduğu sırrı, yani *Yasak Zevkler Kitabı*'nı gasp etmek.

"Mutlak zevkin sırlarını tanıyan yegâne erkek olma ayrı-

calığına erişeceksiniz" dedi Ulva; bu arada yatağın üzerine çıkan uzun bacaklı ve muhteşem vücutlu bir başka kadın, kopyacı rahibin kafasının üzerinde kasıklarını ikiye ayırmış olarak ayakta duruyor ve ona kırmızı deri kıyafetin küçük yarığından dışarıya fırlamış pembe vulvasının yanı sıra başını dışarıya uzatmış erekte haldeki klitorisini gösteriyordu. İlk kadın göğüs uçlarını Zigfrid'in süt kadar beyaz tenine sürtmeye devam ederken, diğer bulunduğu yerde çömelerek dolgun ve tüysüz cinsel organını rahibin, gevezelik ve hitabeti en derin suskunluğa dönüşmüş olan açık ağzına bastırdı.

"Her ölümlünün tattığı zevkleri bugün nihayet kendi teninizle tanıyacaksınız" diyordu Ulva çömezlerine talimatlar yağdırırken.

Sümerler, rüzgâr tarafından götürülmelerini engellemek için sözcükleri yakalamayı başardığından beri, insanlar kendilerinin ve tanrıların icraatlarının, zaferlerinin ve bozgunlarının; ihtişamlarının ve sefaletlerinin; doğrularının ve yalanlarının; anılarının ve varoluş hakkındaki düşüncelerinin kanıtlarını sonraki nesillere bırakabildiler. Tarihi böyle oluşturdular; çamurun, taşın, tahtanın, papirüsün, parşömenin, kâğıdın, hatta insan derisinin üzerine yazarak. Çivi, tüy ve fırça kullandılar. Ama aynı zamanda hançer de. Bir insanoğlu yazmayı ve sözcükleri yaymayı öğrendiğinden beri, onun yazdıklarını silmek, parçalamak, dünya üzerinden yok etmek isteyen diğer bir insanoğlu hiçbir zaman eksik olmadı. Yazıyla birlikte sansür de doğdu. Sözcükler zevk, müstehcenlik ve seksle aynı özden yapılmışlardı. Buna karşılık, yasalar kılıcın metaliyle biçimlendirilmişlerdi.

"Benden çaldığınız kızlarımın kitaplarını belki okumuşsunuzdur. Belki de onları sevgili kızlarım gibi yok etmişsinizdir. Şimdi kendi teninizde zevklerin zevkini hissedeceksiniz."

Ulva konuştuğu sırada, giderek daha çok sayıda kadın, görülmemiş bir zevke kapılmış halde inleyen rahibin çıplak be-

deninin üzerine çıkıyordu. Rahip bu zevki bilmeyen biri değildi; doğrusu, birçok kez kadınlarla, birkaç kez erkeklerle, genellikle manastırdaki odasında yoldaşlarla ve birçok çocukla birlikte olmuştu. Ama o anda yaşadığı bambaşka bir şeydi. Cinsel organı alev alev yanıyor ve gökyüzü istikametini gösteriyordu.

"Bugün nihayet gerçek zevki tanıyacaksınız."

Kutsal Sepet Rahibeleri'nin ilk ayinsel töreni daha doğdukları gün, ana fahişenin, Babilonyalıların tekniğini kullanarak, bir bizin sivri ucuyla İştar'ın sekiz köşeli yıldızını bedenlerine çizmesiyle başlıyordu. Aradaki tek fark kil yerine, bunu yeni doğan bebeğin bedenine yapmasıydı. Yıldızın köşelerinin çıkış noktası olan merkez dairenin içine çiviyazısıyla kızın soykütüğünü yazıyordu: "Shuanna kastından, İştar'ın rahibesi, Ulva'nın kızı." Yara izi bırakma ya da delme yöntemiyle yazı yazma, oymacıların kullandığına benzer keskin bir keski yardımıyla ete ulaşmadan deriyi yaralamaya dayanıyordu. Ayinsel tören, yazıları eski Babilonyalıların tekniğine uygun olarak bizzat kendi elleriyle yazan, fahişelerin en yaşlısı tarafından yönetiliyordu.

"Demek zevkin gizli formüllerini öğrenmek istiyordunuz. İşte o gün geldi."

Üç kadın din adamının cayır cayır yanan cinsel organıyla ilgileniyorlardı: İçlerinden biri, sertleşmiş bayrak direğine zevk vermekle meşgulken, diğer ikisi sessiz tanıklardan sorumluydular. Bu sırada başka bir kadın anüsün kör deliğinin çevresini yağlar ve merhemlerle ovmaya başlamıştı ki, bu rahibe dayanılmaz ama çok hoş bir zevk veriyordu. Bu arada beşinci bir kadın yarım kol boyutundaki bir penisi mükemmel taklit eden bir yontuyla birlikte olaya dahil oluyordu. Başka bir zaman olsa, rahip bu sahne karşısında büyük bir panik yaşayabilirdi. Ama şimdi, bu orji esnasında, tüm edep, utanma, korku, hatta tehlike mefhumlarını yitirmişti. Sade-

ce çok, daha çok zevk almak istiyordu. Rahibin poposunu taçlandıran kaba görünümlü deliğin ağzı ilgi talep edermişçesine atmaya başlarken erkeklik organı daha önce hiç olmadığı kadar sertleşmiş ve ev sahibelerinin ağzından daha büyük bir çapa ulaşmıştı.

Ana fahişe yaşlandığı zaman vârisini yağ ile ovması gerekiyordu. İşte o zaman ayinlerin en önemlisi gerçekleşiyordu. Fahişelerin en yaşlısı, yeni doğan bebekleri işaretlerken kullandığı tekniğin aynısını kullanarak, yerine geçmek üzere seçtiği kadının vücuduna *Yasak Zevkler Kitabı*'nı çiviyazısıyla ve deriyi delme yöntemiyle yazıyordu. Çok fazla kanamaya neden olan acı verici bir ritüel söz konusu olmasına rağmen, Shuanna tarafından başlatılan binlerce yıllık geleneğin korunduğuna ve zevk sırrının bu şekilde bir sonraki kuşağa geçeceğine inanan veliaht fahişe tören sırasında vücudunu büyük bir zevkle teslim ediyordu. Bu şekilde yazılan vücut eşsiz bir güzelliğe sahip oluyordu: Çiviyazısının karakterleri sırtta, karında, kalçalarda ve omuzlarda çok güzel şekiller oluşturuyor ve teni eski Sümer heykellerini andıran olağanüstü bir sanat eserine dönüştürüyordu.

"Bugün, ekselansları, büyük gün geldi. Zevkini çıkarın! Sınırsızca zevkini çıkarın!" deyip duruyordu Ulva.

Zigfrid von Maguntia, tek varoluş amacı en saf haliyle zevk almak olan bir yaratığa dönüşmüştü. Söz konusu olan sadece tensel bir zevk değildi; ruhu da yeni bir varoluş boyutuna geçmişti. Bu, yeryüzünde başlayıp, sanki bedeni bizzat İştar'ın eline geçmişçesine, pagan tanrıların panteonuna kadar yükselen bir zevkti.

"Asırlar boyunca hiçbir ölümlünün görmediği şeyi görmeye hazırlanın. Tanrı'nın yüzünü görmeye hazırlanın!"

Kendisini o on iki kadının ellerine ve bedenlerine bırakan kitap kopyacısı, gözleri ve duyuları sıradan ölümlülerinkinden farklı bir dünyaya kilitlenmiş halde, inleyip duruyordu.

İnsanlığının her zerresi, yaradılışın her unsuruyla birlikte Tanrı'yla bütünleştiğini hissediyordu.

Bedendeki o güzelim yazılar sadece bir süs değildi. Çiviyazısını okumayı bilen kişiler –ki Kutsal Sepet Rahibeleri bu gruba dahildiler– üç bin yıldan daha uzun bir süredir korunan sırlara, Babilonya'nın efsanevi fahişesinin sırlarına erişebiliyorlardı. *Apokalips* kitabında da bahsedildiği üzere, bu fahişe Nihai Hüküm öncesinde, Dünyanın Son Savaşı için geri gelecekti.

Zigfrid von Maguntia sahte İncillere pek kulak asmıyordu. Gerçekte, onun istediği, Gutenberg'in icadının dine aykırı kitapları, ama özellikle de, *Yasak Zevkler Kitabı* gibi örnekleri yaygınlaştırmasını engellemekti. Bilge kopyacı, çiviyazısı karakterlerini okuyamadığını kabul etmek zorundaydı, ama bu tene kazınmış işaretlerin anlamını gelecekte birilerinin çözebileceğinin de bilincindeydi. İşte bu yüzden Kutsal Sepet Manastırı'nı ve her şeyden önce rahibelerin tenine yazılmış kitapları bitirmeye karar vermişti. Onu Ulva'nın vârislerini öldürüp derilerini yüzmeye iten sebep işte bu oldu. Shuanna geleneğine uygun olarak, fahişelerin en yaşlısı ölünce, gizli metinleri barındıran derisi en ince parşömene dönüşüyor ve bunlar kullanılarak, eskinin ruloları şeklinde üretilen kitaplar, sıradan rulo derilere benzedikleri için kimsenin dikkatini çekmiyordu. Ama zamanla bozulup yok olmaya mahkûm parşömenlerden bile daha çok önem taşıyan şey canlı bedenlere kazınan yazıydı: Bitmek bilmez zulümler, sürgün, aniden kaçışlar ve yağmalar klanın kadınlarını yanlarında az yük taşımaya mecbur bırakıyordu. Yazılarını taşımanın en iyi yolu onları tenlerine kazıyarak etlerinin bir parçası yapmaktı. Ancak son seçilenlerin öldürülmesi ve derilerinin yüzülmesi karşısında, Ulva ilk kez atalarının emrine karşı gelmek zorunda kaldı. Zelda'nın ölümünün ardından seçilmiş kızlarını korumaya karar verdi: Katil bulunmadığı müddetçe kızlarını

gizli kitabın taşıyıcıları yaparak hedef haline getirmeyecekti. Fahişelerin en yaşlısı son ölüme engel olamadı, ama katil elleri boş gitmek zorunda kaldı. Şaşırtıcı bir biçimde, seçilmiş kadının vücuduna kazınmış herhangi bir yazı yoktu.

"Kendinizi zevkin kollarına bırakın, zira günah diye bir şey yok. Zevkini çıkarın!"

Savcı kendinde olsaydı, Ulva ona, eğer niyeti bilginin baş taşıyıcısını ve elbette ki kitabı veliahtının derisine yazabilecek yegâne kişiyi bir an önce ortadan kaldırmaksa, neden kızlarından önce kendisini öldürmediğini soracaktı. Ama bu sorunun yanıtını biliyordu: benliğinin derinliklerinde, Zigfrid zevkin sırrını yazının ötesinde en saf haliyle tanımak istiyordu. Zamanın başlangıcından beri sadece az sayıdaki ayrıcalıklının sürdürdüğü o beden bedene buluşmayı dünyadaki her şeyden çok arzuluyordu. Ama herhangi bir müşteri gibi değil, şehvetli İştar'a sunulmuş bir kurbana dönüşmüş olarak. Zigfrid von Maguntia, onu Babilonyalı tanrıçanın arkaya yatan tahtına kadar götürsün diye, gizliden gizliye, kendini en yaşlı rahibeye –fahişeye değil– teslim etmeyi arzuluyordu.

Kutsal Sepet Rahibeleri savcıyı, yasak kitabın öğretilerini adım adım takip ederek, metafizik bir zevkin seviyesine çıkardılar, ta ki, tıpkı Ulva'nın haber verdiği gibi, kopyacının gözlerinin önünde, kutsayıcı, göksel ve parlak merkezinden bizzat Tanrı'nın suretinin göründüğü bir aydınlık belirene kadar. Bu, kiliseleri süsleyen tasvirlerdeki gibi ak saçlı ve sakallı bir surat değil, bir kadının pürüzsüz ve güzel yüzüydü. İnsanoğlunun o güne kadar gördüğü en güzel ve en şehvet uyandırıcı yüz. Havva'nın baştan çıkarıcı ifadesine, yılanın yeşil gözlerine, Bakire Ana'nın kutsayıcı tebessümüne ve Mecdelli Meryem'in dolgun dudaklarına sahipti. Onu betimleyebilecek sözcük yoktu. Kadın yüzlü Her Şeye Kadir kıskanç sözcük muhafızını havaya kaldırıp kucağına oturttu ve kutsal, uzun ve kırmızı dilini Zigfrid von Maguntia'nın açık ağzı-

na soktu. Rahibin titreyen ve pırpır eden bedeni, Tanrı'nın öpücüğünü alır almaz önce esrime halini, ardından sakinliği ve en sonunda da, sağ tarafına devrilip ebedi istirahatı buldu. Ulva, Zigfrid von Maguntia'nın son nefesini nasıl verdiğini gördü; ağzından çıkan zevk inlemesi Mainz'ın çift başlı katedralinin yüksek kulelerine kadar ulaştı. Her insanın ölmek isteyeceği biçimde öldü.

Zigfrid von Maguntia'nın zevkli kurban edilişi boşuna olmadı. Bedeni, üzerine Ulva'nın *Yasak Zevkler Kitabı*'nın en güzel nüshalarından birini yazdığı parşömen vazifesi gördü; Mainz'lı kopyacı en sonunda, efsanevi İskenderiye Kütüphanesi'nin salonlarını dolduranların aynısı, çok güzel bir ruloya dönüştü. Bir kopyacıyı bekleyen, sonsuza dek bir kitabın içinde kalmaktan daha güzel bir kader olabilir mi?

Gutenberg'in savcısı, her ne pahasına olursa olsun yok etmek istediği kitabın, en sonunda, bizzat kendisi olacağını asla düşünmemişti.

Son sözler

Zigfrid von Maguntia dünya üzerinden silindi. Onu bir daha gören olmadı; *Yasak Zevkler Kitabı*'na başvurmak gerektiğinde, parşömene dönüşmüş soylu kalıntılarını arada sırada karıştıran Kutsal Sepet Rahibeleri hariç.

Onun gizemli bir biçimde ortadan kaybolması karşısında, kopyacıların küçük dünyasına uzak, adil bir din adamı savcılık görevini devraldı. Dava başka tökezlemeler yaşamadan kendi yolunda devam etti. Johannes Gutenberg evlilik sözünü yerine getirmemekten ötürü suçlu bulundu ve drahoma parasını Gustav von der Isern Türe'ye iade etmeye ve kızı Ennelin'e tazminat ödemeye mahkûm edildi. Mahkeme Gutenberg'i ayrıca, aralarındaki sözleşmeden doğan bin altı yüz florinlik borcu faiziyle birlikte Johann Fust'a ödemeye mahkûm etti. Ama Gutenberg'de böyle bir para olmadığı için, yargıçlar baskı makinesini, diğer aletleri ve tipoları borca karşılık olarak Fust'a vermesine hükmettiler. Daha önce basılmış İncillerle ilgili olarak, bunların eşit bir biçimde bölüşülmesine karar verdiler. Gutenberg'e yönelik diğer suçlamalar mahkeme tarafından düşürüldü.

Johann Fust ve Peter Schöffer, Gutenberg tarafından icat edilen baskı makinesini yasal olarak kullanarak ortaklığı sürdürdüler. Kudretli bankacı, hareketli tipolarla baskı tekni-

ğinin bir sahtecilik yöntemi değil, kitapları mekanik bir biçimde çoğaltma süreci olduğu konusunda yetkilileri ikna etti. Böylece, ilk baştaki karanlık planı saygın ve son derece kazançlı bir işe dönüştürmeyi başardılar. Fust zaten büyük olan servetini birkaç katına çıkardı. 1457'de, ortaklar *Mainz Mezmurları* adlı kitabı bastılar. Üzerinde matbaa ismi ve baskı tarihinin yer aldığı ilk kitap bu oldu. Gutenberg'in ismi ne kitabın künyesinde ne de başka bir yerinde geçiyordu.

1462'de, Mainz'ın işgalinin ardından, Schöffer şehirden kaçtı ve Frankfurt şehrinde kendi hesabına bir matbaa kurdu.

Johann Fust 1466'da, Peter Schöffer ise 1502'de öldü.

Yoksulluk içinde yaşayan Johannes Gutenberg'in hayatı alacaklılarından kaçarak geçti. Bir süre boyunca Aziz Victor Topluluğu'na bağlı dindarların merhametine sığınarak yaşadı. Büyük uğraşların ardından ve Mainz'lı bir memurunun karşılıksız yardımı sayesinde, Gutenberg mütevazı bir matbaa kurabildi ve orada küçük çaplı siparişler aldı. En güzel çalışmalarından biri belki de *Catholicon* adlı kitabın baskısı oldu; kitabın sonuna eklenen notta şu okunuyordu: "Bu soylu kitap yüce Tanrı'nın yardımıyla, kamış, tüy ya da kalem kullanmadan, sadece darbe ve tipoların muhteşem uyumu, oranı ve hesabıyla, İsa Efendimizin doğumundan 1460 sene sonra, soylu Mainz şehrinde basılabilmiştir." 1462 istilasıyla birlikte, Gutenberg bir kez daha, doğduğu şehri terk etmeye mecbur kaldı. İlk sürgününde olduğu gibi, Eltville'deki aile çiftliğine taşındı. Orada, Bechtermünze Kardeşler'in *Vocabularius*'un nefis baskısıyla meşhur matbaalarının kuruluşuna yardım etti. Gutenberg'in hizmetleri gecikmeli bir biçimde de olsa Başpiskopos Adolf von Nassau tarafından tanındı ve 1465 yılında kendisine "saray şövalyesi" unvanı verildi. Onurların yanı sıra bir miktar para ve ağzına kadar tahıl, meyve kurusu ve şarap

dolu olan bir sepetle ödüllendirildi. İçinde bulunduğu yoksullukla kıyaslanınca bunlar çok şeydi, ama Fust ve Schöffer'in elde ettikleri kazançla kıyaslandığında hiçbir şey... Johannes Gutenberg 3 Şubat 1467'de öldü.

Ulva'nın soyundan gelenler eski ve soylu mesleklerini neredeyse dünyanın tüm şehirlerinde günümüze kadar sürdürdüler. Onların arasında kürekkemiğinin üzerine sekiz köşeli yıldız kazıtanlara hâlâ rastlanıyor. Buenos Aires'te, beni bu anlatıya sürükleyen ilk haberle buluştuğum yerde, tarikat kendi mabedini, halk arasında "Babilonya" diye adlandırılan, eski Mercado de Abasto yakınlarındaki sefil bir diskoteğin bodrum katında kurdu. Madrid'deki tapınakları Hortaleza Sokağı'ndaki küçük bir egzotik kıyafet mağazasının arka kısmındaydı. Berlin'de, Postdamer Platz'daki bir gece kulübünün üst katında toplanıyorlardı. Paris'te, Sébastopol Bulvarı üzerindeki bir sanat galerisinin sahibiydiler. Meksiko'da, geleneklerini bir münzevi rahibeler manastırında onurlandırıyorlardı. Moskova'da, bilge sanatlarını çok saygın bir yayınevinin bulunduğu binada uyguluyorlardı. Londra'da, South Kensington'da, sadece üst düzey devlet memurlarının ve saray görevlilerinin gelip gittikleri görkemli bir malikânenin sahibiydiler. Kopenhag'da, mabetleri Stroget Sokağı'ndaki bir kitabevinin arka tarafıydı. Danimarka'nın başkentine yaptığım son yolculuk sırasında, rafların arasında keşfettiğim bazı çok eski Latince kitapları incelerken, mekânın sorumlusu orta yaşlı, zarif ve güzel kadın bana sordu:

"Aradığınız belli bir kitap var mı?"

"*Libri Voluptatum Prohibitorum*" diye cevap verdim, samimi bir şakacılıkla ve istemsiz bir art niyetle.

"Şu anda elimde yok, ama eğer işbirliğine hazırsanız parşömene basılmış ve deriyle ciltlenmiş bir nüshasını edinebilirim."

Tam o sırada, kolsuz bluzunun açıkta bıraktığı sırt kısmında sekiz köşeli bir yıldız bulunduğunu fark edince, suratımda aptalca bir sırıtışla donakaldım.

"Cahilliğimi korumayı tercih ederim" dedim adımlarımı yeni çöken Danimarka gecesine doğru hızlandırırken.

Kadın bana kötücül ve rahatsız edici bir biçimde gülümsedi.

On beşinci yüzyılın Mainz şehrinde bir katil dolaşıyor... Kutsal Sepet Manastırı'nın fahişelerinin derilerini yüzen katil, şehrin eğlence ve zevk havasını korku ve acıyla dağıtıyor... Yalnızca fahişelerin anası Ulva biliyor katilin sırrını; zevk tanrıçalarının bedenlerinden kusursuz bir sanatla yüzülen derilerin sırları, zevkin yasalarının kadın bedeni üzerine acıyla nakşedilmesinde mi gizli?

Federico Andahazi *Yasak Zevkler Kitabı*'nda matbaanın mucidi Gutenberg'in günahkârlıkla suçlanıp yargılanmasıyla paralel olarak anlattığı hikâyede harfler ve günah arasındaki ilişkiyi sorgularken, kadın bedeni zevklerin ve günahların kesiştiği ölümcül bir alan olarak ortaya çıkıyor.

Çeviren: Süleyman Doğru

Kitabı okuduğunuzda yalnızca katilin değil, bu dünyanın en mahrem sırrını da öğreneceksiniz:

"Zevkten ölmek mümkündür!"

Türkiyeli okurların *Gölgedeki Gezgin, Prens, İksir-Spermadaki Sır, Anatomist* gibi eserleriyle tanıdığı Federico Andahazi, çağdaş Arjantin edebiyatının en bilinen isimlerinden biri.

ISBN 978-605-09-2922-5
9 786050 929225
sertifika no: 11940
Tavsiye Edilen Satış Fiyatı
₺ 24
DK DOĞAN KİTAP